

વગળી રહેવા જૂળ વતગૂનિ રાખશો. નકામો વર્ષા સમય મળે
એ ખોટને પૂરી કરવા જીવન શુદ્ધિ માટે પ્રમાદ ન થાય
એના ઉપયોગ રાખશો.

જગતના અન્ય જનો ગમેતેમ કરતાં કરાવતા હોય એની
પંચાતમાં, તેની ઉપાધિમાં ન પડશો. કેમ કે આપણે ઘણાં
કાર્યો કરવાનાં છે અને દાર્ઢ્ય થાય છે. પાસલાઓથી, જગતની
વતજથી, પ્રલોભનથી, દુન્દના પ્રસંગોથી, માનાપમાનની ભુલ-
વાણીથી, નિમ્ન પ્રકૃતિઓનાં પ્રપંચથી, જીવનને ગંદુ બનાવ-
નાર ગંદકીથી હુમ્મશા ચેતતાં રહેજો.

જૂળ લક્ષપૂર્વક ભાવ પ્રતિક્રમણ કરીને, હૃદયશુદ્ધિ કરી
પરમાત્માનું સ્મરણ કરતાં કરતાં, તેનું નામોચ્ચારણ કરતાં
શયન કરશો. બધા ઠાણમાં અતૂટ સંપ-ઐક્ય જળવાઈ રહે
એવાં મધુર-મીઠાં, પ્રેમાળ, નિર્દોષી વર્તન રાખશો.

ઉપયોગી અભ્યાસની, અનુભવની, પ્રસંગની નોંધ
રાખતા રહેશો. તમારામાં ભરેલ આનંદ-પ્રેમના પ્રવાહોની
મોજ માણતાં રહેશો. કદીયે નિરુત્સાહી, નિરાશાવાદી, હત-
વીર્ય ના થશો. સદાય આનંદમાં પ્રસન્નચિત્ત રહો ! એ જ
લક્ષામણ છે.

દઃ તમારો હિતચિંતક લિલ્લુ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૫૧)

મુદ્રેન્દ્રનગર
તા. ૫-૫-૧૯૫૬

મુખ દુઃખનો મારો આધાર મન ઉપર છે

શ્રીમદ્ભિક્ષુપી જિજ્ઞાસુ આર્યાજીઓ !

તમારો પત્ર મળ્યો. જવાગ લખવાની નવશ શાંતિ અને અનુકૂળતા હોય ત્યારે લખી શકાય ને ? હું મેંશા હુ ખાવો રહે છે. આવા સમાચારથી રોનેલીજનોને ચિંતા થાય એ સ્વાભાવિક છે પણ ચિંતા એ ઉપાય નથી. તમારું મન પ્રસન્ન, પ્રમુદ્ધ ને તે થોડો પણ ફાયદો થાય, માટે તમે નિર્ધિન રહેશો. બહા દકાવી રાખશો. પ્રમુદ્ધતાનાં કિરણો મેગવવાનાં, હીલવાના અધિકારી બનશો.

તમે આરી રીતે સમજો છ કે બધાને બધી બાતની અનુકૂળતા નથી હોતી. અસંખ્ય દર્દીઓ સારી સગવડો હોવા છતાં પિલાય છે અને લેઓને શારીરિક આરોગ્ય છે તેમને બીજાં અનેક દર્દો, મુશ્કેલીઓ, વિટબજાઓ મૂંઝવી રહી છે. માટે જ “ ઉપરિ ઉપરિ પમ્યંત ” એ શ્લોક વિચારવો અને પ્રભુના ચરણારવિન્દમાં આનંદથી રહેવું. મુખ દુઃખનો મારો આધાર મન ઉપર અવલંબે છે. બીજાઓની અપેક્ષાએ તમે ધણું મુખી છ એમ જરૂર માનશો. સૌને પ્રભુમરજી બધા દાણાં પરમ શાંતિમાં રહો એ અભિલાષ ધરાવજ—

૬ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૫૨)

વરસાવા
તા. ૨૫-૧-૧૯૫૮

અધુ' જાણતાં કે મેળવતાં, અધુ' સદ્ય આત્મ સાધના
ન ચૂકાય

વિદ્યાપિતાસિક્ષા ભક્તિ પરાયણા આર્યાજીઓ !

તમેને ત્યાં અભ્યાસ કરવાનો આશ્રે યોગ છે. હવા-
પાણી, લાગણી, ભાવ, ભક્તિ વિ. ત્યાં રહેવાલાયક જ હોય
તો ત્યાં જ અભ્યાસ વધારવા ખાતર રહેવાની મરજી થાય તો
ખોટું નથી. એવો યોગ વારંવાર નહિ મળે. ત્યાં સંસ્કૃત,
સાહિત્ય, ન્યાય, સૂત્રો, ટીકાઓ તથા થોડું અંગ્રેજી પણ જાણી
શકાય. વર્તમાનમાં અંગ્રેજીની પણ ઘણી જરૂર જણાય છે.
એ ભાષામાં પણ જાણવા જેવું ઘણું સાહિત્ય છે. આ બધી
લૌકિક વિદ્યાની પણ જરૂર પડે છે. આ બધું એક સ્થળે રહીને
નિરાંતે થાય અને એવી સાનુકુળતા ત્યાં છે.

ચાર કર્મગ્રંથો વાંચી ગયા તે સારું કયું. પંડિતજીને
અમારા ધર્મસ્મરણ કહેશે. હવે કયો અભ્યાસ કરવા ઇચ્છો
છે? તમે જે જે અભ્યાસ-વાંચન કરો તેની નોંધ જાણવા
ચોગ્યની કરતા હશે. જગતમાં જાણવા જેવું ઘણું છે. જગત
અનેક વિષયોનો સાગર છે. જીવનમાં માણસ સમય, શક્તિ
સાનુકુળતા પ્રમાણે ઘણું મેળવી શકે છે.

જનમાનમાં તે વિજ્ઞાનની શોધ દિનપ્રતિદિન વધતી જ રહી છે. માનવને હેરાન પમાડે તેવી શોધ થઈ છે અને શાય છે. એ જપી વાતો રૂબરૂમાં સમજાવો શકાય. આ બધું બધું કે મેજવતાં ખર્ચ લગ્ય ન સુકાય, આત્મસાધના ન હુણ્ય ને ધ્યાનમાં રાખશો.

૬: ભક્ત

ઉં

પત્ર ક્રમાંક
(૨૫૩)

બેરીવલી

તા. ૧-૮-૧૯૫૮

અવધાન આરે તમારી રૂચિ, અધ્યાગ અને અંતરના
અવાજ પર આધાર રાખો

પવિત્ર સંયમ યાત્રિકાઓ!

માત્ર તમારા સંતોષ આતર યોગ્ય લખું છું. હાલમાં
મારું લખવું, વાંચવું લગભગ બંધ છે. માત્ર ચિંતન અને
અધ્યાના-મવચન કરવાનું બને છે

ત્યાં . . . . . બેન છે એટલે ખરેખર આપ લે વિચારનાં
કરી શકો છો. 'દર્શન-ચિંતન'માં મેલાબાબે મારી અવધાન-
અન્યથાને અનુરૂપ મુંદર આકારમાં પાલિ-જના પૂર્વક નીડરખોતે
ચાંચ રજૂ કરી છે. તમને તે વાંચનમાંથી ઘણું જાણવાનું

મળશે. મારી બાવનાને તમે અને.....મેને જેવી જીંદી છે. મૃતિ છે, સમજાવી છે તેવી કંઈક અનુયાયીઓ જીંદી નથી.

આપણા સાધુવર્ગમાં ઉદ્ધામ વિચારના વિરલ હોય છે. શાસ્ત્રો કરતા કુદરત પાસેથી જાણવાનું ધ્યાન હોય છે. એ સંબંધી....મેન પાસેથી જાણશો. વિચારશો, મેળવશો અને અનુભવશો. આજ સુધીમાં કેવલ અભ્યાસ સાચવી ગમીને ણીજો નવો અભ્યાસ હિંદી કે અંગ્રેજી કરશો. જેમાંથી પત્ર-દળી તમારી રૂચિ, સંયોગ અને આંતરના અવાજ પર આધાર રાખશો. જરૂર પાડેની છે. ત્યાં હિંદી લખાવનાર કદાચ ન મળે તો ઇ. લખાવનાર તો મળશે જ.

જવાનું ગમે તે સ્થળે થાય પણ લક્ષ્ય, અભ્યાસ, અનુભવ અને આરોગ્ય ઉપર કાયમ રાખવું લોકોનાં રાગ-ખેંચાણ ઉપર ભાર ન આપવો. આપણા સાધુ-આર્યાઓનું લગભગ આમ જ કાચું રહી જાય છે. સાધુજીવનમાં પરિપક્વ થયાં પહેલાં બહાર આવવાની. મન સાચવવાની, લોકોને રાજી રાખવાની પ્રવૃત્તિ વધુ પડતી થઈ જાય છે. અમૂલ્ય સમય એમાં જ ખર્ચાઈ જાય છે.

તમે સમયને નિષ્ક્રિય ન જવા દેશો. “કાલે કલં સમાચરે.” “વિવેકો દશમો નિધિઃ” “સમયં ગોચમ્! મા પમાયએ.” “ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્” સમજ્યાને? સંયમીઓએ સંયમનું લક્ષ્ય પ્રત્યેક પળે રાખવું ઘટે. શાંત પળે આત્મવિચારણા જરૂરી છે. કોહકું? કથમહં? હું કોણ છું અને અહીં શા માટે છું? હું આત્મા છું, દેહ નથી!

સંતર્પણ પત્રચુંકા

કષ્ટ્યું તે ગરોળર છે જેનધર્મના પ્રણેતાઓ પણ એ જ કહી ગયા છે પણ નાણસને સહેલા, સરતો, પરિશ્રમ વગરનો ધર્મ ખર્ચ છે એટલે એવા ધર્મ કરે છે. વાસ્તવિક માર્ગ તો કંઈ છે. જીવ આટલા કાળમાં આવી શક્યો નથી.

પ્રથમ તો પોતાને (આત્માને) જાણવો, પોતાને પિછાણવો એ જ એકરો. એ સિવાયનાં બધાં મીઠા જીવ એકરો માંડ્યા વિના જ માંડ કરવા બંસી ગયો છે. તેમાં પણ દંભ, અભિમાન સહાયક બન્યા છે કે જેને પ્રથમ છેડા ઘટે અને બંધનથી મુક્ત થવું જોઈએ. પરંતુ જીવ દંભની જ વૃદ્ધિ કરી રહ્યો છે અને મુંઢર સાધનોને બંધનરૂપ બનાવી રહ્યો છે. આ હુકીકત સમજી ગણાતાં, જાણપણું ધરાવનારાઓમાં પણ વ્યાપક છે.

સંપૂર્ણ કળાજી, સંપૂર્ણ તકેદારી, તાલાવેલી એ જાતની જ તમજા વગર, શ્રેયના પંથે પણ મૂકી શકાતો નથી. ભરતી-ઓટ તો મધ્યમ ભૂમિકાવાળા સર્વને આવે. તમે એટલા ભાગ્યવાન છો કે ભરતી ઓટ બંને આવે છે, મોટા ભાગે તો ઓટ જ હોય છે. ભરતી આવતી જ નથી ! સંતસમાગમનો વિરહ છે તેથી શું ? સંતોની વાણી, એની બોધ પ્રસાદીનો તો અભાવ નથી ! વાંચન વખતે કલ્પના કરો લેવી કે ‘સદ્યુર મારી સન્મુખ બેસી બોધ આપી રહ્યાં છે. સંત તો ઠીક, પણ પરમાત્મા પણ તમારા સન્મુખ હાજર હજૂર છે, આવરણનું નાનું પડ છે તે તૂટશે કે તરત દર્શનનો લાભ થશે. એક ભકતે ગાયું છે કે—

“હું પણ હારતાં. સહજ પામ્યો હરિ,

કમંના બંધન નાખ્યા કાપી,

હું હરિમાં હરિ માહરે અંતરે,

મુબર હરિયા જેમ પ્રાદ્ય દરિયા ’

એમ છે, મુમલયા ? મોટે ભાગે હું પણ લખતો નથી તમામ જેવા ને કવચિત લખુ છું. પચાસ કહે કે પ્રકૃતિની રમત કહે પણ જે થાય તે થવું જોઈએ. ને થાય છે. એ સિવાય તો છવને જ્ઞાન, મુમજ, શક્તિ, બાગૃતિ આવે નહિ કરનારે સમજીને કયું છે

જ્યાં મુધી છવ કાચો, અપૂર્ણ હોય ત્યાં મુધી તેને બોધ કરવા રખાયે. કદનો અનુભવ કરાવે. એનાથી અસેદને મુમજે કે આ તો બધું મારા વિગત માટે છે ત્યારે કપટમાં પણ મળત પડે. એમ કુટાણ પીણમાં જકો થાય. અગણ જાણે થોડા બને એટલા માટે તો કુદરત ચેરના કરે છે. ત્યારે બાગૃત થયેલ છવ મટી આદમ બને છે. અને પડી પરમદમ બને છે, પણ પરિપક્વ થયાં પહેલાં તે કુટાણું છે. છવને હજી કુટાણમાં જ બોધ આવે છે. અને હજી રહસ્ય સમજાતું નથી. સમજાય તો નાચ-ગાસના કહેણ રાગ થાય ? તેને અંદર શત્રુ દેખાય પણ બહિર્દષ્ટિવાદને દુરભાષ બહાર દેખાય છે ને બહાર જાય છે. રહસ્ય જન્મ પડે એ છવ વિરમે છે. અંદરના દુરમનો સાથે જાય છે તેવ તેવ

સંતશિષ્ય પત્રચુંડા

સમગ્રશક્તિ વધે છે. એ શાંત સનનાવી, નિર્લોની. નિ
માની સદગ જાને છે.

દ: ભિ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૫૫)

કૃષ્ણકુંજ, બોરીવડ
તા. ૧૭-૫-૧૯૫૬

સૂત્રમાંથી સૂત્રરૂપ સારતત્ત્વ ખેંચતા આવડે તો
જીવનમાં ઉપયોગી થાય

દર્શનાભિલાષી આર્યાજીઓ !

પન્નવણાજી અને સુયગડાંગ સૂત્રો વાંચવા ઇચ્છા કરી
પણ વખત ન મળ્યો તે જાણ્યું. એ સૂત્રોમાં શું છે? વાંચવા-
થી એટલો માત્ર ખ્યાલ આવશે. બાકી તો એ સૂત્રમાંથી
સૂત્રરૂપ સારતત્ત્વ ખેંચતા આવડે તો જીવનમાં ઉપયોગી થાય.
આવા ઉપયોગી સૂત્રો આચારાંગમાંથી ઘણા મળે.

અત્યારે તો બીજાને કહેવા, શ્રવણ કરાવવા મેં વાંચ્યા
છે. ‘અમે જાણીએ છીએ એ’ કહેવડાવવા માટે મોટે ભાગે
મ થાય છે. પોતાની શાંતિ અર્થે શ્રેયાર્થે કે આત્મ-

રક્ત્રમ માટે વિરલ ન શાસ્ત્રાભ્યાસ કરતા નજરે પડે છે. આજે વિજ્ઞાન મૂળ ક્ષણે ગતિ કરી રહેલ છે. એમાથી ધાતુ ધાતુવાનું, સમજવાનું, જીવનમા ધાતુ ઉપયોગી થાય તેમ છે. તમે એવું વાંચન કરતા હશે. ઘણું કહેવાનું, જાણવવાનું મન થાય પણ પત્રમાં બધું લખી શકાય નહિ. તમે અમારા અગમનની તીવ્રાભિલાષ રાખી રહ્યાં છે. તો એ નક્કી થાય એમ અંતઃકરણથી ઇચ્છું છું. એ જ બાવના છે. બાપ દિશિતને પૂજા સંસ્કરી, વિવેકી, વિનયશીલ બનાવવા પ્રયત્ન કરશે.

દઃ બિંદુ

ૐ

૧૪ ફેબ્રુઆરી
(૧૯૫૬)

કુપ્તકુંજ
તા ૧૮-૮-૧૯૫૬

ઉપયોગ ગૂંચ ક્રિયા કે પ્રતિક્રિયાદિથી આત્મચેત્ત ધાતુ
એ અનંતવિત પાત છે

મુકુન્દ પવિત્રાત્મા આયાંભ્યે ।

માધુ-ભાષીએ મહાકવિ ધારમ કરે છે તેનો ઉપયોગ હૃદયના રમણનું રહે અને વિરમરમ ન થાય એટલા માટે જે વખતના પ્રતિક્રિયામાં આદરેલાં મતો બેલાય છે. રાંધે પ્રતિષ્ઠા બુદ્ધિ થાય એટલા માટે પ્રતિક્રિયા જે વખત બેલાય વચમાં આવે છે. છતાં એ લક્ષ્ય કોઈ વિરક્તને ન હોય ઉપચાર મુન્ય પદ પ્રયત્ન થાય છે.

દીક્ષા લીધા પછી સંયમની સાધના શરૂ થાય છે. જ્યાં મુઠ્ઠી એ સાધના (સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, ઝિંતન, મનન વિ.) ઇવન વ્યાપી પૂર્ણ ન થાય ત્યાં મુઠ્ઠી વ્યાખ્યાનાદિ વધુ લોક સંપર્ક નકામા વાર્તાલાપ એ ગધુ ગંધ રખાય, તો જે જે અર્થે સંયમ માર્ગ સ્વીકાર્યો છે તે સફળ થવા સંભવ છે અને તો જ પોતાનું અને પરનું શક્તિ અનુસાર શ્રેય કરી શકે છે.

પરંતુ દીક્ષાનો વેશ પહેરી સાધનાના લક્ષ્ય વિના શાસ્ત્રીય અભ્યાસ શરૂ કરે અને તે પણ બીજાને ઉપદેશ આપવા, પંડિત વિદ્વાન ગણાવા, લોકોને પોતાની વિદ્યા ચતુ-શર્કથી આકર્ષાવા, લલ્લે તે જગતમાં ખ્યાતિ-શ્રલાધા તો મેળવે પણ પોતાનું કે પરનું શ્રેય ન સાધી શકે કેમકે લૌકિક વ્યવહારના યોજનામાંથી આત્મ સાધનાનો વખત જ ન મળે અને પછી તો એ વાત જ ભૂલાઇ જવાય અને માની બેસે કે આમ વહોરવું, આમ રહેવું, આમ લણવું અને આમ વ્યાખ્યાનાદિ પ્રવૃત્તિઓ કરવી એજ સયમીનો માર્ગ માની લે છે.

આ સ્થિતિ આજે વર્તમાન કાળે છે. વ્યાખ્યાનથી કે વાતોથી કે ક્રિયાકાંડથી લોકોમાં જે સારી છાપ પડે તેની પ્રશંસા થાય તેથી તે માર્ગે સર્વે લોકો ચાલે એ સ્વાભાવિક છે, પણ જેને આત્માની થોડી પણ પડી હોય, થોડી જાગૃતિ, સંયમ ખપી, શ્રેયાભિલાષી હોય તે જ વ્યવહારક્ષેત્રમાં પડવા છતાં પણ ખૂબ જાગૃત રહે છે અને આત્મસાધના માટે સમયને ખચાવી લે છે. આંતરશુદ્ધિ થાય ત્યારે જ સંતોષ, શાંતિ અનુભવે છે.

વ્યવહારના માગે પટેલાને વ્યવહાર સાચવવો છે પણ પ્રશ્ન-વ્યવહાર અને તે સાથે નિઃક્રય પજુ સાધવા મન મેલે ! એ સાધનાથી અનુકૂળતા ત્યારે જ બને કે જ્યારે આર્થિક અને માનસિક આરામતા હોય. તેણે મનને શાંત, વિશાળ, સહનશીલ, તિતિક્ષાપ્રિય બનાવવા પટે જૂબ પ્રયત્ન કરવો પડે છે. માત્ર વાંચન, બજાર કે કામગીરી તપશ્ચર્યાથી નહિ. એ જ ખરું તપ છે એ જ ખરું જીવન છે. તે ગમે તેવા ગરમ ગરમ વાતાવરણમાં પણ મનને શાંતવસ્થા સુખી રાકે.

આમાનો કેવો ગળી જતા આવડે એટલું મોટું મન રહે તે અધ્યત્મજીના પ્રસંગો ઘણા આવે અને ધર્મી યુગમાં પરિણામ, માફી લેવા જાએ ! તેમાંથી જ અનિદ થાય પટે પ્રેમને કેળવવો. એ વાત-એ હઠીકત બસબસ સમજી જનમાં વ્યાપક બનાવવી, એ અમત છે. ઉભયનું મેલ કરે એ પ્રેમ જ છે. એ આ ઔષધ, આજીવન સંજીવની પિવાય નો તે આત્મસંયમ પથને સાફ કરશે. તનાસના ને કંઈક આપ્યા છે. એટલે જ એ ઉદ્ભવ કર્યો છે. વિદ્યાર્થી પૈપૈયામાં વાચનાં હશે. પ્રતિદિન એ અલખ રીતે ધ્યાન કરી રહેલ છે. એણે હિન્દુ, જૈન શાસ્ત્રોના ધર્મો ગોળ-જૂગોળના બાજ કબજે કર્યો છે અને અપેક્ષાના મહત્ત્વનાં પદો નિખેરી નાખવા પ્રવ્રણ રહેવા માંડ્યો છે, અત્યંત

૬: (૧૭૫)

પત્ર ક્રમાંક
(૨૫૭)

ત્રીવેલી
તા. ૨૬-૮-૧૯૫૬

આરાધના યથાતથ્ય થાય તો આત્માની પરમ
વિશુદ્ધિ થાય

દર્શનાલિલાળી આર્યાજી !

હું તદ્દન આરામ લઉં છું. ખન્ને વખતની પ્રાર્થના, વ્યાખ્યાન એ બધો ભાર ચિત્ત મુનિએ ઉપાડેલ છે. સિવાય આહારાદિના કાર્ય, મારી શૂશ્રૂષા અને વ્યવહાર બધો એજ કરે છે.

તમે સૂત્રોના વાંચન પછી ઉપયોગી ખીનાની નોંધ કરતાં હશે. આચારાંગમાં તાત્ત્વિક ખીના ઘણી છે. એવી ખીનામાં ઓછી છે. ઉત્તરાધ્યયનનું ૨૬ મું અધ્યયન ખૂબ રહસ્ય ભર્યું છે. જાણવા જેવું, આચરવા જેવું અને એની આરાધના યથા-તથ્ય થાય તો આત્માની પરમ વિશુદ્ધિ થાય એવું અમૂલ્ય છે. તમારો અભ્યાસનો કાળ છે. તમારો અધિકાર છે અને તમારામાં યોગ્યતા છે; માટે ખૂબ વિચારશો.

ૐ

૫૨ ક્રમાંક

સાપ્તાહી

(૨૫૮)

તા. ૨૫-૩-૧૯૬૩

માનુષ પાને પાતાને શોધે છે પણ બહાર શોધે છે

લગભગ દરેકે ભારત પર અનેક પ્રકારની ઉપાધિઓ, ખેડેલીઓ, કાંટો આવી રહ્યાં છે. એમાં સામ્યવાદ હશે એ જ સાચું મારે સ્થિર રહી શાંતિ મેળવતો હશે. બાકી તે કુ ખત્રું દરેક અંદર છે પણ ખાતિથી બહારનાં નિમિત્તો ઉપદાનરૂપ થાય છે.

માનુષ પાને પાતાને શોધે છે. પણ બહાર શોધે છે દરેક કે બહાર અજવાળું છે અને અંદર અંધારું છે. તેથી બહાર પાતાના સ્વરૂપને, શાંતિ અને આનંદ ને શોધે છે. એ કોયડો વિરહા જ ઉઠેલી શકે તેમ છે. આત્મબોધન હોય છે. તે બોધન મોટો નથી પણ મૂલ્યમય અર્થ છે. તેના ફરજ હંકેક ફીકનું આવરણ આપ્યું મારે છે. તે આવરણને લેવા પ્રયત્ન શકિત ને આત્મબોધમાંથી નીકળે છે. એ શકિતને ઉપયોગ લઈ ખોલે થાય છે. પણ ચારો ઉપયોગ કરે તે તે શક્તિ મનુષ્યને ધણી ઉપયોગી થાય.

એ જ પ્રનાયે આત્મા પરનું આવરણ બેઢાય તો અનંત શક્તિ બહાર આવે તે શક્તિનો જે તેજોવેશ્યા જેવો પ્રયોગ કરે તો તે દુરુપયોગ છે પરંતુ જે નિજ-પરની શાંતિ અર્થે ઉપયોગ કરે તો તે સદુપયોગ છે. એ આવરણને ભેદવું એટલે વલોણું કરીને જેમ દહીં-દૂધમાંથી નવનીત રૂપે સત્ત્વ કાઢે છે તેમ વલોણું કરવાની કરામત આવડે તો અનંત શક્તિમાન તત્ત્વ મેળવે.

વલોણું એટલે સત્ત્વ-તત્ત્વને છૂટા પાડવાની ક્રિયા ક્રિયા તો ઘણા કરે છે પણ ધ્યેય વિના, લક્ષ્ય કે સમજવિનાર કરે છે એટલે જે કંઈ મળવું જોઈએ તે મળતું નથી. વર્તમાનમાં સેંકડો સંતનાં વેશમાં સાધકો વિચરે છે. પણ માર્ગજ મોટા ભાગે ભૂલ્યા છે. વ્યવહારની રૂપાળી જાળમાં અટવાઈ પડ્યા છે. જે સાધનો છે તેને સાધ્ય માને છે. બકરું કાઢવ જતાં ઉંટ પેસી ગયું, એવું જણાય છે.

સમજણના અભાવે જે અહંવૃત્તિને કાઢવા માટે તનતોડ મહેનત કરે છે તે ઘટવાને બદલે વૃદ્ધિ પામે છે. એ અજગર (અહંકાર) તપશ્ચર્યાના ફળને, અભ્યાસ, દાન, પુણ્ય, ક્રિયા, સેવા, જાત્રા વિ. ના ફળને ગણી જાય છે. આત્માને લાલ મળતો નથી. એટલે જ કહ્યું છે કે — “પદમં નાણું તઓ દયા” પ્રથમ જે કરો તેનું જ્ઞાન પૂરેપૂરું કરો. પછી જ પગલું ભરો.

જે બેવોલવ ક્રિયાઓ, તપ વિગેરે અનેક કર્યા પણ રાખપટ્ટી ન મળી. જીવનને ઉદ્દેશ બાંધ્યો નહિ આ અમૂલ્ય માધ્યમે કેટલાં કષ્ટે અને શા અર્થે મળ્યા છે ? મેળવ્યાં છે ? તેનું વિસ્મરણ થયું કારણ કે બહિર્દષ્ટિ છે અને અંતર્દષ્ટિનો અભાવ છે. . . . .

તમે ધારણ પ્રમાણે ભલે આચરી ન શકતા હો પણ આખી રચનાનો આ છોડા પલ્લ ખ્યાલ છે, સમજ છે, ખેડા મામે' જવાનું બનતું નથી એટલા તમારા મહાભાગ્ય માનું હું માત્ર વાંચત, કાવળ કામ નથી આપતું પણ સહવર્તન જ ફળ આપે છે. અને એ વર્તનમાં ઉપયોગ મુખ્ય વસ્તુ છે જે તમે સમજો છો.

૯ બિંદુ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૫૯)

સાચલા
તા. ૧-૮-૧૯૬૪

સાચું સમજ્યા પછી જીવમાત્રના વર્તનમાં અવશ્ય
ફેર પડે છે

ભક્તિપરાયણા વિદુષી આર્યાજી !

તમેએ રાયપસેણીય સૂત્ર શરૂ કર્યું તે જાણ્યું. કુરજી-
ભાઈ બપોરના દ્રવ્યાનુયોગ સંભળાવે છે, એ પણ ઉત્તમ વાત
છે. સાંજના બહાર પ્રકૃતિના રળિયામણા દૃશ્યો જોવા મળે છે,
એમાં પણ ઘણું જાણવાનું હોય છે.

તમે બધાં ખૂબ શાંતિમાં, આનંદમાં હશો. અને એમાં
વિદ્યામાં, અનુભવમાં વૃદ્ધિ કરશો. એ બધું કરતાં કરતાં પણ
સાથે આત્મલક્ષ ન ચુકાય તેની ચીવટ રાખશો. એ માટે
રૂબરૂ ઘણું કહેવાયું છે તે તમે જાણો પણ છે. તમે એ માટે
સુગ્રામ છો, જાગ્રત છો. અન્યને ઉપદેશ આપતાં પોતાના માટે
પણ ગણી લેવો.

અનુપ્રેક્ષા-આત્મવિચારણામાં પ્રમાદ ન કરવો. પ્રદેશી
રાજના અધિકારમાં કહેવાનું, જાણવાનું અને જીવનમાં ઉત્તર-
વાનું ઠીક-ઠીક છે. કેશી મહારાજે ચિત્તને આત્મભાન

મુખ્ય પાછી પ્રદેશીને માત્ર જોય જ આપ્યો એમ નહિ પણ તેને નિજભાન કરાવ્યું.

આત્મભાન ન થયું હોય તો નિર્વિષયતા, નિર્લેખતા, અભ્યુક્તિ... અને હામાના ગુણોના દર્શન ન થાય એ તને તબે છે. પ્રદેશીનું આખ્યાન તમારી ધર્મ હશે. સાચું મન-ભાવ પાછી જીવ માત્રના વર્તનમાં અવસ્થા ફેર પડે છે. અપે પરેશ ખેંચે છે. ક્યો નવા ન બંધાય તેની કાળજી રહે છે અને અંતિમતને બાળવામાં ભર્તૃતપૂર્વક ઉપયોગ રાખે છે.

તે હંમેશા ઉપયોગપૂર્વક બાવ પ્રતિકમણથી મુકિ કરે છે, તેને સાચી સમજણવાળા કહેવાય છે. માણસમાત્રને પ્રભાવ, અહંવૃત્તિ આગળ વધતા અટકાવે છે. ઘણા ને સન જદાર ગણાતાં પણ ત્યાં ગોચર ખાઈ વધતું છે. તને સાબમેનું, વાંચેલું, જાણેલું, જોયેલું, કરવા થોડા અને વાચ્યો કરેલાં અમલ કરવા કાળજી રાખાયો. વખત મળે ત્યારે વિચાર્યો. હંમેશા પ્રયત્ન, સમજ, ચિંતન પાછી તજવા જેવી સીધને અને આકરવા જેવી ચાતનો સંકલ્પ કર્યો અને તે સંકલ્પને નિભાવ્યો. ત્યાં સર્વ પ્રેમી વચને મનુસમરણ કહેરો.

૯ જિહ્વ

બોધ આપતી વખતે જ તે પોતાને અપાતો હોય
તેમ કલ્પવું

પવિત્ર આર્યાજી !

તમારી માગણી પ્રમાણે પુસ્તકો મોકલ્યા છે, બીજાં
જોઈએ તો મંગાવશો. બધો આધાર મન ઉપર છે. તમે
સાંભળેલ તો ઘણું છે પણ તેનો અમલ કરવાનો છે.

એક પણ વિચાર નબળો, હલકો, બંધન થાય તેવો
ન જ કરવાની ચીવટ રાખવી. ભગવાન સમીપમાં જ છે તેનું
સતત સ્મરણ રાખવું. બીજાને બોધ આપતી વખતે જ પોતાને
અપાતો હોય તેમજ કલ્પવું. અમે જાણીએ છીએ પણ થતું
નથી એવા વિચારો કુમતિના, આસુરીની પ્રેરણાથી નીકળે છે,
હું શક્તિમાન છું. બીજાં સાધનો અને સગવડો છે તો શા
માટે આચરી ન શકું? અવશ્ય આચરીશ જ, એવો ભાવ
સુમતિનો છે, તેની પ્રેરણાનો છે! એમ જાણવું. માટે નિર્બળ
અશક્તિવાળા કચરના વિચારો આવે તો તેને ફગાવી દેવાની
આદત પાડવી. ઉપયોગ ન ચૂકવો.

જ્યારે જ્યારે નવરાશ મળે ત્યારે ત્યારે નબળાં વિચારોને
ખખેરી નાંખીને ઉચ્ચ, સખળ, પવિત્ર પ્રાણુવાન વિચારોને

આદવાહન કરીને અંતઃકરણને તેજથી ભરી દેવું અને પછી
આચરણ પાળી તેને અનુરૂપ કરવું. તમારે બધાએ આ વાત
બાળવાની અને અચરવાની છે.

પ્રત્યુત્તરમાં માત્ર આપનો આર્ગશ્ચંક પત્ર મળ્યો છે.
તે સિવાય ઉપકારના શુભદો વારંવાર લખવાની ટેવ કાઢી
નહોતો. મને માસ વખણાવું વાંચવા ગમતા નથી. પ્રાર્થના,
સ્મરણ, ભાવ-પ્રતિક્રમણ ઇત્યાદિ ઉપયોગ પૂર્વક કરવાં. તોને
અમાસ પ્રભુસ્મરણ કહેશે.

તમારો આત્મબંધુ હમ્મણર ભિક્ષુ

૩૩

પત્ર ક્રમાંક
(૨૧૧)

પ્રત્યેક મહર્ષિ આત્મલક્ષણ પૂર્વકનાં ધ્યાન તો અભાવ
થાય રહે છે

પરિવર આશીર્વાદો !

તમારો સમાચાર બહુવા. તમે જે વિચારો તે બદલે
છે. દરેક પ્રશસ્તિ અવલોકનમાં પણ અત્યંત શ્રદ્ધા ન જુદાં એવ

કરવું એ મુખ્ય છે. બાકી બધું મોંઝ છે, એ તમે જાણો છો !
છતાં બાકી આપું છું. પ્રત્યેક કાર્યો એ લક્ષ્યપૂર્વકના થાય તો
અગ્રાંધ થોડા રહે છે.

આપણું મુખ્ય કાર્ય તો એ કે - કિયમાણમાં નવા ન
જાંધાય અને સંચિત છે તેને ધ્યાન, ચિંતન, પ્રાર્થના ઉચ્ચ-
ભાવના, અભિપ્રાયથી નાશ કરવા, હાળવા થવું એ સંયમનું
દ્યેય અદ્યોનિશ સ્મરણમાં રહે ' એ ખાસ ધ્યાનમાં લેવું.

તમે સમજદાર જાગૃત આત્મા છો એટલે મને વિશ્વાસ
છે કે લીધેલ વેશ, આંદરેલ સંયમને સફળ કરશો. હું મેં
લક્ષ્યપૂર્વક પ્રાર્થના, ભાવ પ્રતિક્રિયા કરતાં જ હુશો. ધર્મ-
પ્રેમી સ્વજનોને જુળ સપ્રેમ સંસ્મરણનું કહેશો. એજ....

દઃ ભિક્ષુ

૩૧

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૨)

કચરા જેવા વ્યવહારથી ઉપયોગપૂર્વક દર રહેશે

જે કરવાની યોગ્ય બહામણ કરી છે તે પ્રમાણે આત્મ
વિશ્વાસમાં અપ્રમાદી રહેશે. આત્મિક તબિયત દંભિયા
તપ્તમત્તા રહેશે. કચરા જેવા વ્યવહારથી ઉપયોગપૂર્વક કર
રહેશે. અનદિ કાળથી જે મનને નથી ઝગમુ તે તમારો.
અને તેમાં રમાડો. હૃદયમાં રાખવાના સ્થિતિ પરી, કંઠાકો
અને ગાથાઓ યોગી ધ્યેયી આદે કરશે. બની ચકે નેટલી
શ્વશ્રુતિ રહે તેવી અનુકુળતા વળાવી રાખશે તિતિલ
(સદનશીલતા), એટલું મન, (વિશાળતા) અહીં, જડુધન
નિષ્કપટતા અને સાદાર્થ જેવા મુદ્દાઓનું ચિરદ હૃદયપટના
અચરવા આદે લખશે. અમુક માત્ર કે વાં પછી પાન્યત્વની
આસીએ એ શુંગની સ્થિતિ તથા હોઈએ તેન અનુભવે આ
અર્થ તમારે અને આદે કરવાનું છે.

૬. વિષ્ણુ

ઉપસંહાર

હવે આંતરિક સાધુતા અને બાહ્ય સાધુતાનો તાલો મેળવવાની યાત્રા આવીને ઊભી રહી. એટલે જ સાધુતા-પ્રયોગશીલતા એ ચાવીસમું પ્રકરણ સોફ્ટે આવી ગયું. એમાં પણ જરાક ડાંડા ઉતરીયું. તો સાધુચવનના આખો ય વિશ્વવિશાળ મર્મ હસ્તામલકવત્ થઈ જાય તેમ ભાસે છે.

(૨૪) સાધુતા-પ્રયોગશીલતા

વશસ્થ

નિર્મલ્યમાં આતર બાધ સાધુતા,
તે કારણે યવન વિશિષ્ટાપિ હ,
પ્રયોગ સાધ્ય અધ્યાત્મના તત્ત્વા,
સર્વ કંઈ પુનિત ન પ્રદાપનં (૧)

ધર્મ અમારો.. એ હાળ

વિશિષ્ટર્મ સમાપન કરવા સર્વધર્મ સમાન કંઈ,
અમારોના મુખકે તટ આરિષ્ટમાન સોના કંઈ,
ન જ્યાવૃદ્ધિથી દૂર ગઈ સર્વધર્મ ગુણ સમાન બને,
નામ ન હોઈ કોઈ ર્મનુ; તોય જ્યાંથી સર્વધર્મે
જય મળે (૨)

ઉપદેશના

સાધુના એકે જ પ્રયોગશીલતા ! આજે શરૂઆતનાં સાધુતાની આ આજ્યા ગરે નવી સારા, પાણી નવી નથી. આપણી ભારતની સાધુ સંસ્થા જગતમાં શિરોદાય પ્રયોગ-શીલતાને કારણે જ રહી છે. જેન મુનિઓમાં જિનકરૂપી પાણી અને સ્થવિર કરૂપી પાણી, એમ બંને કાળમાં (ભગવત મહાવીર નિર્વાણ પછીના કાળમાં) જે સાધુ વિભાગ હતા. (૧) એક વિભાગ જેમ સમાજનાં રહીને સ્વર્ગ પ્રયત્ન પ્રયોગો કરતા તેમ (૨) બીજા વિભાગ જંગલમાં અને પહાડોમાં રહી પ્રાણીમાત્ર સાથેની એકતાનો મૌનપ્રયોગ પાણી કરતા. તેઓ પરસ્પર આહ્વાન પ્રદાન કરતા અને પરસ્પર વંદન વ્યવહાર કરતા.

‘સમાજનાં રહીને સંયમ પાળો છે તે રીતે અનારા કરતાં આગળ છે’ એમ જિનકરૂપી, સ્થવિર કરૂપીને વંદતા વંદતાં હોતા, તે સ્થવિરકરૂપી જિનકરૂપીને વંદતા વંદતા એમ હોતા. ‘આપ મિત્ર વાઘ-નાગ જેવાં દૂર પ્રાણિઓની વચ્ચે કે આસપાસ રહી વિશ્વપ્રેમ-વિશ્વ વાત્સલ્યના લા. મહાવીરના અહિંસક પ્રયોગોને સારી પેઠે આગળ ધપાવી રહ્યા છો, આપણે તો સર્વ જીવને વીતરાગ શાસન રસિક ગનાવવાં છે ને !’

વર્તમાનમાં અનુભવને અર્થે સાધના કરવાની પ્રથા જ નષ્ટ થઈ છે. ખરી રીતે પોતાની જાતને શોધી એની શુદ્ધિ માટે સતત પ્રયત્ન કરનાર જ ઠાંઈ મેળવી શકે અને મેળવે તો જ ઠાંઈક આગી શકે...એ માર્ગ જ જુદો છે પ્રાપ્ત કર્યા

પહેલાં આપવા નીઃજવાની પ્રથા જ રૂઢ થઈ ગઈ છે એટલે
લક્ષ જ ખીજને બોધ આપવા તરફ મોટેભાગે રહે છે. એટલે
જ કોઈને ક્રિયાનું અભિમાન, કોઈને આચારનું, કોઈને
માત્ર બહુવાનું તો કોઈને વહતા નરીકેનું, ગુનાન કુદિ
પામનું હોય છે. જેનો નાશ કરવો ઘટે, તે જ કુદિ પામે
છતાં એ તરફ લક્ષ જ નથી. ધારાધારેના, કલ્પેના અને તમા
ચરીના નિયમે એટલામાં જ આધુઓ ગંભીર થઈ છે
આધુપણનું ધારાતુ આચારની દહીનતા કપર અવગ્રહે છે
એટલું માત્ર એમણે લેવા ખાતર માત્ર નથી પરંતુ એમણે
અને પ્રયોગશીલતા આદરી છે. તેઓ એક દેશને એનો
અનુભવ ઈશારો કરતાં લખે છે,

પ્રજા વિના તો કોઈની શક્તિ નથી, એટલે જે જે
નિર્દેશ થાય તે પ્રમાણે પ્રાણ પાતાની ક્રિયા કરે એના
અંશક મનનું નિયંત્રણ-વિવેક હોય તો પ્રયાસ નહીં જ
નીવડે. પ્રાણનો પોરાક નિર્દેશ એનો અર્થ એ છે કે પ્રાણની
વિશીલતા મન ગન્ધર્વી આવતા તરફેલ પ્રનામે અને
દક્ષિણે ગન્ધર્વી આવતા રિપોર્ટ પ્રનામે થાય છે એના
કેટલું નાશ કે અન્યાય, કેટલું વરણ ચોખ્ખું કે નહીં તેના
એ બધું વિવેકી મન કપર આધાર રાખે છે " આનુ વિનૂત
વર્તન પતનાં કેળાઈ આવશે છતાં પાતાના આદરના ને
અનુભવ પછી પણ કહે છે.

'હું' પોતે જ એક વિવેકી જેવો છું એવાનું
પ્રમાણ થઈ જાય છે. નિર્દેશ પત્રમુદ્રા કેટલાક
આનંદમળામાં 'હેવાનું' અનુભવેલાં અને વચ્ચેનું
મનનું નથી. તમારી રહે છે પાત્રનાં અવસ્થા જ

કેવી આ વાત ! જેમ આગકદને ‘મા’ નીચી નર્મીને પાતાને, સાથે આવી, કાંઈમાં કદ આગળ થપાવે છે, તેમ સાધકને આગળ ને આગળ કદ જાય છે. આવા જ દ્વાય વિવેક સંતોનાં કલ્યાણ.

‘આજ સુધી કેટલા સુવાનુ અવગાદન કર્યું ?... મુઠ્ઠાની ચીજના અભાવે પૂર્વધરે પાન રખડ્યા છે.’ વળી, તેઓ સુયોગ્ય સાધુવાવાળા પાત્રની કદર કરતાં કરતાં પણ લખે છે... ‘સાધામાં સર્વને તારું આદર્શ શાનું છે ? તારા ગુણ પ્રત્યેનું છે... તારા કરતાં ભગવાનમાં વધારે પ્રેમ-બકિત કર તારું શ્રેય થવાનું છે. તે તો તારા આત્માને દમ્યો છે. ઝોની જવાબદારી તારા માથે છે. વધારે શું કશું ?

કેવી અનુપમ કૃપા અને નિર્લેપતા છે ! આથી જ અજમેર સાધુ સંમેલનમાં ચોમેરની અનેક પ્રવૃત્તિઓ વચ્ચે એમણે કેટલાક સાધુ સુવાનોને તેજસ્વી તરીકે તારવી તૈયાર કરેલા... તેઓ વારંવાર અને છેડેલે આ અતિ મહત્વના પત્ર પ્રકરણમાં કહે છે- ‘સાધના માટે સાધનની જરૂર ખરી, પણ સાધન એ સાધ્ય નથી.’

૫૪ ક્રમાંક
(૨૬૩)

વાંકાનેર
તા ૨૬-૭ ૧૯૫૩

સ્વાનુભવ કરવાની પ્રથા જ નાબૂદ થકં ગઈ છે

મહારી તબિયત સાધારણ હીક છે સ્વાનુભવ કરવાની ના આપણા સમાજમાં પ્રથા જ નાબૂદ થઈ ગઈ છે લોકોને નબળાવવા માટે જ અભ્યાસ કરવો અને જેટલો કસો પડ્યો હોય તેટલું તે પ્રનાણે લોકોની પાને પંચુ વ્યાખ્યાનના જે હોવાય તે વાણેજી, ગોળેજી, સાબળેજી અને એકદં કરેજી જ મોટેભાગે હોય છે અનુભવને અર્થ આપના કરવાની પ્રથા જ નબૂદ થઈ ગઈ છે

મહારી રીતે પોતાની જાતને ગ્રાધી એની મુંદિ નાટે જગત પ્રવાન કરનાર જ કાઈ મિયાવી શકે અને મિયાવે ના જ કાંઈક આપી શકે.. સુદિન, વ્યાખ્યાનકાર, ગ્રાસ્તાના અભ્યાસી બધા પલુ જેનું નામ નિજ અનુભવ કરવાય એ વસ્તુ નહિ એ માર્ગ જ જુદો છે. પ્રાપ્ત કર્યા પહેલા આપવા નીકળવાની પ્રથા જ કંઈક થઈ ગઈ છે. એટલે કસ જ બીજાને મેલ આપવા તરફ મોટે ભાગે રહે છે. એટલે જ કોઈને કિયાનુ અભિમાન, કોઈને આચારજી, કોઈને શાસ્ત્ર જાણવતું તે કોઈને વફતા તરીકેનું સુમાન વૃદ્ધિ પામતું હોય છે એના નાશ કરવો પટે તે જ વૃદ્ધિ પાને કસ એ તરફ કસ જ નથી. પારાધિકારી, કસો તે સમાજની નિયમે એકદં. ના જ સાધુઓ મુંદિવાઈ રહ્યાં છે સાધુપણાનું પેરવ જ ના. નથી રહિતના દેવર અવજ બે છે

[illegible]

‘‘नदि नवनि विनोदः स्नेह विच्छेदोदितुः’’ इत्युक्तं हेतुः।
न नगाय नो पायः पयसी नगाय छे. पुत्राया कराय छे
अट्टसेयी सतोय मानवे। हर राज्याभां पायः दुहन्तनो डोर्
छिट्ठेत्तु दशे अभ मानवुं आशुदी हाना परिवर्तन माटे
प्रार्थना अनीज्या करवी, प्रयत्न करेया, अभां नउर
नकुवा थशे।

દક્ષિણમાં તપસ્યાનો અધિકાર પ્રજા મનન કરવા જેવો છે. સંવેદન અને વિનિમયનો અર્થ ઈન્દ્રિયો દ્વારા મગજમાં જે રિપોર્ટ આવ્યો હોય તેનું સંવેદન થાય છે. પણ એ સંવેદન પ્રાણ દ્વારા જ ક્રિયાશીલ બને છે. હા. ત. કર્ણ દ્વારા રિપોર્ટ મળ્યો કે ફલાણા પાળીઆ નીચે ધન દટાયેલ છે, એ રિપોર્ટનું સંવેદન મગજમાં પ્રથમ થાય છે. ક્યાં છે? કેટલે દૂર છે? કઈ તરફ છે? કેટલું છે? એવા એવા તકેા થાય એ સંવેદન.

પ્રાણ વિના તો કોઈની શક્તિ નથી એટલે જે જે અવેદન થાય તે પ્રમાણે પ્રાણ પોતાની ક્રિયા કરે. એમાં અમ્યક મનનું નિયંત્રણ-વિવેક હોય તો પ્રયાસ સફળ નીવડે.

પ્રાણનો ખોરાક સંવેદના-એના અર્થ એ છે કે પ્રાણની ક્રિયા શીલના મનમાં દ્રવિયો તરકથી આવતા રિપોર્ટ ઉપર. એમા કેટલું મત્ય કે અમત્ય. દરવા યોગ્ય કે નહિ કરવા યોગ્ય એ બધું વિવેક, મન ઉપર આધાર રાખે છે.

સંવેદનાનો અર્થ સુમ્યક વેદુ બાળુ પ્રાણ ના ને સંવેદનો પ્રાણ થયા, તે પ્રમાણે ને ક્રિયામા જોવાય છે બાળુ-પીણુ-મૂણુ-એણુ-ગાળુ-ગીણુ-દાળુ-બરડુ-દાળુ-ખોણુ-ચાળુ-આ બધા દામો પ્રાણની શક્તિથી મનને શરીર દરે છે. વિનીમય એટલે આપ તે આપણું ને હેતુ, એક પ્રાણ મામા પ્રાણને આપે કે તે એ દિયા પન પ્રાણની જ છે. વિનીમય એટલે લેવા દેવાની ક્રિયા દક્ષિણ વક્ષપૂર્વક વાંચશે ધણી બાળે આ તરફનું 'અજ્ઞાન' દેશે ના વાંચનનો યોગ થશે

■ બિંદુ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૪)

ગુરુદેવનાર
તા. ૨૭ ૭ ૧૯૫૪

સાચા ન તો નર્મજ રચના દોષ

પાતાવરણને આપણું તારે હું કરતું છે અનુચિત ને આપ્યા હોય એટલે એવી ક્રિયા કે જેમાં નરો અર્થો અંતરેન, બહિષ્ કે પેશાવ, ની પ. નો ને પ. ને

આપણે વધુ આશા ન રાખીએ. કે તેનાથી સંતોષ મળીને નિભાવી લઈએ. જેવો સમય, જેવું સ્થાન તે પ્રમાણે વર્તવું પડે. મારાં માટે જે વિદ્યાર્થી વપરાયા તે વ્યવસ્થા પડતાં છે. મારાનાં એવું દ્રશ્ય નથી.

હું પાતે જ એક વિદ્યાર્થી જેવો છું. સાધના વેશ ને ઘાટી વાગચીતથી મને જાણી, મેંથી કે કર્મચોરી મળી ક્ષેત્રનાર બૂલે છે. અપૂર્ણ અભ્યાસી કોઈ મેંથી કહેવાય? એ તો હાસ્યાસ્પદ મનાય. એ મેં દિય તો તે સંઘાડના સંઘનનાં રહે? સંઘાડનો વ્યવહાર કહે? એ તો બ્યાનમાં જ મસ્ત રહે એવા લક્ષણો મારાનાં નથી એ બધું તમે તમારી બકિતથી લખો છો એટલે બકિતની આંખે એવું દેખાતુ હશે પણ એ બ્યાનથી નથી.

જેમ તમે અભ્યાસી છો તેમ હું પણ અભ્યાસી છું. સાધના કરવાને ઈચ્છતા સાધક છું. સાચા સંતોના વિચાર કરતાં મારે માટે મને શરમ થાય છે કે આટલા વર્ષે પણ હજી અધવચ્ચે જ રહ્યો સંઘાડની લેખમાં મારાથી મારું કાર્ય સાધી ન શકાયું. મારી ઈચ્છા પાર પાડવામાં કુદરતે ગમે તે સંકેતો વિદ્યો નાખ્યાં બીજને ઉપદેશ દેવાને દોડા-દોડ કરી એ સ્પષ્ટ સમજાય છે. શક્તિ હતી ત્યાં સુધી બહાર રખડપટી કરી અને હવે શરીર અટકયું ત્યારે સાધના માંડી અને તે પણ વિદ્યો પર વિદ્યો.

આ સ્થિતિ મારી છે. આ સાંપ્રદાયિકતા-સંઘાડના વ્યવહાર મને બિલકુલ અર્થ વિનાના લાગે છે. મારી ભાવનાને અનુરૂપ ક્યાંય દેખાતું નથી. સાધના અર્થે સ્થિર

ન થવાયું. સમાજમાંના જાતાવરણ નવના માન્યતાને તે.
તમે જાણો છો.

= બિંદુ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૫)

આયત્રા
તા. ૧ : ૧૬૫૫

આ સમયમાં સરદાર માર્ગ નામરમરણ છે

તમોને અરવિદ તરફ યજ્ઞ છે. તમારો અર્થ નારો
નિર્જાત-માન્યતા એક છે. અધિષ્ઠાન દુષ્ટિ તેની આ બધી
કદામત છે. એને સુચક દષ્ટિથી અનુભવવું તે તે સર્વે જીવન
શુદ્ધિ કરવી દર્શનો બધા આપેછે છે સમાજ કે અરવિદ,
નાંધીજી કે રામકૃષ્ણ બધાંમાંથી મેળવવા આવડે તે કપટારક
છે. જરૂર માત્ર દષ્ટિની છે. એ તો અંતર વડાકેનથી જ માણ
ધાય ખીલે તે માત્ર અનુચિનિર્દેશ કરનાર છે જગત
મેક્કા કરનારને તે અનુભવ થવાનો.

સિંજામુએ સંપ્રભાવવાદ કોટપા ન જ્યાં આ નમવના
મહેડામા મહેડો માર્ગ નામ રમરણ જણાય છે ના. ન કોટપુ
કે ખીલું જે તે ધુસી જાય છે અનેક જેરી પ્રયોગનાં
જવવાને નામ રમરણ કપયોગપૂર્વક જાણકાર છે તે
સંતોની અનુભવવાથી વાચના દુર્યા. ગમે તેવા અવસ્થા
પ્રવર્ગો ઉપસ્થિત થાય છતાં નિમ્ન પ્રકૃતિને અધિન ન થયું,
એ આ જ્ઞાનથી નીચે ન ઊંચી આપણુ જીવનના કપટારક
સ્થાનો ધાનું છે. એ જીવનની સ્થાવી ધાય છે કોટપુ
અને કરજને જરૂર એવું આવડુ તે કપુ જ જીવન ન.

વિના ન આલે એમ નનને અમણ કિપતવનારી વાત કિપર
જતાં અટકાવે છે. સરક સીધા માર્ગને વિષમ બનાવે છે.

નિશાચુ. સુસુસુ, હથુકર્મી સરળબોધીને પણ અમણમાં
નાખી દે છે તે જેને એ દિશાનું જ્ઞાન નથી, માત્ર માન-
પાન, કીર્તિ-પ્રતિષ્ઠા, એશઆરામમાં જ રહેનાર, બહારથી
સારા સત્જનની ગણતરીમાં ગણાવનારની તે વાત જ શી
કરવી? માયા એવી જ છે, એમાં કોનો દોષ કાઢવો?

અમૂલ્ય સમય આડ્યો જાય છે. અને સર્વસંગ
પરિત્યાગ કરવાનું, આત્મરમણતામાં રહેવાનું, અંતરાવ-
લોકનમાં તડકીન થવાનું બનતું નથી. ઈચ્છા વિના પણ
લોભાવહી કર્મની પેટે રખડપટ્ટી થયા જ કરે છે. તમે તે
મહાજંતણના વાતાવરણમાં રહીને પણ નિરાળા નિર્લેપ
રહેવા મથો છો અને એ માટેનો પંથ કપાયો છે.

દઃ સિદ્ધ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૬)

વજ્રેશ્વરી
તા. ૨૭-૩-૧૯૫૯

જગતને રાજ રાખવામાં તો વર્ષો વીતી ગયાં પણ
તેથી આત્મહિત કંઈ થયું નહિ

દર્શનાલિલાષી શ્રેયાર્થી આર્યાબ્રુઓ !

સમય ખૂબ જંગમ માગે છે. જેટલો પ્રમાદ, જેટલી
લલ એટલી મુશ્કેલી. સંયમનો ખરો અર્થ વર્તમાનમાં

વિદુષ્ય દેખાય છે. માત્ર ઉપરનો વ્યવહાર, વેશ, ઉપદેશની આવડત-આટલેથી અટક્યા જણાય છે. અંતરાવલોકન કે આત્મજ્ઞાન માટેનો પ્રયાસ, તે માટેની સાધના, ક્યાંય નજરે પડતી નથી! વેશ પહેર્યો એટલે સાધુ બન્યા. છઠ્ઠે સુલ્કાને આપ્યા પછી કૃષ્ણાકૃષ્ણની ભાંજમડમાં સમય પસાર થાય. અભ્યાસમાં થોડેલાં, સૂત્રનો અભ્યાસ પણ એનો આત્મ સાથે દશોય સંબધ નહિ. નર્યો ઉપરનો વ્યવહાર, રાજ વધારવાની તરફીઓ. 'વૈરાગ્ય રંગઃપરવંચનાય, ધર્મોપદેશો જન રંચનાય.' આમ આજે આવી રહ્યું છે બલે ઉપદેશ, વ્યવહાર, થોડે સંપર્ક જરૂરનો હોય પણ આત્મલક્ષ, આત્મજનૂતિ, ન્યાયભાવ, સાધુતાનું રમરમ કાયમ રહે તો બસબસ ગમ્યાય! ગત્તિક વાંચન, વિચારણાની આદત રહે તો ઉત્તમ ગમ્યાય. ખાકી તો જગતને રાજી રાખવામાં તો વર્યો ચીલી ગયા પણ આત્મદિન ધર્યું નહિ. બાવલીસિતને મુલરહારી, દીક્ષાને લાયક બનાવશે.

૯: બિલુ

૫૫ ક્રમાંક
(૨૬૭)

જ્યોત્સરી જ્ઞાનભાવ
તા. ૧૫-૬-૧૯૫૬

બધાને બધા સમયે બધીયે અનુકૂળતાં દોતી નથી

ડુનિવ પંથનાં યાત્રાગુઓ!

અમે અંતે આવીમાં હીએ અકાલ અને નિરુત્તિ
તારી દોવાયી અહીં જ સ્થિરવાલ કરવાનું નન થઈ બધ છે
પરંતુ બધાને બધા જ સમયે બધી અનુકૂળતા નથી હોતી

જે એવું હોય તેા તેા આ સંભારને સંભારે જ ન કહેવાય. અને તેા પછી કનેટીયનોના પત્રપત્રનાં આકર્ષણ પાત્ર નિરુદ્ધા ગાળી જાય. માટે જ અમે કહ્યુંએ કે, એ કે તમારી ખીરજનાં કુળ ગીડાં જ નાખશે. કુલસ્તાના કાનૂનનાં માત્ર એટલી જ અપેક્ષા એ કે કે પ્રતિભા પ્રવાહ કાળાને અખંડ વહેવો જોઈએ તેા પછી આકર્ષનાં ગુણ અનુકૂળ અનુગ્રંથનાં પરિણમી જશે.

આતુર્ભાવ માટે તમેને જુદા જુદા ક્ષેત્રોનુ આમંત્રણ હોય છે. એક અપેક્ષાએ આપણા સમાજનાં તમારી કદર થઈ ચૂકી છે તે સંતોષની વાત છે. પરંતુ કદર કરનાર તર્ગમાં ખરી વિચારામતા ભાગે જ હોય છે. મોટે ભાગે આમજનતા ગતાનુગતિક અને સ્વાર્થપરાયણ જ હોય છે. એ ન ભૂલવું જોઈએ. ગમે ત્યાં આતુર્ભાવ તેા ગાળાવું જ છે એટલે આપણે આપણાં સ્થાનસ્તી-પદસ્તી કયાંય વિચલિત ન થવું અને છતાંય કોડે કોપર વાસ્તવિક કોપરારે દર્શ્ય જવો એ ધ્યેય ન ચૂંટવું જોઈએ.

દ: લિખ

૩૨

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૮)

જોરીવટી કૃષ્ણકુંજ
તા. ૧૪-૬-૧૯૫૬

સરાગદિટી તમેને ગુણો દેખાય છે. હું પણ
સાધક અવસ્થામાં છું

ભક્તિ પરાયણા દર્શનાભિલાષી આર્યાભ!

આજે તમારો પત્ર મળ્યો. તમેને એક આધ્યાત્મિક પત્રોની પડી મોટી છે. તમારા પત્રમાં તમારા હૃદયની ઊર્મિઓનું

અમારા પ્રત્યેની પૂજ્યબાવના, મમતા, અંતરની હામલીઓ અને બક્ષિબાવના દર્શન થયાં છે. સ્વાગતદૃષ્ટિથી તમોને જે માંગ ગુણુ દેખાય છે કે જે અમારા નથી. હું ધન્યો અપૂર્ણ છું. તમારી પેઠે હું પણ સાધક અવસ્થામાં છું.

તમારા છેલ્લા પત્રથી મને બારે આશ્ચર્ય થયું. આપરેશન પછી માંડ માંડ તબીબન મુધારા પર આવી નેમા એક માથે સોજા કપવાનુ આદ્ય થયું. આવી પ્રશ્ના તમને કાણે આપી? પ્રાયશ્ચિતના કપવાનું તમને જ કહેવા જોઈએ એવું કંઈ નથી. વાળવાના ધણા સ્ત્રા છે. શું તમે અત્રાકે આટલી તપસ્યાનો અભ્યાસ પાડ્યો છે? કે આ પહેલવહેલાં આદ્ય થયું? કપવાનું વધુ કરવાથી કઈયિરે, જગા છે? હોંડામાં તે અંધ પર પર દેખાડેખીથી નર્વન એવું બધવારે દેખાય છે. પરંતુ જેને આરીરિક અભ્યાસનું ન્યાયનનું પાલન કરીને આત્મક્રેયના પથ વિચાર્યું છે તેમ આવી દોટ મૂકવી ન થયે! જાકન કે અટાઈ ગુપ્તી, રાતે તાદાત, મનોમજનો અનુભવ તો કર્યો હતાં. જા. તો જાહેર મુદ્દેકો મારવા જેવું થયું ગણાય. હજુ કદાંક હું કે તમને જનની શક્તિ જોઈ અને બલિષ્ઠની ગુણુ કરીને આપ્યો.

તપશ્ચર્યાના ૧૨ પ્રકાર છે અભ્યાસથી જ અભ્યાસિક થાય એવું થોડું છે? વિદ્યાર્થી અવસ્થાના તમ, જન અને સ્વસ્થ, આરોગ્ય, શક્તિ સ પન્ન રહે તેમ જાણુ. જા. જા. કોઈ આચરે તેમ ન અચરાય. જાતની પરત્વેકે એકને પનહુ બરાય. તમે જાણો છો કે

‘તદેવ હિ તપઃ કાર્યં કુર્વાન કવ નેઃ કપેર
પત્ર યોગા ન હીયન્તે, હીયન્તે ને. ૧૦. ૧૫-૧૬

ગોગો ત્રાણ ન ગાય, કંદિયોની ગજિત ન હમ્પાય એ પ્રકારે તપ કરાય. સમજ્યાંનિ ? વિચાર્યો.

દઃ ભિક્ષુ

૨

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૬)

ગાંધીવડી
તા ૩૦ ૬ ૧૯૫૬

સંકલ્પબળ જીવનમાં ઘણું ઉપયોગી છે

ભક્તિરસ નિમગ્ન દર્શનાભિલાષી આર્યોજી !

તપશ્ચર્યામાં તથા પાછળ તમારી તળિયત ઘણી સારી રહી એ ઘણાં હર્ષની વાત છે. સંકલ્પબળ, હિંમત, અડગતા, નિયમિતતા પ્રશંસનીય છે. સૂરતના પ્રદેશમાં સેંકડો ગામે પર તાપીએ ગજળ ગુલ્તર્યો છે. કંઠારનાં કોંચા કિપાશયમાં દશ ફૂટ પાણી ભરાયું. સેંકડો મકાન પડી ગયા લગભગ રૂપ લાખનું નુકસાન કંઠારમાં થયું. તમે પણ પેપરમાં વાંચ્યું હશે. આ વર્ષે કુદરતે ભારે કોપ કર્યો છે ! એ લોકોનાં માઠા વર્તનનો પરોષો લાગે છે.

પન્નવણાનો સાર તારવતાં હશે. આજ સુધી કેટલા સુત્રોનું અવગાહન કર્યું ? અને તેમાં કયા કયા રસપ્રદ અને જીવનોપયોગી જણાયાં ? આચારાંગનો અમુક ચોક્કસ ભાગ ખુબ મનન કરવા યોગ્ય છે પણ આ બધું કરવા કરતાં યોગ્ય તો આત્મસાધના છે એ લક્ષ ચૂકશે નહિ.

દઃ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૭૦)

સાવડા
તા ૧૩-૪ ૧૯૬૩

સાગરેપના પ્રસંગે જાગૃતિ રહેવી એ જ સાચી સમજણ કે
દર્શનાભિગ્રાપી આચાર્યશ્રીઓ !

જીવનની જે ક્ષણો લાયક છે તે અમૂલ્ય અને કદી
કદી પ્રાપ્ત ન થાય તેવી અલગ્ય છે તે સાબળાયું છે પણ
હજી દૃષ્ટ્યમાં ગ્રિતયુગ્મ નથી જીવનના પ્રત્યેક અનુભવો આ-
જીવણને ઉપયોગી અને વિકાસમાં સદાયક બને છે

વિતિક્ષા એ વિષદૃષ્ટી વાક પ્રદારને ઝીઝનાર બનત
છે. જીવને રાજ રેપના પ્રસંગો ઘણીવાર પ્રાપ્ત થાય છે
એવા સમયે જાગૃતિ રહે એ જ સાચી સમજણ છે. બીજાને
ઉપદેશ અપાતો હોય ત્યારે એનો ઉપયોગ આપનાર પણ
કરી લેવો જરૂરી છે.

અજ્ઞાન કરવાં લાલને પરિસદ વધુ કડક છે. 'ઈન્દુ
નિગ્રહિત એવુ' તે તથા 'પોતાના જીવનને માટે' એ જ પદો
બની શકે તે હ મેશા ઉપયોગથી બોલવા

અપકાર કરનાર પ્રત્યે ઉપકાર કરનારા, કોપના પ્રવર્ત
કના કરનારાં, પરાયે જીવન સમર્પણ કરનારા, અન્વન
અર્થે સર્વસ્વ અર્પનારા, એવા દૃષ્ટાંતો જીવનમાં ગ્રહિત
માટે વારંવાર વિચારવા. આજ બીજાને સંભારવા માટે જ
વાક કરવાં નહિ

•

14. 6. 1953

મુદાની ઝીજના અભાવે પુરવિદે પાડે રામડયાં ૩

સાગંદાનની આંધિમાં અટવાયેલાંમાની સ્થિતિ દુઃખદર
હોય છે. અખ્યાસની અંતરાય રૂશે. ધીરજ સખવાથી સૌને
સદ્ગુણ પ્રાપ્ત થશે. ચિંતા ન કરવી, અંતરાયનો યોગ પણ
ટળી જશે. વાદળા વિખરાશે અને આકાશ સ્વચ્છ થશે.
પ્રકાશ પ્રગટશે.

ઝંઝાવાત પણ એક ઢસોટી છે. ઢસોટી
 થવાની શક્તિ આવે છે. અનુભવ થાય છે.
 થાય છે. માર્ગ ભૂલેલાને
 ઘેરો ઘાલ્યો છે. તમે
 શીલ અને શક્તિમં
 છે. શિષ્યાઓને

નહિ પણ આત્મવિદ્યાનું જો હૃદયશુદ્ધિનો અભ્યાસ પ્રસંગે પ્રસંગે થતો રહે તે ઘણું જરૂરનું છે.

અભ્યાસ માટે લોકોનું ધ્યાન જરૂર છે એટલે લોકો પોતાના માપથી માપે એ દષ્ટિથી આપું માધવીશ્રીમા અભ્યાસ વધારે છે. પરીણામ આપે છે પણ મુદ્દાની વાત પર (આત્મસાધના પર) ધ્યાન આપનારા વિદ્વાં છે બધા જાણે છે કે મુદ્દાની ચીજના અભ્યાસ પૂર્વધરે પણ અભ્યાસ છે

જો અભ્યાસ જો જ્ઞાનની આત્માને જરૂર છે તે જ્ઞાન મોટા જાણે કુર્ણ છે તે વાત જોઈ જાય છે. જ્ઞાનશીલ જ્ઞાન, પ્રેમ અને શીતળતા કેળવશે

જર્માન કાળે પાળા કુ.પી, મુકેડીની જાણના નપદાયેલાં, અનેક આધિ. વ્યાધિ, નિપાધિના નાશના જ્ઞાન લોકો નજરે પડે છે એ અપેક્ષાએ આપણે પ્રસુક એ જ્ઞાન છે એ, એ જાગવાનની કૃપા નાનવી નને અને તેમ જ્ઞાન રહેલું જોઈને અનારા પ્રસુ નના

૬ જિ ૩

પત્ર ક્રમાંક
(૨૭૨)

૧૯૪૨
૧૨ ૪ ૨ ૧૦ ૪

દરબની કોમળતા, પવિત્રતા મુદ્દા વિના કે. ન જાણ
અદિગત નિબળ આપોજી

પત્ર નામો અદિગત ૧૨૪૨ ૬૨૪ જા.એ. ૧૨૪૨
નિર્માણ, નામ, નિર્માણના ૧૨૪૨ ૬૨૪ ૧૨૪૨

১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে
 ১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে ১৯৩৭-৩৮ সালে

1. What is the purpose of the study?
 2. What are the research objectives?
 3. What is the scope of the study?
 4. What is the significance of the study?
 5. What are the limitations of the study?
 6. What is the structure of the study?
 7. What is the conclusion of the study?
 8. What are the recommendations of the study?
 9. What are the future research directions?
 10. What are the references of the study?

અનુયોગઠારસૂત્રના - સ્વાત્મ અને બાહ્યપણી આગળ
કરી છે. આને આગળ જેને ભણી કહીએ છીએ તે આત્મ
અને કોઈના બધા કાર્યરૂપો પેદાશ અને નિર્ગ દશરૂપનાં
કેમયોગ એ બાવસૂત્ર છે. એ કેવોયોગ પૂર્ણ : અને અનુસરીને
તે ભલીબુદ્ધ પ્રિયા કરે તેનું શુદ્ધ અભિન દશુ છે તે સિવાય
શબ્દ નહિ.

‘उपयोग इत्यादि आया’ ननु सादृश्ये धर्मे
आत्मानो व्यवसाय एव एतेन धर्म आत्मानो व्यवसाय
उपयोग, सातापायु, दन्त्रपायु, आ वाने तो वने गोपे गो,
परंतु प्रत्येक प्रसंगमां एव दन्त्रपायु रणाय तो भूषण
मार्गशी विद्यमान न धर्माय, एतेन दार्, श्राद्ध, मान अप-
मान, लालासाल, शुणहुःण प्रियाप्रिय, वि. इंदना दुमला
पराजय इरे नहि.

સાધુજનનો વેશ, તેના ઉપદ્રવો બધા કિંમોઘક છે. આત્મજાગૃતિ માટે છે છતાં રૂઢિનાં બધનો, અંધ પરંપરાની જાળ, અવિચારનાં ધુસ્મસમાં એ વાતનું વિસ્મરણ થયું છે.

આંખો વિનાના (ભાવચક્ર વિનાના) લોકોની વાહ વાહમાં ભૂલાવો ન આશો. અનંત ચક્રવાળા ભગવાનની પ્રસન્નતા આપણે પ્રાપ્ત કરવી છે. આપણાં પ્રત્યેક સુદ્ધમાં

હમ ઠારો-ખેલો તેની સમીપે જ બજવાય છે. એવા
પ્રયોગ, ચાલી રમરણ રાખવું.

‘મુંદુ મુંદુ મોહગુણે જ્યંત’ મદા ય દાન્તા બદ્ધ
‘મોહદિબલ.’ એથી ગાથાઓનો સ્વાધ્યાય અને ચિંતન
કરેશા કરવું.

આપણો વિકટ માર્ગ દેલો કપારો તેનું નિરીક્ષણ
કરેશા કરતાં રહેવું. ખીલને બોધ આપતા, શીખાતા
આપતાં તેની ત્રુટીઓ જાણાવતી વખતે આપણા હૃદયને
સરખાવતાં ન બૂલવું.

‘દીવામાધી દીવો પ્રગટાવી શકાય.’ ઉપર ચડેલ
માનુષ્ય જ નીચેના માનુષ્યને ઉપર જોવી શકે છે ‘વિરેતા’
જ ખીલને વિજયમાં શ્રદ્ધા કરી શકે છે ‘તને તે જ તારી
શકે છે.’ આવા આમાન્ય નિયમો પણ ન થાય વર્તમાન
મજ ભક્તનાં રાખવા જેવા કિંમતી છે.

જે વ્યક્તિ પોતાના તાના નહીંના પણ જાના
પૂર્વ પદાવી ન શકે, એવા ન આપી શકે કે નિર્ગિહાન
દિલ ન પી શકે એ નમાજના દમુએ એવ ન કરી શકે
‘દાદાનાં ખાધા વિના પચ્ચરે પડાય નહિ’ એ નાનો શ. ૩
સારવાર પાદ રાખવા ચોખ્ખા છે.

‘વચન નાપેદ્ય-વ્યવહાર તારો દલો
વચન નિરપેદ્ય વ્યવહાર રહે’

આનું રહસ્ય નાનકાવ તેા હૃદયના કારે હૃદયે
ચર્ચા થાય.

[illegible]

ବାବା, ଏହି ବାବା ଦିନିକି ଏହି ସମୟରେ କଲେଜ
 ଗଲେଣା ! ଆମ ବାବା କଲେଜ ଗଲେଣା ବାବା କଲେଜ
 ଗଲେଣା ବାବା କଲେଜ ଗଲେଣା

အမှတ် : ၁၂၆၂

२२ दिना

421 57112

(254)

જુના મંદિરાએ અરેલી દુદરનું નાદું બનાવેલું

જ્ઞાનથી અનુભવો વધે છે અને કર્મો ભોગવશે કરી
આત્માનો ઓટલો ચોખ્ખો કરી જાય છે. તમે હંમેશાં
કમરણ, ચિંતન, પ્રભુભજન કરો છો તે વાંચી મંત્રાપ થયો
છે. 'તું કોણ'નું પુસ્તક મળતું નથી તે જાણ્યું. જેની પાસે
હોય ત્યાંથી મંગાવીને વાંચશો. અને પ્રાર્થના પચ્ચીશીનો
હંમેશા પાઠ કરવો.

વળત અલ્પ છે. આત્મશુદ્ધિનાં કાર્ય પુષ્કળ છે. વિક્ષો પારાવાર છે. પૂર્વના અધ્યાસો નાખી દેવાને!, સામાન ફેંકી દેવાના સંસ્કારો. ઘણાં જૂના કાળના અંતઃકરણના અવ્યક્ત ભાગમાં પડ્યા છે. જેની શ્રવને બાણ પણ નથી. જૂના સંસ્કારોને ખસેડી ત્યાંનું સ્થાન પવિત્ર કરીએ, મંદિરમાં

સુતગિય પત્રમુખા

પ્રભુની પધરાનણી કરવી મેઘાના મેઘો વખત નામો ન
 બધ એની દળજી રાખવી અનદષ્ટિ માટે પુરુષાર્થ.
 પંનના સાથેના અનુનંધાન અર્થે તાલોયેલી જાગે એવું
 શંકિત અને તેને પચાવવા વર્તનમા કનારવા પ્રયત્ન નેત્રો
 દેવદા ન આવી બરાય તેની આવડેની ને સુવર. ધ્યાન.
 પ્રાર્થના. મેવા, પચાતાપ વિ ધી દુદયમુદિ કર્યે કરવી

૬ બિહ

૪

૫૧ કનાંક

(૨૭૬)

સાધના માટે સાધનની જરૂર બરી પણ સાધન ને
 સાધ્ય નથી

તમારું હોય આત્મસંય તરફ જ નહોતો બાકો એવો
 અભાવે આધુનિક યોગાની કે પરંતુ તમા પ્રવૃત્તિ હોય સાધના
 નથી. નિયતિ ધારી પિદવન છે બા.પ. તથા દા.પ. ન
 વિજ્ઞાનની જરૂર હોય હોય છે પણ એ સાધન છે સાધ્ય
 નહિ. સાધના માટે સાધનની જરૂર બા.પ. ન બા.પ. ને
 સાધન એજ સાધ્ય મનાય છે

સાધન ૫૧ પાવપત અવસ્થાન અને ૩ એ ૫.૫
 તરફ હોય ન હોય. મારી પણ એ તુલ્યતા એ. ૫.૫
 ઉપર અધ્યયની છે. સાધન છે સાધ્ય છે સાધ્ય છે સાધ્ય
 છે બાકી વ્યવહાર અવસ્થા છે ૩ ને. અવસ્થા છે સાધ્ય
 પદાવધાની દાખા દીખરી એ એ વિષય એક વિષય છે

સતશિવ પદમુખ

સાથે પં. ગુણગાનકાંડનાં પદ્યોને અને શિવના પદ્યોને ઉમેરે.
અનાંથી પણ જાણવાનું નથી તેમ છે.

૩૩ બિંદુ

ઉપસંહાર

આમ સાધુનાને પ્રયાગશીલતાએ આંતરિક અને
બાહ્ય નિર્ગમતા સાધી-સંપાદવાના મહાનિમિત્તાદેવ અને
દેવ પ્રાર્થનાની મહત્તા તરફ વળે છે. કારણ કે આખરે
તો સ્વપર શ્રેયનો માર્ગ, જે અપ્રમત્ત જગત્તિ અને
ઉપયાગમયતા માટે છે, તે મટે પ્રાર્થનાની મહત્તા અને
સતત જાપમયતા જે સર્વવ્યાપી સર્વજ્ઞ સાધનો છે એ
તે ગુણગ્ય સાધક મટે પણ એટલાં જરૂરી છે જ ને!

એક દિવસે વ્યવસ્થિત પ્રાર્થનાનું મંત્ર વધુ છે
 કે તેમા એકાગ્રતાને વધુ અવકાશ છે. પ-તુ બીજી
 દિવસે એકાગ્રતા તો આજે મોટો સમૂહ પ્રાર્થના કરે તેનું
 મંત્ર વધુ વધુ છે, કારણ કે તેવી-શબ્દ નંદરી
 એકાગ્રતા નાથે કરાયેલી-આમુદાયિક પ્રાર્થના આપણે વાળા
 વાળને શુદ્ધ અને મધ્યમવર્ગના બનાવી મુકે છે. અગ્રજત ત્યા
 વાળનું ધોષાદમય નહિ પણ શાત અને એકાગ્રતા પાવક
 હોય એવું.

५५५ पुस्तकें देना पत्राभाषी प्रार्थनागु नदस्य २५
 ५५५ पुस्तकें देना पत्राभाषी प्रार्थनागु नदस्य २५

‘આણ’ કષ્ટ સુદન ન કરી શકે તેવું છે. આના
પણ કુદરતનો દેવ, હેતુ-મંદેલ દેવ છે. આવા પ્રવેશ
ના ઉત્તરનું અંતરું પદનું અને અંતરું હાથોની દાખાના
પણ છે. પૂર્વનાં કંઠોની નિર્ગમ, મંગળાવળની પાંચ, અને
દેવદાસના કંઠોની પરીક્ષા, પાતાની કંઠોની, કંઠોના
પણનું માપ અને ઉત્તરવળને પાતાના કંઠોની નું
પણ માપ છે. આપણું લક્ષ્યપૂર્વે કંઠ નવન રમવાનું
પણ છે. તેના પ્રાચીન પુરુષ (નવન) અને આપણના
અંતરું તેના નાનાં આંગરિક કંઠ આપણનાં કંઠો
પણનું આપણ અનુદારના નાં રમવાનું કંઠ
દેવે પીંજ પવના કંઠ છે. આ આપણ નું રમવા
આપણે જાણે આપણ પ્રભુ પાને પાતા રમવા પ્રાચીન રમવા
તેની નાં રમવા નાનાનાં રમવા નાં રમવા નાં રમવા

୨୯/୧୨/୨୦୧୭
 ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି
 ଉପରୋକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ
 ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି

૩. એકા નિરંજનની કમળ જ એ. મુકુટને એ વિષે આનુભવથી અનિયોગપણે વહે છે. આસુરી પ્રકૃતિએ તમારા કમમાં ડબક કરે, વિદ્યા નાખે, મુકુટીએ ઝગી કરે નો અનુભવ કે જે આપણને હંમેશા સદાય કરવા તમારે છે એ પવિત્ર પાવન, અમર કિશોરની પ્રાપ્તિના કરો. શિંયા સ્વરે આર્તનાદ કરો. સાચા અને તત્ત્વપૂર્ણ બાવે કરો. જરૂર એ નાથ મદદ કરશે અને જાદુરૂપે આપણને શાંતિ આનુભવશે.

એવું જ ધીજા પત્રમાં કહ્યું છે. “મંદનો ન સૂઝે, મન હડે જરાય ત્યારે સંપૂર્ણ આર્તબાવે પ્રભુ પાસે પ્રાર્થના કરો. તેની મદદ માગો, તે જરૂર સદાય કરશે અને માટી આગળ આડ્યા કરશે. પ્રાર્થનામાં પાવ પાતાની ભૂકો નીકળી જાય એ માટે પ્રયત્ન કરવો. શરીરને પરિશ્રમ પડે, એવું કાર્ય કરી ધીજાને સદત આપવી...વિષયોમાંથી મનને ખેંચી કઢી એકમાં જ કેન્દ્રિત કરવું, તે તરફ સન્મુખ થવું, આસક્તિ ઘટે તેટલી ઘટાડવા પ્રયાસ કરવો.

પ્રાર્થનામાં રસની જમાવટ જેમ વધે તેમ પંથ સરળ થાય. પ્રાર્થનાથી સદાય મળે છે. અનાસક્તિથી બંધનો શિથિલ થાય છે, જોજો ઘટે છે-અને અર્પણતાની ખુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે...તમને પોતાને પ્રથમ કરતાં શાન્તિ, અનુકૂળતા જણાય, રસધાર વહે તો માર્ગ સાચો માનવો અને તેમાં વધુ પ્રયાસ કરવો. લોકાપવાદથી ન કંટાળવું, એ માર્ગે એમ જ થાય છે. તમે એ માર્ગને સ્વીકારીને વળગી રહ્યા અને વિશેષ પ્રયાસ કરો છો, તેથી મને ખૂબ સંતોષ થાય છે.” તેઓ એક પત્રમાં વળી જણાવે છે...

“એકાગ્રતા કરવા માટે જાપ સારો ઉપાય. છેવટે અજપાજપ-એટલે વગર જોડ્યે જ જાપ થયા જ કરે છે.

શાન્તિ, શ્રદ્ધા વધે છે. અંતરાત્માના પ્રદેશમાં જવાય છે..
અમારા મનને મળતું જ લાગ્યું. મને તો બધાંય કરતાં
નામસ્મરણ વિકટ સંયોગોમાં પણ ઘાતુ ઔષધ લગ્નાય
છે. એનો ઉપયોગ ન ચૂકવો

ધ્યાનમાં, સ્મરણમાં, ચિંતનમાં પચવનારાં તત્ત્વોને
જટાણવાની આવી તમારો દૃઢ સ્વરૂપ અને ધરતીના દૃઢ
યની પ્રાર્થના છે.. નિમ્ન કોટિની પ્રકૃતિઓ પર ધાતુ રાખવા
માટે સ્વરૂપ અને પ્રાર્થના એ જ ઉપાય છે જ્યાં જોડતુ
ત્યાં અનામજનભાવે કર્તવ્ય કરી છૂટવું નિર્જની પુલકો
વરદ નજર એવી રહે કે તે આપાવેને મુશ્કેલી નહિ
ત્યાં મુશ્કેલી મુખ ન ધાય અને મુદ્ધિનો ઉપાય ઉપયોગપૂર્વક
નામસ્મરણ છે

તેનાં દૃઢ સ્વરૂપ, નિષ્પાવન, લક્ષિ પ્રધાન છે એ જ
પરા પ્રભુના લક્ષ બને છે. પ્રાર્થના ઉપયોગપૂર્વક ઘડાડુજા
ધાય તો અમૃતનું કામ કરે છે ઉપયોગ વિનાની પ્રાર્થના
તરફ યતી નથી પરમાત્મા પ્રત્યેની ઘડા-વિધાવ ઊંડા
નહિ...અજ પો એકની રહે છે, તો તેનો ઉપાય અધિક પ્રભુ
સ્મરણ કરવું, સ્મરણ એ અમૃત છે જ્યાં જ્યાં કામ ન
જાયે ત્યાં ઘડા પૂર્વકનું સ્મરણ, અકાલતાથી કરેલી
પ્રાર્થના કામ કરી જાય છે."

જેમ મહાત્મા ગાંધીજીને વ્યક્તિગત અને રાષ્ટ્રીય
નવ પ્રાર્થનાથી યત્ન અનેક સમગ્રાણે જોવા મળ્યા છે. હા
સમગ્રારોને હ મેંશાં આરિયને પડકારે જ એમણે નાંખે
છે, તેમ પૂરું રહેવું પાત્ર અનેક વ્યક્તિગત કે રાષ્ટ્રીય
કામો જાપ અને પ્રાર્થનાથી યત્ન લેવા છે, પણ જેમણે જા
પુરુષાર્થ માત્ર તમામ પોતાની અંતર પ્રવૃત્તિને જ રાખે છે

વ્ય. ૩ નં. ૬

૧૨૭૭

૬. ૧૨૭

૧. ૨. ૩. ૪. ૫. ૬. ૭. ૮. ૯. ૧૦.

જે ગર્ભે ભાગ્યવતી લીલા લીધી છે તે ગર્ભને સકલ
કરમા અને લેડલાં કાંઈ નાંખે તે સકલ કરશે.

મંત્રિ પદાવળ નામ વાંચાશે !

તમારું કાંઈ નામ ન હોય તો નિશાના ના કાંઈ નામ અને
વધુ પચવાળી માંડી નામ અને કાંઈ નામ પચાવેલાં, વડાં લેલાં
અને અનુભવી છે. કાંઈ નામ અને અનુભવી ન હોય
અને તેવું છે.

આ પચવાળીમાં કેમ કરવું ? મું ? પાતું ? મું ? પાતું ?
કેમ રહેવું ? એનાં નામ અને અનુભવી છે. એટલે પચવાળીમાં
નથી. માત્ર ભગવાનનું અનન્ય અનુભવ માટે કરવું.

મંપૂર્ણ સદાપૂર્વક સતત કરવું. પણ મહત્ કરશે.
તેના પ્રત્યે પુરુષ (સન્મુખ બની) આત્મ સમપૂર્ણ અને
એના નામનો આંતરિક ગ્રામ અમુક્ય ઓપણ છે. દિંમત ન
હાશે. શ્રદ્ધાને લીધી ન કરશે. જરાય પ્રભાશે નહિ.

આવા પ્રસંગો તો જીવનનું અનેક ઘડતર અને
અનેક કાર્યોની હારમાળા રચી દે છે. પૂર્વના કસોની નિર્જરા,
મનોબળની વૃદ્ધિ, કનેહી કહેડાવતા જનોની પરીક્ષા, પોતાની
કસોટી, શ્રદ્ધાના થરમામીટરનું માપ અને ઈતરજનોને
પોતાના દૃષ્ટાંતથી મૂંઝો બોધ થાય છે. આમાં પણ કુદરતનો
અથ હેતુ-સકેત હોય છે માટે ચિંતા ન કરશે.

આથી જનેને એ બહામણ છે કે ખુબ પૂજ્યનારે
મેલા દરવી, દિંમત બહિનભાવના જોડી સુદી લેવના
મહિનની વૃદ્ધે દરવી આને વાચના આવડે તેમા વિશેષતા
નથી પણ મયમના માર્ગને રીપાવવા અર્થે જીવનને વિદ્યુત
અને સંયમી આદર્શીભર્યું બનાવવા મા વિશેષતા છે.

અમાને દોહડા બધા કથના નુચનાએ: અર્થાત્ મારે
અનુભવે મુર્ચને ઉક્તમા મપવ કપયામ માખડો છે અર્થે
બાગવતી રીક્ષા સ્વીધી છે તે અર્થને નુદાગ મવા મને તેરડું
નહેવું પડે, અમે તેવા પાનિનંદ પડે તેને નદન મંડે.

‘દય’ સુદની બાગવતી ગાથાને વાંચક પાદ - ૧૫૩
‘મિત્તિ મે અવનુમનુ’ એ મદાવાદ્યને જીવન મય વાંડી
લેશો. નયન ગાથાને નુદાગ મવા બધી નિષે મહિનને નુ
બહિનભાવ આવવુ પડે મને એકામ મવાને મેનને
અકયાન ન મુદો અન માનિનનન મ નિનન

૬ બિ.

૬. જી

પત્ર ૬ માં

(૨૭૬)

૧ ૧૧ ૬ ૧૦૪

આપડે મારે જતાને અપરેકરણની નિરુત્તિ બાંધે

નુનુનુનિ પતના વધી વાંડી નુનુનુ નુ ૨૦
દવી છે દરદવી પ્રત્યક્ષી પેના નેના નુ ૨૦
તયો મેળવતી અ. અપરેકરણને અપરેકરણ નુ
અવ નિરુત્તિ દાવ છે અવ અવ નુ ૨૦

મારે પુરુષાર્થની અપેક્ષા રહે છે. એ. માટે વિનાશ નહીં
 છે. અપેક્ષા પાડીએ એવી જ બાંધી અનુકરણ નથી પણ
 મળતી. છતાં સમજ અને શક્તિ પ્રમાણે કાર્ય કર્યે જવાં.
 બધા વિશ્વાસ અને ખુબ ધીરજ રાખવી. ન સમજાય,
 મૂંઝવણ થાય, અવારું હાથે ત્યારે પ્રભુ પાસે પાત્રર
 પ્રાર્થના કરવી. તેની સદાય માંગનાએ અવ્યક્ત મદદ
 મળે છે. એક વખતનાં પત્ત કીડ વક્ષ્ય કીધું છે. કૃષિ
 પ્રગટી છે. તલની કૃષિ એ સમ્યક્દર્શનની શરૂઆત. વર્ત-
 માનકાળની ભેરેની-મૂંઝવણ એ સર્વે શાન્તિ અને પ્રસન્નતા
 રૂપે ફરવાઈ જશે. ધીરજ રાખો. એ નો બગવાનને એવ્ય
 હાથે ત્યાં ફેરી જશે. એ જ સર્વ ચેતના પાર પડશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
 (૨૭૬)

ધારા ૭
 તા. ૧૮-૧૦-૧૯૪૬

ધાર્યું થણીનું થાય-કુદરતની કરામત અજબ છે

મનુષ્યમાત્રના ધારેલા કાર્યો બધાં પાર પડતા નથી.
 પડે છે તે કુદરતની મરજીથી, છતાં મનુષ્ય માને કે મારા
 પ્રયત્નથી થયું, પણ થવાનું હોય તે જ થાય છે માણસ માત્ર
 નિમિત્ત બને છે. માટે જ મહાપુરુષો કહે છે કે પરિણામની રાહ
 જોયા વિના તમારાથી બને તેટલું ક્રિયનું કામ કર્યે જાઓ.
 પરિણામ અવળું દેખાય તો પણ એ સારા માટે જ હશે.
 અવળું આપણી હૃદ્ર સીમિત દષ્ટિથી દેખાય છે. માટે
 નિશ્ચિન્ત રહો. શ્રદ્ધા ન શુભાવો. વિશ્વાસ રાખો. જે સંયો-
 ગોમાં કુદરત મૂકે તેને વધાવી લો. મનને વિઘ્ન કે ઉત્સુક

ન બનાવે. ચાન્દ્રભાવે, સિંહભાવે તમારી શક્તિ અને
 મન પ્રમાણે કરવા ચોખ્ખા, આવરવા ચોખ્ખા આવરો અને
 વધવા ચોખ્ખા તમે, લાલુવા ચોખ્ખા લલો, તેના પ્રમાદ ન
 મેંચા નીચેની આચુરી પ્રકૃતિને આધીન ન થાઓ. તં પ્રકૃ
 તિએ તમારા કામમાં કબજા કરે-વિમો નામે, મુશ્કેલી ઊભી
 કરે તો બગવાન કે જે આપણને દમેશા સદાય કૃપા તપસ
 છે-એ પવિત્રપાવન, અધમ ઉદારણની પ્રાર્થના કરો. જિંયા
 ભરે અખીખ્ખા કરો. ચાંચના-માગણી, પ્રાર્થના આર્તનાદ
 કરો-ગાવા અને તલરપરી બાંધે કરો. જરૂર એ ના.થ નહ
 કરો અને જાદુરૂપે આપણને શાન્તિ અનુભવાશે.

દિનન ન હારવી સદા પ્રત્યક્ષ રહેતુ 'ચિત્ત પ્રત્યક્ષ
 કે પૂજનકળ કલ્પુ' માટે ચિત્તને પ્રત્યક્ષ મળતુ અન્યજનોની
 અપેક્ષાએ તમે ધણાં બાગ્યવાન પ્રભુના કૃપાપાવ છે. એ ન
 પૂજ્યા તમારાથી ધણા નીચા દરજ્જાના ગ્રામનીનીન ચિત્ત.
 હીન, નિર્ભાંગી પ્રાણીઓ અનેક થમે છે તં રહિતે તમે.
 પાણાં આગળ છે માટે ખુબ શાન્તિમા આનંદના રહે.
 મારી તબિયત ચારી છે. તમે ખુબ ચાંચન. ચિત્તન. મનન.
 વિચારણા કરતા રહેઓ.

શ્રી ગુરુ

૧૫૬

૫૫૬ નાંક

(૨૮૦)

૧૨. ૩ ૧૨-૧૨૪૧

તીર્થ પદોંચાડે તે તીર્થ-આનંદને તથા આનંદોજ્જ્વલ તથા આ

તીર્થની જાન કરી આનંદને તથા આનંદોજ્જ્વલ તથા આ
 પદોંચાડે તે તીર્થ. અને આનંદને તથા આનંદોજ્જ્વલ તથા આ

મનની પ્રસન્નતા જાણવી સમજવી. પ્રસન્ન વિસ્તારણ, સાચી સમજણવાળા મમે તે સ્થળેથી આનંદ મેળવે છે. સમજણના અભાવવાળા આનંદના યોગમાં અનુકૂળ સ્થળમાં પણ અંદરની નિર્ગળતાને અસંતોષ, પામરતાનો પરિણય કરાવે છે. બધો આધાર મનની સ્થિરતા, સમજણ, મનની કંચ ક્રેળવણી ઉપર જ છે. એ માટે જ ધર્મનાં અનુકૂળતા, ક્રિયાકાંડો, નાપક્રિયાં સતસંગ વિ છે.

અધમ સંસ્કારો, માનસિક નિર્ગળતા, વહેમો અને મહિનતા હડાવવા માટે જ ધાર્મિક પર્વની યોજના છે. પણ અંધ પરંપરાએ ગતિ કરતો લોકસમૂહ સાચી સમજના અભાવે મહેનત કરવા છતાં જ્ઞાન મેળવી શકતો નથી. પ્રકાશના સ્થળે અંધકાર વર્ણના પ્રયત્નો છતાં આંખો ખોલે તો ત્યાંને ત્યાં ધાણીના કંટનો પથ વટતો નથી; એવી સ્થિતિ છે.

તમે ઘણી જલાઓથી છૂટ્યા છો. સમજવા યોગ્ય સમજાયું છે. માત્ર ધારવા પ્રમાણે સંયોગવશાત વર્તનમાં નથી મૂડી શકતાં. જની શકે તેટલો નકામો વ્યવહાર તજવો. ત્યાંજોડાણું ત્યાં અનાસકતભાવે કરી છૂટવું. જાંધ પરિણામમાં છે. ક્રિયાનો જાંધ પરિણામને લીધે છે.

ધાર્મિક ક્રિયામાં પણ પરિણામ ઉપર આધાર છે. એ સર્વ તમારા જાણવામાં છે. પરદાપ જોવાની આદત નીકળી જાય છે અને નિજની ત્રુટીઓ તરફ નજર એવી રહે કે આપણને ખૂંચે, નીકળે નહિ ત્યાં સુધી સુખ ન થાય. એ શુદ્ધિનો ઉપાય, ઉપયોગસહ, નામસ્મણ છે.

જે વાંચન આત્મવિકાસમાં મદદ કરે, જે આપે તેનો
આનંદ રાખવો. જે પદો વિચાર કરતાં કરી મૂકે, અનિ
ચિત્ત તરફ દોરી જાય તેવાં પદો વારંવાર ગાવા, ચાલવાં,
ઠા ન હોવા છતાં અમારો અમય વ્યવહાર ખાતર લુટાય
રાત્રિનો અમય નિરાપાધ હોય છે. આજ પર્વ ૧ કાંઈ
મદારથી વમારૂં દિલ દુલાવાયુ હોય તે સમાપના સ્વીકારો.

૮ બિંદુ

ક્રમાંક
૮૭)

તા. ૨૬-૬-૧૯૧૧

જેનું હૃદય સરળ, નિખાલસ તે જ પ્રજાના
બહન બની શકે છે

જેના હૃદય સરળ, નિખાલસ, અકલિતપ્રધાન એ જ
પ્રજાના બહન બને છે. મોટા પલ્લુ એના જ યથા
મારના વ્યવહારમાં મળે તેવા કાર્યના એકલા છતાં કોઈ
કાંઈક હૃદયશુદ્ધિ અર્થે પ્રાર્થના, ભજન, ચાલન,
સારણ, આત્મચિન્તાન, પ્રજુરમરણ જેવાં કરી કરવાની
પાટણી. તમારા સર્વ કુટુંબને અભારી એ અસાધ્ય જે
પ્રજુરમરણ કરવાનું કહેલો.

૯. ૧૯૨૨

૧૧૩

૧૧૩

પત્ર ક્રમાંક

(૨૮૮)

સાયકા

તા. ૨૮ ૮ ૧૯૬૨

ભકિતથી ભાવના કેળવે છે

તમારો પત્ર મળ્યો હતો. તમેને ભાર્ગવે અમારા શાંતિ સમાચાર આપ્યા. તમારી દર્શને આવવાની ઘણી ઇચ્છા હતાં સંયોગવશાત નથી આવી શક્યા તે માટે તમે જાનેએ નિઠાઈની અગત રાખી એ પણ બહુ કહેવાય પણ તમારી ભકિતએ આ ભાવના પ્રગટાવેલ છે. તમારી ભાવના કળશે.

ધંધામાં તન્મય નથી બનાવું તેમ ભકિત, પ્રાર્થના સ્મરણ આત્મશુદ્ધિમાં પણ સંતોષ થાય તેમ તન્મય નથી થવાતું, તેનું કારણ તમે એ ભૂમિકા સુધી આવી ગયા છે એટલે એમ થાય છે. અને આમ તમેને જ થાય છે એમ નથી પરંતુ એ અધવચની ભૂમિકા બધાને માટે એવી વિપમ હોય છે. તેથી ચિંતા ન કરશો. કામ કર્યે જવું અને ચિંતન પ્રાર્થના આત્મ સ્મરણ રાખ્યે જવું.

હંસદેવનું પુસ્તક સારું છે. સંતોની વાતોનું પુસ્તક પણ ઠીક છે. તમારી પાસે જીજ્ઞ ભકિતરસનાં પુસ્તકો પણ છે. વાંચન પછી તેનો સાર તારવી વિચાર કરવો. તદ્દન નવરાશ મળે ત્યારે આત્મવિચારણા, નામ સ્મરણ કરવું, નકામો સમય જવા ન દેવો. મળેલો મનુષ્યલવ સાથે કરવો. એ સમય બહુ કિંમતી છે.

પ્રાપ્તિના ઉપયોગપૂર્વક, ઘડાસુકત થાય તેા અમૃતનું
કામ કરે છે. આત્મચિંતન અને પરમાત્માના સ્મરનમાં
પ્રમાદ ન કરવે. હંમેશા સૂતાં પહેલા બાવ પ્રતિક્રમણ કરવું
દૃઢ મુદ્દ કર્યા પછી મૂવાનું રાખવું. કોઈ પણ વ્યક્તિ ન
થાય તેમાં સ્તબ્ધ રહેવું.

E. 1949

✓4 mile

4421

1266

PL 282 1688

સાથે સાથે વિવેકપૂર્ણ, ઉપયોગપૂર્ણ જાતનું - હાનિ
કરવાથી તેનું ઉત્તમ ફળ મળે છે

તમારો પત્ર મળ્યો તમે પાચન કરો. આ પત્ર
વિચારવાનો વખત મળતો નથી. પાચનનું ફળ વિચારના
મનન અને તેનો અમલ છે. પ્રાથના કે પચાનપૂર્વકે તરફથી
ધ્યાન તો તેનું ફળ નિર્ધાર. હૃદયગુહિ અને શાંતિ છે. જ્ય
પ્રતિક્રમણ સદાપૂર્વક ધ્યાન તો ચિત્તગુહિ ધ્યાન તમામ અધ
અવકાશોમાં વિશ્વનો આધાર તમારો હૃદયગુહિ પત્ર
અવકાશ છે. નમસ્કારો.

પણ પંજાબની કિમત બાદા જાણે છે. તેને જાણના હવે
પણ અધિક જાણે છે તેથી જ તે પંજાબના કોઈકે હાથે છે

ସମସ୍ତଙ୍କ ସାମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯିବ ।

સંતશિષ્ય પત્રમું

મંત્રની માળા 'આમ' ચઢાવી હંમેશા ડરવી. માત્ર તેમાં શ્રદ્ધા ને ઉપયોગની ખાસ જરૂર છે.

દઃ ભિક્ષુ

૪૫

પત્ર ક્રમાંક
(૨૯૦)

સાયલા
તા. ૩-૩-૧૯૬૪

બંધેની અજંપામાં પ્રભુસ્મરણ એ અમૃત છે

તમે હવે એકલા એટલે કામકાજનો જોતો વધુ રહેતો હશે. છતાં બાળકોને સંભાળવા અને એમાં સંસ્કાર રેડવાની ફરજ ન ભૂલશો. હવે તેમની મા પણ તમે જ છો ખરું ને ?

દર રવિવારના અજંપા જોયેની રહે છે તો તેનો ઉપાય અધિક પ્રભુસ્મરણ કરવું. સ્મરણ એ અમૃત છે. મોંઘવારીનું કંઈ સર્વત્ર છે, આવા સમયે નકામા ખર્ચ થટાડવા. કરકસરનો પાઠ અમલી બનાવવો. પરમાત્મા પ્રત્યેની શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ છોડવા નહિ જંગળ ઘટે એટલી થટાડવી તો જ થોડી પણ નિવૃત્તિ મળે અને વાંચન વિચારણા પ્રાર્થના જેવું થઈ શકે.

થવાનું તે થયું છે અને હજી થવાનું હશે તે થશે. આપણે તો શુદ્ધ હૃદયથી થાય તે પુરુષાર્થ કરવો. તમારા કરતાં ઘણાં માણસો દુઃખી, બેકાર, શારીરિક માનસિક વ્યાધિથી ઘેરાયેલાં, અશાંતિને ભોગવતાં તેમના તરફ નજર કરશો તો તે દૃષ્ટિએ તમો ઘણાં સુખી અને સમૃદ્ધ છો.

વમારા પર પરમાત્માની દયા છે. માટે જરાય અશાંત ન થશો. શ્રદ્ધાને મળજૂત રાખશો.

દ. બિંદુ

ॐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૧)

આયત્રા
તા. ૧૮-૭ ૧૯૬૪

જ્યાં દવા કામ ન કરે ત્યા પ્રાર્થના પ્રયુક્તકરુ
એજ અભાષ ઉપાય છે

શ્રેય પદગામિની આયાંજ્ઞા !

જ્યાં દવા કામ ન આવે ત્યા શ્રદ્ધાપૂર્વકરુ સમગ્ર
એકાગ્રવાદી ધ્યેય પ્રાર્થના કામ કરી વાચ છે તેમા પં.ગ.ન.
એરદાર શ્રદ્ધાપુજા શુભ વિચારોનુ તાત્પર્ય ધારુ છે નમન.
વિચારો માનુસને નળજો બનાવી શાર્દ નુકસાન કરે છે
માટે મને સારુ ધર્મ જ જશે. એવા પ્રભાવ વિચારને પ્રાર્થન
સારુ કામ આવે છે ફરતા ફરતા કદાર નારવા પલુ રેરાય
વિચાર, પ્રાર્થના, સમરણ, અભિષેકા આપુ રાખાડ કરે
આવદંડોની એ તાત્પર્ય દવા છે આરેન્ધ જલ્પક.૪ બને બ. ૪
લક્ષ ન નુકાય તે ખુબ ધ્યાનના રાખશે

દ. બિંદુ

ઉપસંહાર.

એક રીતે તો આવી પ્રાર્થના સતત ચાલુ રહે.
તે જ સમર્પણ છે. એમ છતાં સમર્પણનો વિષય અલગ
પણ છેવટ જતાં ચર્ચાવાનો રહે છે. એ દૃષ્ટિએ હવે છેલ્લું
સમર્પણનું પ્રકરણ આવી લાગ્યું છે, તેને જોઈ આ
પુસ્તક પૂરું કરીએ. પણ આ પત્રોમાં હવેનાં અને
જગતનાં તમામે તમામ પાસાંઓ હોઈ તે વારંવાર
'પૂરેપૂરું' વાંચીએ તો પણ 'ગજવાંની ગીતા'ની જેમ
વાંચવું અનિવાર્ય બની જાય તેવું થે. ખરું ને !

(૨૬) સ મ પં જી

-

ધર્મ અમારો.....એ હાળ

પૂજી સમર્પણ હું કરું તુજમાં મહાસન્ન વિભવર્ચિ:
 એવી ભાવના નિત્ય ચહે, તેા બાલે સમર્પણભાવ સદી;
 અહ'નિ મમતાની માટે હાંડી પહી પજ પૂરી પડી,
 હા એવી સદાચ ધાવ તે, કર્મનુક્રિતની જુડી જડી. ૧

અનુષ્ટુપ છંદ

મુખેના સંતની સાથે, ને અપ્રમત સન્ન જાણે
 અપ્રમાને વિષયનું મેલ, સૌંદર્ય સપાક ભવ ભાં ૨

ઉપોદયાન

આ ભારતદેશ ધર્મ અધ્યાન હોવાથી તે જગતને ભાગ-
દશાંક ગુરુ બની શકે. સાચો ધર્મ અને સક્રિય અધ્યાત્મ
ચીજ જ એવી છે કે જેને સ્પર્શેલા માનવી આખાય જગતને
ભાગદશાંક ગુરુ બને જ છે. સાચા ધર્મને કે સક્રિય
અધ્યાત્માને જે સ્પર્શે, તે આપાઆપ સમર્પિત થયે જ સમ-
જયો. આથી જ આ દેશમાં 'સમર્પણ' શબ્દ નવો નથી.

પ્રથમથી આપોના મંત્રોમાં 'સમર્પયામિ' એ શબ્દ
આવ્યા જ કરે છે. પરંતુ સદ્ધર્મ કે સક્રિય અધ્યાત્મ જીવ-
નમાં પડેવાય એટલે હું બીજી ચીજને અર્પણ કરું છું એમ
નથી રહેતું, પણ 'હું' પોતે જ સમર્પિત થઈ જતું છું' એમ
બની જાય છે.

જેમ બિન્દુ ઝરણીમાં સમર્પિત થાય છે, ત્યારે ઝરણીમાં
નદીમાં, નદી નદમાં, નદ અખાતમાં, અખાત સમુદ્રમાં અને
સમુદ્ર મહાસમુદ્રમાં; એમ આખરે તો એ સમર્પિત થયેલું
બિન્દુ ભલે બિન્દુ ન રહે પણ બિન્દુને બદલે મહા સિન્ધુ
બની જાય છે. એટલે એકંદરે સમર્પિત થનાર આમ દેખીતી
રીતે ભલે નાબૂદ થયેલો લાગે પણ નાબૂદ નથી થતો. એનું
તત્ત્વ તો કાયમી બને છે એટલું જ નહિ, બલકે તત્ત્વતઃ તો
એ વગર ઇચ્છાએ સ્વામી જ બની જાય છે. ખરેખર જોઈએ
તો અહંવૃત્તિ કે સ્વચ્છંદ ઓગળે છે. મમત્વાદિ ઓગળે છે
પરંતુ સાચું જે મૂળવ્યક્તિત્વ છે, તે તો યથાર્થ રીતે વિશ્વમય
બનતાં ઓગળતું નથી, ઉલટું આખાયે જગતનું સ્વામિત્વ
ગ્રાસ કરી લે છે.

આથી જ ધર્મપ્રધાન એવા ભારતના લોકોને 'નમપંજ' શબ્દ આકરો નહિ પણ પ્યારો અને પેલીકો લાગે છે. એ રીતે એનાં આ પત્રોનું આખું પ્રકરણ અનેક, આકર્ષક આપે-આપ બની જાય છે. અલગગણ શરૂઆતમાં 'નમપંજ' એટલે જાણે મૂળ અક્ષિત્વ કે મૂળ તરત પણ આત્મનું જવાનું કે મુ એવી બીક જરૂર લાગી જાય તેવું છે. કિન્તુ ગુણ તરફ પ્રવ-મધી જે આધક-આધિકની વૃત્તિ કરી તેને બીક પ્રથમથી જ લાગતી નથી.

ગુરુદેવના પત્રોનાં તેઓ પાનંજ આ અર્થે બધું આપે-આપ, પાથીએ પાથીએ નેત્ર નાખવાની રીતની જાન. ૨-૧ કે છે. એક પત્રમાં તેઓ કહે છે—

“જનવાનને ગરબે નમપિંત થઈ જાયું” ચિત્રવાન અને હક પ્રકા સાથે રોના (જનવાનના) જાનના, જાનના પ્યામા, રમરણમાં એના જ પાનંજ અને ચિત્રવાન પપુને જ સમય માળે,.....શરીર તરફ બેઠકોર ન રહેતાં, કેમકે ન પણ તમાકું નથી. એનેજ (જનવાનને) જાનના બાદે નેત્ર જ મંદિર છે, નમને તે કાથ (જાન-રમરણ) બદે નેત્ર છે તેથી બેઠકોર ન રહેવું. નન રપ-છ, (નમં, એકાદી પ્રસન્ન અને આનંદમાં સર્વે, ..

સમપિંત ક્યાં મળું? એ જાણે પણ એજ જાણ આમજ જતાં દયાની કે છે.. “ઉત્તમમા ઉત્તમ, ન-દમ મંમલ અરિહંતાદિ આર શરણે— (૧) અરિહંતા ૧૦૩૧.૫-૬૫ (૨) ચિદ (સકલ કોઈની ગુણિ કોઈના તે પાનંજ, (૩) વધુ— (સર્વ જાન અરિહંતા નિર્વાણ કાંતેડા ૧-૨૬ અને (૪) વીરકર સર્વજ પીતાપત્ર નેપુંદ કાંતેડા ૧-૨૬

તરણુતારણુ ધર્મ—) એ આરને કરેજી) રહેનારને ભય, શોક, શિંતા વિદ્યવગતા શા માટે ? ” બન્ને આવે પવિત્ર ભાગ જ્યારે સમજપૂર્વક સ્વીકારાય છે. (અમુક પ્રકારની સુખાવતા પામીને) ત્યારે સૌથી પ્રથમ મું થાય છે, તે પણ તેઓ જાત અનુભવની આર્ વાણીમાં સરળતાથી બીજા પત્રમાં કહી દે છે : -

“જ્યારે પરમાત્મા પ્રત્યેની અનન્ય શ્રદ્ધા પ્રગટશે ત્યારે ત્રીવા જેવું સમજશે કે હે પ્રભુ ! હું બૂઝ્યો !! “સૂનીયિ. છતાં તમને તિમિરથી હું નહીં નીરખી શક્યો ! ” એમ લાગશે, જરૂર લાગશે,”

આટલી ચોકસાઈથી તેઓ શાથી કહે છે ? એ જ પત્રમાં આ વાત છે. “ભગવાન તમોને દોરનાર તમારી સાથે છે. માત્ર તમારી રુચિની (તેઓ) રાહ જુઓ છે. એક પત્રમાં કહે છે— “પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપનો એક ક્ષણ માટે પણ અનુભવ કરવો, સહજ સાધનાનો એ ઉત્તમ પ્રકાર છે. સાચા જ્ઞાનપૂર્વક અતરના દેવ પાસે આત્મનિવેદન કરવું, એ પણ એક જાતનું સમર્પણ છે, પછી પ્રાર્થનાના મહત્ત્વથી એ સમર્પણનો રસ વધારે છે. તે શી રીતે ? તેઓ કહે છે —

“ભગવાનનું શરણુ, તેની પ્રાર્થના, સર્વોત્તમ છે. પણ એને સર્વ ભાવે સમર્પવામાં—(સમર્પિત થવામાં) ચોર મઝા છે. પછી હુઃખો હુઃખરૂપે રહેતાં નથી. વિદ્યો સ્વયં અલોપ થાય છે, દષ્ટિમાં સુધારો થાય છે, ત્યારે બધી ઉપાધિઓ શાંત થાય છે.... પ્રેમભાવે પ્રગટેલી અર્પણતા પરપદાર્થ પર ઢળે અને સ્થૂળ સેવા, સેવા રૂપે પરિણમે એ સ્થૂળ અર્પણતા ગણાય. સાચી અર્પણતા પોતાનું ગણાતું સર્વ પ્રભુ ચરણે અર્પાય, નાનું કાંઈ રહેજ નહિ. તેનો યોગ્ય, જરૂર જોગો

ઉપયોગ કરે તે પણ પ્રભુના બનીને અને તેના અર્થેજ, પોતા અર્થે નહીં.

—સત્ત્વવાનના ચરણે-ચરણે જનાર તેને બધું મુમર્ષનાર માને છે કે બધું એતું છે. માનું કશું નથી. ત્યારે મમત્વ સહેજે રીકું પડે છે, 'ત' દેવમાર્મ' ચરણ પ્રપંચ' 'ત્ર દેવદેવ' હાર્યે મમ્મામા' એ ઉચ્ચાર બપડપે કરવો. એણે દા.વે. થયે, શાન્તિ રહેશે, ચિંતા ટળી જશે અને કનકને સ્પ્રમાથી નિર્વિદ્ય બનશે, પ્રકૃતિ પર કાબૂ આવશે."

આરણ્ય થાય પડી બીજું શું જોઈએ? તે પડી આપે સહેલા રહેશે કેમ મદ નથી પકડાતો? ચાર કેમ લાગે છે? તેણે એ વિષે કહે છે—

"પ્રભુપદા મેગવધી....(બિં કે). આપણા દાધમા છે (પણ)...આપણે તેના થઈએ તો તે આપણા થાય...ભારે તંત્ર પાત્રના બનાવવા માટે તમારું બધું તંત્રે આપણું કંઈ તમારા પાણીનો મોહ છે. એતું છે અને એને આપણું. એના થી વિશેષતા? પણ એવું અશ્વન એમ કરતા દેહે છે. આથી જ એ કદાએ પહોંચવા માટે આપણે પર્વત પર્વત આપણોમાં સારી પહે એતું છે છતાં તેને ભાતે કહે છે—

"મુખાભાવવાગ્ય પુણ્યને અકિતયત ઉપજાવે. આપણે, વસ્તુ પ્રત્યે મમત્વ અને આસક્તિના બંધને દેહ પડી આવે છે.....પોતાના ચરીતથી માત્રી જઈ જતું નથી, બચવાનથી છે, એમ માને છે. એને કહેવું છે કે આમાં લોભાતે નથી. કોઈની દર્શા કે દેવ કરતે તેને જોઈ નથી... (કેમ પાપવા? બધા એ જ બધા જાણતા રહ્યાં.

—જે કંઈ આવી નથી તેને અવગણના કે આસક્તિ વગર સ્વીકારે છે અને જે કંઈ નાચે છે, તેને તેને ખેદ, શોક, કે નિર્ભયગણા બાવ સાચ્યા વિના જવા દે છે. પ્રત્યાઘાતો અને પાતકાનાં કુંદો એને પજવતાં નથી.... આ સ્થિતિ માટે સાધુ જ એવું પડે, એમ પણ નથી. માત્ર સાધુના (પ્રયોગશીલતા) બાવમાં આવી જતી નહીં. તે વિષે કંઈ છે —

“ખાસ નકલ ગુરુસ્થાશ્રમમાં રહ્યા છતાં અનાસક્તભાવે નાનાં મોટાં, કોચા ન્દકાં કાર્યો પણ પ્રભુ અર્થેજ કરે છે અને માને છે, “જાડ કાકતાં માને છે કે મારા પ્રભુનું આંગણું સાદું કરું છું. સેવા મારા પ્રભુની કરું છું.....” (અલબત્ત) એ બાવ ઘણાજ ઉચ્ચ કોટિના છે, પણ એ માર્ગ વિચારવા યોગ્ય છે.

કોઈ કાર્ય જ્ઞાનયોગનું તો કોઈ ભક્તિયોગનું તો કોઈ કર્મયોગનું પણ એ દૃષ્ટિએ કરાય તો એ કામ આત્મશુદ્ધિ કરે છે.....પણ અહિં વૃત્તિ-મમત્વવૃત્તિના અનંતકાળના સંસ્કારોને ગુરુકૃપા-પ્રભુકૃપા વિના છોડે નહિ, ત્યાં લગી ‘સમર્પણભાવ’ તો શું? પણ ઉપયોગમયતા, બાગૃતિ, દૃષ્ટાભાવ વગેરે ભૂમિકાઓ પણ આવે નહિ અને સગદેવાદિ દોષો ઘટે નહિ. તેથી જ બીજી સરળ રીતે ગુરુદેવ સમન્વયતાં કહે છે—

“પ્રેમસ્વરૂપ જાનવા પ્રેમસ્વરૂપને આહ્વાહન કરવું, ધરને સગવાનું આશ્રમ (સ્થાન) માની નિર્લેપ રહેવાની પ્રેકટીસ પાડવી.” આને માટે સૌથી પ્રથમ તો શું જોઈએ? તે વિષે કહે છે—“એમાં મુખ્ય ભાગ લજવનાર શ્રદ્ધા છે કે જે પરમ હૃલ્લભ છે.” શ્રીમદ્ જેમ માર્ગદર્શક પ્રત્યક્ષગુરુની જરૂરિયાત અનિવાર્ય પણે કહે છે, તેમ અહીં સરળ રીતે તેઓ કહે છે—

“એ મુર્તિ પરની શ્રદ્ધા મુક્તિ બનતી હોય તો એના
 પાન યરીમાં સુરુચુદિ, પૃથ્વ્યભાવ મુખનારને પ્રેરણા કે
 પ્રદાશ, આનંદશાંતિ કે મનની શાન્તિ કે હૃદયનો ઉકેલ થાય
 તે સંભવિત છે.....” એવા શ્રદ્ધાગુને ભેદ તેઓ સજીવ થતા
 હો છે—“મહાનૃતાના નિયમને, એની અશ્વજાતિને, એના
 અલક્ષ્ય કૃતિમાં, એના આપણને તમે સમજતાં થયા તેવી
 ધીરજ, શ્રદ્ધા, પ્રેમ અને પ્રમુખતાના સહ તરફ આલેશ
 પ્રયત્ન એવી રહ્યા હો, એ વાચી મને ખૂબ દર્શાવ્યું છે. એ
 મનની, એ સમયની કસોટી આકરી હોય છે. બાળ્યવાન જ
 એની પરીશ્રમમાંથી ખૂબ થઈ દુનિયા મિલવી શકે છે. કો
 કરીને એ બહામણ છે કે, આકરી કોનાંથીથી પણ ન લેશે
 એ બધું આનંદ રહેશે. ખસામ કોનાં હોય. એના પગ
 કંઈક આનંદ હોય છે.

ચિંતાને તો બમવાનનો મહેન બમવાનને બા. પા. કે
 છે. એનું પરિણામ મારવા કરવા નાનું બા. પા. છે
 બસ જ કોઈક કિવરને જનતામાં નાનું છે એને બા.
 સમર્પણ થાનું શહેરું છે. અથવા આપનારી નાટે લાંબું છે
 પણ તો પ્રધાન પુરુષને માટે અને પુરુષાદેવ ને બા.
 આપનારને નાટે જરૂર થાનું કાળ છે હાથ એ પુરુષ લાકે
 સંન્યાસી હોય તો કવિત્વ સાધવી—અન્યત્રની નું પે કાળ તો
 વરીકે પાતે તો સમર્પણ આપશે નેટકે નાનું પણ કે ના.
 આ પદ કવિતા આમંભા સોને નાનું પદે ના. ના.
 શકશે જ.

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬૨)

ધોતલ
તા. ૨૧-૬-૧૯૪૬

મંગેલ સાધનાના સદુપયોગ કરી લેવો

જે નિર્માણ થયેલ છે તે પ્રમાણે થયું છે, થાય છે અને થશે. આપણે ખાલી અવિશ્વાસને લીધે, અભુક્તમજાણને લીધે વિચારના ઘોણ ઘડીએ છીએ અને દોડાવીએ છીએ. જરાય ઉપાધિ ના સેવો. આપણે ગંધાંય કુદરતને આધીન છીએ. જેટલાં સાધનો, સગવડો, અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થયેલી છે તેટલાં તેના સદુપયોગ કરી લેવો. લવિષ્ય માટે રાહ બેવી અને એ તરંગમાં તરંગિત થવું યોગ્ય નથી. જેટલું સાંભળ્યું છે, સમજાયું છે, કરી શકાય એવું છે એટલું કરવા પ્રયત્નશીલ થવું એ સિવાય દીધાં અને વિગમ પંથ કેમ કપાશે ?

માટે લગવાનને ચરણે સમર્પિત થઈ સંપૂર્ણ વિશ્વાસ અને દૃઢ શ્રદ્ધા સાથે એના લજ્જનમાં, અલીપ્સામાં, સ્મરણમાં, એના જ વાંચન અને ચિંતનમાં વધુને વધુ સમય ગાળો. શરીર તરફ બેદરકાર ન રહેશો. કેમ કે તે પણ તમારું નથી એને જ લજવા માટે એનું જ મંદિર છે. તમને તો કાર્ય માટે મળ્યું છે. તેથી બેદરકાર ન રહેવું. મન સ્વચ્છ, નિર્મળ, શ્રદ્ધાયુક્ત, પ્રસન્ન અને આનંદમાં રાખો. સોગિયા ન થશો. 'ચિત્ત પ્રસન્ને પૂજનકલ કહ્યું રે!'

ઉત્તમમાં ઉત્તમ, મંગલમાં મંગલ આરહંતાદિ ચારને શરણે રહેનારને ભય-શોક ચિન્તા-વિહવળતા શા માટે ?

સંતશિષ્ય પદ્યકૃષ્ણ

કેવળ એ તો થયો જ. આપણું ફેરવું થોડું જ ફરવાનું
 છે? તમારા કુટુંબ પર પ્રભુની કૃપા છે એ તો ભેવાઈ ગઈ
 એવી જ ચાલુ રહે તેમ વર્ત્યો. કુટુંબ માં નિ એવી પ્રેરણા
 આપ્યો. તમે તો સ્વતંત્ર છે. તમારા જીવનને એના દિવસ-
 પે પર ચાલવા પ્રયત્ન મેવવો. અભ્યાર નુકીના વાંચન
 વિચારણા-સંમંડનો સક્રિય સજ્જન ઉપદેશપૂર્વક સમય
 નામના બાનુત થયો, ના હિંમત ના થયો માલધી શું બને,
 કઈ સમજાનું નથી, શું કરવું એ સમજું નથી એવી નિશ-
 આવાની નિર્મળ જાવના ન મેવયો. તમે સર્વશક્તિમાન
 શક્તિ અંગ છે એ બાવને યાદ રાખ્યો

૬ બિંદુ

૩૬

પાસ

૫૪ ક્રમાંક
 (૨૬૩)

તા. ૧-૧૦-૧૯૬૬

કેવળ સુખમયુ તોલનાનો જીવનમાં ઉપદેશ છે.

અત્ર સ્થિતિ છે. વખત વખતનુ કાલ કરે છે કુટુંબનું
 પ્રભુની સહ ન એવી સાધના ને વખત, સમય બને
 આપણના જેટલી એની હાથ તેનાથી કાપે કાપે જાય વધુ
 પ્રભુ ન પડે તો જેટલું સમજાય હાથ તેટલાં તો જીવન
 ઉપદેશ કરવો પડે. બીજા કસામા દસ કે સમય કે પ્રકાર
 ન કાપે તો જીવવાન પર મહા સખી તેના નામનું કાલ કાલ
 ઉપદેશ, તેનું દનવધુ તો કરી કાલ. તે તે જીવન કે
 કાલ જ વધુ મોકલ પ્રત્યક્ષ. જે તે વખતે છે, કાલ
 જાણા આપણે બધેથી રહે છે, કાલના કાલ. કે જે

એ આવી સમજ અને શક્તિ ગણાય. પુસ્તકિયું કે અક્ષરજ્ઞાન ત્યાં કામ નથી આવતું, અનુભવજ્ઞાન જ એનો ઉદ્દેશ હાવે છે. ક્રિયારના વિયોગ અને અનિષ્ટના સંયોગ વખતે આમુરી કૌન્ય આર્તધ્યાનનો લેખાર પહેરી ખડું થાય છે અને મુમુક્ષુ-વર્ગને દેશાંતિત કરી મૂકે છે. એવે સમયે સાવધ રહેવું. પ્રસન્નતા, શ્રદ્ધા, અડગતા જાળવી રાખવા પ્રભુની મદદ-સહારો લેવો એ એનો ઉપાય છે. ગદ્યાં પ્રકારની મૂંઝવણો, પ્રતિકૂળતાઓ, વિદ્વેષો, નિરાશાઓ અને ગેરચેની વખતે પૂરણ ઉપયોગપૂર્વક બગવાનનું શરણ-તેની પ્રાર્થના સર્વોત્તમ છે. એને સર્વભાવે સમર્પવામાં એર મજા છે. પછી હુઃખો હુઃખ-રૂપે રહેતા નથી. વિદ્વેષો સ્વયં અલોપ થાય છે. દૃષ્ટિમાં સુધારો થાય છે ત્યારે ગદી ઉપાધિઓ શાંત થઈ જાય છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૯૬)

મોરળી
તા. ૨૨-૭-૧૯૪૭

અજ્ઞાતગૃતિમાં મન જ આત્માનો કારભાર ચલાવે છે !

ત્યાં સુધી અંતરાત્મા જાગૃત થયો ન હોય ત્યાં સુધી બધો કારભાર મન પાસે છે. એ દ્વારા જ વહીવટ છે. સીધો આત્મિક-અંતરાત્મા સાથે સંબંધ નથી. મન ઊંચું-નીચું દિવ્ય-અદિવ્ય, નિમ્ન-ઉર્ધ્વગામી હોઈ શકે પણ એની જ માલિકીથી આત્માનું સામ્રાજ્ય ચાલે છે. એટલે તાપ કે ઠંડક એ મન જ અનુભવે છે. ઉપયોગ મનનો જ છે. અને આજે માણસનું બુદ્ધ્યાત્મિક મન એ જ પોતે છે એમ માને છે.

સેન મન દાસ થાય છે. કલોતેકોર્મથી મન જોમુદ્ધ બને છે. પછી શરીરને કાપવાથી માણસને દુઃખ થતું નથી. મનના પરિણામે જ બધું કે મુક્ત થવાય છે એટલે તપને ત્રેકવામા અને જ કેળવવું જોઈએ. ઘડતર થતું મન દાસ જ થાય છે. કૌશિકા ઉચ્ચ બાવના ભાવવી, મન્યક વિચાર કરવા એ જ એનો ઉપાય છે.

મનનો ઉચ્ચપ્રદેશ એ શુદ્ધિ છે. એ તત્વાચન-વિચારણા, મન્યકવાણ, મનન દાસ જ નિર્મળ બને છે ત્રેનભાવનાથી પ્રગટેલી અપંગના, ગદ્યમપદ્યમ પદ હોય અને સ્વચ્છ મુચારેપે પરિણામે એ સ્વચ્છ અપંગના ગાગાય નાચા અપંગના પાતાનું ગાગાનું મન પ્રભુચરણે અર્પાય પછી પાતાનું કાર્ય રહે જ નહિ તેનો એવો વ્યાખ્યાની જરૂરનેથી ઉપયોગ કરી તે પણ પ્રભુના બનીને અને તેના અર્થે જ. પાન અર્થે નહિ. સ્પષ્ટ થતું લક્ષ ન અંધારું દેવ ત્યા શુધી બાવનાબાવ ના અનેક સંકરપા-સ્વરૂપો બન અને તે સ્વચ્છ પાપીઆપદમાં પરિણમી બાય તે સત્ય છે એ કારે સ્વચ્છ દેવ પ્રજા વિચારપૂર્વક સ્પષ્ટ કરવાની અપેક્ષા રહે છે તેમ છતાં ઉત્પન્ન થતી ઉર્મિઓ, તરંગો વેદાત્મક ઉપદેશ સખા વારંવાર સાત કરવાં. ખેલેલા, અવસ્થિત કરવા વધના કર્યો જ પડે અને પાણી અજ્યાત એ અજ્ઞાત કેમ કારે રૂપે સાત થાય છે. એ જૂલવાળી ખેલી આજે કે કેમ રૂપે પેલી અપરી છે, એટલે કેમ અને કેમ એવો વધવા થાય.

દિવસનું શ્રમિ કરતાં પહેલાં અપાવના એકસાથે થાય પણ તેથી નિસ્વચ્છ ન થાય. અન્યથા એકે અન્યકે

અકળામણુ જુદી ક્ષેત્ર છે પણ જેને બધું પ્રમુખે નાનર્થક
કયું-સંપર્કપણે સમર્થિત થાય છે ત્યારે અકળામણુની ક્રિકર
ને સ્વીકારવારને ક્રિયા છે તેનાં ધર્મ, વિશ્વાસ અને જાગૃતિની
પાણી નરેર છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૯૭)

સુદામણ
તા. ૫-૧-૧૯૪૮

પ્રત્યેક પ્રસંગ મોંઘાયાક છે

મારા કે નરમા, નાના કે મોટા બધા પ્રસંગો કંઈ ને
કંઈ જોધ આપતા જાય છે. પાત્ર પ્રમાણે, અધિકાર પ્રમાણે
સંસ્કાર પડે છે. આશ્ચર્ય જેવું-અકસ્માત કે નવાઈ જેવું લાગે
છે તે અજ્ઞાનનું કારણ છે. થવા યોગ્ય ન થાય છે, બનવા
યોગ્ય ન બને છે. સમજુ એમાંથી નવું શિક્ષણ મેળવે છે.
જીવન તરફ હુ મેશા નિરીક્ષણ કરવું-અનુપ્રેક્ષાની ટેવ પાડવી.
આત્મનિરીક્ષણ એ આલોચનાનો પ્રકાર છે. ભૂલનો પશ્ચાત્તાપ
અને આત્મધ્યાન એ જુદી વસ્તુ છે.

આત્મધ્યાન બંધન કરે છે. પશ્ચાત્તાપ શુદ્ધિ કરે છે.
આસક્તિ, ભય, ઉદાસીનતા અને ચિત્તની પ્રસન્નતા સિન્ન
વસ્તુ છે. ગમે તેવાં પ્રસંગમાં પણ ચિત્તની પ્રસન્નતાને ટકાવી
રાખવી. ખેદ-શોક-ઉદાસીનતા-અણુગમો એ નીચી ભૂમિકામાં
ઘસડી જનાર શત્રુઓ ન્તિ રૂપતા-પ્રસન્નતા-પ્રેમ-
આનંદ એ ઉર્ધ્વા ભાવો છે.

તે કઈ સમજાવું, જાણું. શ્રવણ મનન ક્યું તેને
જીવનમાં શક્તિ પ્રમાણે ઉપયોગ કરે. જીવમાત્રને લાયકાત
પ્રમાણે મળ્યું છે, મળે છે ને મળશે લાયકાત વધારવી.
અધિકાર વધારવા પ્રયત્ન એવો. અન્યની ત્રુટિઓ. બૂંદો.
ખાનીઓ, અત્યુત્તમજ્ઞ અજ્ઞાન તરફ વિશેષ ધ્યાન ન આપવું
પણ પોતાની ખાનીઓ-નિર્મળતાઓ તરફ લક્ષ આપવું

જોશવામાં, શ્રવાણ કરવામાં. જોવામાં અને જોવાન
વ્યવહારમાં ખૂબ ઉપયોગ મળવો હંમેશા જાતે જાગૃતિ
કેમજમાં જાગૃતિ રાખવી. પ્રશંસા લક્ષ્યપૂર્વક હંમેશા કરવી
દા. કે આશી તરીકેના અજ્ઞાન વધારે જાનવાનના જાગૃત
શરણે જનાર, તેને બધું જામવાનાર બાને છે કે બધું કેનું
છે, બાકું કશું નથી ત્યારે મનન નહોતું હાથ પડે છે

તં દેવમાત્ર શ્રવણં પ્રપદ્યે,
અ દેવ દેવો હૃદયે નમાસ્તુતમં

એ હૃદયાર આપણે કરવો. જોએ હૃદયે કરે. રમી!
હૃદયે, ચિંતા દળી જશે. અને કેમ કેમ રહીશો નિષ્કા
બનશો. પ્રકૃતિ પર આજી આપશે, મહા રાખશે

૬ ૧૭૩

પ્રતિજ્ઞા વિચાર્યા વિના લેવી નહિ

તમારી પ્રતિજ્ઞાની અવધિ પૂરી થઈ હશે તમારી અનુકુળતા પ્રમાણે મર્યાદા બાંધી શકો છો. મનુષ્ય માને પાતાની શક્તિ, સંયોગો, મનોભાવ, શ્રદ્ધા, શેષ, સમય જોઈ, તપાસીને પ્રતિજ્ઞા લેવી, વિચાર્યા વિના લેવી નહિ અને લેવી તો બરાબર પાર ઉતારવી. પ્રતિજ્ઞા આપનાર કરતાં લેનારને વધુ ખ્યાલ હોય, તમારે તો તમારું સ્થાન અને શક્તિ જોઈ મર્યાદા બાંધવી.

બેન ! જેનાં દિલ ઓખખાં, નિષાદસ, ભરણ હોય છે તે જ જ્ઞાન, ભક્તિ અને ધર્મને ઓગ્ય હોય છે. કાશી, મથુરા, હાકોરની ક્યાં વાત કરો છો ? બધાં તીર્થો શુદ્ધ હૃદય-માં રહેલાં છે. જ્યાં શુદ્ધિ ત્યાં માયા, કંપટ, છળ ન હોય. ત્યાં વિકારને સ્થાન ન હોય, ત્યાં અભિમાન, અહંવૃત્તિની પજવણી ન હોય, આવી શુદ્ધિ સદ્વિચારથી થાય છે. સદ્-વિચાર, સત્સંગ કે સદ્વાચનથી આવે છે અને તે બધું પ્રભુ-કૃપાથી મળે છે.

પ્રભુકૃપા મેળવવી તે આપણા હાથમાં છે. આપણે તેના થઈએ તો તે આપણા થાય તે ટુંકી ને ટચ વાત છે. માટે તેને પોતાના બનાવવા માટે તમારું બધું તેને અર્પણ કરો. આપણો મોહ છોડો. એનું છે ને એને આપવું એમાં

શ્રી વિશેષના ? પણ જીવનું અજ્ઞાન એમ કરતાં ચૂકે છે. જે
મારું નથી તેને મારું માનીને માથું કૂટીએ છીએ, એ વાતના
કંઈ વિચાર કરી તેના ચરણે બધું ધરી દઈ, તેના ચાકર
ધડને, પગાર લેટવું ઉપયોગમાં લેવું જોઈએ, તો પછી બંધન
નથી. અને તેની કૃપાના પાત્ર બનાય છે.

८: ५५

५३ कुम्भीक
(२६६)

21431

4. 12 3-1644

મુદ્યાપર્જિના સત્યંક

જિજ્ઞાસાની માત્રા વધે, સચ્ચ અને સુધા પ્રગટે ત્યારે
નવ મેઘુ નરક વળે છે. નકામી અવધારણા અનુચિત અને
નરવની અભિકૃતિ, સંસારની અસારણા અને સારથ મ-કદ
વંચન પ્રત્યે રસકૃતિ અને એ બંધાથીના કામોં, જે દુવને
સંસારના નાવિક બેઝોપબેઝની અપસારનાથી ગુણ દેરની
એવાનો કે અપ્રત્ય-અનુતિ માટે વિચારવાનો સમય ન નક્કી
મળ્યો. ક્યારે એ સફળતા અને, અન્યથાની દેશને જ
સાચ ત્યારે જ સુમુસુકૃતિ પ્રગટે, મુકાબાવાની જેમ કે
મધ્યાના અંધને અધેનરૂપ અપ્રત્ય અનુતિની જેમ કે
પ્રેમની સુદૃઢતાનું જાન સાચ. અને કે જે જે અન્યથા અને
મુકાબાવાની મમતા અને.

ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵੇ।
ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵੇ।

જાય છે. વાસ્તવિક યોગ થાય ત્યારે કોઈ પદ્યાર્થને પાતાની માત્રિકીની ગીજ નરીકે માનતો નથી, તેમ અનુભવ કરતો નથી. પાતાના શરીરથી માંડી સર્વ વસ્તુઓ મારી નથી, ભગવાનની છે એમ માને છે. એનો અર્થ ભોગવે છે. કશામાં લોભાતો નથી. કોઈની કંપ્યો કે કંપ કરવો તેને પાપાતો નથી. જે કંઈ આવી મળે તેને આનંદમાં કે આસક્તિ વગર સ્વીકારે છે. અને જે કંઈ જાય છે તેને ખેદ, શોક કે વિચેગનો ભાવ લાગ્યા વિના જવા દે છે. પ્રત્યાધાત્મ અને વાસ્તવનાં કંદો એને પત્તવતાં નથી. પ્રભુ પ્રત્યે અપૂર્ણભાવની વૃદ્ધિ થતી જાય છે, નિષ્ણાસતા ગમે છે. માયા કપટની દુશુંછા આવે છે, વિષયો પર ધૂણા પ્રગટે છે અને સ્વૃણ ભૂમિકામાંથી સદ્ભ-માં જવાની, જાણવાની, અનુભવ લેવાની તાલાવેલી જાગે છે. એ માટેની અતૃપ્તિ રહ્યા જ કરે છે. શરીર એ આત્મા ઉપરનું વેષ્ટન અથવા તેને રહેવાનું મંદિર જેવું, વધુ વધુ જણાતું જાય છે. અભિમાનાદિ અંતરના શત્રુ તેને સાડ્યા કરે છે તે માટે તે સતત જાગૃત રહે છે. લોકો ઉપરના ફેરફારને, ઉપરની ક્રિયાઓને, બાહ્યતપ કે બાહ્ય અભ્યાસને જોઈ શકે છે, અને તે ઉપર સારા-નરસાં કે ઊંચા-નીચાની કલ્પના કરે છે પણ અંદરના ભાવને તો જ્ઞાનીઓ અને પોતાનો અંતરાત્મા જાણે છે.

જગતના લોકો શું કહે છે તેને સાધક બહુ મહત્વ નથી આપતા પણ ભગવાનને શું પસંદ છે એની આરાધના ઈચ્છે છે. એ માટે પોતાની અહંવૃત્તિનો ભોગ આપે છે. એ માટે અખૂટ શ્રદ્ધા, ધીરજ અતૂટ અને સતત પુરુષાર્થની અપેક્ષા રહે છે.

શાંત-સ્વસ્થ-અમલચક્રના ધાનના સ્થિત મનના જ
બાગવતી બાનનું જ પ્રતિબિંબ પડે છે. તમારે એ પ્રતિબિંબ
કીલ્લવા, પ્રગટાવવા, અંદરના ઉપયોગને નિષ્કર કરવાનો છે.
નિરાકુલ સ્થિતિએ, નીરવ, સ્થિરભાવે શાંત થઈ, હૃદય
અંતરમાને જમાવવા પ્રયત્ન કર્યો. પણ કાંઈક છે જે
થોડો પણ પ્રમાણ તે તરફ છે. ઉચ્છ્વેજના ને ઉન્નતના ના
અનુભવનું ચલણ દેખાય છે. દંદ લાખા શાંતના અનુભવ
જેવું હોય તેને મદદમાં વિલગ ને લાગે કે નહિ? અંધ
કરતાં આસક્તિમાં-અનુભવના કાંઈ દેહ છે કે નહિ? અંધ
અનુભવે એ શાંતિને માટે છે. પ્રથમ પાટી નુમિ ને નિ
શાંતિ દત્તી. વિશ્વારોહ, તમે કાંઈ બધાનાં નિ એ બધા
તે થાય વખતમાં છુટશે. પણ અંદરનું બંધન પણ તમારું
અને પણ પ્રમાણ નાંખે છે. એ પણ અનુભવનાં કુપરો હો.

૬. ૧૭

૩૦

૫૪ કલાક
(૩૦૦)

૧૩. ૧૫ ૧૦ ૧૯૫૧

આપના અનુભવની આપના અંતરના અનુભવ

એમના પદોને એમની સ્થિતિમાં, સ્થિતિ અને નુ
કાંઈક પચાડ આપ્યા. તમે અંતરના અંતરના કાંઈક અંતર
ને આપ્યું. એમના પદ પણ આપ્યા એમના ને અંતરના
ને અંતરના છે. એમના પદોના નીચે એ અંતરના
અંતરના કાંઈક કહ્યું છે. અંતરના અંતરના અંતરના
અનુભવ છે.

આપણી પ્રત્યેક ક્રિયા ગમવદ્ અર્થે થતી થતે. એક દસાકે ભજન, પૂજા, પ્રાર્થના કરી પાછા આપણા કાર્યમાં જોડાવાનું એમ તો શરૂ કરે છે. એટલે જ્યાં સ્વાર્થ હોય તે કામ રસથી થાય છે. જ્યાં સ્વાર્થ ન હોય ત્યાં ગમતું નથી. માનેલા સ્વાર્થમાં વિદ્યા આવતું કેળાય ત્યાં એ કાર્યમાં રસ ઉડી જાય અને વેક રૂપે કરાય. આનું કારણ આપણું અહીં છે. પ્રભુની સેવા, પૂજા કે ધાર્મિક રૂઢિગત ક્રિયાને જ પ્રભુનો માર્ગ માન્યો છે અને તેથી કાર્યમનો યોગ્ય રહે છે. જ્યારે ખરા ભક્ત, ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહ્યા છતાં અનારાધત ભાવે નાના મોટાં, ડોચા-હલકાં કાર્યો પણ પ્રભુ અર્થે જ કરે છે અને માને છે. જાડ કાકતાં એ માને છે કે મારા પ્રભુનું આંગણું સાફ કરું છું, સેવા મારા પ્રભુની કરું છું. એ ભાવ ઘણાં જ ઉચ્ચ કોટીના છે પણ એ માર્ગ વિચારવા યોગ્ય છે.

કોઈ કાર્ય જ્ઞાનયોગનું તો કોઈ ભક્તિયોગનું તો કોઈ કર્મયોગનું. પણ એ દૃષ્ટિએ કરાય તો એ કામ આત્મશુદ્ધિ કરે છે. ઘણા કાળની અહુંવૃત્તિએ પોતાનો વાડો વાળ્યો છે. એ છોડવો ગમતો નથી. કુદરત એ વાડો, એ મર્યાદા તોડી નાંખે કે હંટવી લે છે ત્યારે તો જખ મારીને છોડી દે છે પણ મારા પણાની વાસના લેગી લઈને જ અવતરે છે. એટલે જ્યાં જન્મ લે છે ત્યાં એ જ સંઘરેલી, મારાપણાની, વાસનાની ભૂતાવળ દિલ્મના ફીંડલાની પેઠે ઉખળે છે અને જીવ પાછી રમત શરૂ કરે છે, એને એ વિચાર આવતો જ નથી કે મારું કશુંય હતુંયે નહિ ને છે પણ નહિ. બધું ભગવાનનું છે, ને મારી જરૂરિયાત પ્રમાણે ભોગવી રહ્યો છું, એમાં મારાપણાનું મમત્વ શાનું? મારું કાર્ય તો મારી શુદ્ધિ કરવાનું અને તે શુદ્ધિ તો મારાપણાની વૃત્તિ છોડી જેની કૃપાથી હું આ પામ્યો

તેની એવા કહે' છું. પ્રાણી, પદાર્થો બધા એવા જ રૂપ છે
મારે કાળે જે કાચ' આવ્યું' અને મારી લાયકાત પ્રત્યે જ્યા
ગોઠવ્યે તે પ્રભુનું જ કાચ' માની કયે' જવું એવા અપૂ
હૃદયની પરીક્ષા કષ્ટ આપીને કરે. મન ઢીંગુ પડી જાય.
શ્રદ્ધા તુટી જાય એવા પ્રત્યંગો દુરંદર લાવીને બદલ કહે એવ
અમરે મક્કમ રહેવું બારે મુશ્કેલી થાય છે

એવા અમરે આવના આદર્શને ચમત્ક્રી કહે' ? કેવા
બનવું છે ? કયાં જવું છે ? કયા જઈ રહ્યાં છું ? બાપી ગાંધેકાં
મને જ છે કે બીજાને પાત્ર દેશે ? ના જવાબ આપે
કે મારા કરતાં ધણા, વધારે મુશ્કેલી બેનમી વચ્ચે ના જે
માણ ઉપર પ્રભુની દૃષ્ટિ જ નાનપી, હૃદયના આદર્શને નજર
સામે રાખવો. બેઠીથી નબસાવું નહિ એટલી પત્ર નજર મન
ઉંચાથી પડી છે. તે રાખે ત્યાં જાને જ્યા. રાખે ત્યાં જ્યા
જાને તે પછી પ્રસન્નતાથી, હાથપેયથી નહિ રે. રે. રે. રે. રે.
ન બબાવવું. 'ચિત્ત પ્રાપ્તને પૂજન રૂઝે કાવું' પૂજનને રૂઝ
દીપ-ફૂલ નહિ. એમું જે રાખ્યું તે જાને એ જ્યા નજર.
રહે ત્યાં બેનમી પત્રને અનુભવીને આ જાણ કાળે' રૂઝે
જે તમે માંખું છો. કાળે એવું' મું રૂઝે ન જ્યા. જ્યા
ઉદ્ધસિનતા ન આપી જ્યા નહિ રૂઝે જ્યા' મું

૬૬૬

પત્ર ક્રમાંક

(૩૦૩)

શિયાલ

તા. ૧૪-૧૨-૧૯૫૬

સત્યની કસોટી આકરી હોય છે, તેનાથી ડરશો નહિ

પત્ર મળ્યો. જીના જાણી. મહાસત્તાના નિયમને, એની અજ્ઞા શકિતને, એનાં અસહ્ય કાર્યોં, એના ઉદ્ધાપણને તમે સમજતાં થયા અને તેથી ધીરજ, શ્રદ્ધા, પ્રેમ અને પ્રસન્નતાના રાહ તરફ અજાણા પ્રયત્ન સેવી રહ્યા છો એ વાંચી મને ખૂબ દુર્ગ્ધ થાય છે. એ સત્યની, એ સમયની કસોટી આકરી હોય છે. ભાગ્યવાન જ એની પરીક્ષામાંથી પાસ થઈ ઇનામ મેળવી શકે છે. ફરી ફરીને એ ભલામણ છે કે ‘આકરી કસોટીથી પણ ન ડરશો’. ‘એ’ બધું સારું જ કરશે. ખરાબ દેખાતું હોય એમાં પણ કાંઈક સારું હોય છે.

તમારા સંયોગો ચિંતા ઉપજાવે તેવા છે પણ એ ચિંતાને ભગવાનનો ભકત ભગવાનને જ ભજાવી દે છે. એવું પરિણામ ધારવા કરતાં સાફ આવે છે. સાફ અને નરમું એ પણ સાપેક્ષ છે. માયાના પડદામાં જીવ આ સાફ અને આ નરમું એમ કહ્યે છે. વાસ્તવિક રીતે તો જેમ હોવું જોઈએ એમ જ હોય છે. આપણી ભૂલોનાં પરિણામો આપણે ભોગવવાં જોઈએ. ઉદય વખતે હિમ્મત ન હારવી પણ નવો પાઠ શીખવો ઘટે. તમે ઠીક ઠીક પંથ કાઢ્યો છે. હવે આંખ લખવાની ના પાડે છે.

દઃ ભિક્ષુ

આશ્રમાં કહ્યું છે કે, 'મુચ્ચા અમુચિજ્ઞે તથા, મુચ્ચિજ્ઞે તથા અમુચરંતિ' એવું છે તે જ મુનિ, બાકીના મુનિને પણ જ્યાં અમુનિ કહ્યું છે.

હવે તમારા પ્રશ્નનો જવાબ આપું. પદ્યસ્ત્રી મુનિના બનવાનું આશપણ-પ્રતિષ્ઠા કરીને તેમાં શ્રદ્ધા રાખનાર શ્રદ્ધા ભૂતે છે, અને તે શ્રદ્ધા અને ભગવાનની મુનિ કાલ મુનિ માને છે. એ જટ મુનિ પરની શ્રદ્ધા, શ્રદ્ધા બનતી હોય તો મુનિના શરીરમાં ગુરુત્વાદિ, પૂજ્યભાવ લખનારને મુનિને પ્રદાશ, આગંદશાન કે મનની શાંતિ કે દુઃખને કોઈ પણ જાતનાં પાપો એમાં મુખ્ય પાક ભજવનાર શ્રદ્ધા છે. કે જ પરમ દુઃખ છે. પાપી તે શ્રદ્ધા ભગવાનના શાંતિ કે મનના મનનું સમાધાન થતું હોય તેવા ગુરુના શાંતિ પણ મુનિને શ્રદ્ધા, શ્રદ્ધા જ આપે છે.

ગુરુ એમ ન માને કે આશ્રી ક્યાં થયું કે મેં એને કાપ્યું ક્યાં. આશ્રી જ્ઞાન થયું એવું ન માને. એ માને કે એની જામણ છે. જ્ઞાન પ્રદાશ તે જોતને રાખે છે કે જ્ઞાન વાને તેનો નિષેધ નથી ક્યાં પણ હજી પાપો કાપનાર કે કામ પાપું ને કામ દાશે છે છતાં ગુરુને ભગવાન રહે નહીં નેતરું કામ ભગવાન હોય તે પણ નિરુપાધી કાપનાર નહીં કામ ન બને. એવા ઉત્પાદી. ઉત્પાદી નહીં કામ કામ કામને દેને અને નિષેધ કામને ચિદિક કરે છે. તેમાં પણ અપિક્ષન કામ, નેતરનું, મહાશયનું કામ, કામ નહીં છે. તેવા આશ્ર કાપનાર રાખે છે.

ઉપસંહાર

પ્રથમ પત્ર પ્રકરણ સંતોની શુભેચ્છા થી શરૂ થઈને
‘સમાર્પણ’ નું છઠ્ઠીસમું પ્રકરણ આ રીતે પૂરી એકવાક્યતા
પૂર્વક શુભમંગલ રૂપે ગુરુદેવા-નિસર્ગ-દેવાથી પરિપૂર્ણતા
પામે છે—

“સર્વથા સૌ મુખી થાઓ, સમતા સૌ સમાચરો;
સર્વત્ર દિવ્યતા વ્યાપો, સર્વત્ર શાન્તિ વિસ્તરો”

શુદ્ધિ પત્રક

પાનું	લીંટી	અમુક	મુદ્રિ
૫	૧૫	ફિલ	ફિલ
૨૩	૧૩	અમુક ૧	અમુક ૧
૩૪	૧૬	અમુક ૨	અમુક ૨
૩૮	૫	અમુક	અમુક
૫૩	૪૫	અમુક	અમુક
૫૬	૮	અમુક	અમુક
૫૭	૮	અમુક	અમુક
૬૦	૮	અમુક	અમુક
૬૩	૧૭	અમુક	અમુક
૭૧	૨૦	અમુક ૧	અમુક ૧
૭૨	૧	અમુક ૨	અમુક ૨
૮૩	૬	અમુક ૩	અમુક ૩
૮૬	૧૦	અમુક ૪	અમુક ૪
૮૮	૧૭	અમુક ૫	અમુક ૫
૯૧	૧૨	અમુક ૬	અમુક ૬
૯૩	૨	અમુક ૭	અમુક ૭
૯૭	૧૧	અમુક ૮	અમુક ૮

સંતશિષ્ય પદ્યસુધા

પાત્રું	લીંટી	અશુભ	શુભ
૧૧૪	૧૫	ચકકીમ	ચકકીમાં
૧૩૬	નીંગેયી ૪૫૧	નિચરશે	નિચારશે.
૧૪૧	છેડી	સંગેગો	સંગેગો
૧૫૪	૧૬	ગમે	ગમે
૧૬૧	૯	ખુશીયા	ખુશીયા
૧૬૪	નીંગેયી બીજી	પચવવાનો	પચાવવાનો
૧૬૫	૨	દાગર દાગુર	દાગરાદાગુર
૧૬૭	૫	પ્રતાતિ	પ્રતીતિ
૧૭૪	છેડી	માગે	માગે
૧૭૫	૩	ગભરાવતું	ગભરાવું
૧૭૬	૧૩	માગે	માગે
૧૮૭	૧૪	રથુલ	સ્થુલ
૧૯૧	૧૧	માડી	પાડી
૧૯૪	૭	આહવાહન	આહવાહન
૧૯૯	૧૮	નિર્ધાત	નિયતિ
૨૧૩	૨૧	અદરના	અંદરના
૨૧૫	૯	કુદરતી	કુદરતી
૨૧૯	૫	બધ	અંધ
૨૨૧	૧૦	અજન	અંજન
૨૨૮	૮	યર્થાથ	યથાર્થ
૨૨૮	૯	હોય	હોય

સંતશિષ્ય પત્રગુના

પાનું	સી.પી.	અનુક્ર.	ગુ.ક્ર.
૪૬૩	..	ચોથી	સતો
૪૭૬	..	પાંચમી	અંધનો
૪૮૫	૨૦	પાંચમી	પ્રાચીના
૪૯૧	૧	૫૩	ચૂર
૫૧૪	૧૦	અંદરથી	અંદરથી
૫૧૬	નીચેથી નીચે	૬૬	૬૬
૫૧૭	..	ચોથી	સંધરી

ન અ વિ નં તી

જે અક્ષિતઓ પાસે પૂ. ગુરુદેવ શ્રી નાનચંદ્રજી મહા-
રાજ સાહેબના પત્રો હોય તેમને વિનંતી કે તેઓ એ મૂળ
પત્રો નીચે જણાવેલ સરનામે મોકલવા કૃપા કરે. નકલ કરીને
મૂળ પત્રો પાછા અપીશું.

શ્રી અંબાલાલભાઈ પટેલ
ઠે સ્થાનકવાસી જૈન સંઘ, વાયા જોરાવરનગર થઈને,
મું. સાયલા. (સૌરાષ્ટ્ર)

શ્રી વર્ધમાન સ્થાનકવાસી જૈન ધર્મસ્થાનક
ઠે લોકમાન્ય તિલક રોડ, ડાયમંડ સિનેમા સામે,
જોરીવલી (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦ ૦૯૨.

स्व. प. गुडेव, इविवर्य
 पं. भुनित्री नानचंद्र म्हागज

....સ મ પં છુ....

પરમ અધ્યેય, પ્રાવઃરમરણીય કવિવર્ધ પં. મુનિશ્રી નાનચંદ્રજી મહારાજ સાહેબનાં આત્મીય-ભાવે જે અનુરાગી આવક, અવિદ્યો પરીચયમાં આવી, સાચી જીવનદૃષ્ટિ પ્રાપ્ત કરી સાચા રસ્તે વળી, ચોખ્ખા રાહ અપનાવી જીવન કૃતાર્થ કરી શક્યા છે. અને આ પત્ર ત્રિશવક વાંચી જીવનની દિશા બદલી, માર્ગાનુસારીપણામાં આવી સમ્યક્ પ્રાપ્તિ કરી જીવન સફળ કરશે એવા સર્વે મુમુક્ષુ, જિજ્ઞાસુ અને માર્ગનાં ખપી સાધકોને.

‘૬.’

કવિવર્ધ પં. મુનિશ્રી નાનચંદ્રજી મ. સા. નાં પદ્મર શિષ્ય મધુરવક્તા પં. મુનીવર્ધ શ્રી મુનીલાલજી મહારાજશ્રી (ચિત્તમુની)નાં શુભ આશીર્વાદ મળ્યા છે.

આ પુસ્તક પ્રકાશનનાં પ્રથમ આર્થિક સત્તામની પહેલ શ્રી
શ્રીચપોક્લી સત્ત, વરસાવાવાળા સ્વ. શંકર શાસ્ત્રી માર્ગદર્શક મુનીશ્વર
શ્રીનાથ પરિવાર તથા પ. મ. શ્રીના અનુરૂપી ગ્રામની રતનબેનના
પરિવાર અને મુશ્કાવિદ્ધ સ્વ. અંબાબેનનાં પરિવાર તરફથી મળી
રહેતાં આવું પૃથ્વ પાનાનું દળદાર પુસ્તક સસ્તી કિંમતે સમાજનાં
કરકમળમાં અર્પણ કરતાં અમો દર્પ અનુભવીએ છીએ.

આ પુસ્તક સમયસર સુંદર રીતે પ્રકાશન પામે તે માટે
નિઃસ્વાર્થ અને લાગણીપૂર્વકની શ્રેવા આપવા બદલ બાઈશ્રી
જયંતીલાલ તુરખીયાને ધન્યવાદ આપીએ છીએ. તદુપરાંત અમારા
શ્રી સંઘનું ટ્રસ્ટીમંડળ, સ્થાનિક વ્યવસ્થાપક સમિતિનાં સભ્યો,
અન્ય શ્રી સંઘો અને વ્યક્તિગત સભ્યોએ અગાઉથી પ્રતો નોંધાવી
અમોને સાથ સહકાર આપ્યો છે તે બદલ તેમનો આભાર માનીએ
છીએ. પુસ્તક વહેલી તકે સુંદર રીતે છાપી આપવા બદલ ન્યુ
સ્વસ્તિક પ્રી. પ્રેસના માલિકોને ધન્યવાદ આપીએ છીએ.

મુદ્ર તપાસવામાં કાળજી રાખવા છતાં ક્યાંક મુદ્રણદોષ રહેવા
પામ્યો હોય તો ક્ષમા ચાહિએ છીએ.

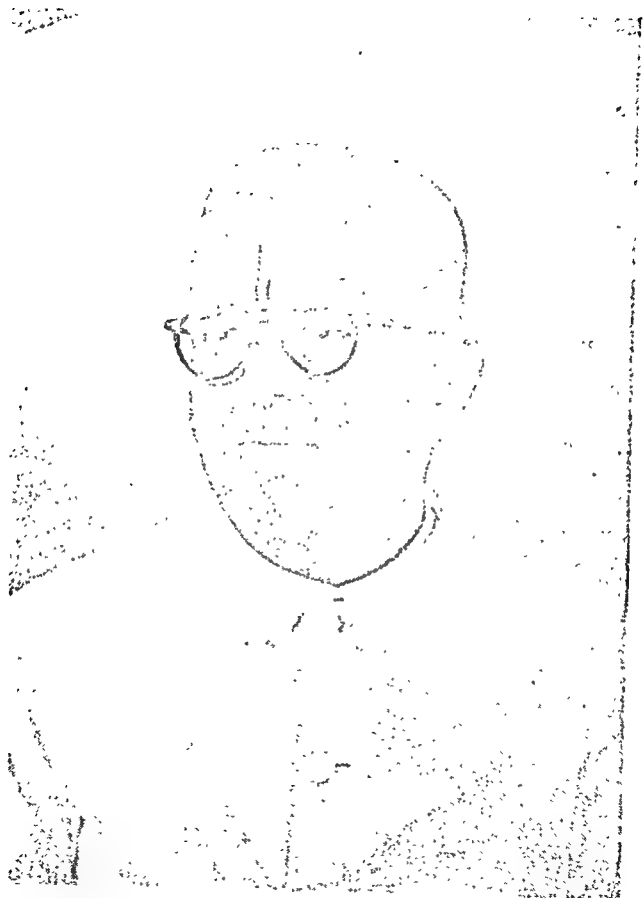
શ્રીચપોક્લી,
ચાતુર્માસ
સંવત ૨૦૩૩,

હરિલાલ શંભુલાલ શાહ
નગીનદાસ કલ્યાણજી શાહ
માનદ મંત્રીઓ

ત્રંબકલાલ પાનાચંદ વોરા
વસંતલાલ છાટાલાલ સંઘવી
અ. મા. મંત્રીઓ ટ્રસ્ટી મંડળ
રમણીકલાલ માણેકલાલ વોરા
મા. મંત્રી-સ્થાનિક વ્યવસ્થાપક કમિટી

शे.श्री भाण्डेसास युनीसास नगीनदास चिनास
[वरसावा]

जन्म :

संवत् १८४०

आ. पद वही ०))

ता. १८-८-१८८४

देह विलय :

संवत् २०२३

शरतक वद २

૫. માતાજી શ્રીમતિ દીરાવલ્લી ચિનાઇ

જન્મ :

સંવત ૧૯૫૮

ચંદ ૫૬ ૫

તા. ૭-૬-૧૯૦૦

દેહ વિલય

સંવત ૨૦૩૩

ચંદ્રમા ૫૬ ૬

શુધધાર તા. ૧૬-૫-૭૭

પૂ. માતાજી શ્રી હીરાલક્ષ્મી ચિનાઇની જીવન ઝરમર

મુસ્તબાવા મુવચના મુદ્રતા મુખસ્યંના,
અનન્યચિતા મુમુખી ભર્તુઃ સાધર્મ્યારિણી.

મહાભાગ્યમાં પોતાનો ધર્મ સમજીને વર્તનારી અને ઉપરોક્ત વિશેષોથી વિશ્વજિત કરી છે—અને ધર્મ્યારિણી કહી ખીરઘડી છે.

શ્રી માતાજી હીરાલક્ષ્મીબેન ચીનાઇ એવાં જ, પુરાતત્ત્વજ્ઞાનાં સ્ત્રી જેવાં ધર્મ્યારિણી તારી સ્વરૂપ હતાં.

અમનો જન્મ અમદાવાદના તા. ૭-૬-૧૯૦૨નાં રોજ હતા દિશાવાળા કોમના ધર્મિષ્ઠ વણિક કુટુંબમાં મળે હતા. પિતા મોતીલાલ દરિયાલ ભગત અને માતા ચંચળબેનની યોગી ડાયામા કુળમાં પણ પાંચ વર્ષના થયા ત્યાંજ વ્હાલમેયી માતાનું અવસાન થયું. તેમને ત્રણ બાઈ અને એક બહેન હતાં. સૌને તેમનાં મોટાબા અકબેન, માસીબા વિજયેન અને ફાઉણની પુત્રી મણીબેને પાંખમાં લીધા, ઉછેર્યો, લગ્નવ્યા અને અમ મોટા થયા. તેમના ઘડીના પારજણ અમત ધર્મનિષ્ઠ હતા અહીં પાંચ સંસ્કાર જાણે ગળધૂતીમાં જ પાંચા હતા. કૃષ્ણભક્તિવાળું વૈષ્ણવ સંપ્રદાય કુટુંબનાં પ્રેમભક્તિ અને સેવાને જાણે વારસો મળ્યો હતો. મોટાબાઈ રમાનગાલ જાણકારિ સંગ હતા, લગ્નને રમતાં અને મધુર

કંઈ જાતા પણ ખરા. માત્ર આ મુજબની આપણી અભ્યાસ
જતાં હીરાક્ષમીએનની અમરજ્ઞાનિ. અમરજ્ઞાનિ અને નિમ્ન શ્રદ્ધિ
કુટુંબમાં વખલાળી. આમ વય વધતા તે જન્મનાની રીત-રજમ
અનુસાર તેમના જન્મ ૧૩-૧૪ વર્ષની વય કોઠે માળેદસાત્ર ચીનાઈ
સાથે થયા. સાચુ વસંતયા અને સસરા ચુનીસાત્ર ચીનાઈ પરમ
વૈશ્વવ અને ધાર્મિક વૃત્તિનાં હતા. શ્રી ચુનીસાત્ર ચીનાઈ જાનિમાં
બાહોશ અને ન્યાતમાં અગ્રગણ્ય ગણાતા. સાધારણ સ્થિતિનાં
ઘરમાંથી પોતે આવા વૈભવશાળી કુટુંબમાં આવ્યા જતાં તેમણે
કદી શુદ્ધતા અનુભવી નથી. પિતૃગૃહે મેવડ નાન્ને ભાઈ કરી જાણ્યો
હતો એટલે પોતાની આગવી ફોદથી આ વિશાળ કુટુંબનો
કારોબાર ચલાવ્યો.

સુખની છોજોમાં જીવન વહેતુ હતું. યૌવનવય હતું, સુખ
હતું, કુટુંબમાં અગ્રસ્થાન હતું. આ સમયનાં તેમના જીવનમાં
કપડા, દાગીના, હીરા-ઝવેરાત અને મોતીના દાગીના વિ. નો સારો
શોખ હતો. એમને એની પરમ પણ હિનમ હતી. જતે જ કપડા
દાગીનાના શ્રેષ્ઠ ઘાટની ડીઝાઈના બનાવી, તેના શ્રેષ્ઠ ઘાટ બનાવરાવતાં.

આવું વૈભવશાળી જીવન જતાં મૂળ ધર્મસંસ્કાર જોર
કરતાં રહેતાં અને ૨૦-૨૨ વર્ષની ઉંમરે શ્રી મોહનલાલ શાસ્ત્રી
તેમને ગીતાજીનો અભ્યાસ કરાવવા ઘેર આવતા. સાથેસાથ અનેક
ધર્મગ્રંથોનો પણ પરિચય કર્યો. વારંવાર તિર્થસ્થળોની યાત્રાઓ
પણ કરી. સ્વસંપ્રદાય ધર્મ અનુસાર કૃષ્ણોત્સવો, ક્રિયાકાંડો, સન
સંગ, હજીર, કિર્તન, કથા આદિ કરતાં-કરાવતાં રહ્યા. સંસારમાં
જતાં જાણે સંસારથી અલિપ્ત થઈ કાંઈ ‘અલગ’ની શોધ માટે
આત્મા ઝંખતો હતો. આના અનુસંધાનમાં જ જાણે બદા દેહાર,
માનસરોવર, ગંગોત્રી-જમોત્રીનો હિમાલયનાં કડીન, અતિ વિદેહ
એવા તિર્થધામોની યાત્રા પગે ચાલીને કરી.

અને એના પૃથ્વિ પરિષદે અગ્રેષ્ઠ જાણે કે ૧૯૩૬ માં
એવો યોગ પ્રાપ્ત થયો કે એમની જીવન દિશાને જાણે કે
ગદબદ્ધ સાંપડે.

પૃથ્વિ ગુરુદેવ પં. મુનિ કવિવર યી નાનચંદ્ર મ. સા.
વરગણમાં શ્રી અમૃતલાલ જોષાજીના જંગલે ૧૯૩૬ માં પધારેલા.
ચિનાઈ નેતા જંગલે તે અગ્રસામા મહુવાના ભગતશ્રી તારાચંદ્ર
ગંધના પરિચાર સાથે દત્તા. પૃથ્વિ ગુરુદેવનાં પ્રવચનોમાં તેઓ જતા
અને અંતઃસમાજમાં થતો રહેતો તેમણે વાત કરી કે, જોષાજીનાં
જંગલે જૈન સાધુ પંચયાં છે. જલ્દી જ સરસ્વતી પ્રવચન કરે છે.
તેઓશ્રીનું વ્યાખ્યાન એકવાર તો જરૂર સાંભળવા જેવું છે તો
શ્રી એક વખત તો જરૂર આવે. ચિનાઈ તો ગયા પરંતુ
દીગજીને હજી જૈનના સાધુ છે. તેમનાં વ્યાખ્યાનમાં મારે
જવાની ઈચ્છા નથી. ભગતશ્રી કહ્યું, 'તેઓ તો સર્વ ધર્મ
સમન્વયવાદી છે. હિન્દુ ધર્મીઓનાં પણ કષ્ટો અભ્યાસ છે.
યજ્ઞી ગીતાજી ઉપર તો મુંઝવણ સમજાવ આપે છે એટલે આપ
એકવાર તો જરૂર આવે અને સાંભળો તો નિર્ભય થાય !'

અને એમ દીગજીને જોવડ આવ્યા. તે સમયે પૃથ્વિ ગુરુદેવ
જનશ્રી જનપાલના મંત્રિ ઉપર વ્યાખ્યાન આપતા દત્તા. પણ
પહેલા જ પરિચયે એમને પેતાના જીવનના નવપ્રજ્ઞાન ઉપર
ભાવ્યું. જેની ખોજ હતી તે જાણે આ ત્યાંની મુનિ પાનેથી પ્રાપ્ત
થશે એવી પ્રતીતિ ધર્ષિ આવી. વૈશ્વવ્ય અતઃમા ધોજીને દત્તા
તેને યોગ્ય દિગ્ગા સાપડી અને ત્યાંથી જ જીવનનો મહા બદલાયો.
મનઃપ્રાપ્તિ, માનવજીવ, માનવ અવગત એને મારે પ્રાપ્ત થયો
છે અને શું કરવું છે તે દલે જાણે સ્પષ્ટ થયું. નૃપ-સાધુની
પત્ની જોષા અને વૈજય પિલાસ તુલ્ય લગ્નવા માર્ગ-ફાતર
જેવા જાણ્યા. જૈનિક નૃપ, દીરા, જોષા, જયેશ્વર જોષા પડ્યા
ગંગાજીની નૃપ સાથેની સર્વ જોષા જોષા ત્યાં તેમ પૌરુષિક.

ગુણોનો ત્યાગ કરી મનોમન સંન્યસ્ત પ્રદણ કરી લીધું. પુનઃ-
 માર્ગીય વૈશ્વવ ધર્મની મરન્નદ મનોમન સંદેષે સહેજે યવનમાં
 મર્યાદાની પાળ ગાંધી બેઠી અને લૌકિક વ્યવહારો જેવા કે લગ્નાદિ
 અને મરણનાં પ્રસંગોમાં પણ માત્ર સાદૃશીભાવ યદુ થઈ રહ્યો.
 પૂ. ગુરુદેવ નાનચંદ્રજી મ. સા.નો પરિચય જેમ જેમ વધતો ગયો
 તેમ તેમ પૂ. ગુરુદેવની માનવતાભરી દ્રષ્ટિનો મર્મ વધુ સમજતા
 થયા અને સ્વધર્મમાં પણ નવી દ્રષ્ટિ ખૂંટતાં અનેકાનેક વ્યક્તિઓનાં
 ટેકારુપ બની રહ્યા. ઇ. સ. ૧૯૫૭નું આતુર્માસ પૂરું થયું. ચિનાઈ
 કુટુંબે પૂ. ગુરુદેવને ભાવભરી વિનંતી કરી વરસોવામાં પધરામણી
 કરાવી. અત્રે પૂ. ગુરુદેવની જન્મજયંતિ ખૂબ ભવ્યતા અને ભક્તિથી
 ઉજવી. તે વખતે મુંબઈનો માનવ મહેરામણ વરસોવા ઊમટયો
 હતો. એ એક ચિરસ્મરણીય પ્રસંગ બની રહ્યો. શતાબ્દિ ગ્રંથમાં
 ચિત્રપટ સંગ્રહાયેલું છે.

પૂ. ગુરુદેવનાં સત્સંગ સમાગમે તેમના સાંસારિક વ્યવહારો
 લગભગ છૂટી ગયા. ભોગોપભોગ સંયમિત થયો. તદ્દન સાદા સફેદ
 વસ્ત્રો ધારણ કરતા થયા અને પછી તો ફસરી રંગની સાડી ધારણ
 કરી. ભગવી કંથામાં સાક્ષાત્ મીરાંબાઈ જાણે જોઈ લ્યો ! પ્રસંગો-
 પાત પોતાને ત્યાં ભજનો, કથા, કિર્તન, વ્યાખ્યાન, પ્રવચનો
 ઉત્સાહથી કરાવતાં અને એમ વિદ્વાનો, આચાર્યો, શાસ્ત્રીજનો,
 ભજનિકા અને કિર્તનકારોનો સત્સંગ સમગ્ર કુટુંબને થયા કરે
 જેથી ઘરમાં-બાળકોમાં-સર્વમાં ધાર્મિક ભાવના અને ભકિત પરત્વે
 અનુગ્રાહ-અભિરૂચી વધે તેમ પ્રયત્નશીલ રહ્યાં.

વૈશ્નવ ધર્મસંસ્કાર અનુસાર શ્રાવણ માસમાં મૌન
 રાખતા. ઉપવાસ કરતાં. જપ-નામસ્મરણની સાધના કરતાં. એમનું
 મનોબળ અજબ મજબૂત અને દૃઢ હતું. એક વખત શ્રાવણ
 મહિનામાં સમુદ્રસ્નાન અર્થે ગયેલા, એમાં પાણીનાં સર્પે દંશ
 લીધો. પગે વીંટળાઈ ગયો પણ પછી છૂટી તો ગયો અને એમ

ઘેર આવ્યા. પોતાને તો મૌન હતું એટલે માત્ર હંધાગતથી સર્પ
 કરડવાનું સમજાવ્યું. એકટર આવ્યો, યોગ્ય ઉપચાર થયો. સૌ
 સાર થયું પણ એટલી શ્રદ્ધા અને મનોગમ ગમ્યું કે મૌન તો
 ન જાડાયું. એમનાં અંતરબળનું અને આત્મશ્રદ્ધાનું બીજું
 પણ એક દર્શાવ છે. એક વખત તેમણે બડીનારાયણની યાત્રાએ
 જવાનો સંકલ્પ કર્યો. નીકળવાનાં બે દિવસ પહેલાં તેમની નાની
 પુત્રાને લાચરુંકાઈડ થવાનું નિદાન થયું. પણ યાત્રાનો નિર્ણય
 લેવાઈ ગયેલો એટલે માત્ર હાથેર ઉપર શ્રદ્ધા રાખી, દિકરીને
 પ્રભુને ખોજે મુકી પોતે તો નીકળી ગયાં-પાછળથી પુત્રાની તબીયત
 બગડી. બડીનાયનાં મંદિરમાં દીરાબેનને જાણે પ્રત્યક્ષ અનુભવ થયો
 કે પુત્રી મૃત્યુ સમીપ પહોંચી છે. એમણે તો હાલ્દેવ સન્મુખ પ્રભુ
 રમણભાં ચિત્ત લીન કરી જાપ કર્યાં કર્યા અને જાણે કે પ્રભુએ
 લાજ રાખી. એમનો આવો ઉત્કટ વૈરાગ્યજ્વાલ અને ભક્તિ
 અનુગમ કુટુંબીજનોમાં વિરલ ઉભો કરે તેવું થોડું થયેલું
 પરંતુ ૫. શ્રદ્ધેવનાં સર્ સમાગમે સમસ્ત કુટુંબને સત્સંગનો
 મદિમા સમજાયો

અમદાવાદનો ચીનાઈ બ્રામ એમના સત્સંગ સમાગમનો
 આશ્રમ બની ગયો એમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી. ત્યાં ભજન,
 કીર્તન, ભાગવત પાઠયજ્ઞ, ક્રિયાકાંડાદિ થયા કરતાં. બકનમંડળ
 વિનાયક પાનનું મધું અને નાતજાનના બેઠ વગર અનેક જામનાં
 ખેતો-ખેણાં કે અજાણી બટોળી સંખ્યામાં આવતા થયા. ૫
 શ્રદ્ધેવની ચિનાઈ બ્રામના પધરામણી કરાવી અને ત્યાં જન્મ
 જ્યાંનિ જોતી લાલ લીધા.

ઉંદણાં ૨૦ વર્ષથી એમને પ્રેમવલ્લભા ભક્તિનો રંગ ચડ્યો
 હતો. મૂખ જન્મોત્સવ, ગણવીણ અને એવાંજ ભક્તિપ્રધાન
 કાર્યક્રમોમાં એવા તો તન્મય બની જતાં કે દેહજાન વિસરઈ
 જતું. શ્રીકૃષ્ણ સાથે આત્મયોગ બની જતાં, દેહ લુપ્ત પણ આત્મભાવે

એક બની જતાં. મીરાં અને રાધાની જેમ મુક્તપાંખે નાચી કિડતાં. પૂ. ગુરુદેવ પણ એમની ભકિતનાં સાક્ષી થયા છે. સાચકા મુક્તમે એક ગુરુ પૂર્ણિમાએ હીરાખંડને ગોપ-ગોપીઓ સહિત પોતે ટૂંકા બની ગુરુદેવ સમક્ષ ભકિતરસની ઝાંખી કરાવેલી. તે દિને તો જ્ઞાન અને ભકિતનો બાણે સમન્વય થયો. 'હૃદય તેવું' લાગેલું. સ્વરૂપ ઝાંખનાતી એવી તો લય લાગેલી કે અલિસંગનદીના કિનારે ઝુંપડી બાંધી બે મહિના એકાંતવાસ સ્વીકારેલો. વળી એક વખત ચિનાઈ બાગની બાબુમાં ભમરીઓ ફૂલો છે તેની અંદર વચ્ચે રૂમ છે ત્યાં પણ સાધના માટે તેઓ રહેલા.

વૈરાગ્ય રંગે એવાં તો રંગાયા કે પછી અમુક વર્ષો સુધી માત્ર દૂધ અને રોટલી ખોરાકમાં લેતા. આમ બેજ વસ્તુ લઈને સદા સાધનામાં મસ્ત રહેતા.

આમ છતાં આદર્શ ગૃહસ્થાશ્રમ નિભાવ્યો. વ્યવહાર કાર્યોમાં ઔદાસિન્ય વૃત્તિ રાખી યોગ્ય માર્ગદર્શન અને મુચનો આપતાં રહેતાં. પોતે અમીરી-ગરીબી બન્નેનો અનુભવ કરેલો હતો એટલે સમભાવ, સમદ્રષ્ટિ અને સમ્યકાચાર કેળવી શકેલા.

હીરાબેન હવે સામાન્ય નારી મટી સૌના આદરપાત્ર માતાજીનું બિરુદ પામ્યા હતા. એમનો વિલક્ષણ ત્યાગ અને ભકિત સૌને આકર્ષી શકતા. દેહ ત્યાગનાં એક મહિના પહેલાં વરસોવા દરિયા મહાલમાં સર્વ કુટુંબીજનો સાથે રહેલાં. આ અરસામાં પૂ. સંતબાલજી ગુરુદેવની શતાબ્દિ અંગે મુંબઈ પધારેલા અને ચીંચણી તરફ વિહારની તૈયારીમાં ખોરીવલી ખીરાજતા હતા. હીરાબેન તેમના દર્શનાર્થે ગયેલા. પૂ. દમયંતીબાઈ આ. ઠા. ત્યાં બિરાજતા. સૌને વંદના કરી સુખશાતા પૂછી વરસોવા પધારવા આગ્રહ કર્યો. કહે, આ છેલ્લો મેળાપ છે. અડવાડીયું પધારો અને લાલ આપો. પૂ. ગુરુદેવનાં ભકતશ્રાવિકા અંચળબેન પણ હતા તેમને કહે, હવે

આપણાં જાનેનો સમય થયા આવ્યો છે આપણે ઉપર જવાનું
 છે ત્યાં અરીની જેમ સાથે રહીશું અને ગુરુભક્તિ કરીશું અને
 એમની અમર્યાદાના કાળે સાચી હરી સંતો સાધવીએ વચ્ચેના
 પદોને ને પદોનાં અવનદીપ જૂઠાઈ ગયો. અવનગની જેને કાંઈ
 અજાણ્યા જાણી નહોતી રહી એવા અનાસક્ત એવે પ્રભુ અમરજી,
 ગુરુ અમરજીમાં ઈશ્વર સાન્નિધ્ય અનુભવતા કાલુજાંશુર દેવ ત્યાગ્યો
 પગાર્થનું જાનુ તો જાણી ચૂક્યા હતા કશી વગમાન પાન
 નહોતી હરીરના પદમાં તમચ જની ગાના તેમ 'જ્યેષ્ઠ કી ત્યેં
 ધર હીની ચરદીયા'—અને એમ અનેક ભક્તજનોના હૃદયમાં,
 કુટુંબીજનોમાં અને પરિચિત વ્યક્તિઓનાં દૈયામાં—અંતરમાં
 જ્ઞાનરસની નુચાસ અને પ્રેમસંપ્રદાનથી ગુરુભક્તિનો ગંગ ચલાવી
 કમુરી જેવી મહેક મરી ગયા—જી સાન્નિ । । ।

....શ્ર દ્વાં જ સિ....

વાત્સલ્યભૂતિ મા!

અગ્રોધ અવસ્થા-દિશોર વયનો કાળ હતો ત્યારે સાંભળેલું ગીત અને તેની મધુર લીંટીઓ આજે યાદ આવે છે, આત્મસાત થઈ છે 'જનનીની જોડ સખી નહિં મળે રે લોલ.' તારા પ્રેમાળ હૃદયમાંથી વહેતી તારી અમૃતમયી, વહાલસોઈ, પરમ પુનિત લાગણી અને પ્રેમને વ્યક્ત કરવા અમે સર્વથા અસમર્થ છીએ.

મા, તારા વાત્સલ્યભાવ અને નિર્મળ પ્રેમની જે અભિવર્ષા થઈ છે અને તેનું સુમધુર સંવેદન અમે જે અનુભવ્યું છે તે ઋણ દોષપણ પ્રકારે યત્કિંચિત્ પણ અમે વાળી શકીએ તેમ નથી. તારી સ્મિતભરી-સુહાસી મુખમુદ્રા ક્ષણભર પણ અમ અંતરથી દૂર થતી નથી. કવિ ષોટાદકરે એટલે જ ગાયું છે ને કે—

‘ગંગાના નીર તો વધે ઘટે રે લોલ,
(પણ) સરખો તારા પ્રેમનો પ્રવાહ જો,
જનનીની જોડ સખી નહિં મળે રે લોલ.’

મા, તેં તારા પોતાનામાં વિકસાવેલા દયા, પ્રેમ, સેવા, ક્ષમા, સરળતા, ઔદાર્ય, વૈરાગ્ય અને આત્મદર્શનની મસ્તીભરી ઝંખનાસહ સદ્ગુણોથી વિભૂષીત રહી કે’ દિવ્યધામ નિવાસી બની છો પણ વારસો અમારા જીવનમાં દાખલ કર્યો છે તે જ મહદ્ ઉપકાર છે.

પરમ પૂજ્ય શ્રી રમરૂપીય કવિવર્ય સદનુદેવ શ્રી નાનચંદ્ર
 ન. સ્વા. ના સ્વપ્નને સ્વનાયનના પ્રજ્વલે નો તારી કાયાપલટ કરી
 જેમ જગદાન નેમનાથની એક જ દેશના મળ્યુકુમાર, યાવરચ્ચા
 પુત્ર અને જગદાન મદાસીર દેવની પજુ એક જ દેશનાથી મેચકુમાર
 થેના અનુમાર મુખ્યદુકુમાર પ્રતિજ્ઞાધ પામ્યા એવી જ ગીતે ને
 પણ ચિનાઈ કુટુંબમાં એક આદ્ય પ્રસ્થાપિત કયો

એકમથી મા, તારું જીવન નો ખરેખર જ ધન્ય હતુ, પણ
 તેના કરતાંય તારું જીવન (૧) ધન્યતર જની મધુ એ અતિમ
 પાવનકારી પંથાની યાદ આવે છે ત્યારે અમારું અંતઃકરણ ભક્તિગમે
 ડૂબી કહે છે. તારો વિશેષ અચ્ચત્ત હતા અમેને તો એમ જ
 જાને છે—અરે અંતરાત્મા સ્વાધી પુરે છે કે નુ' કમે મઠ જ નથી
 નું આજે પણ અમારી આસપાસ જ છે. તારા અદરશ આશિર્વાદથી
 અમારું સદા શ્રેય જ થયું કરશે

ખરેખર, તારા જેવી રુનકુલીએ જન્મ પાળી અમે નૌરવ
 અનુભવીએ છીએ અને અમારું સૌભાગ્ય મળીએ છીએ પરમ
 દેવતા માતાજી ! સંતો પ્રત્યેની તારી મહાભક્તિ, દીનદુઃખીજનના
 નરક તારી દરજાથીલતા, પરમાત્મ દેવ પ્રતિની તારી અખંડ શ્રદ્ધા
 ભિષ્મસના અને કુટુંબ પરંવેનો તારો નિર્મળો પ્રેમભાવ, ચિનાઈ
 કુટુંબમાં પ્રસારી અમેને અમૂલ્ય વારસો આપ્યો તેના કેટલા
 ગુણ માન કરીએ ! અમારી સીમિત શક્તિ જોઈ સદાજ ઉદમાર
 નીકળે છે કે, 'અમિત' યદિ પ્રહીત્વા ગારદ્ધ સર્વ કાલ, નદપિ
 નર નૃપુરય પારું ન થાનિ.'

આજે તારી પુપ્પરમ્બુલિ નિનિતે આપણા પગન ધર્મય,
 પરમાપહારી, પરમ કૃષ્ણ ૫ નરદેવ શ્રી નાનચંદ્ર ન. સ્વા. નુ
 આ પ્રદાશન અંતઃકિય પવનુષા પ્રવટ કરવામાં યત્નિમિત્ત માંગો

આપી કૃતકૃત્ય બનીએ છે, તેને પ્રેમાદરભરી અંજલિએ યજ્ઞ
કૃતાર્થ કરજે.

સં. ૨૦૩૩, પ્ર. શ્રાવણી
પ્રણિતા, ઇ. સ. ૧૬૭૭
દરિયા મહાત્મ, વરસાવા.
મુંબઈ.

લી.

નિરંતર સ્મરણાત
પ્રેમપ્રણામ કરતાં તારા પરિવ
વંદન, શતશ્રાદી પ્રણામ

ચિનાઈ પરિવાર

સ્વ. શેઠ માણેકલાલ ચિનાઈ પૂ. હીરાલક્ષ્મીબા ચિન

(પુત્રો, પુત્રવધૂઓ)

નટવરભાઈ	સ્વ. બાબુભાઈ	કનૈયાલાલ	શુદ્ધિસાગર	સારાભાઈ	મહેન્દ્રભાઈ
અશ્રુમતિબેન	અ. સૌ.	અ. સૌ.	અ. સૌ.	અ. સૌ.	અ. સૌ.
	જ્યોત્સનાબેન	બાળાબેન	તથિના	નંદિની	

(પુત્રીઓ)

અ. સૌ.	અ. સૌ.	અ. સૌ.
સરલાબેન	શકુન્તલાબેન	અરુણિકાબેન

(પૌત્ર-અપૂર્વભાઈ — પૌત્રવધુ-લેખા)

ધ્રુવગ્રંથી સ્વ. શ્રી દેવજી માપડસી

૧૯૬૧

૨૦

જન્મ :

સુવર્ણ ૧૯૬૧

દેવાચાર્ય

નંબર ૨૦૩૨

પૃષ્ઠ ૫૬ ૧

ગ્રા. ૧૫-૪-૧૯૭૬

ધર્માનુરાગી ગાં. સ્વ. શ્રીમતિ રતનબહેન દેવશ મેલુસી

સ્વ. શ્રી દેવજી મોણશીને જીવન પરિચય

સંવત ૧૯૧૧ની સાલમાં કચ્છ ગામથી સનાધાવાના યા
મોજાની વરેલોમની ધર્મપત્ની જમીઆઈની કુટુંબી જન્મ થયેયો.

સ્થાનિક સાગામાં પાંચ જ સ્વપરીનું બાલુતર બપુવા હતા
પણ શુદ્ધિ બપુ જ તેજ દોઢ માસનું-૨૬૫૫૫ વધુ હતું.

૧૨ વર્ષની નાની વયમાં તેઓએ મુંબઈ આવ્યા અને
પિતાબીની દુકાનમાં બીજા વખતે જાણીયાની સાથે ધૂધી મીઠવા
આપ્યા. આ અવસરમાં પિતાબીનું જત પેાપું પણ શુદ્ધિની તિથિના
દોઢ મધ્યામાં અમેસરે રહ્યા.

૨૧ વર્ષની વયે સં. ૧૯૮૨ની સાલમાં તેઓએ મામલી
વાડાના યા ફેરવજી મજાની સ્વધર્મીઆની નુપુરી રતનબાઈ સાથે
ગળમ થીવી લેઠાયા. સાંધા દાગ સંપૂર્ણ કુટુંબ નીઆવ્યું પણ
રહી તેઓએ પોતાની અલગ દુકાન કરી અને ખુબ જ ખર્ચ
અને પ્રમાણિતતાથી જમાવી. તેઓએ ઘણું જ શ્રમિક કાર્ય દોવ
તા લેમણા આનગ પડેલા જાન લેતા, તેના પુરા ખર્ચથી ઘન-
વર્મ કરી એવી માનના પાળ્યા

૫૫ પ્રાગ્બંધનાં ઉદયે ૪૭ વર્ષની વયે તેઓએ તેમજ
તેના બર્બરે પિતારી સાગુ પરી પડેલું ધર્મશક્ત મળી તેના
જાનનાં હયો. જેમ કુલ લેમણાં ખાઈને પોતાની નુપુ સ્થાન
પ્રકાશીને બીજાનું મન પ્રકુલિત કરે છે, તેમ તેઓએ જાન
લેઠાએ જાન કરી અન્યને ઉપયોગી થવા ચલ્ય હયો તેમજ ધર્મ
આનંદનામાં જમવ પસાર હયો.

તેઓએ સં. ૨૦૨૧ના મહા વદ ૧૦ ને ગુરવાર તા.
૨૫-૨-૨૫ના મંગલ દિને અમના અદેન બી ફેનુઆઈના દોડોના

કુણીના શ્રી. કનુરુથાદેન કાનચ હેમગજ (કાવના મારી વડામાં વિચરતા આ. થ. કાકિલાગાઈ સ્વામી)ની દિક્ષા સમાપ્તિના મુકામે કરાવી પોતાના ધાર્મિક કાર્યોમાં વસકરગી પુરી.

વેદનીય કર્મનાં ઉદ્યે કમનમીએ ૧૫મા વર્ષે તેમની આંખની ન્યોતી વિદ્વાદ ગઈ. જતાં પુત્રના સહારે ધર્મશ્યાનંદ જતા અને દાન-પુણ્ય કરતાં. આ પાંચ વર્ષે દરમ્યાન એમના વિનયી, મમતાળુ, ધર્મપત્ની રતનગાઈએ ચતુર્વિધ સેવા વિના ખુબ જ કાળગુથી એમની સેવા કરી. તેમણે કદીએ થાક કે કંટાળો અનુભવ્યો નહીં.

આ દંપતિને સંતાનમાં એક પુત્ર શ્રી શામચંદ્રગાઈ હેડે જન્મીલાઈ અને એક પુત્રી કદમ્બીઆઈ છે. શ્રી શામચંદ્રગાઈ પણ એમના પિતાશ્રીનો વારસો સંભાળી પિતાશ્રીના પગલે પુનિત કાર્યોમાં સાથ પુરાવે છે અને વારસાનાં મળેલા ઉમદા ગુણો આજે એમનામાં તરી આવે છે.

દેવજીભાઈએ ચીચિપોક્કલી ઉપાચર્યમાં ખુબ ધર્મકરગી કરેલી છે અને શુભ ખાતામાં રકમો પણ વાપરી છે. અંતે ૭૦ વર્ષની વયે સં. ૨૦૦૨ના ચૈત્ર વદ ૧ને ગુરુવાર તા. ૧૫-૪-૧૯૭૮ના દિને જીજ્ઞાશ્રીએ પ્રત્યાપાન કરી, ધર્માનુરાગમાં મન પડેલી. શ્રી વીતરાગનાં નામસ્મરણ સર્વેને ખમાવી આ હાલુભંગુર દેહનો ત્યાગ કરી અમર પંથે વિદાર કર્યો.

પૂ. ગુરુશ્રી નાનચંદ્રજી મ સા. ના તથા તેમના મુશિખ્યાઆ દમચંતીગાઈ મહાસતીજી અ. મ. નાં સંસર્ગમાં દંપતિ આવેલા ત્યારથી જ જીવનમાં પરિવર્તન આવેલું અને ધર્મરંગ દ્રઢ થયેલો.

આજે આ પત્રસુધાનાં પ્રકાશનમાં ચતુર્કિચિત્ પુખ્તિબલિ અર્પી ગુરુક્ષણ અદા કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે તે તક આપના અદલ શ્રી અરિહંતનાં ક્ષણી શ્રીંગ.

ડી. ગુણનુરાગી,

ગં. ૨૨. રતનબેન તથા શામજીભાઈ-(જન્મભાઈ)

૭ મેઘા જે વાત

(૧) દીક્ષા પદેમાં મોરખી (કાકીયાવાડ) માં શ્રીમદ રાજ-
ચંદ્રની મુલાકાત થતી અને (૨) દીક્ષા લીધા બાદ માંધીજી જેવી
વિશ્વવંદ્ય વિદ્વાનને તે કાળે જ આજખી જગતમાં અદ્વિતીય માનવ
સમાજની રચના માટે સ્વયંચાલ આપણે, એ જે સદનાચી જ
આવી છે કે પ. ૫ મુકેવ કવિવર પં. નાનચંદ્ર મહારાજ શ્રી
ધ્યાનકામી સમાજના કાન્તિપ્રિય એવા 'વિશ્વસંત' નું બિરુદ
લઈને (જ) જાણે હાં ન આપ્યા હોય. જાંની પ્રતીતિ પૂરે ■

એ પ્રતીતિને સારી પેઠે મદાર લગાવતું હોય તેવું આ
ક્રિયાના ત્રણે ત્રણ પત્રોના સંચયનું પ્રમુખ, પોતાના નામને-
'સંતધિપ્ય પત્રનુધા' નામને ચરિતાર્થ કરી મૂકે છે

સદ્ગુણ સુદેવનાં દર અનુમતવાળા, બોરીવલી ધ્યાનકામી
આ પત્રો સારી પેઠે વંચાયા. નુબઈની વિદાર યાત્રા કરમિયાન
સાધીજનો સાથે ક્રિયાનાં વિવિધ વિષયોને અનુક્રમ પ્રકરણો પાઠવાં,
પ્રોત્સાહક અને ઉપસંહાર અને સાર સૂચવના મેરોડો આપ્યા
આમ પણ વિચારાણું. પરંતુ મહાવીર નમર ચીસનીમા બહેન પ્રભા,
બહેન દેના અને પં. સૌજાન્યચંદ્ર ગુરખીયાએ, બધા મળીને જે
સુ-ખાદિવસ પુરેપુરો સમય ત્રણ સ્વયંચાલ ન આપ્યો હોત તો
બીજાં જ આ બધું આટલું જલ્દી તૈયાર થઈ શકત. ■

જાણીયાં જગતગ્રામ ખરેદિયાની નવગિજ્યાનું જ્ઞાન અને
કેસાદનાં પણ જેન આ સંકલનમાં કાળો છે; તેમ તેમના પરમ

મિત્ર શ્રી ઉદયસિંહજી નાંદેબ (ખી. એ. એલ. એલ. ખી.) એડવોકેટ
મૂળ વાંકાનેરનાં-હાલ અમદાવાદ-આ દિવસો દરમિયાન ચિંતણી
સહેજે આવેલા અને એમનો સુદ્ધા આમાં અચાનક સુયોગ ભળ્યો.
તેમને પાતાને જે ઊંડો રસ પડ્યો તે તેમનો ઉદ્ધાન અભિપ્રાય
અવ્યં કહી આપશે.

જૈન સમાજનાં નોંધપાત્ર અગ્રેસર અને વિચારક એવા
સુશ્રાવક શ્રી ચીમનલાલ ચક્રભાઈ શાહનું આમુખ મુવર્ણમાં મુગંધ
ભળવાની કહેવત બરાબર સાર્થક કરી મુંઝે છે.

આ મહાન પુરતક અમારા વડીલ ગુરૂ બન્ધુ પૂજ્ય
ચુનીલાલજી (ચિત્તમુની) મહારાજશ્રીના આશીર્વાદ સાથે સરલ
સ્વભાવી અને ગુરૂમય બનેલાં સાધ્વી કલાબાઈ પરતી વહેતી ગુરૂ
કૃપાને પરિણામે અને વિદુષી સાધ્વી દમયંતીબાઈ વિ. પાંચેય
સાધ્વીઓનાં મહાપરિશ્રમે જ વાચકોના હાથમાં આવતુ હોઈ વાચક
માત્ર ઉપર જે મહોપકાર થશે તેનાં મૂખ્ય પુણ્યાધિકારી તેઓ જ
બધાં સહેજે સહેજે બની જશે.

શ્રી ચીંચપોકલી સંઘને આ ચાતુર્માસમાં સાધ્વીજીઓનાં
દર્શન, સત્સંગ અને હૃદયસ્પર્શી વાણીનો લાભ તો મળ્યો જ.
ઉપરાંત આ મહત્વનો અંથ પણ ત્યાંથી જ પ્રકાશિત થાય છે, એ
મારા મતે એક વિરલ યોગ જ ગણાય ! શ્રી ચિનાઈ શેઠનાં ઉદાર
પરિવારને તો કેમ વિસરાય ? શ્રી સંઘનાં હોદ્દાશે ઉપરાંત ભાઈશ્રી
જયંતિલાલ તુરખિયાની અખંડ જહેમત પણ મારા ખ્યાલમાં
સહેજે આવી ચઢે છે.

જે ભાવાતિશયથી આ પ્રકાશન સમયસર બહાર પડે છે
તેનો તેવો જ લાભ વાચકો ઉઠાવી શકશે એવો મારી શુભેચ્છાનો
અહીં હું સૂર પુરાવું છું.

આમુખ

પૂજ્ય દવિ શ્રી નાનચંદ્રજી મહારાજ સાહેબની જન્મ
 ૫૫૬ શ્રી ૫૫૬ મદિના પદેલાં ઉજવી ત્યારે તેમના પ્રવચનોના
 મહા-માનવતાનું મીઠું જન્મ બે ગ્રંથ (ચાર ભાગ)મા પ્રગટ
 ૧. શ્રી ૫૫૬ રમારક ગ્રંથમા ૫. મુનિશ્રી મુનીશ્રીજી (ચિત્તમુનિ)
 દવિશ્રીના વિચાર દોહન રૂપે તત્ત્વજ્ઞાન લખ્યું છે અને મુનિશ્રી
 રૂપાલકર્મ જ્ઞાન ચરિત્ર લખ્યું છે. તે સમયે નિર્જન રૂપે
 ૧. ૫. મુનિશ્રીના પત્રોના સંગ્રહ પ્રગટ કરેલા, જે હવે પ્રગટ
 ૨ છે

દવિશ્રીના પત્ર વ્યવહાર વિપુલ છે, અને સદાચાર્યે મોટી
 ખ્યામાં પત્રો સચવાયા છે, અને પ્રાપ્ત થયા છે. પત્રોનું
 કલન મુનિશ્રી સંતપ્રાણજીએ વિષયવાર વિભાગ કરી ૨૬ વિભા-
 મા બંધેલી નાખ્યા છે, દરેક પત્રને મધ્યગુ આપ્યું છે. દરેક
 ભાગની શરૂઆતમાં વિષય પ્રવેશ રૂપે ઉપોદ્યાન અને અને
 સંદાર સંતપ્રાણજીએ લખી આપ્યા છે જે વાચકને ધણ
 મદદરૂપે થશે મહાશ્રીજી દમયંતીજીએ અથાક પરિશ્રમ લઈ
 પત્ર સંગ્રહ તૈયાર કર્યો છે અને પ્રગટ કરવામાં રેખરેખ
 ૩ છે.

પત્ર વ્યવહાર અનંત વસ્તુ છે. શ્રેષ્ઠ ફેટલેક દરજ્જે નિર-
 નાથી લખી શકાય છે. પત્ર લેખનમાં નિકટ સંબંધ છે તેમાં
 મુંઝવે પ્રાસંગિક દોષ અને તે સાથે ચીરિત્ત્વ દોષ.

જાણક પ્રેમમાં અને ખાસ કરી જોતપ્રેમમાં, નુરનો અંગીક

મહિમા બતાવ્યો છે. ગુરૂ વિના જ્ઞાન નહિ. સાચું આધ્યાત્મિક જ્ઞાન, બુદ્ધિ કે તર્ક નહિ, પણ અનુભૂતિનો વિષય છે, અને એ માત્ર વાંચન કે શ્રવણથી નહિ પણ પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂ પાસેથી જ પ્રાપ્ત થઈ શકે. શ્રીમદ્ રાજ્યંદ્રે 'આત્મ સિદ્ધિ'માં આ વાત સ્પષ્ટ રીતે બતાવી છે.

એવો સદ્ગુરૂ ચરણને, ત્યાગી દઈ નિજ પદા.
 પામે તે પરમાર્થને, નિજ પદનો છે લક્ષ.
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂ સમ નહિ, પરોક્ષ જિન ઉપદાર,
 એવો લક્ષ થયા વિના, ઉગે ન આત્મ વિચાર.
 સદ્ગુરૂનાં ઉપદેશ વિણ, સમગ્રય ન જિન રૂપ,
 સમજ્યા વિણ ઉપકાર શો, સમજ્યે જન સ્વરૂપ.
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરૂ યોગથી, સ્વછંદ તે રોકાય,
 અન્ય ઉપાય ક્યાં થકી, પ્રાપ્તે બમણો થાય.
 સ્વછંદ, મતં, આગ્રહ તણ, 'વર્તે' સદ્ગુરૂ લક્ષ,
 સમક્તિ તેને ભાખિયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ.
 માનાદિકે શત્રુ મહા, નિજ છંદે ન મરાય,
 જાતા સદ્ગુરૂ શરણમાં, અદ્ય પ્રયાગે જાય.

પણ સાચા સદ્ગુરૂ હોય તો જ આ સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય છે. સાચા સદ્ગુરૂનાં લક્ષણ પણ શ્રીમદ્જીએ કહ્યા છે,

આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદય પ્રયોગ,
 અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરૂ લક્ષણ યોગ્ય.

આવા સદ્ગુરૂ મળવા જીવનનું પરમ સૌભાગ્ય છે. પણ આપણે સંસારી જીવને સદ્ગુરૂની આજ્ઞા નથી. આપણે તો શ્રીમદ્ કહ્યું છે તેમ,

પ્રત્યક્ષ સદગુરુ યોગમાં, વર્તે દષ્ટિ વિમુખ,
અસદગુરુને દ્રષ્ટ કરે, નિષ્ઠ માનાર્થે મુખ્ય.

આલ્સ ત્યાગ પળ જ્ઞાન નહિ, તે માને ગુરુસ્થય,
અથવા નિષ્કલ્પધર્મનાં, તે ગુરુમાં જ મમત્વ

અસદગુરુને સદગુરુ માની બેસીએ અને અસદગુરુ એવા વિન-
યનો લાભ તે તો ગુરુશિષ્ય બને

"મદા મોહનીય કર્મથી જુદે લવણ માંદિ"

કવિશ્રી નાનમંદ્રી મદાગમથી પ્રભાવશાળી વ્યક્તિ હતા,
આધિક દત્તા, ઉદારચરિત અને સરસ અભ્યાસી હતા. મોટી સંખ્યાના
ભાઈ જીતેનોને પ્રેમી કેષ હતા. પ્રત્યક્ષ પ્રેમી અને ઉપદેશ લે-
તા. મુનુક્ષ અથવા જ્ઞાન ભાઈ જીતેનોને પણ વ્યવહારથી માર્ગ-
દર્શક બનતા

આ પંચવલ્લભે જે પ્રકટ થાય છે તે ઉપરથી જાણીએ કે
વિવિધ સ્વરૂપે તેમણે આપું માર્ગદર્શન આપ્યું છે. કવિશ્રીની
એક વિશેષતા હતી-અભ્યંતરે ગુરુત્વ-ધર્મનો ઉપદેશ જ દોય,
મુનિધર્મનો નહિ. ગુરુત્વની આદ્ય શ્રાવક કે શ્રાવિષ્ઠ અને તે લક્ષ
દોયું તેમજ. કુંઠામા નિમય અને સ્વવલ્લભ દષ્ટિનો અગ્રપર
સમન્વય-આપના.

વ્યક્તિગત માર્ગદર્શન આપું દોય ત્યારે, સામી
વ્યક્તિની પ્રવૃત્તા, લાભતા વિ. લક્ષમાં લેવા જોઈએ. દરેક સરખી
પ્રકારનાં નથી દોના ગુરુની, ખૂબી જ એ છે કે શિષ્યની લાચકત
પ્રમાણે જ્ઞાન આપે, ન ઓછું, ન વધુ.

આ પંચવલ્લભની એ પણ જાણીએ કે આધ્યાત્મતા પથે
વિચરનાં, વિરંજનશ્રી અને મુનીજનો દોય ત્યાં ફેટણી પીરજી

કામ લેવાનું રહે છે. ક્રાઇને જાપનો, ક્રાઇને ધ્યાનનો, ક્રાઇને યોગનો
તો ક્રાઇને માત્ર નામસ્મરણ કે કાયા મંદતાનો માર્ગ ગતાવ્યો.
પણ અંતિમ લક્ષ્ય ચિત્તશુદ્ધિ, વ્યવહાર શુદ્ધિ અને જેવટ
સ્વરૂપનું જ્ઞાન કે આત્મજ્ઞાન એ જ રહ્યું છે.

વ્યવહારિક પ્રસંગોની મુશીબતોમાં સાંત્વન અને દિવસ
આખ્યા છે. યોગ્ય સમયે, યોગ્ય વ્યક્તિ તરફથી, યોગ્ય સ્થાન
સાથું માર્ગદર્શન મળે તો માણસ ગતી જાય છે. અંતે
સ્વપુરુષાર્થ જ કામ લાગે છે, પણ તે ચેતના જગૃત કરવા કે
નિમિત્ત બને, એક જ ચીનગારી મળી જાય અને અંતરમાં પ્રકાશ
પડે તેથી જીવનની દિશા બદલાઈ જાય છે.

મુમુક્ષુ અને જીતાસુઓને આ પત્રવ્યવહાર દીવાદાંડી સમ
ભોમિયો બનશે.

મુનિશ્રી સંતખાલજીની ગુરુલક્ષિત અવિચલ રહી છે. મહારાજ
દમયંતીબાઈની ગુરુલક્ષિત અનન્ય છે. બન્નેએ આ જન્મશતાબ્દ
પ્રસંગે ગુરુકૃણ અદા કર્યું છે. તે માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે.

શ્રી દામજી લક્ષ્મીચંદ જૈન ધર્મસ્થાનક ટ્રસ્ટને આ પુસ્તક
પ્રકટ કરવાની તક મળે છે તે અમારું સદ્ભાગ્ય છે.

પર્યૂપણ દરમ્યાન આ પુસ્તક પ્રકટ કરવાની ભાવના હોવા
અડપથી પ્રેસમાં કામ લેવાનું રહ્યું. તેમાં ભાઈ જયન્તિલાલ તુર
યાએ સારી મહેનત લીધી છે, તે માટે તેમનો આભાર માનું.

અંતમાં આ બે શબ્દો લખવાની મને તક આપી તે
મહાસતી દમયંતીબાઈનો આભાર માનું છું.

મુંબઈ

૧-૮-૧૯૭૭

ચીમનલાલ ચકુભાઈ શાહ, પ્ર

શ્રી દામજી લક્ષ્મીચંદ જૈન ધર્મસ્થાનક

....સં પા દ કી ય....

૫. ગુરૂદેવ દિવિવચં શ્રી નાનચંદ્રજી મહારાજ સાહેબ સૌમપૂના કે ભારતના જ નહિ પણ વિશ્વસંતોની ઠાટિમા સ્થાન પામે એવા વિશ્વસંત હતા. ગત વર્ષે જ તા. ૨૧ નવેમ્બર ૧૯૭૬ માં તેમનો જન્મ સપ્તાહિ મહોત્સવ બધા રીતે વિશાળ હાજરીમાં મુંબઈના ચેપારીના સ્મારક કિનારે ઉજવવામાં આવ્યો. તે વખતે ૫. ગુરૂદેવને તેમના અનુયાયિઓ, ભક્તો તથા શ્રેષ્ઠીઓ તરફથી બધા અંગણિકા આપવામાં આવી. તેમની રમૂતિમાં ગ્યા. સમાજને ઉપયોગી કર આગમનો સાર સમાવિષ્ટ કરતો, અનેક પ્રવચનો, સેખો, કાવ્યો અને સંસ્મરણોથી સમૃદ્ધ એક દળદાર બધા અને વિશ્વદેશ સમૃતિમય પણ પ્રગટ કરવામાં આવ્યો હતો. તે સાથે તેઓશ્રીના મધુર પ્રવચનો જે ‘માનવતાનું’ મીઠું જનન’ ના નામે આજ ભ્રમમાં પૂર્વે પ્રકાશિત થયેલા પણ અનુપસંધ દોષથી તેની પુનઃગનિષે આર ભ્રમમાં-એ પુનઃ પ્રગટ કરવામાં આવ્યા હતા.

એ ૫. ગુરૂદેવની જન્મ સપ્તાહિના સાહિત્યિક કાર્યક્રમના ભાગરૂપે, ૫. ગુરૂદેવે તેમના અનુયાયી તરફને નેમ જ ગિર્યાસુ, મુમુક્ષુ જૈન-જૈનદોને નામદર્શક રૂપે જે પંચા ગ્રંથો તેમાંથી ઉપસંધ પંચને ખુબ પ્રયત્નપૂર્વક સંપાદ કરી આ પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં આવે છે, તેથી દર્શ અને આનંદ થાય છે.

આ પંચ ગ્રંથોનાં જાણીએ કે આ સામાન્ય પંચ નથી પરંતુ જેલું જેલું, જ્યારે જ્યારે વ્યવહારિક કે કૌટુંબિક

અથવા સાધના સંબંધી મુશ્કેલીઓ જાણવી અને તે અંગે ઉપાય, સલાહ, સૂચનો અને આશીર્વાદ માંગ્યા ત્યારે ત્યારે તેમણે ત્યજિત, સચોટ ખુલાસા અને માર્ગદર્શન આ પત્રો દ્વારા આપ્યા છે. એટલે આ પત્રો જિજ્ઞાસુઓ અને મુમુક્ષુ સાધકોને આજે પણ તેટલા જ ઉપયોગી છે જેટલાં તે વખતે હતા.

સંપ્રદાયના કોઈ પણ જાતના વ્યામોહ વિના, નાતજાત, દેશ, વેશ કે ધર્મનો ભેદભાવ રાખ્યા વગર ગમે તે વ્યક્તિએ જ્યારે પણ માંગ્યું ત્યારે તેને વ્યક્તિગત સ્પષ્ટ માર્ગદર્શન આપ્યું છે. આ પત્રો દ્વારા કોઈ સફળદસ્થ પોતાની કૌટુંબિક ફરજ ચૂકતો હોય કે કોઈને અંદરોઅંદર કલેશ-વિખવાદ થયો હોય ત્યારે તેની ફરજનું ભાન માર્મિક શબ્દોમાં કરાવી તેને સ-માર્ગે લગાડ્યો છે. જ્યારે કોઈ સાધક પોતાની સાધના કરતાં કરતાં ક્યાંક અટવાઈ ગયો હોય, અધવચ્ચે અટકીને મુંઝાતો હોય ત્યારે તેને એક સાચા ગુરૂ તરીકે સંકેતો આપી, મુંઝવણોથી બહાર કાઢી, સાધનાની દિશામાં જ દેખાવી આગેદૂય કરાવી છે. વસ્તુતઃ ગુરૂદેવે આ પત્રો દ્વારા માર્ગાનુસરીથી માંડીને આત્મ સાક્ષાત્કાર (સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ) સુધીની ભૂમિકાનું માર્ગદર્શન આપ્યું છે એ હકીકત છે, એટલે પ્રત્યેક પત્ર સાધકને જિજ્ઞાસુને, મુમુક્ષુને, સંસારીને અને સાધુ, સાધ્વી-સંન્યાસીને ખૂબ જ ઉપયોગી થઈ પડે તેવા છે. આ પત્રોથી ગાગરમાં ગુરૂદેવે અધ્યાત્મ સાગરને સમાવી દીધો છે.

પૂ. ગુરૂદેવના પ્રવચનો વિશેષતઃ માનવતાલક્ષી થતા હતા. માનવદેહ મળ્યા પછી પણ પાશવિક વૃત્તિઓને કારણે માનવ, પશુ અને દાનવની ક્ષાતિમાં જીવે છે. તે વૃત્તિઓ કેમ દૂર થાય અને માનવતા કેમ પ્રગટે તે વિશે જ મુખ્યતાએ સચોટ દ્રષ્ટાંત અને દલીલોથી ભરપૂર તેમના પ્રવચનો થતા અને જનસમુદાયમાં તે ખૂબ લોકપ્રિય અને આકર્ષણને પામતા. પરંતુ તે સાર્વજનિક હિતનું કારણ હોવાથી કેટલાક વ્યક્તિગત પ્રશ્નોના ખુલાસા રહી

જ્યા પામે તે આશ્ચર્યિક છે એટલે પ્રચલિત કરતાં પણ આ
પોતાની વિશેષતા અને મહત્ત્વ એ છે કે આખાવી જગતને
અકિનચન પોતાની ગુજરાતનાર્થ નીરજવાના ઉપાયો અને શક
એના સમાચાર મળવા હતા કે સંપાદકોની પણ છે

જે સારી ગાંધિ માટે કે આત્મ પ્રયાન માટે પડાવતા
નેમને તેઓ જાણવા કે—

‘શાંતિ તો તમારી અંદર જ છે પણ અહિંસા અને
અવલોકન વાતોના અટવાયેલા મનને લીધે ખરી માનિતા
દર્શન થતા નથી. અતઃકુળમાથી જ આનંદ પ્રગટ છે કે જે
દુનિયાની ઝાંઝૂ પણ વળુમાથી મળી શક નહિ માટે પોતાની
સારી સમજણ કરે, આ-મગ્ન પ્રવર્તવા, ધનવૈભવની પ્રાપ્તિ,
અને મોટાઈની ખુશીઓં કર કરી ખાલી જરૂરીયાતા ધરાશે તો
ખર્ચ થઈને અને ઘાટે પેનું ઉપાધિસ્થિત જીવન માળી મકાસો
જીવનશુદ્ધિ કરવામા ભગવત રહેલું અને આત્મસૂચી જ બધા
દાર્યો કરવા તેવી આત્મિકતા વહે અને કલબધન થાય નહિ
આપણે કેટલા આનંદ વધ્યા તેનું સ્વસ્થ આત્મનિરીક્ષણ કરવું સદા
અવ પ્રતિકેમજ કરતા રહેલું ખીલતે બાધ આપતા પહેલા
પોતાની કૃતિઓ કર કરવી, અહરણિ પર્નિષ, સમદશનિ,
ખીલના કાલે થવાની દેવ કાલે સદા ભગવતિ મળવી

આમ તેઓશ્રીએ પહે પહે આનંદમગ્ન અને આત્મસૂચિ
પૂર્વક આત્મરેખણના ઉપર ખૂબ જાહેર આપ્યા છે તેઓશ્રી જે
કંઈ લખતા તે પોતાના અનુભવના નિર્માકરોપે લખતા તે જેટલું
ઐયકારી હોય તેટલું જ લખતા તેઓશ્રીની એક જ જાવના મંદી
છે કે સંસારના અનંત જીવોની દુ.ખિ.ટણિ અને નુખ પ્રાપ્તિ
જે. કાય અને આ કાર્યમા જ આગ દેહ, મન, કુદિ, દંદિશ
અને પ્રાણોનો નિરંતર ઉપયોગ થતો રહે—આવા નિ.શ્ચય, નિ.કામ

વિશ્વપ્રેમનો, મનકલ્યાણકારી કલ્યાણનો, નેનના હૃદયમાં અવિરત
 મોઢ વહેતો રહેતો.

આવી આ મુદ રત્નચનો કલ્પેમ કરેલા મરુદી છે કે.
 મુદ્દેવના પત્રો, પ્રવચનો, કાવ્યો વાંગ્મતાં સંદેહે પ્રતીત થાય છે કે
 તેઓ આત્મજ્ઞાની-આપ્ત પુરૂષ દત્તા જે કે કોડોને આ વાતની
 ત્યારે ખબર ન પડી કારણ કે તેઓ ખોતાને માધક અને
 અપૂર્ણ તરીકે યોગખાવતાં પગ બધા આત્મજ્ઞાનીઓ ખોતાની
 મતને આ જ રીતે યોગખાવે છે એટલે કોડો સમજ ન શકે
 તેમાં આશ્ચર્ય નથી. તેઓ કલ્પકાવ્ય પુરૂષ દત્તા, તેની ખાત્રી
 તેમના આ સ્વચિત અનુભવપૂર્ણ કાવ્યથી અંતર્દ્રષ્ટાને જરૂર થઈ
 આવે છે. તેઓ જણાવે છે કે

ચાંદની બહુ ખીલી રે અંતરચોકમાં,
 કંડકની બધાં લાગી રહી છે ડોર બેઠે;
 ઝરમર ઝરમર ઝરણાં અમૃતનાં ઝરે,
 તે સ્થળે વસતાં આનંદ પ્રગટે ચોર જે.

અંતમાં તેઓથી કહે છે—

અનુભવશું અંતરના જિજ્ઞવણ ચોકને,
 ‘સંતશિષ્ય’ જે એહ સ્વરૂપ સમજાયજો. ચાંદની.

આવા આપ્ત અને અંતર્દ્રષ્ટા પુરૂષના પત્રો અંતર્મુખ
 કરનારા અને એમાં સંશયને સ્થાન નથી.

આ રત્નકલ્પક સમાન આધ્યાત્મિક પત્રોનો મોટો ભાગ
 તો પૂ. મુદ્દેવનાં અનન્ય ઉપાસિકા ચોટીલા નિવાસી શ્રી હીરાચંદ
 પ્રકરશીનાં, ધર્મપત્ની ગં. સ્વ. ચંચળબા તરફથી પ્રાપ્ત થયો. પૂ.
 મુદ્દેવનાં ચોટીલાનાં ચાતુર્માસમાં-જે ‘કેશવકુંજ’માં તેઓએ
 કરાવેલું-ત્યારે એક સુશાવિકાના વિનય અને ભક્તિભાવ સાથે

તેમણે ગુરુદેવનો અનન્ય લાભ લીધો અને તાત્ત્વિક પ્રશ્નોની
 બેંદી છણાવટ કરેલી તદ્દપરાત પૂ. શાંતનુનિ દેમકુવરજી મહા
 સ્ત્રીજી કેપરના અને અમારા પોતાના કેપરના પણ ઘણા પત્રો જે
 મુખ્યત્વે સાધનાશક્તી હતા તેનો આ સંકલનમાં સમાવેશ થાય છે
 વળી સેવાપ્રિય ડ્રે સ્વચ્છ, અનન્ય ગુરુભક્ત બાઈની ચીમનસાલ
 મળીશાલ મહેતા, તત્ત્વજ્ઞાનુ ઉલોગપતિ જાઈની ગુપ્તવંશજી દી
 કામદાર, સ્વ. વનમાળીજીસ ગુલાબચંદ ગુરખીયા પાનેધી પણ પત્રો
 કેપરબંધ થયા. પુષ્પાબેન, દેમકલતાબેન સુકમર, અલ્પીબેન સંવતી
 જયંતીબાઈ દક્તરી, શ્રી બસુભાઈ ગોસાલીયા, નાનજીભાઈ વીરજી, ૨ ની-
 બાઈ પ્રકટર વિ. સૌએ પત્રો અર્પણ કર્યા તે માટે નેઆને ધન્યવાદ થતે છે

આ પત્રોનાં સંપાદનના ખર્ચ મહાધિકારી તો પરમ પૂજ્ય
 આંબેડેરને નાના ગુરુદેવ કહીએ છીએ તે પૂ. મુનીશાશજી મ. સ.
 (મિત્રમુનિ) છે. પૂ. ગુરુદેવની અંનીમ સમય-છેલ્લા શાસ તુધી
 તેમણે જે અનુપમેય નિર્માણ કૃત્ય કરી અને ગુરુદેવોનો અપૂર્વ
 જ્ઞાન શીખા છે તે અનન્ય છે. ગુરુકૃપાએ તેઓ આજે આધ્યાત્મિક
 સાધનાના આનંદ માણી રહ્યા છે તેમના ઔદયર્ધી અમે પણ
 સમ્મદ ર્થી. જેમ જેમ પત્રો આવતા ગયા તેમ તેમ નોંધ થતી
 નહીં નોંટકોના પ્રેક્ષકોપી તૈયાર થઈ અને અવગ્નિય થયા પછી
 તા. ૨૪-૪-૭૭નાં પૂ. ગુરુદેવના વિદ્વાન શિષ્ય મુનિશ્રી સંતબાજજી
 ગોરીવતીના જરૂર સાદિત્ય નોંધ ગયા. તેઓએ ચીંચાળી પહેાંચ્યા
 પછી માત્ર ૧૦-૧૨ દિવસના જ અથાગ પરિશ્રમ લઈ આ પત્રોના
 ૨૪ વિભાગો પાડ્યા અને દરેક વિભાગનું શાબ્દિક દર્શન કરાવવા
 ન્યાય કેપરબાંધ અને કેપરબંદારે લખી આ “પત્રગુધા”માં અમૃત-
 ન્યારી સ્વચ્છમાવટ કરી. પૂ. ગુરુદેવની માનવતાની દ્રષ્ટિ અને
 વિદ્યાર્ને તેઓએ પચાવી છે અને આજે તેઓ સમાજને, દેશને
 અને વિશ્વને ચાન્સલરથી અનોખું માર્ગદર્શન આપી રહ્યા છે.
 આશ્ચર્યજનક તો તેમના માટે આજના નખાચ એટલે ખીજું તે
 નું સખું ન પળ આ લીધેલા થમ માટે અમારે હૃદય નૌરવ

અને સફલાવથી નમે છે. તેમની પોતાની નવનાને
પાર જ નથી.

બાઈશ્રી સૌભાગ્યચંદ ગોરખનલાલ તુરખીયાએ શરૂઆતથી જ
અધાંજ પત્રો પૂ. સંતબાજીની નિત્રામા સંકલિત કરી, યોગ્ય
શિર્ષક આપી પ્રેસ દેખી કરી આવવામાં કિન્હુ મસ લીધા તે
ઉદ્દેશ્યમનીય છે.

અધુન મહારી સુધારી તૈયાર થયા પછી ચીંચપોકલી શ્રી
સંઘે અમારા ચાતુર્માસ દર્શનિયાન આ આત્મોપદારી પ્રકાશનની
જવાબદારી સહર્પ સ્વીકારી અને કવિવર્ય ગુરુદેવનાં અત્યંત
અનુરાગી વરસોવાવાળા ચિનાઈ કુદુંબે સ્વ પ્રકાશન તરફ શ્રી
સંઘને સહાયક બની અપર્વ કાળ લીધા તે બદલ ધન્યવાદ!

પૂ. ગુરુદેવ પ્રતિ જનનં અતન્ય ભાંજનભાવ છે તેવા જૈન
સમાજનાં પ્રખર તત્ત્વચિંતક અને સૌભાગ્ય-મુદુભાષી આગેવાન શ્રી
ચીમનલાલ ચકુભાઈ શાહ જેઓ આ શ્રી સંઘનાં પ્રમુખ પણ છે,
તેમણે આમુખ ક્ષણી આપી આ પુસ્તકની અમૃત્યનામાં વૃદ્ધિ કરી
છે તે માટે તેમને શનશઃ ધન્યવાદ!

શ્રી ચીંચપોકલી સંઘનાં મંત્રી ભાઈ ચંબકલાલ પાનાચંદ
વોરા, શ્રી રમણીકલાલ માણેકલાલ વોરા, શ્રી વસંતભાઈ સંઘવી,
શ્રી મનુભાઈ નેણુસી પારેખ અને તેમના સહકાર્યકરોનો સહીયારો
પ્રયાસ પણ પ્રશંસનીય છે.

સવિશેષ તો નાનપણથી જ પૂ. ગુરુવર્ય પ્રતિ અસીમ
ભકિત રાખનાર તત્ત્વ યજ્ઞાસુ ભાઈ જયંતિલાલ તુરખીયાએ
પ્રકાશન વ્યવસ્થા અંગેની સઘળી જવાબદારી સ્વીકારી અને
પુસ્તકોનાં સુસોલન માટે કાળજી લઈ અનપૂર્વક, નિષ્ઠાથી કાર્ય
પરિપૂર્ણ કરવા ઉમંગ અને ઉત્સાહ બતાવ્યો તે બદલ ધન્યવાદ

અને આત્મિક...નામી અનાની સર્વ બાહ્યઆર્થે જે જે નેવા આપે
 જે નેમો જવાને માટે માગે અતરના, હૃદયના, પગના સહભાવ
 પ્રયત્નો છે, નુકસાન ડીને અને ત્વચિત્તપા ૧૫૫૬ કાચું કરી
 આપવા માટે ન્યુ સ્વમિત્ત પ્રેસવાળા આ હાર્મનબાહ્ય ઝાંખાસીયાને
 અભિનંદન એક કલ્પેખ મનો આદરુક ડીને કરી જે આ
 પત્રો સીંચાણ ૫ સંતબાહ્ય પામે મયેજા ત્યાં અનન્ય દર્શનાથે
 એક શિશુનુ એકવોદે બાઈ આ ઉમેદસિદ્ધિ નડેજા ત્યાં આન ને
 જેતેતર જે નેમો મયેજા ત્યાં આ પત્રો તદ્દજા હૃદયના અન
 જ્ઞાસાથી તેમજો નેવા રાખ્યા અને એમના માનસપદ ૧૦ તેમજ
 અંતરના હૃદયના ૨૨ બાવ ઉપજ્યા જે અત્ત પડી, ૧૨ ન-પાકન
 થયું ન અમે પ્રતિભાવ હૃદયોવેળે અભિપ્રાય તેમજ ૧ મુતીના
 જનબાહ્યને પડી એમજો ન કપડોગી હાલવાથી અર્ધ
 સમાવીત દરોં છે

અંતર્માં એટલું જ કહેવાનું કે આ પત્રોનું રાખત મનન
 અધ્યયન અને ચિંતન એક પન આનંદાને માનં ઉચ્છેદને
 ત્યાં જ મનુલિનું નિનિત જતમે તો વળ આ સુખાનંદના પ્રયત્ન
 નર્યકે થયો મનામે નડેજા કે બહુના ૧૧૧

સત ચરણોપાસક
 સાધવી દમયંતી

સહજ અભિપ્રાય

ચિત્રાણ તા. ૧-૬-૧૯૭૭

અપોરના ૧-૫૦

ૐ

૫. મહારાજ સાહેબ

ભાઈશ્રી બલવંતભાઈએ ગઈ રાત્રે હજુ ૬ માસે આપના પૂ. ગુરુદેવ કવિવર્ય પં. નાનચંદ્રજી મહારાજ સાહેબના જે પત્રો મેં વાંચ્યા તે વિષે મારો અભિપ્રાય આપને જણાવવો તેવી આપશ્રીની આજ્ઞા છે.

ખરી વાત એ છે કે હું તો અત્રે આવ્યા પ્રથમવાર, જે વર્ષ દિવસનું 'વારીતે' આપના દર્શન મારે. અને 'સંત પરમ પિતઢારી' એ ન્યાયે આપના સાન્નિધ્યે પદપર્ણ કરતાં જ મને તો અનાયાસે આ પત્રોમાં હિરા અને રત્નોની ખાણો જ મળી ગઈ. અને હું તો એમાં ખોવાઈ ગયો છું. એવો કે અભિપ્રાય સમનારને જોઈતાંય મને હાથ સાગતો નથી.

આ પત્રો દિવ્ય દ્રવ્યની પુનિત પ્રસાદી સમામ્ છે. અનેક પ્રવચનો સાંભળતાં, અંથો વાંચતાં જે કદાચ ન મળે તેની અહીં છૂટે હાથે છાણ થઈ ગઈ છે. એક મહાન. પ્રેમાળ, ઉદાર અને સન્મુખ થઈ પ્રત્યક્ષ મળ્યાનો વાણે આ પત્રો વાંચતાં જ

સામ મંગે છે. માગ ફુલોગ્ય, દૂં નેંગાઓના સદેહે ઘન કરી
 ગોડો નથી પણ દવે ને મને ખાટ સાલમે નહિ. એવુ આજ
 હાને છે. આ પત્રોમા જે ચાતા છે તે સનાતન સયો સમાન છે,
 કોઈ પણ દેશ અને કોઈ પણ દાગમા દરેક મનુષ્યને માટે તે
 અનિશ્ચય અને નન્દત્વ કેપણી છે. સામાન્યતઃ પત્રો અગત
 અને સંબંધકારી વ્યક્તિ માટે જ અર્થયુક્ત હોય છે અને સમયાધીન
 તેનું મહત્વમ મહેતું દેાય છે; પણ આ પત્રોમા તેવું નથી. આ
 પત્રો વાચનાં તેના સમનાર કોઈ એક ધર્મ કે સપ્રદાયની પરમ-
 મન સીલામાત્રુ પરિભાષા કે વિચારસંબંધીનું તથાનુદયિત પ્રેરકીયુ
 પુનરાવર્તન કરતા નથી; પણ પોતાના વિષે વિશ્વના પરમ સ્વરૂપને
 સાધારણરૂપે કહેત મહામાની એવા વિશ્વ માનવ વિશ્વના સમમ
 આત્માથી—મુમુક્ષુ સાધોને જીવતાં જીવતાં દિવસથી દિલ જમાવી
 પ્રયત્ન સંબોધન કરતાં મંગતરૂપે આપતો, જામત કરતો મામ
 દર્શન દેતો મહામાનવ છે. તેવું જાણવા વગર રહેતું નથી. આ
 દૃષ્ટિએ આ પત્રોનું વિશ્વ સનમના આધ્યાત્મિક મામના પ્રવાલીએ
 માટે સામન ધ્યાન આપનાર મહેતું છે અને જાણે કે વાચનાગને
 પોતાને જ મેળમાથી કોઈ અવાજ ફેનુ દેાય! તેવી તેની સીધી
 વેદત કરાદી દે તેવી તેના હામતા છે.

આ પત્રોનું સૌથી વિશેષ મહત્વ, તે એમા મહેતું છે કે
 સાચાને સાધનાપથ ઉપર જીવન સુખે આમજ વજવા તેમાથી
 જાણ્ય પ્રેરના અને જગ મંગે છે. ૧. મહામાને સાહેબે પાતે જ
 ના. ૩૦-૧૦-૪૮ના પત્રમા (૧૧-૨૬) લખ્યું છે તેજ, જોજ તેમાથીના
 પત્રને જ સાચુ પટે છે તેમાથી લખે છે. —‘મહાપુરોષોનાં વચનો
 હિચાલંકી જેવા છે માંજ તેને વાચીને, રીઝને આગાહીને, હાલમા
 કતારવા મંદ.

૨૦૦૦

ચારંચાર સૌથી વિશેષ જોર આ પત્રોમા જે ચાત કેપર
 નુકાતું છે (૧) આતમસ-મુખના, આતમદર્શન, આતમગુહિ-તે પ્રાપ્ત

કર્યાના કેસાવ (૨) શ્રી ભગવાન નામસ્મરણ, ભગવાન
પાર્થના અંતરાત્મસાદન (ભાવ પ્રતિરૂપન) અને વિવેક અને
સંગ્રહમયતા વિશે પણ પૂ. ગદાગજ સાહેબની દ્રષ્ટિ એવા
છે. પ્રારબ્ધ, પુરુષાર્થ, વહેવાર અને ગદ્ય પદ્ય ભાવો વગેરે એ
એમાં કિપયોગી અને અગમ્યોદાદિ દેશાદે છે.

મારા માટે આ પત્રોનું વાંચન અને મનન એક
અનુપમ સ્વાધ્યાય બની ગયું છે એ જ્ઞાન આપની દ્રષ્ટિ
સમજું છું. હું જાણું છું કે આ પત્રો વિશે વિશેષ માર્ગ
મારો અધિકાર નથી; છતાં આપની આજ્ઞા મિતેનાર્થ માન
એમાં કંઈ ક્ષતિ રહી હોય તે બદલ હતા મારા જીવે. એ
સમુદ્રમાં ચંચુપાત કરવા સમાન મારે પ્રયત્ન છે.

માત્ર આજ્ઞાકિત
કેમદસિ હતા સાદર પ્ર

આધ્યાત્મભાનુરાગી મુખાધિકા ચર્યગ્રંથોદ્ધત દ્વીરાચર્ય શાસ્ત્ર

જન્મ :

જુલાઈ ૧૯૬૦

કારાગર મુક ૨, ગુરૂવાર

ગા. ૨૨-૧૦-૧૯૦૩

દાદાપનાન

જુલાઈ ૨૦૩૩

કોડ મુક ૧ ગુરૂવાર

ગા. ૧૨

સ્મરણાંજલિ....

વાતસલ્યમૂર્તિ, બહુલા વડીલ,

શાં શાં સ્મરણ કરીએ આપના? પૂજ્ય ગુરૂવર્ય નાન-
ચ દ્રશ્ય મહારાજ સાહેબનાં સમકિતલક્ષી માર્ગદર્શન પામી
આપશ્રીએ તો દેહકષ્ટ ગીણ કરી આત્મદર્શનનો જ ઝંખના
સેવી અને માનવધર્મ-માનવસેવાનાં ણીજ અમારામાં રાપી
અમો અલ્પમતિઓને માનવધર્માભિમુખ બનાવ્યા તં તમારો
અનંત ઉપકાર કેમ ભૂલાય ?

ચંદન કે અગરણત્તી જેમ પોતાની વતતુનું વિલોપન
કરી સુવાસ પ્રસરાવે છે તેમ આપની કુટુંબ વત્સલતા સદાય
અમોને પ્રેરણા આપતી રહેશે

અમારા જીવનમાં પણ જીવનધર્મની ઉદ્દાત ભાવના
અને માનવ સેવાની સહજવૃત્તિ સદાય જાગ્રત રહો એવા
તમારા આશિર્વાદ અમા ઉપર અમીવર્ષા કરતા રહો એ જ
અભ્યર્થના . . . . .

લી. આપના ગુણાનુરાગી
કુટુંબીજનો અને પરિવાર
અમૃતલાલ, કેશવલાલ, ચંપકલાલ,
ધીરજલાલ, ખકુલચંદ્ર, નટ્વરલાલ,
અને વસંતલાલ નાં સદ્ગુરુ સ્મરણ
વંદન.

સક્ષિપ્ત પરિચય

પરંતુ પચના પિપાસુ, અત્યંત જ્ઞાનુ અને સન્યસ-
તાના સ્વ નરપર એવા શ્રાંમતિ અચળએને પૂ. ગુરુદેવ શ્રી
ઈશ મહાનાથ સાહેબના સત્સત્તનો અત્યંત લાભ લીધો હતો.

સામારિક કર્તવ્યના કાંજે એમને બહોળા પરિવારમા
તું થયેલું 'ગતા કુટુંબમા રહીને પણ એમણે જ્ઞાન અને ક્રિયા
સમન્વય સાધ્યો અને વિશાળ કુટુંબમા એમણે પ્રેમ અને
ધર્મનાં ધરણી વધાવ્યા.

જમામુજીવ રહેતા હોઈ નવજ્ઞાનતર્યા પુસ્તકોનું વાચન
તાને વધુ અને પૂ. ગુરુદેવ આથે ને અંગેનું માર્ગદર્શન
વધારે જ્ઞાન મેળવના રહ્યા. પરિણામે પૂ. જ્ઞાનગુરુદેવની આમર્ષ
ન્ટ દ્રષ્ટિ ક્રીડી ગુરુવા દત્તા આ પત્રમુદા સંવદમાં એમના
તું પૂ. ગુરુદેવના સૌથી વધારે પત્રો સમાવિષ્ટ પાઠ્યા છે
તી વિશાળતાને કારણે એમની છુદ્ધ પૂર્વાગદથી મુક્ત બની ગઈ
ચિત્તન મનન જ્ઞાન આત્મચિત્તનમા લીન રહેતા.

આદ્યનિર્મળતાના વાયા નવરૂપ સમક્ષિતના લક્ષણો સમ
, નિર્વેદ, અનુકંપા અને આશ્વા તેમને અતિ પ્રિય હતા
ને ગૂંજાને આદ્યસાત કર્યા પૂ. ગુરુદેવના નિર્દેશન પ્રમાણે
, ધ્યાન અને યામના પ્રગત થતા

સાધકવર્મને પૂર્વ સંકેત પ્રાપ્ત થાય છે તેમ એમને પણ
તી અતિમ હાંડાનો જાણે કે ખ્યાલ આવી ગયો હતો.
ર પ્રવાસે કૃપાવા તૈયારી કરે તેમ તેમણે પોતાની ગૃહકર્તવ્યની
તૈયારી પૂર્ણ કરી, મુક્ત બની, સન્યસત્વની ઝંખનાસહ, તેમના
૬-૫-૧૯૭૭નાં પુણ્ય દિને સમાધિસહ આ હાજુબ નું દેહ
ધ્યા

“સંતશિષ્ય પત્રમુદ્યા”

અગાઉથી થયેલ ગ્રાહકોની નામાવલી

પુસ્તકોની
સંખ્યા

ગુણ નામ

- ૨૫૧ શ્રી હરીલાલ જ્યેષ્ઠ દોશી
- ૨૫૧ પત્રોની પ્રેસકોપી (કાર્યી પ્રત) વાંચી જેમનો અંતરાત્મા જાગૃત થઈ ભાવવિભોર થયો એવા, પૂ. ગુરુદેવનાં અનુરાગી (મુંબઈ)
- ૨૫૦ શ્રી આકાશ અશોકભાઈ લા. ડો. સુચક (મત્રાક)
- ૧૨૫ શ્રી રસીકલાલ તથા હીમતલાલ ન્યાસચંદ દોશી
- ૧૨૫ શ્રી પુરુષોત્તમદાસ નાનજી કાડીઆ લા. શિવુભાઈ કાડીયા
- ૧૦૧ શ્રી હીરબાઈ મુક્તજી દેવશી (પૂ. દમયંતીબાઈ મ. સ. ના સંસાર પક્ષે માનુશી)
- ૧૦૧ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રા. સંઘ (કાંદીવલી)
- ૧૦૧ શ્રી થાનગઢ સંઘ (થાન સૌરાષ્ટ્ર)
- ૧૦૧ શ્રી મગનલાલ કાનજીભાઈ (કચ્છ ગામ રનાડીયા)
- ૧૦૧ શ્રી કરમશી પાંચારીયાની કુાં. (ભાતળખતર)
- ૭૫ શ્રી રવિચંદ સુખલાલ શાહ (દાદર)
- ૫૧ શ્રી અશોકભાઈ (દાદર)
(પૂ. સંતબાલજીના સંસાર પક્ષે ભાણેજ)
- ૫૦ સ્વ. શેઠ અમુલખ અમીચંદ લા. સમતાળેન
- ૫૦ અ. સૌ. અલકળેન અશોકભાઈ મહેતા (કાંદીવલી)
- ૨૫ શેઠ રાયચંદ એન્ડ સન્સ લા. રાયચંદ નાગરદાસ ગાંધી
- ૨૫ ડો. ભોગીલાલ જે. કામાણી (ચીચપોકલી)
- ૨૫ સ્વ. નાગરદાસ ત્રિભોવનદાસ શાહ લા. નવીનભાઈ
- ૨૫ શ્રીમતિ પોનબાઈ ધારસી (કચ્છ ગામ કુંદરેડી)
- ૨૫ શ્રી શાંતીલાલ હેમચંદ સંઘવી (માટુંગા)
- ૨૫ શ્રી વર્ધમાન સ્થા. જૈન શ્રાવક સંઘ (દાદર)

- ૨૫ શ્રી ધનજીભાઈ ત્રિવેવનદાસ દા. માળેકલાલભાઈ
- ૨૫ શ્રી કોઝીભાઈ હીરજીભાઈ જાદ (જાદ બુક ટીપોથાગા)
- ૨૫ શ્રી વ્યંતિલાલ મુખલાલ તુઝિયા (ચીચપોકલી)
- ૨૫ શ્રી સાન્નીલાલ મમનલાલ (ગોઝે નોવેટીયાગા)
- ૨૫ શ્રી જસવંતલાલ ડાહ્યાલાલ દક્તરી
(૨૨. માનુશી જયાલકોનીના નમરખાંદે)
- ૨૫ શ્રી નીલાખેન વિનયચંદ દેસાઈ (ચીચપોકલી)
- ૨૫ શ્રી મંજુલાલ ઉજમરી
- ૨૫ શ્રી હરજનભાઈ ઘઘુભાઈ નીસર (ઘઘ)
- ૨૫ શ્રી નુરેન્નગર મ્યા જૈન ત્રાવક સંઘ
- ૨૫ શ્રી પ્રેમચંદ ઉજમરી જાદ
- ૨૫ શ્રી મ્યા. જૈન સંઘ વાંકોને
- ૨૧ શ્રી હરમજીભાઈ વરનંજ (ચીચપોકલી)
- ૨૧ શ્રી વેલજી માંડલુ (સમાધાયાવાગા)
- ૧૫ શ્રી હસમુખગમ ભાઈચંદર મેના
- ૧૧ શ્રી કાન્નીલાલ ડાહ્યાભાઈ ખેમરી
- ૧૧ શ્રી અનીચંદ વજલદાસ (ચીચપોકલી)
- ૧૧ શ્રી ભલીતચંદ રતીલાલ સંઘવી (ચીચપોકલી)
- ૧૧ શ્રી તંબલાલ ખાનાચંદ વેરા (ચીચપોકલી)
- ૧૧ શ્રી રતેખીલાલ માળેકલાલ વેરા (ચીચપોકલી)
- ૧૧ શ્રી વસંતલાલ છોટલાલ સંઘવી (ચીચપોકલી)
- ૧૧ શ્રી મનુભાઈ નેખુસીભાઈ ખારેખ (ચીચપોકલી)
- ૧૧ શ્રી દીપનલાલ ભાઈચંદ જાદ (ચીચપોકલી)
- ૧૧ શ્રી એલાલા નપુ (સમાધાયાવાગા) દા. પ્રેમજીના
- ૧૧ શ્રી કુંવરભાઈ વિરજી ગોસર
- ૧૧ શ્રી કાનજીભાઈ સામજીભાઈ કાન્ડેકર
- ૧૧ શ્રી આસારીયા મુજજી સંજોઈ

અ.....નુ.....ક.....મ.....ગિ.....કા

નમવાંજ નોંધ	..	..	મહાસની દત્તચંદીગાઈ
આશીર્વાચન	....	....	પ. ચિત્તમુની
મંત્રીશ્રીનું નિવેદન	...	...	....
પૂ. માતાજી હીરાલક્ષ્મી ચિનાઈની ઇવન કરમર	....	....	....
..	..	..	શ્રદ્ધાંજલિ
સ્વ. દેવજી મોળશી ઇવન પરિચય	...	...	....
એ બોલ	...	પ. મુનિશ્રી નાંવગાલજી	...
આમુખ	..	....	શ્રી ચીમનલાલ ચકુભાઈ શાહ
સંપાદકીય	..	....	મહાસનીજી દત્તચંદીગાઈ
સહજ અભિપ્રાય	..	..	શ્રી ઉમેદશિંદરજી જાડેગ
મુશ્વાવિજ અંચળબેનની ઇવન રેખા	..	....	....
અગાઉથી નોંધાયેલા ગ્રાહકોની યાદી	...	...	....

વિભાગ નંબર, નામ, પત્રાંક અને વિષય પાનુ

(૧) નૂતન વર્ષની શુભેચ્છાઓ

પત્રાંક	૧	પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં પાનુ....	૫
	૨	નૂતન વર્ષાભિનંદન....	૭
	૩	નૂતન વર્ષ દ્રવ્ય અને ભાવે મંગલ....	૮
	૪	હીવાવલી અને નૂતન વર્ષના અભિનંદન	૮
	૫	અંતરની શુભેચ્છાકૃપ આશીર્વાદ....	૯
	૬	હાર્દિક આશીર્વાદ...	૧૦
	૭	નૂતન વર્ષાભિનંદન	૧૧
	૮	બહારની જેમ અંદર....	૧૨

(૨) અજ્ઞાતગુનિ દૂર કરે

૯	ઇવનને રસમય, મધુર....	૧૩
૧૦	ગમે તેટલા વિલાપથી માત્ર કર્મ બંધ....	૧૭
૧૧	અનેક કાર્યો આડે અંતરદ્રષ્ટિ માટે....	૧૯

૧૨૩	૧૨	તપશ્ચર્યા કે ક્રિયાનું ફળ....	૨૦
૧૨૪	૧૩	ધેડું તે આધારું તો દર્શનમાદનું છે ...	૨૧
૧૨૫	૧૪	માણસ તરવાના આધનોને જ બુદ્ધિ ...	૨૨
૧૨૬	૧૫	એકની દષ્ટિ તમારી હૃદયગુહાનાં જ છે...૨૩	૨૩
૧૨૭	૧૬	જગત અનિત્ય છે, કષ્ટેષુ પલ્લવ્ય છે	૨૪
૧૨૮	૧૭	અનન્ય મણુસ આધનોને..	૨૬
૧૨૯	૧૮	પ્રતિમા નહિ પણ યદા ફળ આપે છે	૨૭
૧૩૦	૧૯	અજ્ઞાનદર્શના એવે....	૨૮
૧૩૧	૨૦	ખરી યાત્રિ તો સાચી સુખજન્યી.	૩૦
૧૩૨	૨૧	કામે તે જગાડે નરે તે જ તારે ..	૩૧

૧૩૩	૨૨	અદ્વૈતવૃત્તિ (સર્વભેદના) કાઢવાનો મજા મામ	૩૩
૧૩૪	૨૩	અગ્રાતિના અનુભવ વિના	૩૬
૧૩૫	૨૪	મહિમાવ તણ આંગરે કનીએ પ્રવેશ માં	૩૭
૧૩૬	૨૫	મન્યું પરં ધીમહિ ..	૪૦
૧૩૭	૨૬	જ્યા હું ત્યા હરિ નહિ, 'હરિ' છે	૪૨
૧૩૮	૨૭	હોયુ હોયુ વિભુ હેવદ દેવદત્તો મલત તદિ ..	૪૪
૧૩૯	૨૮	પાપાની આગ્રખાણુ યથા વિન	૪૬
૧૪૦	૨૯	મુખ્ય પ્રવલ્લ અદ્વૈતવૃત્તિનો કોટ...	૪૮
૧૪૧	૩૦	જ્યાં હૃદયનો લાગણી જન્મે છે તેજ	૪૮
૧૪૨	૩૧	દુઃખનુ ધરણુ માનુસાધી.	૪૯
૧૪૩	૩૨	દાજતોની લાલચા અને મોટાઈની	૫૨
૧૪૪	૩૩	અધ્યાત્મમાર્ગે જતા પાંડરા 'અદ્વૈત' ૫૩	૫૩
૧૪૫	૩૪	આનું જગત ફરેલ ફાગડા ઉપર	૫૪
૧૪૬	૩૫	જે આરબ નથી ફરવાનું તેને ફેરવવા	૫૭
૧૪૭	૩૬	શરણુ નદા વીતનાન પરનામાનું રહે.. ૫૬	૫૬

૮) આત્મદર્શનની ઝંખના ૬૧

૩૬	૩૬	અનુપમ આપદાયક વચનામૃત ...	૬૬
૩૭	૩૭	વદાણુવાળા જેન મુવ તરફ નજર ફેરવે	૬૫
૩૮	૩૮	જીવનરસની પ્યાસ જન્યા... ૬૭	૬૭
૩૯	૩૯	એ મહા ઈતેબરીમે દે વે વસ્ત્રમે.. ૬૮	૬૮

પત્રાંક	૪૦	મુંઝવાવૃત્તી ગનરાવું નહિ પીરજ....	૬૬
	૪૧	મુખ દુઃખનું કારણ મન જ છે....	૬૬
	૪૨	એકની આરાધના એજ સર્વની....	૭૧
	૪૩	મુમુક્ષુના હૃદયમાં સદા દિવાળી લાય... ૭૨	૭૨
	૪૪	આત્મસાધના માટે એકાંત સ્થળ જોડ્યો ૭૩	૭૩
	૪૫	ભકતોની શુદ્ધિ વિરહની જવાબાજ કરે ૭૪	૭૪
	૪૬	જાણે છે તેને જીવનમાં ઉતારવું....	૭૫
	૪૭	ઉદ્ધર્ગાત તરફ જનારને	૭૬
	૪૮	હુષ્ શોકના પ્રસંગે ઉપયોગ રાખનાર...	૭૮
	૪૯	કબૂત-દુઃખ માણસને જાગૃત રાખવા....	૮૦
	૫૦	આપણી બેઠરકારીનો ભાર....	૮૧

(૫) શ્રદ્ધા

	૫૧	જે આપેછે તેને લઈ લેવાનો....	૮૮
	૫૨	દુઃખમાં વિકાસ થાય છે....	૮૯
	૫૩	અશાંતિમાં મનને પ્રભુ સ્મરણમાં જોડવું	૯૦
	૫૪	સત્ સમન્વય નહિ ત્યાં સુધી—	૯૨
	૫૫	હૃદયમાં સત્યનો દીપક ન જુઝાય—	૯૪
	૫૬	વિષમ સંજોગોમાં પણ—	૯૬
	૫૭	ઓજસ્વીના અચળ ઉરને—	૯૭
	૫૮	વૈરાગ્ય અને અભ્યાસથી મન—	૯૯
	૫૯	આસક્તિનું બંધન શિથિલ થાય તો	૧૦૦
	૬૦	વિક્ષેપોને રોકવા તે સંયમ અને...	૧૦૨
	૬૧	શ્રદ્ધા, દૈર્ઘ્ય, અને હિંમતથી ..	૧૦૩
	૬૩	સાંવત્સરિક ક્ષમાપના	૧૦૪
	૬૩	પ્રભુને અનન્યભાવથી સ્મરણ કરો	૧૦૫
	૬૪	પ્રત્યેક કસોટીમાં કુદરતનો ..	૧૦૬
	૬૫	આત્મવિકાસ મુશ્કેલીઓમાંજ થાય છે	૧૦૭

(૬) સત્સંગની દિશા

	૬૬	ચિત્તની પ્રસન્નતા દર્દને ઓછું કરે છે	૧૧૨
--	----	--------------------------------------	-----

પત્રાંક	૬૭	મમે તેવી સ્થિતિમાં સમભાવ રાખવો ..	૧૧૩
	૬૮	સદ્ય આશીર્વાદે રહેવું ...	૧૧૭
	૬૯	મોહનીયના ભેરથી મુખદુઃખના પ્રતંગો	૧૨૦
	૭૦	સમસ્ત માણસ દષ્ટા બની .	૧૨૨
	૭૧	જ્ઞાન ક્રિયાભ્યામ્ મોક્ષ: ...	૧૨૫
	૭૨	જે વિવેક માણસને સજ્ઞાન બનાવે...	૧૨૬
	૭૩	શાંત ચિત્તથી કરેલ ક્રિયાઓ....	૧૨૭
	૭૪	મત્તમંગલુ કૃષ્ણ આત્મી મુમજ પ્રાપ્ત ...	૧૨૮
	૭૫	હૃદયંગમી સદ્વાચન...	૧૩૦
	૭૬	મંત્રારના મમે તેવા સ્વાર્થબર્યા ક્રમો.	૧૩૧
	૭૭	અતઃકરણપૂર્વકની પ્રાર્થના ..	૧૩૨
	૭૮	આત્મી મુમજણ પ્રાપ્ત થતાં જીવને....	૧૩૩
	૭૯	ધણું વાચવું તે કરતાં ...	૧૩૪

(૭) પુરુષાર્થ પર ભેર ૧૩૬

૮૦	આરાં આત્મહિતનાં ક્રમો...	૧૩૬
૮૧	આત્મી સમજણ વિના લવમુદ્રિ....	૧૪૦
૮૨	પ્રારબ્ધની બાજુમાં હૃદય શ્રેયઃ..	૧૪૧
૮૩	આધિક મુમવાચની શહુ ભેવા ગેમને	૧૪૨
૮૪	જીવને પોતાના સિવાય બીજો કોઈ..	૧૪૪
૮૫	બહારની અસર મન પર થવા ન દે...	૧૪૭
૮૬	વ્યવહારિક વાતોમાં અટવાયેલા મનને	૧૪૮
૮૭	કેસેટી સોનાની ચાચ....	૧૫૦
૮૮	તેજ અભ્યાસ સાચો કે જો....	૧૫૨
૮૯	બાહ્યપ્રદેશ અનુભવો છે તેના	૧૫૪
૯૦	અનાસકતભાવે કરવ્ય...	૧૫૫
૯૧	અપૂર્ણતાને પૂર્ણમાં પરિવર્તિત કરેલ....	૧૫૬
૯૨	પદ્ધતિ જનો વર્તમાનમાં..	૧૫૭
૯૩	માણસનું ધાયુ સદ્ય થતું નથી...	૧૫૮

(૮) પુરુષાર્થનું અધ્યયન પ્રજ્ઞા ૧૬૦

૯૪	પરમાત્મા સાથે યોગ-નિલન થયું નથી	૧૬૩
----	---------------------------------	-----

પત્રાંક	૬૫	અંતરના દેવને ઓળખી નેનો....	૧૬૪
	૬૬	માંદગી એ પ્રભુની માંદગી કરવાનો....	૧૬૫
	૬૭	હૃદયની શાંતિનો પડથો આવરણમાં .	૧૬૭
	૬૮	અનુભવી વૈરાગ્યવાન અંતર સાથે....	૧૬૮
	૬૯	પ્રત્યેક કાર્ય પ્રભુ પ્રીત્યથે...	૧૬૯
૧૦૦		અનુભવોમાંથી જ વૈરાગ્ય જન્મે છે...	૧૭૧
૧૦૧		મુશ્કેલી પણ તેણે જ મોકલી છે .	૧૭૨
૧૦૨		મનને કદી નવરું પડવા ન દેવું...	૧૭૪
૧૦૩		પોતાની ઉણપ સાચી રૂપે દેખાય ને....	૧૭૫
૧૦૪		ખીજાને સુધારવા કરતાં	૧૭૬
૧૦૫		ભગવાન સમીપે છે એમ જાનનાર	૧૭૭
૧૦૬		કદી પણ નબળાં વિચારો ન કરવા ...	૧૭૮
૧૦૭		બધો આધાર મનની સમજણ ...	૧૭૯
૧૦૮		જીવનની સફળતા જીવનને પ્રેમમય....	૧૮૦

(૬) આત્મનિરીક્ષણ ૧૮૨

૧૦૯	હંમેશા હુઃખનું ચિંતન...	૧૮૫
૧૧૦	આત્મનિરીક્ષણ કરનારને જ પોતાના..	૧૮૬
૧૧૧	અનુપ્રેક્ષાથી પોતાની ભૂલો દેવો....	૧૮૭
૧૧૨	ભાન ન હોય ત્યાં જાગૃતિ ન કહેવાય....	૧૮૮
૧૧૩	મનનો ઉદ્દિગ્ધતાથી શરીરની અશક્તિ ...	૧૯૦
૧૧૪	ઓળખાણ-પીછાણ માત્ર સ્થૂલ	૧૯૧
૧૧૫	અનંતકાળમાં જાણ્યું પણ....	૧૯૩
૧૧૬	મોટો અને અગત્યનો અભ્યાસ ...	૧૯૬
૧૧૭	કુદરતે પ્રાણીમાત્રના નિર્વાહ અર્થે..	૧૯૭
૧૧૮	જેનું હૃદય ભદ્ર હોય તે જલ્દી ...	૨૦૦
૧૧૯	પ્રકાશ અંદર છે બહારથી લાવેવા...	૨૦૧
૧૨૦	માણસ માત્ર અપૂર્ણ છે....	૨૦૨
૧૨૧	આત્મા પોતેજ પોતાનો બન્ધુ....	૨૦૩
૧૨૨	તમે વહેલાં જાગૃત થયાં તેટલાં તમે..	૨૦૪
૧૨૩	સૂતાં પહેલાં આંતરિક પ્રતિક્રમણ કરવું	૨૦૫

(૧૮) સાધનામાં બાળુનિ

૨૦૭

૧૨૪	અંતરનું સરવૈયું કાઢવાનું ન બૂલગો... ૨૧૦
૧૨૫	વિકાસનો માર્ગ મદ્ય મુશ્કેલી બરો... ૨૧૦
૧૨૬	બાળુત દષ્ટિવાગાં અર્વાત્ર આધપક ... ૨૧૧
૧૨૭	પ્રવૃત્તિ છતાં પ્રવૃત્તિનો ઓળે ન રહે... ૨૧૪
૧૨૮	અનંત શક્તિશાળી આત્મા પાન ૨૧૫
૧૨૯	નાની બૂલમાં ગેદરદાર ગત દેવસે ૨૧૬
૧૩૦	અભ્યાસના કાગળ અભ્યાસ ન કરવો ૨૧૮
૧૩૧	અવનની કાજુલંડુતાનું રહસ્ય ૨૨૦
૧૩૨	સર્વ ક્રિયાઓનો આક્ષી તમારી ... ૨૨૩
૧૩૩	આત્મશુદ્ધિ-આત્મવિકાસ કરવો ૨૨૪
૧૩૪	પાતાની કૃતિઓનો પચાલ આવે ને ૨૨૫
૧૩૫	આત્મ વિચાર કરવા તે અમૃતપાન... ૨૨૬
૧૩૬	અવનનો ઉદ્દેશ હેય અને ઉપાદેય... ૨૨૭
૧૩૭	અનંતકાળથી બીજાંયેલ અંતર્યમુ ... ૨૨૮

(૧૯) દયાબાર

૨૩૦

૧૩૮	સ્વ-પરનો વિવેક અર્થાત્ બેદગ્યન.. ૨૩૩
૧૩૯	બાવના કૃષ્ણધિની... ૨૩૪
૧૪૦	આત્મબાળુતિને અભાવે ... ૨૩૬
૧૪૧	તાપ શમાવવાની ઔષધિ .. ૨૩૫
૧૪૨	આંખનું તેટલું વલંભાનમા... ૨૩૭
૧૪૩	અનંત બંદીખાનું છે . ૨૩૮
૧૪૪	ક્રિયા એ કમ અને પરિણામ.. ૨૩૯
૧૪૫	મેય અને આંતરના માર્ગ... ૨૪૧
૧૪૬	ત્રિદોષરૂપ વ્યાધિનો ઉપાય . ૨૪૩
૧૪૭	અમતના દૃષ્ટિને દૃષ્ટ તરિકે.. ૨૪૪
૧૪૮	દૃષ્ટાએ રહી અનંતને જોવાની. ૨૪૬

(૨૦) અનંત પરવે ઝાંઝ

૨૫૦

૧૪૯	પ્રાણીમાત્ર કુદરતની રમતના સ્થાનક... ૨૫૦
૧૫૦	ઉચ્ચભાવના એ જ આત્મશુદ્ધિ... ૨૫૧

પત્રાંક	૧૫૧	સૂતાં પહેલાં મનોમય ભૂમિકા .	૨૫૨
	૧૫૨	જે ઘડીમાં ગુલકામ થયું નહિ તે .	૨૫૩
	૧૫૩	નકામી ક્રિયા અને નકામા	૨૫૪

(૧૩) સમતા

૧૫૪	પરમાત્માનું કમરણ રહે	૨૫૬
૧૫૫	લોકોના પ્રહારો અને વિરોધની	૨૬૧
૧૫૬	પોતાને પિછાળવું તે જ ભગવાનની .	૨૬૨
૧૫૭	મહા સમભાવમાં રહેવું	૨૬૪
૧૫૮	ખીજતને ખોધ કરતી વખતે .	૨૬૫
૧૫૯	અંતરાત્મા જતો છે ત્યારે .	૨૬૭
૧૬૦	પૂરી કિંમત ચુક્યા વગર	૨૬૯

(૧૪) વિદ્યેમયતા

૧૬૧	અનિવાર્ય જરૂરિયાત અને યોગ્યતા .	૨૭૩
૧૬૨	સર્વ જીવો સાથે આત્મભાવ કેળવો .	૨૭૬
૧૬૩	પોતે પૂર્ણ પુરુષ, મહાસત્તા .	૨૭૭
૧૬૪	અનાસક્ત ભાવ હોય ત્યારે .	૨૭૯
૧૬૫	અવગુણ ગળી સાડું બોલવું .	૨૮૧
૧૬૬	અલેદદૃષ્ટિથી આપણે સૌ એક છીએ .	૨૮૨
૧૬૭	સાચી સમજ અને જેટલી હૃદયશુદ્ધિ .	૨૮૩
૧૬૮	જેને આપણે અનંતકાળથી .	૨૮૫

(૧૫) વ્યવહાર-નિશ્ચયનયની સમતુલા

૧૬૯	આત્મભાન થાય ત્યારે અંતર .	૨૯૦
૧૭૦	ત્રેયના પથમાં શકિત અને .	૨૯૦
૧૭૧	અહંવૃત્તિ ગયા પછી જ	૨૯૧
૧૭૨	ઉપસ્થિતિ અને સ્થિતિમાં અનાસક્તિ .	૨૯૩
૧૭૩	સમજપૂર્વકની ક્રિયા બંધનરૂપ	૨૯૪
૧૭૪	કુદરંતી જીવન એ જ જીવન છે .	૨૯૪
૧૭૫	જે પોતાને ન સુધારે તે ખીજતને .	૨૯૬
૧૭૬	આત્મલક્ષ્યપૂર્વક કાર્યો કરનાર .	૨૯૬

૫૪૦૩	૧૭૭	આધનત્રાંખન શ્રવે આત્મવિદ્યાસના	૨૬૮
	૧૭૮	વગતાં રહેનારને ત્યાં..	૨૬૯
	૧૭૯	અત્રિનિપુરકને પુરુષાર્થ આત્મ	૩૦૧
	૧૮૦	ઋણાનુબંધ પુરે થાય એટલે	૩૦૩
	૧૮૧	વ્યવહારમાં અત્યપહલું	૩૦૩
	૧૮૨	આ વગતમાં દુષ્ટા કે સાક્ષી	૩૦૫
	૧ ૩	અર્થાં કાર્યોમાં નિરાકુળ	૩૦૬
	૧૮૪	આત્માને વંદન હોય, પ્રકૃતિને નહિ	૩૦૬

(૧૬) સાપેક્ષવાદ-સ્વાદાદ ૩૧૨

૧૮૫	સાપેક્ષતા ત્રત્ય છે નિરપેક્ષતા	૩૧૫
૧૮૬	સાપેક્ષવાગું દરેક વચ્ચન ત્રત્ય છે	૩૧૬
૧૮૭	આત્મી દષ્ટિ પ્રાપ્ત થવી એ જ..	૩૧૮
૧૮૮	નુકમદષ્ટિથી નીરખતા શીખો .	૩૧૯
૧૮૯	ત્રત્યેક ક્રિયા સદુદ્ધ થાય તેની..	૩૨૧
૧૯૦	આપણે તે દરેકમાથી આર હોયે	૩૨૩
૧૯૧	સ્વાદાદના સ્વરૂપને બાબુનાર .	૩૨૪
૧૯૨	જાનની દિશ્વ લાગે ત્યાં....	૩૨૬
૧૯૩	આમાના વિદ્યસ આટે..	૩૨૭
૧૯૪	ત્રાધ્યા સ્વસ્થને સાપેક્ષદષ્ટિથી....	૩૨૮

(૧૭) નિમિત્ત અને કૃપાદાન ૩૩૨

૧૯૫	આપણે અર્થાં અર્ધાં નુત્રાદર હોએ....	૩૩૫
૧૯૬	જેના હૃદયમાં મંજગત્સરૂપ અમવાન છે.	૩૩૫
૧૯૭	કેઈના નિમિત્તે આપણા અગરને..	૩૩૮
૧૯૮	પરમાત્માની દિવ્ય શક્તિઓ સદાગુ ..	૩૩૯
૧૯૯	નુકને છુપવનારની મુદ્દિ દુર્ગંભ છે	૩૪૦
૨૦૦	શ્રવ આજનુપી નુપ્પયાર્થ એવા	૩૪૧

(૧૮) ધનની અર્થાદા અને દાનની દિશા ૩૪૫

૨૦૧	કુદરત પર અધિષ્ઠાનનું દૃગ્..	૩૪૬
૨૦૨	અર્થઅથ દુઃખ હર્ષ બૈન્ય અનંત	૩૪૬

પત્રાંક	૨૦૩	આત્માનું અનિષ્ટ કરી જડ સફળી .	૩૫૩
	૨૦૪	વિદ્યાદાન એ પણ ઉત્તમદાન છે....	૩૫૩
	૨૦૫	પૈસા મારે જીવન નથી પણ જીવન..	૩૫૪
	૨૦૬	મુખી થવું હોય તો જીવનને..	૩૫૫
	૨૦૭	તમારા હૃદયકે સારા માર્ગે વાગાય..	૩૫૬
	૨૦૮	જીવન જીવવાની કળામાં સૌથી ..	૩૫૭
	૨૦૯	માણસ અજાનથી ખાલી થમવાજાય .	૩૫૮
	૨૧૦	જન્મળનો જન્મી મુખી છે..	૩૫૯

(૧૯) ભવિતવ્યતા ૩૬૦

૨૧૧	જે થવા યોગ્ય છે તે જ થાય છે..	૩૬૩
૨૧૨	ભાવીના ગુપ્તભાવા જ્ઞાની વિના કોણ..	૩૬૪
૨૧૩	એક સરખા દિવસ મુખના કાઠના	૩૬૬
૨૧૪	મહાત્માએ એમના પત્ર ઉપરથી જાણાય	૩૬૭
૨૧૫	થવા યોગ્ય થવાનું છે તમારે તો	૩૬૮
૨૧૬	કાળ લખિય વિના જીવ એમના પંથે .	૩૬૯
૨૧૭	કેટલાય જીવો સમજાણ વિના ભવને..	૩૭૦
૨૧૮	પુરુષાર્થજ ભવિતવ્યતાને કલિત કરે છે..	૩૭૨
૨૧૯	સમજ હોય તો મનુષ્ય પોતાનો..	૩૭૪
૨૨૦	આપણે આ જગતમાં મુસાફર છીએ .	૩૭૬
૨૨૧	હૃદયના નિયમ પ્રમાણે વાધું થાય છે .	૩૭૭
૨૨૨	જેની અવધિ પૂરી થાય છે તેને..	૩૭૮
૨૨૩	થવાનું હોય તે જ થાય છે ..	૩૭૯
૨૨૪	ભાવી કોણ મિથ્યા કરી શકે છે..	૩૮૦

(૨૦) નારી વિશેષતા ૩૮૨

૨૨૫	સક્રિય ભક્તિ કરતાં ભાવનાનું કૃપા...	૩૮૫
૨૨૬	મહાનશીલતા એ સ્ત્રીઓનો વારસો...	૩૮૬
૨૨૭	પ્રજાને આદર્શ, ખડતલ સ્વતંત્ર..	૩૮૮
૨૨૮	જીવનની પ્રત્યેકપળો ઉપયોગપૂર્વક જાય...	૩૯૯
૨૨૯	દૃષ્ટાંતે જગતનાં નાટકો જોયા ..	૩૦૨

(૨૧) સેવાયજ્ઞ ૩૯૪

૨૩૦	તાપનું કારણ મનનું માનેલ	૩૯૭
૨૩૧	જનસેવા તે પ્રભુસેવા એ હંમેશા..	૩૯૮
૨૩૨	હુખી પ્રાણીઓની નિષ્કામભાવે	૩૯૯
૨૩૩	સારાં કાર્યોમાં વિધ્નો આવે તેથી..	૪૦૦
૨૩૪	સર્વસ્વ પ્રભુનું છે તેની દલીલ પણ	૪૦૧
૨૩૫	આખું જગત સૂતું છે જાગે છે .	૪૦૨

પત્રાંક	૨૩૬	અ-લાનપંગ્ મેત્રા કરનારને મહાન	૧૦૬
	૨૩૭	અન્તાકન્થ એટલું નહીં તેટલું મન	૧૦૫
	૨૩૮	જીવન દુઃખ એ કે જીવનશુદ્ધિ	૧૦૮

(૨૨) ગાતાનુર્ગતિક પરંપરા ૧૦૮

૨૩૬	લ્યાં નજર નાંખે ત્યા સર્વત્ર	૬૧૨
૨૪૦	આ-મધન સતત આસય છે તેનું	૬૧૬
૨૪૧	માણુતનું અભિમાન નિર્યંક છે	૩૧૫
૨૪૨	અંદર અને બાહ્ય ત્યાનું કારણ	૬૧૬
૨૪૩	બુલવણીના પદ્ય જીવને બુલવે છે..	૪૧૭
૨૪૪	ત્રેણ્ય-ત્યાગ-નયન નિર્વેદન	૬૧૬
૨૪૫	કમા વીરસ્ય બુદ્ધિમ	૬૨૦
૨૪૬	નિર્જનનો ઉપય અંધાનુકંશનું	૬૨૨
૨૪૭	દૃષ્ટિ ઉપર જેવાં ચક્રમા હોય તથા	૬૨૬
૨૪૮	સ્વપ્નમાં દેખાતા મહત્વના પ્રશ્નો..	૬૨૫

(૨૩) સાધુ જીવન માર્ગ ૬૪૭

૨૪૯	નમયને નહિ જોળખનારને જરૂર	૬૩૦
૨૫૦	ધ્યેયને વગતી મહેલા ખૂબ બગતી	૬૩૩
૨૫૧	મુખ દુઃખનો મારો આધાર મન	૬૩૫
૨૫૨	બધું બાબતો કે મેળવતા	૪૩૬
૨૫૩	અન્યાય મારે તમારી સ્થિતિ	૬૩૬
૨૫૪	સંયમના વંશધારીઓમા પળું	૬૩૬
૨૫૫	સૂત્રમાથી સૂત્રકેષ આરતર્ય એ અના	૬૬૨
૨૫૬	ઉપયોગનુય દિવાલી	૬૬૩
૨૫૭	આસપના યથાતથ ધાય તો.	૬૬૬
૨૫૮	નાનું પાત પાતનાને જ	૬૬૭
૨૫૯	નૂનું નમસ્થ પાત્રી જીવમાત્રના	૬૫૦
૨૬૦	બાધ આપતી વખત જ તે પોતાને	૬૫૦
૨૬૧	પ્રત્યેક પ્રયોગ આનંદદાય પૂર્વકનો ધાય	૬૫૩
૨૬૨	કંઈક જેવા વ્યવહારથી ઉપયોગપર્વક	૬૫૫

(૨૪) સાધુના-પ્રયોગ-શીક્ષણ ૬૫૭

૨૬૩	સ્વાનુભવ કરવાનો પ્રયોગ..	૬૬૫
૨૬૪	આત્મા સત્તા સર્વના સ્વતંત્ર હોય છે.	૬૬૩
૨૬૫	આ નમયમાં મહેલા મારા નાનકેમરણ	૬૬૫
૨૬૬	જનનને નહીં સખવામાં તથા..	૬૬૬
૨૬૭	બધાને બધે સમયે બધી..	૬૬૭
૨૬૮	સસત્ર દૃષ્ટિથી તમોને મુખે દેખાય	૬૬૮

પત્રાંક	૨૬૯	સંકલ્પપાળા યુવનમાં ઘણું ઉપયોગી છે	૪૭૦
	૨૭૦	સાગરોપનાં પ્રસંગે જાગૃતિ રહેવી .	૪૭૧
	૨૭૧	મુદ્દાની ચીજના અભાવે પૂર્વાધરો પામી..	૪૭૨
	૨૭૨	હૃદયની કોમળતા. પવિત્રતા વિના .	૪૭૩
	૨૭૩	સમલાવે કમ વેદનારને..	૪૭૪
	૨૭૪	નિઃસ્વરૂપમાં ઉપયોગ ..	૪૭૫
	૨૭૫	જૂનાં સંસ્કારો ખસેડી..	૪૭૬
	૨૭૬	સાધના માટે સાધનની જરૂર ખરી .	૪૭૭

(૨૫) પ્રાર્થનાની મહત્તા			૪૮૧
૨૭૭	જો અર્થે ભાગવતી દીકરા દીધી ..		૪૮૬
૨૭૮	અપૂર્વમાર્ગે જનારની..		૪૮૭
૨૭૯	ધાર્યું ધણીનું થાય		૪૮૮
૨૮૦	તીરે હોચાડે તે તીર ..		૪૮૯
૨૮૧	માગથી કોમનું બૂડું ન થાય .		૪૯૧
૨૮૨	પ્રત્યેકે પોતાનો ગુરુ .		૪૯૨
૨૮૩	અકાચતા કરવા માટે જાપ .		૪૯૩
૨૮૪	ભય અને પ્રલોભનથી આવચેત રહેવું .		૪૯૫
૨૮૫	જગત કુન્દ્રથી ભરેલું છે		૪૯૬
૨૮૬	જ્યાં જોડાવું ત્યાં અનાસકતભાવે..		૪૯૭
૨૮૭	જેનું હૃદય સરળ તે જ પ્રભુના ભક્ત .		૪૯૯
૨૮૮	ભંકિતથી ભાવના ફળે છે .		૫૦૦
૨૮૯	દરેક કાર્ય વિવેકપૂર્વક		૫૦૧
૨૯૦	ખેંચેની-અનંપામાં પ્રભુસ્મરણ		૫૦૨
૨૯૧	જ્યાં દવા કામ ન કરે ત્યાં પ્રાર્થના..		૫૦૩

(૨૬) સમર્પણ			૫૦૪
૨૯૨	મળેલા સાધનોનો મહુપયોગ કરી લેવો..		૫૧૨
૨૯૩	જેટલું સમજાયું તેટલાનો .		૫૧૩
૨૯૪	આત્મવિકાસ માટે આત્મનિરીક્ષણ .		૫૧૫
૨૯૫	અનુભવજ્ઞાન જ સમાધાન લાવે છે		૫૧૫
૨૯૬	અજાચરિતામાં મન જ આત્માનો		૫૧૬
૨૯૭	પ્રત્યેક પ્રસંગ બોધ આપે છે .		૫૧૮
૨૯૮	પ્રતિજ્ઞા વિચાર્યા વિના લેવી નહિ		૫૨૦
૨૯૯	શ્રેયાંથીનાં લક્ષણો		૫૨૧
૩૦૦	આત્માના અનુભવીઓનો અનુભવ		૫૨૩
૩૦૧	પ્રભુ નામસ્મરણે અમોઘ ઉપાય..		૫૨૬
૩૦૨	યુવન ક્ષણિક ક્ષણભંગુર છે..		૫૨૭
૩૦૩	સત્યની કસોટી આંકરી હોય છે		૫૨૮

संतशिष्य पत्रसुधा

નૂતન વર્ષની શુભેચ્છાઓ

શિષ્યરિણી

શુભેચ્છા સતોની જગદિત કરી મંગલમયી,
જતાં મુક્તિપથે ભવિક નરનારી ઝીલ્લી લઈ;
નીતિન્યાયે ચાલે શુદ્ધ દેવજ સંપૂર્ણ કરીને,
પછી ધર્મકાંતિ મહીં મુસાફરું અંગ બનીને.

અનુદ્રુપ

વ્યક્ત સમાજ બનેની બને સર્વાંગી સાધના,
તે જ એવાં મનુષ્યોથી સંત-આશિષ સાધિકા.

સંતશિષ્ય પત્રસુધા

જરા કર્ણો કરી ખુલ્લાં, અમારી વાતને સુણશો,
ઘણા જરૂરી તણા સમયે, સુતેલા ક્યાંસુધી રહેશો ?

વખત છે અહ્ય ને ઊંચો, ઘણાં છે કામ કરવાનાં;
સંતનો શિષ્ય કહે હજીએ સુતેલા ક્યાંસુધી રહેશો ?

સમય સરખા નથી સહુના, સદા તડકા અને છાયા;
વખત આવ્યે જરૂર વા'લા, ભલા થઈને ભલું કરજો.

ભલા છો તો ભલા રહેજો, ખુરં થાવા નહિ દેજો;
તમારા દુશ્મનોનું પણ, ભલા થઈને ભલું કરજો.

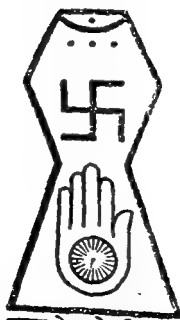
ઉપોદ્ધાત

દિવાળીમાં મળતી પરમસંતની શુભેચ્છા એ મહા-
બ્રાહ્મની નિશાની છે. કારણ કે પરમસંતનાં દિવાળી પર્વ
નિર્મિતે અનાયાસે સાંપડેલી શુભેચ્છાઓ અથવા આશીર્વાદ
સ્વપરદેય (ઉભય) કારક હોવાથી સહેજે સ્વાર્થક બની જાય છે.
અલબત્ત એવી આશિષ કીલનાર નરનારીમાં પણ યોગ્યતા તો
જોઈએ જ. જૈન આગમોમાં જેને ભવ્યત્વ કહે છે અને
સામાન્ય શબ્દોમાં જેને માનવતા કહી શકાય તે મનુષ્ય જન્મ
મળ્યા પછી પાયામાં જોઈએ. આ કારણે જ પૂજ્ય કવિવર
પં. નાનચંદ્રજી મહારાજશ્રી માનતા “માનવનો જન્મ મળવો
એ શુભ કર્મ (પુણ્ય) નું પરિણામ ખરું પણ એ પુણ્યસંચય
ધર્માનુબંધિ તો ત્યારે જ બને કે વ્યારે માનવતા પ્રાપ્ત થાય.”
આમાં સાચા સંત પ્રબળ નિમિત્ત જરૂર થઈ શકે છે; પરંતુ
ઉપદ્યનરૂપે પોતે પણ સુપ્રયત્ન કરવો જ જોઈએ.

દિવાળી એ જેમ વિક્રમ વર્ષનો આગલો દિવસ છે,
તેમ ભગવાન મહાવીરનો પવિત્ર નિર્વાણ દિવસ પણ છે જ.
નીતિન્યાયને રસ્તે ચાલી સર્વ પ્રથમ માનવી માનવધર્મ
અજવાળે અને ન્યાયસંપન્ન આજીવિકા ગેળવી સમાજમાંનાં
અનિષ્ઠ અન્યાયો દૂરથી સાચા અથવા પરમસંતનાં ધર્મ-
કાન્તિ કાચમાં દાઢ પગ રૂપ અંગ બને તો વ્યક્તિગત સાધના
અને સમાજગત સાધનાની સમતુલા બરાબર સચવાય અને
સાચો ધર્મ સુપ્રવાહિત વદ્યાં કરે.

સંતશિષ્ય પત્રમુદ્રા

મહાવીરનો માર્ગ વીરનો અને જીવનમાં ક્રાંતિ લાવનાર માર્ગ છે. તેથી એક બાબત ધર્મક્રાંતિકાર પરમમ્તના અંગ બની અન્યાયો - અનિષ્ટોનો પ્રતિકાર સક્રિય રીતે કરવાનો છે અને બીજી બાબત પોતે નીતિન્યાયને રસ્તે વિવેક-પૂર્વક આગળ જવાનું છે. જેથી દિવે દિવે પ્રગટે તેમ તેના સાચા જીવનનો એપ બીજાં એમનાં વિશેષ સંપર્કમાં આવતાં લોકોનાં અને વિચારનાં સ્વજનોને પણ લાગવા માંડે પછી તેઓ પણ પ્રેરણા ગૌણ બનાવી શ્રેયમાર્ગમાં આગળ ધપતાં થાય.

પરસ્પરોપગતો જીવમાન

પત્ર ક્રમાંક
(૧)

વાંકાનેર,
તા. ૩-૧૧-૧૯૫૩

પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં પણ ન ગભરાવું તે વિદ્યાસ છે.

તમારો પત્ર.....જાહેનના પત્ર સાથે મળ્યો છે. તેઓ સંસ્કારી અને ઉત્તમ ભાવના ધરાવનાર પવિત્ર જાહેન છે. શ્રીજી સાથેનો યોગ તેમને કુદરતે કરાવ્યો છે. શ્રીજી દિવાળીને દિવસ અહીં ચાર માણસ એમના અનુયાયીઓ સાથે આવશે. અનામકિત લાંબા અજ્યાત્રે અને ઉપયોગ શખવાધી સાધ્ય થાય છે એ તમારું માનવું સાચું છે. તમને અનુભવ થયો છે અને હજી પણ થવાનો. તમે સુવંત્ર આનંદ મેળવી શકો છો એ તમારા વિદ્યાર્થીનું કૃત છે. માણસના વિદ્યાર્થીની નિશાની એ છે કે પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં પણ ગભરાઈ ન જાય પરંતુ એની પાછળ કંઈક રહસ્ય છે, તેમા મારા વિદ્યાર્થીનો કંઈક સંકેત છે એમ બાણી જૂળ સદ્ગુણીય થાય, સમ ભાવને કેળવે અને એ રીતે પ્રભુની વધુ નજીક જાય.

જેમ ચંદનબાગાને પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં, મહાકદમ પલ્લ કંઈક કુદરતના સંકેતનું દર્શન થતું. વિદ્યાર્થીમાં વિદ્યાર્થીના આવીને ખડંગ હોય છે. એ બધી કસોટીઓ છે. તમે ઠીક ઠીક પ્રેરણા કર્યો છે. વિદ્યાર્થી પણ સંકેતનું હોય છે. અમારા સાન્નિધ્યમાં ધવળ-વાંચનના લાલ મેગલ તો કરતાં દૂર રહ્યાં રહ્યાં વિચારણા-ચિંતન-મનન અને વર્તનમાં શક્તિ અનુસાર મુકાયું એ એણે લાલ નથી.

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૩)

સાયલા

તા. ૧૩-૧૧-૧૯૬૧

નૂતન વર્ષ દ્રવ્ય અને ભાવે મંગલમય બનેા

પ્રિય જિજ્ઞાસુ વર્ગ,

નૂતન વર્ષાભિનંદન. નૂતન વર્ષ દ્રવ્યથી ને ભાવથી મંગળમય બનેા. સહકુટુંબ શારીરિક-માનસિક આરોગ્ય-અનુભવો. જીવન ધર્મપરાયણ અને વિજયવંત બનેા. પ્રતિદિન આત્મવિકાસના માર્ગે પ્રયાણ થાઓ. તમારા હસ્તથી અનેક શ્રેયના કાર્યો બનેા. એ અમારા હૃદયના આશીર્વાદ છે. તમારી ભક્તિ, સેવા, પ્રેમ ભુલાય તેમ નથી. હંમેશા પ્રભુ તમોને એવાજ પ્રેમાળ રાખે ! એજ અભ્યર્થના.

દઃ ભિક્ષુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૪)

સાયલા

તા. ૧૭-૧૦-૧૯૬૩

દીપાવલી અને નૂતન વર્ષના અભિનંદન.

નૂતન વર્ષમાં સહકુટુંબમાં આરોગ્ય, સંપ, સુલેહ, શાંતિ પ્રસરે.

તમારા આરોગ્ય અર્પવાના મિશનમાં તમો વિજયવંતા બનેા.

અનેક વ્યાધિગ્રસ્ત જીવોને તમારા હાથેથી આરોગ્યને
ધાંતિ મળે.

આત્મશ્રેયના માર્ગમાં પ્રગતિશીલ બને.

તમારા મુખ મનોરથો શ્રેયના અર્થે સફળ બને.

આ અંગારા અંતઃકરણના આશીર્વાદ રૂપે મુલેચ્છા છે.
દંભેશા પ્રાધાન્ય, સ્મરણ, ચિંતન કરતા રહેશો. ઉપાધિ ઓછી
કરશો

૫૫

૬: ભિક્ષુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૫)

સાયલા

તા. ૨૨-૧૦-૧૯૬૩

અંતરની મુલેચ્છાપ આશીર્વાદ

તમારો લાગણીભર્યો ભક્તિ દર્શાવતો પત્ર મળ્યો
નૂતન વર્ધાભિનંદન.

આપું વધુ આરોગ્યમય, પરસ્પર પ્રેમ, સેવા, સંપ,
સલાહ અને ધાંતિથી પસાર થાઓ !

તમારા હાથથી સેવાનાં, પંચપક્ષરનાં કાર્યો નિરંપૂઢ
બાવે થાઓ !

સંતશિષ્ય પત્રસુધા

આરોગ્ય આપવાનો તમારો ખીઝનેસ આગળ વધીને
આત્મ આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવા વિનયવંત બનો !

આત્મશ્રેયપથમાં પ્રકાશ પ્રગટો!

આ અમારા અંતરની શુભેચ્છારૂપ આશીર્વાદ છે.
પ્રાર્થના, સ્મરણ, ચિંતન, સદ્વાચન વિ. કરતા રહેશો.

દઃ ભિક્ષુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૬)

સાયલા
તા. ૮-૧૧-૧૯૬૪

હાર્દિક આશીર્વાદ

દર્શનાભિલાષી આર્યાજી,

નૂતન વર્ષના અભિનંદન.....તમારા સાતે ઠાણાનો
સંયમ માર્ગે પ્રતિદિન ઉત્કર્ષ થાઓ. સાચા જ્ઞાન, ધ્યાન,
તપની અભિવૃદ્ધિ થાઓ. અને બધાં ય ઠાણા આરોગ્યતા-
પૂર્વક સ્વપરતું શ્રેય કરો એ અમારા હૃદયના આશીર્વાદ છે.
આજે હાથ ધૂંજે છે તેથી વિશેષ લખાય તેમ નથી.

દઃ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક
(૭)

સાયલા
તા. ૮-૧૧-૧૯૬૪

નૂતન વર્ષાભિનંદન

(૧) નૂતન વર્ષમાં સર્વકુટુંબમાં આરોગ્યતા, સુખશાંતિ અને પરસ્પર સ્નેહવૃદ્ધિ થાયો !

(૨) તમારી શુભનિષ્ઠા, શુભવૃત્તિ તમને શ્રેયના માર્ગે દોરી તમારું શ્રેય સધાવે !

(૩) તમારા તન, મન, ધન અને શક્તિ દ્વારા આત્મ-શ્રેયનાં કાર્યો થાયો !

(૪) જીવન નિર્મળ, નિષ્કલંક, ઉજ્જવળ, શ્રેયસ્કર બને !

(૫) જીવન પ્રભુ પરચલુ અને કલ્યાણપથગામી બને !

એવા અમારા આશીર્વાદ છે. હંમેશા મુજબ વાંચન, મનન, ચિંતન, સ્મરણ, પ્રાર્થના કરવા હશે.

૫૫ શિષ્ય

પત્ર ક્રમાંક

(૮)

બહારની જેમ અંદર પણ દીવાળી ઉજવો

દિવાળીના મંગળમય દિવસો મંગળ વાતાવરણમાં મંગળરૂપ પસાર થયા હશે. બહારની પેઠે અંદર પણ કંઈક વિચાર દીપકો પ્રગટાવ્યા હશે. તે દીવાઓ બહારના દીવાની જેમ ઓલવાઈ ન જાય તેની કાળજી રાખશો. અન્યના દીવામાં પણ તેલ પૂરતાં રહેશો. થઈ રહે તો સદ્વાચન દ્વારા પૂર્ણ કરતાં રહેશો. પવન ન આવે એવા ગૂઢ પ્રદેશમાં રાખશો. તે પ્રકાશમાં હૃદયના ભાવો નીરખતાં રહેશો અને પ્રતિદિન સુધારો કરતાં રહેશો.

દઃ ભિક્ષુ

卐

ઉપસંહાર

માનવી દેવ, ગુરુ, ધર્મમાં બિન સાંપ્રદાયિક રીતે સુપ્રયત્ન કરી નથી શકતો ત્યાં લગી એના સુપ્રયત્નમાં અજગૃતિની મોટામાં મોટી આડખીલી પડેલી છે. ઘણીવાર અહંવૃત્તિ કે સ્વઅંદ ગાઢ ન થે હોય, હૃદય સરળ પણ હોય છતાં સમય નકામો વેડફવો, શુદ્ધ વ્યવહારને નામે અશુદ્ધ વ્યવહારમાં ઘણા ઉદ્યમ કરવો વિ. ભૂલો 'અજગૃતિ' ને લીધે થઈ જતી હોય છે. તેથી અજગૃતિ વિષે વધુ ઉંડાણથી વિચારવું અહીં જરૂરી બને છે. ગુરુદેવના પત્રોના હવેના પ્રકરણમાં 'અજગૃતિ' આ દ્રષ્ટિએ ધીલ અજાન પામે છે.

(૨) અન્નગૃતિ નિવારણ

શિખરિણી

નકામી ચિંતાઓ કુદરતભરી શ્રધ્ધા અવગણી,
વધારી જાળણેા ધન નજરને મુખ્ય કરવી;
અન્નગૃતિનાં ને અંશુર પ્રકૃતિનાં જ સઘળાં,
અદ્વિદ્યિવાળા મનુજમણને સર્વ તજવાં. (૧)

અનુષ્ટુપ

શાખી નિસર્ગનિધાને કુલચર બધાય બે,
દારે સ્વ અનુયાયીને સપ્રદાયે રહ્યાં રહ્યાં. (૨)
સંખ્યાનોહ સૂનો સૌ અસંપ્રદાયિકત્વમાં,
એભાળી સૌ તરે તારે 'વધારે' તે મુખર્જતા. (૩)

પત્ર ક્રમાંક
(૯)

મોરળી
તા. ૧૮-૮-૧૯૨૧

જીવનને રસમય, મધુર, શાંતિમય બનાવો.

ધર્મપ્રેમી લાઇ !

અનેક ખોટી ઉપાધીઓથી પ્રભુચિંતનમાં ચિત્ત ચોંટતું નહિ હોય ! પણ ખરી રીતે તો આવા સમયેજ ચિત્તને લગાડવું જોઈએ. સર્વ પ્રકારનાં દુઃખ અને આપત્તિના સમયે સાંભાળનાર તો તે જ છે.

મને પ્રતિદિન એ અનુભવ થતો જાય છે કે, આત્મ-કલ્યાણનાં માર્ગોમાં પરમાત્માની અનન્ય ભક્તિ એ સર્વોત્તમ અને સરળ માર્ગ છે તેમાં માત્ર અપૂર્વ શ્રદ્ધાની જરૂર છે. ખસ ! વિશ્વાસ પાકે આવ્યો એટલે તે માર્ગ સરળ બની જાય છે. તે ભક્તિજ હૃદયશુદ્ધિ કરે છે અને અંતઃકરણમાંથી આનંદ પ્રગટે છે કે જે દુનિયામાં બીજી કોઈ વસ્તુ પ્રગટાવી શકતી નથી.

આ વાત તમને જો સત્ય લાગતી હોય તો નકામી તાલાવેલી, પહોંચી ન શકીએ તેવી ચિંતા, ભાગ્ય વિનાની આશા અને તૃષ્ણાના પૂરમાં શા માટે તણાઈ મરવું જોઈએ ? ચેતાવવા માટે આવેલા બે ત્રણ વખતના અસાધ્ય, માંદગીના હુમલા હજી શું પૂરા નથી ? એ સમયના વિચારો શું વિદ્યુત્ત થઈ ગયાં ? પાળીપોષીને વધારેલી માયા અને આસુરી પ્રકૃતિ-ઓને ઓળખો લાઈલા ! ઓળખો તમને ભુલાવનાર તેજ છે.

તમારી પાસે દલીલોના સેંકડા ઘવાઓ રજુ કરે છે તેમાં તમે પેતે ભગી બાઓ છે માટે હવે તો આંખો ખોલો. અને જીવનને રમમય, મધુર, શાંતિમય અને પ્રભુસક્તિવાળું બનાવો.

બાપલા ! કેવી ચડુ બુઓ છે ? પ્રભુ તો તમારી મહત્ત્વ ભેદ રહ્યા છે અને તમને તે પૂરમાંથી પાછે વાળવા બેલાયી રહ્યા છે પણ તમે તેનો અંતરનાદ માયાના આવરણો ને લીધે સાંભળી શકતા નથી હવે તો બાગૃત થાઓ અને પુનઃ પુનઃ વિચારણા કરી જીવન મુધાધે !

દઃ બિંદુ

૫૫

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૦)

મેરબી
તા ૧૩-૧-૧૯૪૨

ગમે તેટલા વિલાપથી માત્ર કર્મબંધન થાય છે

પતિદેવના વિયોગદુઃખના શોકસાગરમાં પડેલ જંગમ સ્વરૂપ બહેન ! આશ્વાસનરૂપે મેં એક પત્ર અગદવાદ ને એક પત્ર મુંબઈ વરસાવા લખેલ. તે પત્ર તમારા વાંચકામાં આપ્યો હશે વિલાપની અતિમાત્રાથી બહેન ! તમારું મગજ અસ્વસ્થ બનવાના સમાચાર વાંચવાથી મને દુઃખ થાય છે. હું ઘણો દૂર છું નહિ તો રૂબરૂ આવી તમને આશ્વાસન આપતી પણ તે અશક્ય છે એટલે પત્ર લખું છું.

‘હું જાણું છું, મને બધી બબર છે પણ હમણાં સમય નથી.’ બસ આમ કહેતાં, વિચારતાં કિંમતી સમય હાથથી આલ્યો જાય છે. જીવે આત્મવિચારણા, આત્મચિંતા તરફ પ્રવૃત્તિના પૂરજોશમાં લક્ષ્યજ આપ્યું નથી. જીવને જાગૃત કરવા કુદરત અનેકવાર તક આપે છે, પ્રસંગો બડા કરે છે અને છેવટે ભલા અર્થે આઘાત કરાવે છે છતાં નહીં જાગનાર પાછળથી બહુ પસ્તાય છે. ભારે જોદ્દની વાત તો એ છે કે તરવા માટે મળેલાં બધાં અમૂલાં સાધનો અને સમયનો ઉપયોગ આ અબુધ જીવ બૂડવા માટે કરે છે.’

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૨)

સાયલા

તા. ૧૦-૨-૧૯૫૨

તપશ્ચર્યા કે ક્રિયાઓનું ફળ દ્રષ્ટિ પલટાવવી તે છે

વિવેક સાધનાનું દ્રષ્ટિ બિન્દુ આપણી વર્તમાન ધર્મ પ્રણાલી કરતાં જુદું છે. તેને ઝીલનારા અને પચાવનારા પણ થોડા છે. તે પુસ્તકના * પૃષ્ઠ ૧૨૧ થી ૧૩૦ સુધીમાં ત્રણ ભ્રમનો વિષય છે. ૧) દિવ્ય સામર્થ્યનો ભ્રમ. ૨) શુદ્ધ વેદાન્તનો ભ્રમ. ૩) નીર્વિકારનો ભ્રમ. એ ત્રણ ભ્રમ ઉપર વિચાર ત્રેરક નિરૂપણ કરવામાં આવેલ છે તે વાંચશો.

માણસ માત્ર પોતાનો વિકાસ ત્યારે જ સાધી શકે છે કે જ્યારે પૂર્વગ્રહની પકડ કે પોતાના જાણપણાનું અભિમાન

ન હોય અને નન્ન મુલ્ય ભેડી શકે એટલી દૃષ્ટિ વિચાર હોય. વિકાસ દ્રષ્ટિનો યથો ઘટે. અભ્યાસનું કે તપશ્ચર્યાનું કે ક્રિયાઓનું કૃત દ્રષ્ટિ પલટાવવી એ છે એ ભાવના લક્ષ-પૂર્વક સતત પ્રયત્ન કરનારા એ કૃત મેળવી શકે છે. પોતાની શક્તિ એ કાર્ય માટે જ કેન્દ્રિત કરી અને તે માટે કૃત થનાર એ વસ્તુ મેળવી શકે છે બહારથી યોડી જ મેળાવવાની હોય છે? પણ સ્વાર્થનું, કુદ્રતનું, જમણાનું-પૂર્વગ્રહનું આવરણ મોટી અંતરાયરૂપ છે.

એ આવરણ છે એમ પ્રથમ તો લાગે જ નહીં. એ તો હોય જ ભેદાયે. એ ન હોય તો જીવાય જ નહિ. એનાથી જ હું નમું છું. એમ રહ્યા જ કરે છે. અને કશું જ પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય કશું નહીં-છતાં ધાતું પ્રાપ્ત કશું છે. હું હવે બરાબર સમજાયો છું એ ભૂત તો હું મેશાં સવાર થઈને રહેલ હોય છે. પારકી ભૂલો સ્પષ્ટ અને નાની છતાં મોટા આકારમાં દેખાયા જ કરે અને પોતાની કુંઝર જેવડી મૂક નાનકડી અને અસ્પષ્ટ દેખાય એજ આવરણની અજબતા અને વિચિત્રતા છે. !!!

દઃ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૩)

ૐ

ધ્યાનગઢ
તા. ૩૦-૧૧-૧૯૫૩

પૈશં અધાર્શં તો દર્શન માહનુ છે

હવે ક્યાંય જવાના બાવ થતાં નથી. હવે નકામો સ્વપ્નર કંટાળો આપે છે. જ્યાં ત્યાં જવાની વૃત્તિ થતી જ વિરેક અને સાધના

તમારા પોતાના ગુરૂ કે ઉપદેશક તમે જાતે ન બને
ત્યાં સુધી કોટિ કલ્પાંતે પણ તમારી અતૃપ્તિ છીંપાવનાર
સંતોષામૃતનો તમે ઉપયોગ ન જ કરી શકો.

સારામાં સારા ઉપદેશકોનાં ઉપદેશામૃતનું જ્ઞાન તમે
અનેકવાર ક્યું છે. હવે તો માત્ર તેના પરિણામવાળા તમારાજ
વિચારચંત્રથી ચિંતન મનન રૂપી રસાયણનીજ આવશ્યકતા છે !
બાકી મફતનાં શેઠણાં શેવાથી ક્યું વળતું નથી. અમૂલ્ય સમય
પાણીના પૂરની પેઠે ચાલ્યો જાય છે. તમારા સિંદરાનું મરૂં
ચાલતી પદ્ધતિએ નાહુ આવે. કુદરતે બખ્ખે વાર માંદગી રૂપે
કૃપા કરી ચેતવણી આપી છતાં હજી મૃગજાળ પાછળ અશ્વને
હોડાવ્યેજ જવું એનું કળ અકેશોપ સિવાયનું શું હોય શકે ?

આત્મખંધુ ! આ બધું કોના સારૂ ? ક્યાં સુધી ? એકાંત
સ્વાર્થ માટે કે બીજું કંઈ છે ? તત્ત્વજ્ઞાનનાં પુસ્તકો વાંચનાર !
જરા તમારા જિગરને તો પૂછી બુચ્ચો કે આ વાંચન અને
શ્રવણમાંથી તમે માખણ શું તારવ્યું ? આવા અસ્થિર મન
વડે તમે શું હિત સાધી શકવાના છો ?

જગતને બતાવવાનું તો ઠીક શીખ્યા ! પરંતુ પ્રભુને
બતાવવાનું રૂડામાં રૂંડું કંઈક શીખો બાપુ ! તમારા હૃદયને
પૂછો તમને નવું-કહેવા જેવું હું શું કહું ! હવે તો તમે
ટેવાઈ ગયા એટલે અમારું કહેવું કે લખવું અર્થવિનાનું છે.
તમો તમારા તરફ દ્રષ્ટિ કરો તો હજી કંઈ બગડી નથી
ગયું ? તમારા હૃદયની દરિદ્રતા પ્રભુ મટાડે ! એજ પ્રાર્થના.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

૫૨ ક્રમાંક

અમદાવાદ

(૧૬)

તા. ૨૩-૭-૧૯૫૬

જગત અનિત્ય છે. કાલેશુભ પસારાના સ્વભાવવાળું છે.

મારા માટે તમે લખે છે તે કેવળ રાગદ્રષ્ટિ છે. મારામાં એવું કંઈ નથી એ હું ખાત્રીપૂર્વક લખું છું છતાં તમોને ન માનવામાં આવે તો તમારી મરજી હું વિશેષ શું લખું? સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી સત્ય સુમલ્ય. સ્થળથી તો સ્થળ વસ્તુ દેખાય કે જે નાશવંત અને અનિત્ય છે. નિત્ય, અવિનાશી ચીજ ને જ બાલુવા સમજવા અને મેળવવા આપણે મથીએ છીએ. “એ એક ને બાણું” તેણે સંવને બાણું. એને ઓગળ્યા એટલે બધાને ઓગળ્યા.”

એ અમૂલ્ય વસ્તુ મારા ને તમારા ઘટઘટમાં વ્યાપક છે. એ જ આપણે અંતનો વિશામે છે. એને મેળવવા સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિ નથી તે બસબર છે. પણ તમે ધણું વાંચ્યું, સાંતળ્યું, પ્રયત્ન કરો છો પણ અમૂલ્ય છે. જરૂર એ દ્રષ્ટિ પ્રગટશે, જરા પણ પ્રયત્નથી જ બને. ‘અધ્યા અને ધીરજથી એ તરફ દ્રષ્ટિ સખી પુરુષાર્થ’ થાય. તે કરે નામ સમરણ જરૂર મલકે. માણ એ પૂરશે ને તમારા હૃદયમાં આનંદની હેઠી ઊભા રશે તમે જે રસ્તે છે તે સાચો છે. વિશેષ શું લખું ?

જીવનમાં, વર્તનમાં, વિચારમાં અગાઉ કરતાં મુખ્યરો દેખાય છે એ પ્રતીતિ છે. તમારી હૃદયિકત બદલી. ખુલાસાની ઉપલબ્ધિ જમે તોટલી દેખાતી હોય, આજ તૂટ્યા જેવું લાગતું હોય; બુદ્ધિ, હોનારતો, તોફાને, વિખરદ, રાંધ

લડાઈઓ, એ બધું દારૂક કાળે બૂંસાઈ જવાનું. એમાંનું સ્થાયી કશુંએ રહેવાનું નથી. રહેવાનાં માત્ર અંતર પ્રવાહો, સૂક્ષ્મ સૃષ્ટિનાં ચિત્રો. નિત્યાનિત્યનો વિચાર કરનાર નિત્ય તરફ જ દ્રષ્ટિ કરે. અનિત્યની ઉપેક્ષા કરે. જે દાણ દાણ પલટવાના સ્વભાવવાળું છે તેનો હુપ શોક શો ? એની ચિંતા અને ઉપાધિ એ નીચે ઘસડી જનારા પ્રસંગો છે. માટે જ્યારે વખત મળે, અનુકૂળતા લાગે ત્યારે આંગો મીચી, હૃદય ઉઘાડી અંતઃદ્રષ્ટિ કરે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૭)

અમદાવાદ
તા. ૬-૮-૧૯૫૬

અજગૃત માણસ સાધનોને બંધનરૂપ બનાવે છે

તમારી ભાવના વાંચી સંતોષ થયો છે. અજગૃત માણસ પોતે પોતાનું ઈષ્ટ કરવાના સમયમાં ઈષ્ટ સાધનો વડે અનિષ્ટ કરતો હોય છે, અને હું માફ ઈષ્ટ કરું છું એમ અજ્ઞાનતાથી માનતો હોય છે. સાધનોને બંધનરૂપ બનાવતો હોય છે કારણ માત્ર અજ્ઞાન હોય છે.

સાંપ્રદાયિકતા ભારે વિષમવાદને વેરે છે. ધર્મના નામે ઝગડા, કલેશ, નિંદા કરી ઈર્ષ્યાની આગને પેટાવતો હોય છે.

મે જરા સાચી દ્રષ્ટિ પ્રગટે તો આ અનિષ્ટ પંથને છોડી
દીએ તે નિઃસંદેહ છે. આજે નિઃસ્વાધ ભાવે સાચો રહ
ખતાવનારના તોટા છે વીતસગના માર્ગમાં આવી પરિસ્થિતિ
એ ભારે દુઃખની ખીના છે. લોકો તો માત્ર ઉપરના વેશને
આચારને જોનારા છે. તમે ભાગ્યવાન છો કે તમારામાં ગુણ-
માહુક દ્રષ્ટિ છે, સત્યશોધક વૃત્તિ છે. તમે હું મેશ્યા સત્યાનુ
પ્રેક્ષી, સત્યશોધક રહેશો અને ગુણમાહુક બનશો. સદ્વાચન
સુખશો, પ્રાર્થના, આત્મચિંતન અને તત્ત્વવિચારણા કરતા
રહેશો.

દઃ બિંદુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૮)

માયલા
તા. ૧૧-૮-૧૯૬૧

પ્રતિમા નહિ પણ મહા દુઃખ આપે છે.

તમારો પત્ર મળ્યો. ધર્મ અને ભગવાન સંબંધીની
આજ મુખીની તમારી માન્યતા-ધર્મ-વિષે લખ્યું તે બધું.
તમે ઓંકાર છ ને તો માને છો ને ? તો ઓંકારની મુંદર
આદૃતિ તૈયાર કરીને તેના પર મનનું એકાગ્રચેતન-ચાલક
કરવું. છ માં બધા દેવો આવી બાધ છે. હું ૐ હ્રીં અહ
ને બાપ કરું છું. તમે ઓંકાર કરશો તો પણ મુંદર છે.
આ વિષે વધારે વિવેચન રૂબરૂ મળીશું ત્યારે કરીશું.

રામ કે કૃષ્ણ કે શંકરની મૂર્તિના ધ્યાનથી એ મૂર્તિ કૃષ્ણ નથી આપતી પણ તેના પ્રત્યેની શ્રદ્ધા કૃષ્ણ આપે છે. લોકોને લાગે કે આ મૂર્તિથી અમને ક્ષાયદો થયો એટલે જ મેં લખેલ કે તમોને જેમાં શ્રદ્ધા હોય તેને સન્મુખ રાખી ધ્યાન કરશો, તો જરૂર ક્ષાયદો થશે.

અહીં હુમણું પર્યુષણની ધમાલ ચાલે છે. સમજદાર માણસને સદાય પર્યુષણ છે. જીવનની અમૂલ્ય ક્ષણો આત્મ-શ્રેય માટે જ છે. માનવી માનવભવનું મૂલ્ય સમજ્યો નથી. પૈસા જેવા જડનું મૂલ્ય સમજ્યો છે. અનંત શક્તિમાન આત્માનું મૂલ્ય જાણ્યું નથી એટલે પરમાત્માને પણ સમજી શકતો નથી.

દઃ સિદ્ધુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૯)

સાયલા

તા. ૪-૮-૧૯૬૨

અજ્ઞાનદશામાં જીવે કચરાપટ્ટીમાંજ અમૂલ્ય સમય અને સાધનોનો વ્યય કર્યો છે.

.....જેન ગુરુપૂર્ણિમાએ આવેલાં, ભક્તિ રસ રેલાવી ગયાં. ધૂત, ભજન આદિથી આનંદનું વાતાવરણ જગાવી ગયાં.

જેનું હૃદય જાગૃત છે અને રેગક, પૂરક, કુલકના વાસ્તવિક અર્થને જાણનાર હૃદયેશ પ્રત્યાહાર ધારણા, ધ્યાનમાં

મહેજે ભેદય. એ લગનીવાળાને સંસારના કચરાપટ્ટીમાં રમ
નથી આવતો. એ મહાસત્તાના નિયમે, વિશ્વના બંધારણોનો
બળુનાર, માયાની લાગ અને માયાના પાસઝાને પિછાળી સમી-
પમાં હોય છતાં તેને સ્પર્શતો નથી. એ સુમચ્છની બલિહારી
છે. છતાં પ્રારબ્ધયોગ આવી પડે તો અનાસકત બાવે કરી
છૂટે છે.

બંધનનો આધાર પરિણામના અધ્યવસાય ઉપર છે. એ
માત્રી સમજ છે. બહિર ભાવના ફેંદી દેવી. જેથી વસ્તુ વિચારનો
રેશક કરે અને ઉપયોગી કસ્યાણુ સહાયકનો પૂરક કરી એને
દક્ષી સખવાની પ્રેકટીસ કરે. અજ્ઞાનદશામાં હવે કચરાપટ્ટીમાં
જ અમૂલ્ય સમય અને સાધનોનો વ્યય કર્યો છે, અને કરે છે.
પણ બાળ્ય તે કહેવાય કે જેની દ્રષ્ટિ બદલાયી. આગ' બદલ્યો,
વિચાર બદલ્યો અને પરમાત્માની આજ્ઞાએ પત્રભરે અને આજ્ઞાને
આસપે. જ્ઞાન-દર્શનના આરાધ્યે સ્વરૂપ સમભય. પોતાના
વીરને સ્ફુરાવનાર કઠણને પણ નરમ કરે છે. મુરકેલી તો ॥
પણ તે આપણી ઉપજાવેલી છે. આપણે આમંત્રેલી ॥ અને
આવી છે. હવે આપણે જ. સહેવું રહ્યું.

મહાપુરુષોના પડે પડેના વિચાર, ચિંતન, મનન કરનાર
પ્રકાર મેળવે છે. જ્યાં અંતઃદ્રષ્ટિ કરે છે ત્યાં અંદર સંધ-
રેલા મોટા અજગર, પશુધન, પાશવવૃત્તિનો ખ્યાલ આવે
છે. એ જ્યાં મુખી દેખાય નહિ ત્યાં લગી' એને તમવાનો,
હોવાનો પ્રયત્ન થાય જ નહિ. જોન! તમે ઠીક ઠીક પંથ
ધાર્યો છે. એ કે પંથ છે' લાગ્યો; પણ એ પંથે વળતારને
વિગ્વાસ' સખવાનો છે કે' વે'લા' મોટા પંથ-ધ્રુવીય અને
દાંપત્ત ધ્યેયને પહોંચીશું. એજ. ઠી શાંતિ.

૮: જિહ્વુ

જાય છે. સત્ય જ કહ્યું છે કે “મૃતા અમૃણિણો મૃયા
મૃણિણો સયાન્નગરંતિ.” જાગે છે તે ધન્ય છે. જાગે તે
જગાડે, તરે તે જ તારે. એ સર્વ સંમત વાત છે. નથી
થતું એ માટે પ્રશ્નાતાપ થાય, ખેદ થાય, એ માટે તાલાવેલી
જાગે તો પણ સારું છે. જીવે કરણી તો ઘણી કરી પરંતુ
‘અહુ’ ના માનના અજગરે બધું ફેંક ક્યું. સમજ્યાનું
સમજાયું નથી. જીવે વસ્તુરૂપે વસ્તુને ઓળખી નથી એટલે
રખડપટ્ટી થઈ છે. હજી સમય હાથમાં છે. પુરવાથ કરી
સવળી દિશાએ પ્રગતિ કરે તો મનુષ્ય જન્મ સફળ થાય.

દઃ લિમ્બુના પ્રભુ સ્મરણ.

ઉપસંહાર

અજ્ઞાતિમાં જેમ ખોટી ચિંતા, ખોટી જાનના, ધન
વધારવાની ખોટી લાલચ, સાંપ્રત્તાયિક અનૂન કે ધર્મપ્રેમને
નામે મળ્યા વધારવાનો મોહ વગેરે ઘણીવાર જેમ અજ્ઞા-
તિને લીધે થાય છે, તેમ બહિર્દ્રષ્ટિમાંથી અંતર્દ્રષ્ટિ
તરફ વળવામાં કે સંકલ્પ વિકલ્પના ખોટા રસ્તામાંથી પાછા
વળવામાં સ્વચ્છંદ કે અહંવૃત્તિ આદિ પણ કામ કરી શકે
છે. એટલે અહંવૃત્તિ અથવા સ્વચ્છંદ કાઢવાનો સરળ
માર્ગ પણ વિચારી શકાય તેવું ત્રીજું પ્રકરણ અહંવૃત્તિ
(સ્વચ્છંદ) કાઢવાના સરળ માર્ગનું આ ગુરુદેવના આધ્યા-
ત્મિક પત્રોમાંથી તારવવું જરૂરી થઈ પડે છે.

(૩) અહંવૃત્તિ (સ્વચ્છંદ) કાઢવાનો સરળ માર્ગ

શિખરિણી

અહંતા સ્વચ્છંદા આદી મમતા સ્વાર્થ, મૂઢતા
મહો દેશે રાખ્યા વધુ પડતી શોભા મમતાં;
થયો આત્મા છટો વધી ગયો બેહિસામમયતા,
બધું છાડી વાચો અનુમદ હવે માત્ર પ્રભુના.

અનુષ્ટુપ

કરી ક્ષેત્રવિશુદ્ધિ ત્યાં ઉપયોગ વધારવો,
પર્મની પેલણા છાંટી ઝંખના પ્રભુની કરો.
અંવદરિય થયો તેથી આવરયકતા ઘટી જશે,
ને મુક્તનો પ્રભુની ત્યાં કૃપાથી કાપે સિદ્ધિ છે.

અશાંતિના અનુભવ વિના શાંતિની મીઠાશ ન હોય.

તાપ વગર વરસાદ ન હોય અશાંતિના અનુભવ વિના શાંતિની મીઠાશ ન હોય. વિદ્નો અને અડચણો ઓળંગનાર જ નિરાકુળતા, નિરવ અશ્રુબ્ધતાના શાંત વાતાવરણના પ્રદેશમાં પગ મૂકી શકે છે ! ચત્કિચિત પ્રાપ્ત છે, તે પુરુષાર્થ અને ભગવાનના અનુગ્રહે જ. હજી અનુગ્રહ મેળવવા અને પુરુષાર્થ માટે જાગૃત રહો.

જરા નીચેના લોકો તરફ દ્રષ્ટિ કરશો તો તમારાથી અનેકગણા અસહાય, અનેકવિધ દુઃખી, પરાધીન, છતાં સંસારના ગંદા કાદવમાં ખૂંચેલા દેખાશે. એ અપેક્ષાએ તમે કેટલા સ્વાધીન, વિષયોથી નિલેપ, શ્રદ્ધાચુક્ત ભગવતી માર્ગે ચરણ મૂકનાર ભલે થોડા પણ એ તરફ મીટ માંડનાર છો, ભાગ્યવાન છો, તમે એ જ માર્ગે છો, શ્રદ્ધા રાખો ને સાથે ધીરજ પણ રાખો. સીધા ‘આત્મધર્મ’ માર્ગે નથી ચડી ગયા એટલા વધુ ભાગ્યવાન છો. તમારી જાતને ઢંઢોળતા રહેશો. જેવા બનવા માગતા હો તે લક્ષ તરફ વારંવાર ઉપયોગ આપો. એ જાતની જ પ્રાર્થના કરો. બધો બોલો ભગવાનને ચરણે મૂકી હાળવા બનો. અહંવૃત્તિ કાઢવા પ્રયત્ન અને જાગૃતિ રાખો તાપ બહાર છે. અંદરનો મેઘ વરસ્યા જ કરે છે. માત્ર એ તરફ લક્ષ નથી એટલો જ ફેર છે.

માસપણનો જોજો સંજાળી શકે એવા સમયને સમર્પો નિરાકુળ બનો. મહાતેજપુર્વ લગવાન તમારી સમીપમાં જ છે. જરા અંતર્દ્રષ્ટિ કરો. વધુ પ્રયત્ન કરો. હિંમત રાખો, પ્રયત્ન ન થાઓ. મુઝાવ ત્યારે સાદ કરે મુખથી નહિ, દૃઢ્યથી. સાચા પાપકારનો જવાબ મળે છે. પંથ પ્રપ્રશમય બનશે. અંધકાર જશે. મુમય ઘાયે લાગશે તેથી અધીર ન થશે. માલિક શહુ જોઈને જ બેઠો છે. નજર આપણા સામેજ છે. માત્ર આપણી નજર તેમના તરફ નથી એ ચાકકમ્ વાત છે. નજર નજર મળે એટલે બેસે પાર.

અપૂર્ણતા દેખાય તે સકારણ છે. હવે કરી માગણી ન કરો. આ જોઈએ ને તે જોઈએ. આમ હોય તો ઠીક એવો વિચાર પણ ન કરો. વગર માગ્યે જરૂર લાગશે તે આપશે. અને નહિ લાગે તો લઈ લેશે. અપૂર્ણતાવનો આનંદ ઓર હોય છે. દ્રષ્ટા બનવા પ્રયત્ન સેવો છે એમાં પ્રયત્ન રહ્યો. જરા નજર કરો, હતાં તે કરતાં વધુ ઠીક છે. વૃત્ત બાવનામાં ફેર પાતો આવે છે. ફરી ફરી બહારના તાપને સહન કરે એટલે પ્રભુની કૃપાનો વરસાદ આવી પહોંચશે

દઃ ભિક્ષુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૨૩)

સાવચ

તા. ૩-૭-૧૯૪૮

“અહિરુમાવં તણ અંતર કરીએ પ્રવેશાએ.”

તમારે અંતરપ્રદેશમાં વહેતા અખૂટ જરણાને માખા ફેરવા સતત પ્રયત્ન કરવો પડે. એ રસના તમે સ્વર્ગના માલિક

છો. એ તમારે સ્વાધીન છે. એ મેળવ્યા પછી બહારના વરસાદની જરૂર નહિ પડે.

દ્રશ્ય પ્રપંચો પરથી લક્ષ તથા દંધ,
બહિરભાવ તથા અંતર કરીએ પ્રવેશ જો;
કારાગ્રહથી મુક્ત બની મહાત્મીએ,
સદગુરૂનો સખી એ સુણીએ ઉપદેશજો.

આ આખું પદ વિચારજો. બહિરભાવ એટલે અહંતા ભયુ જીવન. જ્યારે ત્યારે એ અહંતાનો પડદો ચીરે જ છુટકો છે, આરો છે. અહંતાની જાંડી ખાઈ ઓળંગ્યા પછીજ અનંત વિસ્તૃત પ્રદેશમાં જવાય છે. અહંતાનો લોપ એ જ મોક્ષનો દરવાજો છે. અહંતા હોય ત્યાં સુધી પ્રકાશ - શાંતિ - સમાધિ નથી મળતી. કેમકે અહંતાના ક્ષેત્ર ઉપર જ નીચેની આસુરી પ્રકૃતિનો પ્રવાહ વહ્યા કરે છે અને જીવનને વિકૃત - બેચેન - અસમાધિવાળું કરી મૂકે છે. આ અહંતાના પ્રદેશમાંથી બહાર નીકળવા સમત્વનો અભ્યાસ કરવાથી ધીરે ધીરે અહંભાવ મોળો પડતો જાય છે. અને પછીજ અહંતું સ્થાન ચૈત્યપુરુષ-અંત-રાત્મા લે છે.

ત્યારબાદ અંતરાત્મા પોતે જ સાચી સાધના કરી શકે છે. સત્યને પિછાણી શકે છે. પ્રકૃતિઓનું નિયંત્રણ કરી શકે. એ જ વસ્તુને વસ્તુસ્વરૂપે ઓળખે. સાચો વિકાસ-પ્રગતિ સાધી શકે. ભગવાનનો ભેટો તે કરી શકે. વાસ્તવિક શ્રુતને સાંભળી શકે અને ત્યારે તેના આંતરચક્ષુ ખૂલી જાય છે. નવી દિશા સૂઝે છે. બધું નવારૂપે દેખાય છે. સંબંધોના અર્થશાસ્ત્રના રહસ્યો-જીવનની કિંમત ત્યારે જ જણાય છે. ટૂંકમાં જૂનું જગત નવા રૂપે-અરા અર્થમાં

પ્રતીત થાય છે. એ અહુંતાનો નાશ કરવામાં પ્રથમ ખૂબ તાલાવેલી, અખૂટ ધીરજ અને લગ્નતિની અપેક્ષા રહે છે.

એક દ્રષ્ટિના ગાઢ વિગિરમાંથી નીકળી મિત્રા, તારા, બાપ અને દીસા એ આર દ્રષ્ટિને એળંગ્યા પછી સ્થિતમાં સમત્વનો અનુભવ થાય છે. તમે ઠીક ઠીક પંથ પ્રાપ્ત છે. આ બધાં વ્યવહારો-સંબંધો-પરિવ્રલો-માત્ર માનેલા પ્રાણી-પદાર્થોની કિંમત અધિક આંદ્રી છે એટલે જ આત્માના ભોગે પત્ન્ય માટે સમય, સમજ અને શક્તિ ખર્ચે છે. દ્રષ્ટિ પશ્ચાત્ત એટલી જ વાર લાગે છે. ચરુઆત મિત્રાથી જ થાય છે. જેમ જેમ સદ્વિચાર-સદ્ધ્યાનના બળે દ્રષ્ટિ બદલાય તેમ જગત બદલાતું જાય અને ત્યારે જીવનનું મૂલ્ય, સાધનોનું મૂલ્ય, સમયની કિંમત સમજાયે. અને પર પદાર્થોનો મોહ એછો થયે.

આ પ્રમાણે આસક્તિ ઘટયે. માની લીધેલા મુખ-ફુલની મુંઝવણ મટયે. પછી પર પદાર્થના જવા-આવવાથી, લભ-અલાભથી તેનું ચોંટાવે એવું મહત્ત્વ નહિ રહે. પછી બનવા એક બને છે. જ્યાંથી મિથ્યા થતું નથી. એ માત્ર જોલવારૂપ નહિ રહે પણ વર્તનરૂપ થયે. એ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવા પહેલાં ઘણી મુશ્કેલી-મુંઝવણ-જેએની રહેયે. પણ જેથી જુદાવ બનવાનું નહિ. શ્રદ્ધામાં પવંત સમાન આગ નિર્લસ સાથે ખૂબ ધીરજ રાખવી. સમજાવને સાથે સાથે જોવાનું રહેવું. જમે તેવી કસોટીમાં ફોલ કે કપાવને સ્થાન ન આપવું. તમારી કસોટી કરવા વારંવાર એવા પ્રવૃત્તિ આવી પ્રયત્ન થયે પણ તમારે એ ચોરેથી સજ્જન-સતેજ રહેવું. એ જ ધ્યાન-એ જ ચિંતન, એ જ ઉપયોગ-એ જ

પવિત્ર કરે છે. સમર્પનાર ભક્ત 'મને આ જોઈએ, તે જોઈએ આ મને નથી ગમતું,' એમ ફરીયાદ કરતો નથી. ભગવાન આપે તે વધાવી લે છે. નીચિત રહો, તમારા આંધ્રે જ તમારો ઈષ્ટદેવ છે. તમારી રક્ષા એના વરદ હસ્તે થાય છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૬)

ભાવનગર
તા. ૩-૧૧-૧૯૫૧

જ્યાંથી હૃદયની લાગણી જન્મે છે ત્યાંજ પ્રેરણાનું
સ્થાન છે.

તમારા પ્રશ્નનો જવાબ સીધો છે. હૃદયની સાચી લાગણીઓ અને આકર્ષણ હોય તો અંતરની પ્રેરણા જુદી ન હોય. જો પ્રેરણા ભિન્ન હોય તો પ્રેરણા ભૂલ ભરેલી મનાય કેમ કે જ્યાંથી હૃદયની લાગણી ઊઠે છે ત્યાંજ પ્રેરણાનું સ્થાન છે. એટલે કાં તો હૃદયની લાગણી સાચી ન હોય અને કાં તો પ્રેરણામાં ભ્રમણા હોય !

જેનો અંતરાત્મા જાગૃત ન થયો હોય તેને પણ હૃદયની લાગણી ને આકર્ષણ હોય છે. અને જેટલે અંશે નિઃસ્વાર્થભાવ હોય તેટલા પ્રમાણમાં શુદ્ધ હૃદયની લાગણી હોય છે. એવા હૃદયમાંથી લાગણી પ્રગટે એને પ્રેરણા પણ શુદ્ધ હૃદયના લાગણીવાળા સ્થાનમાંથી ઊઠનારી હોય છે.

લાગણીથી આવવામાં અંતરાત્મા ના પાડતો હોય તો કાં તો લાગણી ખોટી ને કાં પ્રેરણા ઠગારી હોવી બેધરિ ! અંતરાત્મા લાગેત ધવાંના લક્ષણો બુદ્ધ હોય છે.

જે કાંઈ પરમાત્મા સાથે અનુસંધાનની વાત કરી તે વધુ પડતી વાત છે એને એવું લાગ્યું હોય તો તેની ભ્રમણા નક્કી. પરમાત્મા સાથે અનુસંધાનગાથામાં આવી રમતજ ન હોય. ગુરુદેવને અર્પણ થનારના લક્ષણમાં આજ્ઞાનું આરાધકપણું મધ્યમ હોય, જેની પાસેથી થોડો પણ બોધ મેળવ્યો હોય, જેણે થોડો પણ ઉપકાર કર્યો હોય, જે વ્યાકૃત પ્રેમથી આહુત કરતી હોય તેના પ્રત્યે આમાન્ય માણસ જેવો, ઉપકાર ન બૂલે. તો જેનો અંતરાત્મા લાગ્યો હોય તેનું તો પછવું જ શું ? સંશય અને સુવિનીત માનેલામાં આટલો ધમંદ હશે એવી સ્પષ્ટને પણ આશ્ચર્ય સખી ન હતી. જે ભાવિ હોય તે ખન્યા કરે છે એ માટે ખેદ નક્કી છે.

દઃ ભિક્ષુ

卐

ૐ

૫૪ ક્રમાંક
(૩૦)

વાંકાનેર
તા. ૧-૮-૧૯૫૩

દુઃખનું કારણ મારાખાનાથી જ ઉત્પન્ન થાય છે.

તમે જે મૂંઝવણ મને લખતાં અચક્રએ છો અને મનમાં જ સખી દુઃખ વેદો છો એ દુઃખો મારી કલ્પના પ્રમાણે

સંતશિષ્ય પત્રમુદા

તમારા માની લીધેલા સંતાનોના નિમિત્તના હોવાં જોઈએ. સિવાય તો તમને દુઃખનું કારણ નથી મારે વિચાર કર્યો તો સમજાશે કે ભાવિ મિથ્યા થનાર નથી. પ્રારંભમાં હશે તો કોઈ જૂંટવી લેનાર નથી. નહિ હોય તો ભાગ્યમાં આવ્યા છતાં નથી રહેવાનું એટલે એ ચિંતા હોય તો નકામી છે. આર પુત્રોમાં “મારા અને નહિ મારા” નો વિકલ્પ ઘણીવાર પીડા કરાવે છે. રાગ-દ્વેષના તરંગો મનુષ્ય માત્રને આવા નિમિત્તમાંથી ઉદ્ભવે છે. એ પણ વૃથા છે.

આમ થવાનું કારણ પ્રભુને ભજવા છતાં તેના ચરણમાં બધું સમર્પણ કર્યું નથી. મારા એ હજી મારાજ માન્યા છે. જો પ્રભુના ચરણમાં સમર્પવા જેટલી ઉદાર આવડત થાય તો ઉપાધિ પણ એજ વેંઢારે અને બધું સરખું પણ એજ કરે. આપણને ચિંતા માત્ર ન રહે. ગીતામાં પણ કહ્યું છે—

सर्वधर्मान् परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज
अहं त्वां सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥

“બધા વિકલ્પો, મમત્વો માની લીધેલા કર્તવ્યધર્મને છોડીને મારે શરણે આવ હું તારાં બધા-બંધનોથી, પાપ દોષોથી તને મુક્ત કરીશ. ખેદ ન કર તારા યોગ-ક્ષેમનું હું વહન પાલન-સંભાળ રાખીશ. પણ તું તારું મમત્વ મારાપણનાં બંધનો પૂર્વગ્રહોને છોડ. “તારા કરતાં હું બધું સારું કરીશ” એમ કહે છે. પણ જીવને વિશ્વાસ નથી આવતો. એટલેજ દુઃખ વેદા કરે છે. માથે ભાર ઉપાડીને ખાલી મરે છે. આપણું રાખ્યું રહેતું નથી. સમજાવ્યા સમજે તેમ નથી. આપણી દયા કે મહેર કોઈને આવે તેમ નથી. સર્વ સ્વાર્થની

બગધી ઘેરાયેલ છે. છતાં બાણે દુઃ આમ કરું તેમ કરું એટલે સરખાઈ આવશે. તેમ તેમ વધુ ગૂંચવાય છે. દુઃખ માત્ર માની રૂપેનું છે. દુઃખનું કારણ અંદર અવ્યક્ત પડ્યું છે. એને પ્રકાશ નથી ને ઉપર ઠાકઠાક કરે છે પણ કારણ અંદર છે.

નથી મારાં તેને મારાં માની મમત્વ સેવી રહ્યો છે, 'આમ છે તે આમ ધાય ને તેમ ધાય' એ કદપના અને આશાને સેવી બેઠો છે. એમ ધારણ પ્રમાણે ન બને એટલે પસંદગર દુઃખ-ત્યાગે ધારણ જ શા માટે ? ધણું હોય તેમ ધાય. મુશ્કેલ વિચારનાં અસંખ્યવાર અગર દુઃખ ભોગવ્યા છે. હવે તો વિરામ દેવો, ગમે તેવા સંયોગમાં આનંદથી રહ્યો. પ્રસન્નચિત્ત રાખનાં શીખો. દુઃખનાં નિમિત્તોમાંથી મુખ મરુભવવાની ટેવ પાડો. દુઃખ છે જ નહિ. માત્ર તમારી કદપ નામ. એવા વિચારોને સ્થાન, માન કે આવધર ન આપો.

જેના હૃદયમાં દુરિ છે, દુરિને બાપ છે તેને લાજ જ છે અને જય તેનો જ છે. તેને પસંદગર કેવો ? મંગળ સ્વરૂપ બનવાન તમામમાં બિચારો છે. બસ. આનંદ અનુભવો. મોજ રૂટો. ખેડ અકર્મણ્યને ઈન્કાર કરો. હૃદયમાંથી કચરો દાઢીને નાથની પધરામણી કરો. વિચારો નબળા પાતળાં જે બધ ઉપલવે એવા ખસતને તરત વિદાય કરવા અને બાપ ચડ કરવો. એક પત્ર નબળા વિચારને સ્થાન ન આપવું. ખોટાં ચિહ્નો તરત રૂપેશ કરવી. આનો ઉપાય,

"તમેવ આપ્તાં શરણં પ્રપદ્યે સ દેવ દેવો હૃદયે મમાસ્થમ !"

૯: બિંદુ

હાજતોની લાલસા અને મોટાઈની ખુજલી એટલી
વધારી છે કે ધારેલું નિશાન દૂર ને દૂર રહે છે.

પ્રિય ભાઈશ્રી,

તમારું હૃદય શાંતિના અર્થે તલસી રહ્યું છે. તેથી તે
ભાવના વારંવાર ઉદ્ભવે છે. પરંતુ અવર્ણનીય માયાનું
આવરણ પ્રલોભન દ્વારા તમોને અશાંતિના વાતાવરણમાં
ઢસડી લાવે છે. અર્થાત શાંતિની આશાએ અધિક અશાંતિને
સ્થાન મળે છે.

તમારી વ્યથાનું કારણ લક્ષ્મી વૈભવની અપૂર્ણતા
નથી. તે તો માત્ર નિમિત્ત છે. બ્રાંતિથી તે મૂળ કારણ
રૂપ જણાય છે. તમોને જોઈએ તેવાં સુખ શાંતિના સાધનો
કુદરતે અર્ધ્યાં છે છતાં પણ તમો જરૂરિયાતોની (હાજતો)
યશની લાલસાને, મોટાઈની ખુજલીને. એટલી બધી વધારી
છે કે એ પૂરી કરતાં તનતોડ મહેનત કરો છો છતાં પણ
ધારેલું નિશાન દૂર ને દૂર રહે છે. એટલું જ નહિ ઊલટું
વધારે અન્તર પડે છે. અને તેથી જ તમારા હૃઃખમાં વધારો
તમે અનુભવો છો.

વસ્તુતઃ હૃઃખ જેવું કશું નથી. હૃઃખ તમારું માનેલું
છે. પણ માન્યતા વળ જોવી, ન છુટે તેવી છે. તમારું
વાંચેલું, સાંભળેલું અને અનુભવેલું સર્વ કાંઈ તમારા નિર્ભળ

સંકેતપત્ર મહા વ્યાધિ પાસે નમ્રમું ધર્મ લાય છે! મારું લખાણ કે ઉપદેશ તમારા માટે અર્થ શૂન્ય છે, તો પણ સ્નેહભાવે લખાઈ લાય છે. જીલ્લ લેઈ પણ તમારું એ જ નિધન કરશે. ઔષધ માત્ર મનને આફ, જોડી જરૂરીયાત-પણું બનાવવું. પટેલાદિના ટાઇટલ છોડી દેવો.

તમારી જોડી જરૂરીયાત ઘટશે તો ખર્ચ ઘટશે અને ખર્ચ ઘટશે તો થોડે પૈસે ઉપાધિ રહિત જીવન ગાળી શકશે પણ એ બનવું શક્ય નથી. તમારી ધારણા મુજબ અવેજ ધન પહેલાં મનમાં તૃપ્તિ લાગવવી અમૂલવિત છે. છતાં સમયય તેટલું સમજો વીરમાય તેટલું વિરમો. વિશેષ શું લખું? એક નિયમ તો અવશ્ય કરો કે 'એક કલાક હંમેશા મુંદર વાંચન સખવું.' અને ન મળે ટાઇમ તો છેવટે અર્ધ કલાક વાંચવું અને અર્ધ કલાક વિચારવું. આટલું બને તો પણ તે સ્થળ માટે બસ છે.

હ: ભિક્ષુ

卐

ॐ

પત્ર ક્રમાંક
(૩૨)

સાવલા
તા. ૩-૭-૧૯૪૮

અધ્યાત્મમાર્ગે જતાં પહેલા 'અહંભાવ' ની દેવવિમુખિ કરવી જરૂરી છે.

વચન, વિચારણા, આત્મનિરીક્ષણ અને ગદ ગદ કંઠની પ્રયત્ન જેવી આત્મમુખિની ક્રિયા માટે કુદરતે તમને મુંદર

સાધનો કુદરતે પૂરાં પાડ્યાં છે. વિકાસ સાધવો કે દેશ કરવાં તે જીવની પોતાની ઇચ્છાની વાત છે.

શરીરાદિ બધાનો વહીવટ બહિરાત્મા માલિક થઈ કરે છે અને પોતાની જાતને પ્રતિદિન દ્રઢ કર્યે જાય છે અને સાથે અંતરાત્માનું ભાન જ ન થાય એ પ્રવૃત્તિ જેતરપિંડી ચલાવ્યે જ જાય છે. અંતરઆત્મા સુખ અવસ્થામાં છે એ બધી સ્થિતિ જાણવા છતાં જાણતો નથી. જે અહુવૃત્તિ કાઢવા માટેની ધાર્મિક ક્રિયાઓ કરવાની હોય છે તેને બદલે સમજના અભાવે ભલભલો વિદ્વાન ગણાતો વગર પણ અહુવૃત્તિ પોષવાની જ ક્રિયા કરતો હોય છે ! એ વિચારવા જેવું છે.

બીજું ટચલી આંગળીની ટોચ જેમ આખા શરીરનો અવિભાજ્ય અંગ છે તેમ વિરાટ મહાસત્તાના આપણે અવિભાજ્ય અંગ છીએ. તેમાં એક સૂક્ષ્મ જંતુ પણ બાકાત નથી. આપણે કોણ છીએ ? તેનું યથાર્થ ભાન આપણને કેટલો આનંદ આપે છે ? હું મહારાજના મહારાજનો પુત્ર છું એવું ભિખારીને ભાન થાય ત્યારે કેટલો નાચે ? એક જ ક્ષણમાં પામરતા પલટી જાય છે.

આપણને એ ભાન થાય એવો પ્રયત્ન-એવી વિચાર ધારા પ્રગટાવવાની જરૂર છે. એકઠાં કરેલાં દ્વંદ્વો, દ્રશ્યો, પ્રસંગો એ બધું ક્ષણિક, ક્ષણભંગુર છે એમાં હુષ્-શોક કરવા જેવું નથી. નગદવાત, નકકર વસ્તુ, આપણું મૂળ સ્વરૂપ અથવા તેનો મૂળ માલિક પરમાત્મા જેનું આપણે ઓઘદ્રષ્ટિએ સ્મરણ કરીએ છીએ એમાં પ્રતિદિન સુધારો કરવો.

પગની મુકિત છઠે, સાતમે થશે-સારું ! પગની મુકિત માટે પ્રયત્ન કર્યો એવો જીવનમુકિત માટે થાય તો જીવન

ત્રફળ થઈ જાય ! એ પ્રારબ્ધના કળબમાં નથી પણ આપણા હાથની વાત છે. જો જાગૃતિ સાચી પ્રમાણમાં થાય તો ત્રફળતા પ્રાપ્ત થાય !

૬: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૩૪)

આપણા
તા. ૧૨-૨-૧૯૬૨

જે પ્રારબ્ધ નથી ફરવાનું તેને ફરવવા લોકો મથે છે.

આઠ મહોની શાંતિ ઉપાયે આમેઘામ ઘણું ગેઠવાયા, અને એ વાદળ વિખસી જાયું. લોકોને ભય. નીકળી ગયો. લોકો પોતાની દ્રષ્ટિ પ્રમાણે દેખે છે અને એ પ્રમાણે દોડી રહ્યા છે. જે પ્રારબ્ધ નથી ફરવાનું તેને ફરવવા મથી રહ્યા છે અને જે પુરુષાર્થની બની શકે તેમ છે તે તરફ નજર પણ કરતાં નથી. ઘણાં લોકોને સત્ય સાબિતવાની કે વાચવાની નવસથ પણ નથી કે રુચિ નથી. જેને નવસથ કે રુચિ છે તેને જોઈએ તે મળતું નથી. મળે છે તેઓ લીધા પછી વિચારતા નથી, કદાચ વિચારે તો આવરી શકતા નથી નહિ તો જોયે જામવાનાં સાધનો, નિમિત્તો, દ્રવ્યો કુદરતે ટાંકે ને પનકે મૂક્યાં છે પણ પરિપાક થયો નથી એટલે જ કંચુ છે કે—

“ જિનદી બવ સ્થિતિ પક ગર્થ હે ઉનકો હે ઉપદેશ ”

તમે હૃદયેશ વાંચન, વિચારણા, પ્રથના, ગાનમંત્રણ કર્યા કરો છો, તમને એની સાતુકૂળતા પણ છે. બધી જાણ

મદદ મળે ત્યારે રાગ-દ્વેષનાં દ્વંદ્વો ઢીલાં પડે અને પશ્ચાત્તાપની આગ પ્રજળે અને પછી સ્વયં આપો આપ દ્રષ્ટિ પથ નિર્માણ થતો આવે છે.

નિરાશ થવાનું કોઈ કારણ નથી. અરવિંદ જેવાને વર્ષો સુધી સાધનામાં ગાળવા પડ્યાં છે. સહજમાં નથી બન્યું. માટે ધીરજ અને શ્રદ્ધાથી પંથને કાપ્યે જાયો. જેના હૃદયમાં પ્રભુનું સ્મરણ ચિંતન છે, પાપ ભીરુ છે, આગળ જવાની ઝંખના છે, તેનો અંતે વિજય જ છે.

દઃ શ્રેય ઇશ્વરનાર ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

આ ત્રણ પ્રકરણના પત્રોના ઊંડા સદ્વાંચન પછી અને એ અંગે ધારણા દ્રઢ બનાવ્યા પછી આત્મદર્શનની ઝંખના એટલી બધી વધી જાય છે કે એના સાક્ષાત્કાર વિના ક્યાંય ચેન જ પડતું નથી. આનંદઘન યોગી અને ભક્ત મહાસતી મીરાની આ જ દશા હતી. એક અનુભવીએ સાચે સાચ કહ્યું છે કે—

“જો મઝા ઇન્તેજરી મેં હે વહુ મઝા વસ્લ મેં કહ્યો”
જે મજા વિરહવ્યથાની ખુમારીમાં છે તે તેની પ્રાપ્તિ પછી નથી જ.

(૪) આત્મદર્શનની ઝંખના

અનુષ્ટુપ

- કમંબધેથી મુક્તિ રહે ? આત્માને વિણ આગખ્યે !
 ઘટે મનુષ્ય સૌ પેલ્યાં, આત્માને આજુવા ચાહે ! (૧)
 અદિરાત્મદશા આલે ઝંચે તેનાથી જીતે,
 અંતરાત્મદશા માંડે, માર્ગે સ્થિર થતું ઘટે. (૨)

હરિગીત

- આગસ તણ ઉધમ સણ પરમાત્મલક્ષ્ય ન ચૂકતું,
 હેમ જહાજ વાળા મુવ સામે સતત જોઈ રહે જતું;
 તોયે ખરે વચમાર્ગમાં તરશે કે દૂષણે (અ)ગંભીર,
 આત્મા ન સ્થિરતાપામતો ત્યાં જગી થતી ત્યમ ઝંખના (૩)

અનુપમ બોધદાયક વચનામૃતો

સમજવા છતાં મનુષ્યો શુભપંથ તજી દઈ અશુભપંથો કેમ વળે છે? તે વિષે વચનામૃતો-નીચેના વાક્યો કોમળ હૃદયમાં કોતરી રાખવા લલામણ છે.

(૧) માણસને જ્યાં સુધી આત્મિક સુંદરતાનું અવલોકન અને અર્પૂર્ વસ્તુનો અનુભવ ન હોય ત્યાં સુધી પુદ્ગળ પરથી મનોવૃત્તિને પાછી વાળવી દુર્ઘટ છે. કારણ કે જે સમજાય છે તે સામાન્ય અને પરોક્ષ છે. અને લલચાવનારી બાહ્ય સુંદરતા ઊંડા પ્રદેશમાં અદ્રશ્ય છે. પથ્થરને છોડી પારસમણિને સૌ કોઈ સ્વીકારે એ સ્વાભાવીક છે. પરંતુ પારસમણિ અત્યંત અદ્રશ્ય છે. માત્ર એની કથની દ્રશ્યમાન હોય એમ અનુભવાય છે તો પણ એ આનંદનો ઝરો પ્રગટ કરવાનાં સાધનો પરિપૂર્ણ આપણી પાસે છે. અખૂટ ખજાનાનો માલિક છતાં દટાયેલ દોલત વડે બનેલ લિખારીને શ્રીમંત થતાં શું મુશ્કેલ છે?

(૨) આપણા સ્વાધીન રહેલ અપરિમિત શક્તિ માત્ર જ્ઞાનના જ અભાવે પરસ્વાધીનતા ભોગવે છે.

(૩) સૂર્ય જેવો પ્રકાશિત પદાર્થ આજે અંધકારમાં ખપે છે.

(૪) અખૂટ ખજાનો ખોલવાની આવી તમારી પાસે જેને લગાવતાં શીખો.

(૫) પંથ ઘણો ધ્રુપવાનો છે. મુશ્કારી મોટી છે. સુવાનું કે બેઝી રહેવાનું આ સ્થળ નથી. યાદ રાખવું કે 'સાથે ઘણું એખમ છે.' રસ્તો ઘણો વિકટ છે અને તેમાં હુંડાસઓ બહુ થી છે. જે સાધનો વડે ધારેલ સ્થળે પહોંચવું છે તે જોઈ શકાય તો આશ્ચર્ય પછી જોરતો અને ખટયા પછી ખેંચે તૂટયા પછી તાણવા જેવું થાયે

(૬) આગસ એ જ અદ્વિતનુ અને દુઃખનુ બીજ છે.

(૭) નંગ જડેલા સોનાના ઘગીનાની લાલચે છુંદગીને મેપલા જેવી કરવી તે કરતા આદર્શ હલ્લરગણી સારી છે.

(૮) બનાવટી અત્તર કરતાં આત્માને અત્તર જેવો પુષ્કળોદાર અને ઉત્તમ પ્રકારના શુભરૂપ, બૂલબૂલવાળો બનાવવો એ આનંદ દાયક છે.

ફૂરસદ વખતે ઉપરનાં વાક્યો વિચારશે, લક્ષ્યપૂર્વક વાંચશે, વાંચ્યા પછી મનન અને નિદિધ્યાસન કરશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

૫૪ ક્રમાંક

શ્રાવનગર

(૩૭)

તા. ૧૫-૧૨-૧૯૪૧

વહાણવાળા જેમ મુત્ર તરફ નજર ચૂકતા નથી તેમ

પ્રભુ સ્મરણનું લક્ષ ન ભૂલવું યરે.

૫૬મ સ્નેહી આત્મબંધુ !

ત્યાંની ગળાબૂટ પ્રવૃત્તિ તેમાં પણ જે મોટા અગેવાન, ક્ષયદય એમને વગમવારાં ઘણાં અને મીઠાં માણસ તેથી ના પળ ન કહેવાય.

તેમાં જ રહેવાનું થયું. માણસની ધારણા ઘણી અપૂર્ણ છે જ્યારે કુદરત કે પરમાત્માની યોજના સર્વાંગસુંદર અને પરિપૂર્ણ હોય છે.

દઃ ભિક્ષુ

ક્રક્ર

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૩૬)

વાંકાનેર

તા. ૨૫-૯-૧૯૫૫

જો મઝા ઇન્ટેન્સરીમેં હૈ વો વસ્લમેં નહીં હૈ

જ્યાં સાક્ષાત્ ગુરૂદેવ ખીરાજતા હોય ત્યાં કેને અને કેવી રીતે હું સંતોષ આપી શકવાનો હતો. મારી પાસે ઉત્કૃષ્ટ કેટિનો ભક્તિભાવ પણ ક્યાં છે? તમે ભક્તિમૈયાના સજ્જતીય રહ્યા એટલે વિરહનું વેદન અનુભવો એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ અનુભવીઓ તો કહે છે કે 'જો મઝા ઇન્ટેન્સરીમેં હૈ વો વસ્લમેં નહીં હૈ' એટલે કે જે આનંદ-સુખ-વિરહ-વિયોગમાં છે તે સંયોગમાં નથી. આનો અર્થ હું એમ ઘટાવું છું કે પ્રેમી-સ્વજન-ભગવાનના વિયોગ વખતે ભક્તજનોના મન-બુદ્ધિ-ગ્રાણ બધાંય એક લક્ષ્યપૂર્વક પોતાના ઇષ્ટને સતત સંભાર્યા કરે છે. તે જ એનો દિવ્ય સંયોગ છે. એ માનસિક મિલનની મીઠાશ સ્થૂલદર્શનમાં વિરમી જાય છે. સાક્ષાત્ મિલન પછી તો એક જાતની તૃપ્તિ અનુભવાય છે ત્યારે તો શારીરિક અને વ્યવહારિક અનેક તત્વો એ સ્થિતિમાં બાધકરૂપ નીવડે છે. અનુભવીઓના અનુભવની શી વાત કરવી?

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૪૦)

વાંદ્રનેર
તા. ૧૬-૧૦-૧૯૪૫

મૂંઝવણથી ગભરાતું નહિ, ધીરજ તેને ઉપાય છે.

સમય અદ્ય છે. લાભ લેવાની ભાવનાવાળાને લાભ મળે છે. દશ'નની, સેવાની, બાળુવાની પિપાસા એ બાગૃતિનાં લક્ષણ છે. એ માગે જ આગળ વધાય છે. એ માગે ચક્રા પછી મૂંઝવણ વધે છે. એન પાતું નથી ક્ષરણ કે નીચેની ભૂમિકા છૂટી ગઈ હોય છે અને ઉપર હજુ પહોંચાયું નથી. વચલી સ્થિતિ કહેલી હોય છે. જેને કમું કરવું નથી, આગળ વધવાની તાલાવેલી નથી એને નિરાત હોય છે અને જે માણસ વસ્તુને પામેલ હોય છે તેવા આગળ ગયેલાએને નિરાત અને યાન્તિ હોય છે. વચગામ્યામાં રહેલા મનુષ્ય માત્રને કદ મૂલ વળુ - બેઠેની રહેલી છે. માટે ગભરાતું નહિ. ધેય-ધાયા અને ખંતને ઇશ્વા નહિ.

૯ બિહુ

॥॥॥

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૪૧)

મારખી
તા. ૧૮-૭-૧૯૪૭

નુખ દુઃખનું કારણ મન જ છે.

કંઈક અને તપનો અધાર એટલે જાગે મન ઉપર છે. માટે મન અને હૃદયનું એવું ઘડવર કરવું કે ચત્વરંનમ

આટલી પ્રતીતિ હોય તેને આગળ માર્ગ મળવાનો, પ્રયત્નને અન્તે પ્રકાશના પ્રદેશમાં જવાના, આમાં જરૂર અંશય ન રાખશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૪૩)

જેરાવરનગર
તા. ૨૬-૧૦-૧૯૪૯

મુમુક્ષુના હૃદયમાં ચૌદસ ન હોય સદા દિવાળી હોય

અત્રેથી સીધા સાયલા જવાની ઇચ્છા છે. ખંછી તો હુરિ ઇચ્છા બળવાન. દૂર રહેવાની ચોર મજા છે. વિરહ વ્યથામાં પણ એક જાતનો લાલ જ છે. જે થયું તે યોગ્ય જ થયું છે અને જે થશે તે પણ યોગ્ય થશે. ઇચ્છા પ્રમાણે ન થાય તો ઇચ્છનારને કષ્ટ થાય તેથી જ પ્રભુની મરજી પર છોડવું. બોબથી હળવા થાવું એમાં આનંદ છે.

દીપકનાં સાધનો તો હૃદય ગુફામાં જ છે. ફટાકડા તો હંમેશાં મુમુક્ષુ ફેડયે જ રાખે છે. તેને તો હંમેશા દિવાળી છે. મુમુક્ષુના હૃદયમાં ચૌદસ ન હોય, અંતઃદ્રષ્ટિ કરો, જરા સ્થિર થાઓ. બહારના બધાં પ્રવાહો અટકાવી દો. શાંત થઈને અંદર ડૂબકી મારો. ત્યાં હૃદયનાથ સાચા ગુરૂ બેઠેલ છે. માર્ગ બતાવનાર, દોરનાર, પ્રકૃતિના સ્વામી અંદર દેખાશે. માત્ર અહંવૃત્તિના બોખાને—બુરખાને બળ અને

અમજપૂર્વકે છોડવો પાડ્યો. ત્યાં ખૂબ નવરાશ છે. વાહ—
કેવી મજા ! કેટલા સ્વતંત્ર ભાગ્યવાન છો ! જે દ્રમે ત્યાં
ગયા છો તે પતી ગયું હશે.

■ બિંદુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૪૪)

માયલા
તા. ૮-૧-૧૯૫૦

આત્મ સાધના માટે એકાંત સ્થળ જોઈએ

અહીં સાધના મારી શકિત અનુસાર ચાલે છે. સ્થળ
તદન ધ્યાનિનું છે. ત્યાં લોકો લાભની આશા રાખે અને
તમારા જેવા સેવાની આશા રાખે, એ દ્રષ્ટિએ લાભ ગણાય
પરંતુ હું જે સાધના માટે અહીં રહ્યો છું તે આત્મસાધના
માટે એકાંત ધ્યાનિ, નિવૃત્તિ ત્યાં ન મળે. તે પ્રવૃત્તિનું ધામ
જ છે તથાપિ એક વર્ષ તો અત્રે જ રહેવાના બાવ છે. ત્યાંના
સર્વે પ્રેમીવર્તને તથા તમારા સર્વ કુટુંબને પ્રભુ સમરપુનું
કહેશે.

૬ બિંદુ

卐

લક્ષ્મીની શુદ્ધિ વિરહની જવાબા જ કરે છે.

જીવે સત્ વસ્તુ માટે તાલાવેલી કરી નથી. લક્ષ્મી આદિ ઈષ્ટ માનેલ પદાર્થો મેળવવા મનુષ્ય ભવનો કિંમતી સમય બહુ જ ગુમાવ્યો છે. લોહીનાં પાણી કર્યાં છે. વહાલાં સાથે વેર વિરોધની આગ જલાવી છે. પણ દેવ-ગુરુ-ધર્મ અને આત્મધન મેળવવા આંખ પણ ઊંચી નથી કરી. હવે જો તમારી આંખ ઉઘડી છે, પિપાસા પ્રગટી છે અને એ માટે તલસી રહ્યા છો તો તે ભાવ જ ઉત્તમ છે. વિરહથી ભાવની વૃદ્ધિ થાય છે. જે વિરહમાં મળે છે તે મિલનમાં નથી.

વિરહની થોડીક ક્ષણો પૂરણ શેઠને વધુ મળી હોત તો કેવળ પ્રગટત. વિરહના અનુતાપથી જ ચંદનખાણાની હૃદય-શુદ્ધિ થઈ. વિરહની વ્યથાથી જ રાબુલ પરમ પંથના અધિકારી બન્યાં. લક્ષ્મીની શુદ્ધિ વિરહની જવાબા જ કરે છે. એમાં શુદ્ધિના તર્કોની જરૂર નથી. તમારી ભાવસ્થિતિ સુધાનું વર્ણન એ જ ભાવનું પ્રતિપાદન કરે છે. તમે એજ માર્ગે ગમન કરી રહ્યા છો, મને સંતોષ થાય છે. હીરાબેન પછીનો નંબર તમારો આવે છે. મારાં લક્ષ્મી મને માનનાર, પૂજ્ય-ભાવે જોનાર ઘણાં છે. પણ વર્તનમાં ભાગ્યે જ પાંચ દશ ટકા માર્ક મેળવે. એમાં એમના કરતાં મારી ખામી વધારે જોઉં છું.

દ: લિલ્લુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૪૬)

કૃષ્ણકુંજ, બેરીવહી
તા. ૧૭-૫-૧૯૫૬

જાણે છે તેને જીવનમાં ઉત્તરવું ધણું કહ્યું છે

વલ્લેશ્વરી ન રહેવાયું તે સાચા માટે. તપ્તિયત્તા નિમિત્તે અત્રે અમારું આવવું થયું. એમાં કુદરતનો મોકલ માનું છે. તમારા સંયોગે પણ ચિંતાજનક છે. એમાં પણ કુદરતનો મોકલ માનવો; એ શ્રદ્ધા ન હોયો. તમોને તેની આખરે પ્રતીતિ થશે. આર્થિક સંયોગે ઉપર ધારણ ન બાધવું, એ તો ઉપરનું દ્રવ્ય છે. બીજામાં તો જે થવાનું હોય તે થયા જ કરવું હોય છે.

મનુષ્ય જગવાનને શરણે જઈ શકતો નથી. જોઈ છે પણ આવરી શકતો નથી અને મમપંખ કરવું એમાં વિશ્વાસ-શ્રદ્ધા સખી જોખે દુઃખો કરવાની દિશા ચાલતી નથી. એટલે જ ચિંતા, મુશ્કેલીઓ આપત્તિઓ વેળા હરે ઉં સહન હરે છે. એ જાતની શ્રદ્ધા પરમ દુર્લભ છે.

બીજાને જોધ કરવો, પંડિત બનવું. તપસવી થવું, લેખક-વક્તા થવું એવું-બધું સહેલું છે. પણ જે જાણે છે, સમજે છે, અનુભવે છે એ બધાને જીવનમાં ઉત્તરવું જાગૃતિ અપાડે ઉપયોગ એ પરમથેમના પંથમાં જીવન વિતાવવું-જારે કહ્યું છે. તમે એટલાં જામવાન છે કે એ વિદ્યામાં નજર માંડી છે. સંયોગ અને શક્તિ પ્રમાણે ગતિમાન છે. જન વાનમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા સખનાર ઉપરે શાંતિ અનુભવે છે જાણેને કોઈ, કોઈ મુશ્કેલીઓનાં વાળે દેખાય પણ એ

બધાં તેમના જીવનની કસોટી મારે જ હોય છે. બીજા અનેક લોકોની અપેક્ષાએ તમે સુખી છે. તે સ્મરણમાં રાખશો. મારી તળિયત સારી છે. પત્રની પ્રવૃત્તિ લગભગ બંધ છે. એકાંતમાં રહેવાની, બધા બહારના વ્યવહારોથી મુક્ત થવાની વૃત્તિ બેર કરી રહી છે. સાયલામાં સ્થિરવાસ રહેવાનું નક્કી કર્યા પછી રહી ન શક્યો.

તમે જે વલણ કલકત્તામાં લીધું તે ઠીક ઉત્તમ કયું છે. ત્યાગભાવ, ઇશ્વર ઇચ્છા, પ્રેમની ભાવના એ જ શાંતિકર છે. ગમે તેવા સંયોગોમાં પ્રસન્નતા જાળવી રાખવી એ સાચી સમજણનું ક્ષણ છે. સમજણ છતાં દેવને લીધે પ્રકૃતિની પરાધીનતાથી મન કાબૂને ગુમાવી બેસે છે. છતાં સાચી સમજણવાળો પાછો કાબૂ મેળવી શકે છે. ચિંતન અને દર્શન ભાગ ૧-૨ પંડિત સુખલાલજીનું પુસ્તક જરૂર એકવાર તમારે વાંચવા જેવું છે.

દઃ લિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૪૭)

સાયલા
તા. ૬-૬-૧૯૬૨

ઉદ્ધવગતિ તરફ વધનારને પ્રાપ્તિને અભાવે વેદના રહે છે

અધ્યાત્મરસમાં નિમગ્ન આર્યાજી !

તમારા પત્રમાં અંતઃકરણના ભાવો વાંચી આનંદ. નિખાલસ હૃદય જ આત્મ વિકાસની સાક્ષી આપે છે. કલ્યાણની

ઝંખના, પિયસા અને અલીપ્સા ન એ માગેં છાં જશે નીચેથી ઉપર ચઢનારની અંતસ્થિતિ સ્થિતિ એવી જ હોય છે. ઉપર ચઢ્યું ન હોય અને નીચે જવાય તેમ ન હોય તેવી વચલી બૂમિત્રમાં શેષાર્થ રહેલાને તમોને અત્યારે થાય છે તેવું દુઃખ, વેદન, ખેડ, ચચા કરે છે. એવું વેદન નીચલી બૂમિત્ર-વાળાને થતું જ નથી. એ તે નીચે રહી મોજ કરતાં હોય છે. અને પૌદ્ગલિક પદાર્થો, માન, પાન, દીર્ઘિલાધાના ખુમ્મસમાં અટવાતાં હોવા છતાં મોજ કરે છે. જ્યારે બ્રહ્મ-મનિ તરફ પ્રયાણ કરનારને વસ્તુની પ્રાપ્તિના અભાવે વેદન રહે છે.

અને તમે જેમ લખો છો કે વારંવાર તેજી મંદી થયા કરે છે, ધારણ પ્રમાણે થતું નથી આમુરી ભાવો નીચે ધસડ્યા કરે છે. એ સંભવિત છે માટે નિસદ્ધ ન થાઓ. પુરુષાર્થ ચાલુ રાખો. તમે રસ્તા પર છો, વિલંબ થાય એ સંભવ છે, પણ અવળે માગેં નથી તેની ખાત્રી રાખો.

પ્રસન્ન ચિત્તે સદા વિચરવું. આત્મવિચારણા, સ્મરણ, ચિંતન, સ્વાધ્યાય, ધ્યાનાદિ પ્રવૃત્તિ વડે આત્મગુપ્તિ કરવાના પ્રમાદ ન કરવો. ખૂબ શાન્તિથી સાધના ચાલુ રાખવી. તબિયતને ખૂબ સાચવીને ક્રમ લેવો. સમયને સદુપયોગ પાંચન, વિચારણા, આત્મચિંતન, ભજન, પ્રાર્થના વેળા આત્મ ગુપ્તિનાં કાર્યો કરવાં એ જ દ્વિતવાદ છે.

૬ શિષ્ય

પત્ર ક્રમાંક

(૪૮)

સાયલા

ના. ૧૩-૭-૧૯૬૩

હુધ્-શોકના પ્રસંગે ઉપયોગ રાખનાર સમભાવ
કેળવી શકે છે.

ત્યાંની પરિસ્થિતિ જાણી. કુદરત જીવને અનુલવ દ્વારા વિકાસ કરાવે છે એ જીવ સમજતો નથી. જીવ માત્ર સુખ-દુઃખ, શાતા-અશાતા, અનુકૂળતા પ્રતિકૂળતા તરફ લક્ષ રાખે છે. એના સંકેતને સમજનાર વિરલા હોય છે. ખેલ કરનાર ને મજા હોતી નથી. જોનારને મજા હોય છે. તેમ જગત અને તેના વિધ વિધ પ્રસંગોને, પ્રાણી-પદાર્થોને દ્રષ્ટા તરીકે જોનારને વગર ખંધેજ મજા પડે છે. એ તમે જાણો છો. એને આચરવાના પ્રયાસ કરતા રહેવું.

હુધ્-શોકના પ્રસંગે ઉપયોગ રાખનાર સમભાવને કેળવી શકે છે. જીવનનો ઉદ્દેશ સમભાવ (સમત્વ) પ્રાપ્ત કરવાનો છે. એ મુક્ત થવાનું પ્રવેશદ્વાર છે. ઉદય આવે તેને સમભાવે ભોગવવાનો અભ્યાસ ગમે તે સ્થળે રહીને થઈ શકે છે. ઘડીકમાં અંધારું અને ઘડીકમાં ઉજાશ થાય એ ભૂમિકા ઉપર તમે છો.

સમજ વગરની ક્રિયા નીરસ લાગે, પણ સમજદારને નીરસ ન લાગે. ક્રિયા વિના ચાલે જ નહિ. જીવનનો સ્વભાવ જ ક્રિયાશીલ છે. કુદરત અભ્યાસ સાથે જ પરીક્ષા લેતી હોય છે. જાગૃત આત્મા એ જાણે છે. જીવને અભ્યાસ અર્થે જ પ્રતિકૂળ સંયોગોમાં કુદરત મૂકે છે. સાક્ષી કે

દુષ્ટને મુંઝવણ થતી નથી. માંહે પડનારને મુંઝવણ થાય છે કેમ ? બસબસ છે કે નહિ ?

કુદરત જ્યાં યોજના કરે ત્યાં યોજાવું એની યોજનાના આપણે હુકમ-ચોક ન કરવો ઘટે. એ આપણે તેને અને તેની યોજનાને માનતા હોઈએ તો અમારા વિચારો-અમારી પ્રતિકૃતિ સાથે છે. તો અમે સાથે જ હીએ. એક દ્રષ્ટિએ બધું કટપન્નામય છે. મૃતુ-ચિત્ર આનંદ વિના બધું કાટપનિક જ છે મારે ઉત્તમ પ્રકારની કટપન્નામ વિશ્વથી આનંદ મેળવશે.

અમામમથી મળેલ વિચારોને વાગેળવા, પચાવવા, ફાળ પાડી નકામી ન બાચ તેની કાળજી રાખવી. મુશ્કે વાત વરણને બીનું રસમુક્ત સાચી અનુવાણ કરી શકે છે. 'ચિત્ત મરણ' એમાં પારદી ગરજ બેઝવવા પડતી નથી. એમાં આપણે સ્વતંત્ર હીએ માત્ર આવડતની જરૂર છે. અમરબાવે સેવામાં એકાધું, કુદરત રૂઠે ત્યારે મળાવ નિરૂપ્ય બને છે. રૂઠિ ચુસ્ત વર્ગનું પણ એક દયા જનક દ્રવ્ય છે.

તમારી કટપન્ના સાચી છે. વાચનમાં અંતે વિવેક પર્વત ઉપર આબ્યા હીએ. બવચકના કૌતુકે આગળ વધે છે. સાત સહસ્રીનું વણન-સાત્વિક પુર, અપ્રમત્ત શિખર, નૈન પુરોના વિસ્તાર હવે આવશે. સાજગતર અધિકારીની ખાતી છે. મનોમય રીતે પિતે પિતાની વ્યવસ્થાનું હાય છે. 'અધ્યત્મ વાર્તાકૃત' પુરો થયે છે.

જેને અમરતત્વનો અનુભવ થયો હોય છે એવા અમર પુર પિતાના અનુભવને વ્યક્ત કરવા સ્વકલ મેળવી રહિ

ભાષા નકડી કરીને ભાષામાં તેની ગૂંથણી કરતા હોય છે જિજ્ઞાસુએ કેવળ જિજ્ઞાસુવૃત્તિથી એના ભાવને ઉકેલવા નેહ્યો. ને એવી વિવેક શક્તિ ન હોય તો સાધક કેટલીક વાર ગુંચવાઈ પાછું જાય. વિવિધ પુસ્તકોનું વાંચન કરતી વખતે ને દ્રષ્ટિ સંપન્ન પુરુષોની સાનિધ્યમાં વાંચન થાય તો જ અપૂર્વ લાભ મળે. અથવા સાધક પોતે તૈયાર હોય તો સ્વતાંત્ર વાંચનથી લાભ ઊઠાવે ! નહીં તો પછી 'ભૌતા-ચાર્યાના શિષ્ય' જેવું થાય. આ તો રહેજે સ્કૂલુ" તે લખ્યું છે. એજ.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૪૯)

સાચલા
તા. ૧૯-૮-૧૯૬૩

કળ્પ દુઃખ એ તો માણસને જાગૃત રાખવા
કુદરતની રમત છે

શ્રેયના માર્ગે જવાના અભિલાષી ભાઈ તથા પવિત્રાત્માએન !

તમોને ભાગ્યવાન એટલા માટે માનું છું કે તમારા ઘરમાં સંપ છે. એક રાગ છે. ધર્મની ભાવના છે. આજી-વિકાનં સખ છે. સંતતિ સુખાત્ર છે અને પ્રભુ પ્રત્યે શ્રદ્ધા છે.

લક્ષ્મી ગમે તેટલી ઘરમાં હોય પણ ઘરમાં મુખત્ર
અગ્નિની ખામી હોય, ધર્મ કરતાં ધનની લાલચા વધુ હોય
તે તે નિર્ભાગી મનાય છે. આરોગ્યનો તમારામાં ઘેલી ખામી
છે. એ તે તમોને જાગૃત રાખવા કુદરતની રમત છે. ઘેડું
ફ.અ પણ જીવને કસોટી અર્થે હોય છે. એમાં જેટલો ત્રમ-
ભાવ તેટલી કમની નિજંસ થાય.

તમારા કરતાં ઘણાં ટીં બચાંકર રૂઝવાળા, આર્થિક
મૂંઝવણવાળા, પરપર કુચુપેની જવાળામાં બગલા અનેક
માણસોને તમને અનુભવ છે તે દ્રષ્ટિએ તે તમે ઘણા મુખી
ને પુણ્યવાન છો. હવે તમે આત્મારે ધારે એટલું આત્મધન-
આત્મશુદ્ધિ કરી શકો એટલી આનુકૂળતા છે. તમોને સાચી
સમજ છે. જેટલું વર્તનમાં મુકાય તેટલું ચાંચન સફળ
થયું ગણાય.

દઃ બિંદુ

卐卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૦)

સામલા
તા. ૨૭-૧૦-૧૯૬૩

અપખી બેરહાસીને જાણ કુદરત ઉપર નાંખવો ન ધરો

ફુ:ખ દઈ બરો પત્ર મળ્યો. ચાંચે, ધારવા કરતાં
વધારે સમય પીણ અને પરવશાવાનાં મયો. છતાં હજી
મુઠા મળા નથી એ આટે ખેડ થાય તે સ્થાવરિક છે. પણ

તાત્વિક દ્રષ્ટિએ વિચાર કરે તો એમ કેમ ન માનીએ કે આના કરતાં વધુ સ્વજ્ઞાના નિર્માણમાંથી, કુદરતે જગ્યાવીને નામનીજ સ્વજ્ઞા કરી છે ! કુદરતે પગને ખેડવી ન નાંખ્યો આપણા થોડા પ્રમાદથી થોડી ઈજ્ઞા થઈ તેમાં આપણી બેદરકારીનો ભાર કમ કે કુદરત ઉપર નાંખવો ન થટે.

લોકો કહ્યા કરે છે કે ‘આમ થવું ન જાય’ એ. બીચારી, પરણીને તરત રાંડી, વિધવા થઈ, છોકરો ના’વા ગયો હોતો ને ખૂડી ગયો. પ્રાયમસની જાળ લાગીને જળીને મરી ગઈ. દેન અકસ્માતમાં એ’શીનું મૃત્યુ, હોડી ઊંઘી વળીને પંદર જણ ખૂડી મુવા, પ્લેન તૂટ્યુંને આટલાં માણસો મરી ગયાં. આ બધું આપણી દ્રષ્ટિથી અઘટિત લાગે છે પણ પડદા પાછળનું નિર્માણ પ્રારબ્ધ કોઈ જોતું જ નથી !

એન ! વિચારવું એ જોઈએ કે બીજાઓની અપેક્ષાએ મને ઘણું સાફ છે. મારી ભૂલોનું પરિણામ મારે પ્રસન્નતા પૂર્વક સહિવું જ જોઈએ એમાં જ સાચી સમજ છે. અહીં આવી ન શક્યાં પણ ત્યાં રહ્યાં તમે ઘણું મેળવ્યું છે. મેળવવું ને ખોવું એનો આધાર મનની સમતુલા પર છે. સોજ માલીસથી અને જલડપ્રેસર દવાને આરામથી કાલ મટી જશે. મનને ખૂબ પ્રસન્નતામાં રાખો. તમારાથી હજારગણી વેદનાથી હજારો માણસો રિખાય છે. પરાધીનતામાં સ્ત્રીઓ દુઃખના લીધે અગ્નિસ્નાન કરે છે. એવાં અનેક સ્ત્રીપુરુષ કરતાં તમે ઘણાં સુખી છો, એ પરમાત્માની કૃપા માનો.

એ કૃપા સાગરના ગુણગાન, સ્મરણ, ભજન, કીર્તન વધુ કરો. એને જ અર્પી શકાય તો બધું સમર્પી બોલથી ! બનો ! એ જરૂરનું છે. એકલો જ્ઞાનયોગનો માર્ગ

પણુમને ગુપ્ત ગનાવે છે. લાગે રમણીક, કેમકે એમાં માત્ર
સ્વની વાનો જ કરવાનું હોય છે! લાલમાં અભિમાનની
મુદ્ધિ થાય છે. તે કરતાં સમજપૂર્વકનો ભક્તિયોગ શ્રેષ્ઠ છે.
એ માગે અનેક ભક્તજનોએ પોતાનું જીવન પ્રભુ ચરણે
અર્પીને લાલ મેળવ્યો છે. આટે જૂઠા વિચાર પૂર્વક ભક્તિ
માગે જેનાં નસના, મેવા, કંડૂણા, નિર્દોષતા અને અનાસક્ત
આવ કેળવાય!

હંમેશા જીવનચર્યા તરફ દ્રષ્ટિ ગાળવી કે જેથી
આમૃતિ, હંભ, અભિમાન, ઈર્ષ્યા, દ્વેષ જેવી ઝેરી પાપવૃત્તિઓ
ન પેલી વ્તય એટલા સુલભ રહેવું એ આટે ધૈન્ય પ્રભુ,
એકનાથ, જ્ઞાનદેવ, સંત મૂળદાસ જેવાનાં ચરિત્રો વાંચવા,
વાંચવાર વિચારવા અને અનુમેક્ષી કરવાં રહેવું એ ધંધપંથ છે.

શરીર દ્વે માડે કામ આપતું નથી. પસંપીન જેવું
છે જન્મ ઉદવાપીન આખી આલમ છે તે આપણે પણ સંજો
તેમ રહેવું. તમે અત્યારે અશ્વત્થ વેદનીયતા ઉદયના વર્ત્ત
હો. શ્વત્થ વેદનીય કરતા અશ્વત્થ વેદનીય એક દ્રષ્ટિએ
ઉપકારક છે, જો જીવે મધ્યસ્થભાવ કેળવ્યો હોય તે, નહિ
તો આવા પ્રસંગે જીવ વધુ વ્યાકુળતા પેદે છે અને પરિજ્ઞાને
આત્મ તેજ ગુમાવે છે.

સદ્જ્ઞાને તમે ઉચ્ચદશનાં અધિષ્ઠારી હો એટલે
નીચેના ક્ષેત્રક વિચારી, મનન કરી પ્રવૃત્ત રહેશા. “અપિદપ
પરયતઃ કસ્ય” વિશેષ શું હજુ? અમૃત પીરસ્યું છે, જેનું
મન સમજાવ-ભાવિત છે ક્યાં વ્યય ત્યાં શાંતિ છે. શાંતિ-
આનંદ-માલ એ બધા આધાર સ્થાન પસંદ નથી, અપર

મન ઉપર છે. ઘડવાનું મનને છે. પછી વાંચનથી ઘડો, તપથી ઘડો કે સત્સંગથી ઘડો, મન અસ્થિર હોય તેને ક્યાંય શાંતિ નથી.

ઉપસંહાર

આત્મ દર્શનની ઝંખનાને લીધે ઉદાસીનતા જરૂર આવે. ઉદાસીનતાનો રહસ્યાર્થ 'ઉંચે બેસવું' તે છે. ઉંચે બે બેસે છે તે પોતાનો બધો ભાર કુદરત પર નાખવા જાય છે. અહીં ઘણી દ્રઢ શ્રદ્ધાની જરૂર પડે છે પણ શ્રદ્ધામાંય બેઠરકારી નહિ પણ બબરદારી રાખવીજ જોઈશે. આ રીતે અર્ધશ્રદ્ધા અને અશ્રદ્ધા એ બન્નેની પેલે પાર જઈ સુશ્રદ્ધા અથવા જ્ઞાનમય શ્રદ્ધા અનિવાર્ય આવશ્યક થઈ જાય છે.

ૐ

૫૪ ક્રમાંક

(૫૨)

સાવણ

તા. ૪-૬-૧૯૫૨

દુઃખનાં વિદ્વાસ ધાય છે મુખમાં અટકે છે

તમે હાલ જે મુંઝવણ અનુભવી રહ્યા છો, આવવાની ઈચ્છા છતાં મુશ્કેલીએ આવવા ન દીધા. મનુષ્ય ધારે છે તેમ નથી બનતું. એનો તો તમને અનુભવ છે. તે પછી ખેદ શા માટે? 'ગ્રાખ્યો નિયતિ બલાત્' એ વાક્ય તમારા ચાર સંબંધી છે. મહાપુરુષ કહે છે-પ્રતિકુળ મુશ્કેલીમાં મન્યદ્રષ્ટિ (નમદ્રષ્ટિ) વિદ્વાસ નાથ છે. દુઃખના જ વિદ્વાસ ધાય છે મુખમાં વિદ્વાસ અટકે છે એટલે જ સ્વર્ગનાં દેવો વિદ્વાસ નથી કરી શકતા તમારા કરતાં અનેકનાની વિદ'બાળાઓ, મુંઝવણો, કષ્ટો જનનના અસંખ્ય છુપે પેદી રહ્યાં છે, એ અપેક્ષાએ તમારી મુંઝવણ અટકે છે

માથે ખેંચે સખનારને મુખદુઃખ બન્નેનો સ્વાદ લેવો પડે છે. આજે તરફના અનુભવ વચ્ચે પણ અંતરની ઊંડી, નાની સમજ રીતગીત આપે છે. ઊંડી સમજણ બહુ મૂંઝવણ વસતું છે. આ બધા વાદળાં વિખરાઈ જવાનાં. વિદ્વાસ છુપે છે જે ધાય તે સારને માટે. પૂજ્ય મહા સખે 'હાસનોંધાં, જયસ્તેષાં, કૃતાઃ તેષાં પરાજયઃ!'

નમદ્રષ્ટિને જાણ મનુષ્ય પદાત્મક પદાની રચના જેવું હોય છે! હવે જે સાચી સમજણને અનુભવ છે મનુષ્ય જાણે છે. પૂજ્ય મહા સખે જાણે છે. અનુભવ જેવો છે જે

સંતશિષ્ય પત્રમુદ્રા

પણ શિક્ષણ જ છે. ખૂબ શાંત રહો, ગધું મારું થશે. સાધનામાં અનેક વિધ્નો આવે છે.

દઃ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક
(૫૩)

માયલા

તા. ૧૮-૧૧-૧૯૫૨

અશાંતિમાં મનને પ્રભુ સ્મરણમાં જોડવું

આજે જ્યંતિના દિન તરીકે લોકોએ પ્રવૃત્તિ કરી છે. તમારું કલકત્તા જવાનું હાલ મુલતવી રહ્યું તે જાણ્યું અને મનની અશાંતિ પણ જાણી. અશાંતિના પ્રસંગમાં વાંચન ન કરવું પણ જાપ કરવો. જે નામનો તમે જાપ કરતા હો એ જાપ સતત કરવો. બીજા વિષયમાંથી મનને ખેંચી લઈને પ્રભુ સ્મરણમાં જોડવું એ સર્વોત્તમ ઉપાય છે.

આવી પડતી આપત્તિઓ વિપત્તિઓ થોડો વખત તો માણસને ગભરાવી મૂકે અને પ્રકૃતિઓ મનનો કબજો લઈ લે પણ આ બધી કસોટીઓ છે અને કસોટી આ માર્ગમાં ચાલનારને થાય છે. એમાં જરાય નવાઈ નથી. જેમ જેમ પંથ કાપશે તેમ તેમ વધુ કસોટીના પ્રસંગો આવે પણ તેથી જરા પણ ગભરાવું નહિ. વિચલિત ન થવું. એ બધા પ્રસંગો માયાવી દૃશ્ય છે. ક્ષણિક છે પણ જાણે હવે શું થાશે એમ બહીષકાવનારા હોય છે. આવા પ્રસંગે પણ ખૂબ શાંતિ, ખૂબ વ, અખૂટ ધીરજ અને શ્રદ્ધા રાખવાં. શક્તિ અને જોગ કરવો.

એ બધું પ્રભુના ચરણે ધરી છું તેનો બાપ કરવો એટલે એ વાદળાં વિખરાઈ જશે. અને તારાગી અનુભવશે. આવા પ્રસંગે જ વૈરાગ્ય પ્રાપ્તિના અને બચનવૃદ્ધિ કરવાના નિમિત્ત બને છે.

વાંચન તો તમે ઠીક ઠીક કર્યું છે. દુવે તો બધાં વાદળાં વિખરાઈને દુઃખ્યાદ્રશ્ય સ્વચ્છ ન થાય ત્યાં મુધી જળ પડે શરૂ થાયશે. નવસર મળે તેટલો વખત જળ જ કરશે. ચિંતાના, ઉપાધિના, વ્યાધીગતના બધા પ્રસંગોને પ્રભુના ચરણારવિમાં મૂકી બાર ઓછ કરશે. એને નાપથા જેટલી ધ્યાને ધીરજ પ્રગટાવશે.

જપ કે બચન બંને માથે ન થાય; ચિંતા કરવાથી ચિંતા મટતી નથી પણ બમાળી પડે છે. માટે જેમ પ્રભુની નરજ દોષ તેમ થાય જેમ નનપાંડુ કરીને એા હોં બહાનું નો બાપ કરશે. કોઈ વિકલ્પ થાય તેથી શું થયું? આખી દુનિયા વિકલ્પ દોષ તો પણ એક માંડ નાથ પડના દોષ તો કશી અટકાવ નથી! માટે જસ પણ બપ કે શોકને દરવા ન દેશે. એ બધી બૂનાવચને આપણે જ સપરેલ છે.

આ પ્રસંગે તો નિનિત નાત છે પરવનાસ અદર છે. અને તે પણ તમે નારન બદલ્યો એટલે તમેને પણ વાગવા, પાછા પસવી લાવવાના પંગત છે. કુટુંબ કોઈકું મુંબાપેલ તમાને બાપે છે કે પાછા વળે! નાહ તો પરના દલિય દાવાનજ બની બરખી ખાશે. એ બતલબના પિચ્ચે અદરની પ્રકૃતિ દોષ થાય છે પણ દુવે પાછા વાગવાનું ન દોષ! અથા તનપે કોનાં ઉપર પપ કે કોષ કે દેષ જેનું જસપણ ન થાય. નાત શાનિપૂર્વક મનુર બપે જ વાંચન

છે. લડવાનું અંદર છે. દુશ્મનો અંદર છે, બહાર કોઈ દુશ્મન નથી એ તમારી સમજણને બગડત રાખશે. રખે ભૂલતા. બાણો છો તેને વર્તનમાં મૂકવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે !

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૫૪)

સાયલા
તા. ૧૫-૬-૧૯૫૫

સત્ સમજાય નહિ ત્યાં સુધી જીવન પસરે થાય નહિ

અનાદિકાળથી રાગદ્વેષવશાત્ જીવને સ્થૂલ પદાર્થો પ્રત્યે મમતા રહ્યા જ કરે છે. સત્-સમજ્યા મિવાય કદાચ પર્યાયનું પરિવર્તન થઈ શકે પણ દ્રવ્યનું નહિ. એના માટે સાચી સમજણ અને દિવ્યદ્રષ્ટિ જોઈએ એટલે જ મહાપુરુષોએ શ્રદ્ધાસહિત જ્ઞાન પછી ચારિત્ર કહ્યું છે. અખંડ અવિનાશી, ધ્રુવ અને અચળ આત્મતત્વની સાચી જિજ્ઞાસા બાજે ત્યારે તેના વિરોધી દરેક પદાર્થનો મુકાબલો કરી અચળ શ્રદ્ધા પ્રગટાવવી જોઈએ. ત્યાર પછી જ અરુપી આત્માના સૂક્ષ્મ-ભાવોનું નિરીક્ષણ કરવાની આવી મળે છે. ખાલી વાંચનથી તો નહિ. આ જ્ઞાનને દરેક અનુભવીઓ અનુભવવાણી દ્વારા પ્રગટ કરી ગયા છે.

વર્તમાનકાળે પણ ઘણાં વિરલ આત્માઓ જગાડી રહ્યા છે પણ અધિકારી અને પાત્ર જીવોની તૈયારી હોય તેટલું

જ અચરી શકે અને શ્રદ્ધ અમર તે જનનની નવીન વાત્સ
જાત્રાવતા જનનના જાણએ દ્વાર એ બધી વાતે બાજુથી કદાચ
બુધ્ધિને વિકાસ થઈ શકે, નવું બાજુવાનુ મળે પણ આત્માના
અનુભવને પાછાંથી પણ ન મળી શકે ! આત્મવિકાસની
ગંધ પણ નહોતી એવાના નકામે સમય શા માટે ગાળીએ ?

દેશ પરદેશના નવીન સુખાચાર કરતાં આંતરના પ્રદેશમાં
કાંઈ ઉતરીએ તો ત્યાં ગલી ગુફાઓ અને અનેક દેશો એવા
નરત છે કે જે સી રીતગત, શાંતિ, આનંદની લહેર અને અનુભ
વનધિ છે કે જે આ જડ જાણનાં પુદ્ગલોથી વળું ન કરી
શકાય તેમ નથી, મદ્દાપુરેષે પણ આ અનુભવને વાળી ઢાલ
કાઢી શક્યા નથી તે પછી અરપણ મનુષ્યનું તે શું ગણું ?

સીતમન પંચ આઠી નિહરબધી બનવે કટ્યાબુ ત્યાં
આનંદ બાંધે બહિષ્ કરવી એ પ્રેમપંથ પાવત્ર છે તેમ
નરત છે. જ્ઞાન માગે ટેકવ આવે ! કનંગેત્ર કાઢાંચે માન
છે. એ જાને પંથથી નિસંગે આ માન છે ! છતાં બાનુતિ
એકેએ એકે કે જ્ઞાન પૂર્વકની બહિષ્ ભાઈએ. પ્રગણ રાગ
અમુક ભૂમિકા નુપી સોને રહે જ છે. બહિષ્ અને પ્રેમ
તે નુખકરત છે પણ તેમાં રહેલી મમતા જ દુખકર છે
પ્રેમનો પ્રસાદ અંગાત્ર નીર લેયો નિનંગ અને પપિત્ર હોય
પણ જવારે એ પ્રેમ સ્વરૂપની નિત્યતા છોડી અનિત્ય પદ્યો
પર હોય છે ત્યારે તે તમથી મહિન બને છે અને પરિપૂર્ણ
હૃદય, ખેડ, બચ, દોષ, -જ્ઞાન, જ્યોત, વિજ્ય એ બધા
પરિવર્તનના નુખ દુખ અનુભવે છે.

આપણે એ દેહની પેદા પાર વતતા અનુભવે એ ..
ખાત્ર થઈ જઈએ તે પછી ત્યાં રાગદ્વેષના કુલિની જન્મ ૫૧

મંદ હોય છે અને તેથી શુભાશુભ નિમિત્તોની અસર પણ ખડુ જ અદ્ય હોય છે. અનંત શક્તિશાળી આત્મા લાખો ગાઉ દૂર વસનાર વ્યક્તિના અંતર મુઘી પહોંચી શકે છે. આત્મભાવે આત્મામાં મળી જઈએ તો નજીક દૂરના ભેદભાવો ટૂળી જાય છે. અભેદ ભાવે એકતા સાધો, ખૂબ આનંદ આવશે. ભક્તિભાવ દ્વારા સાક્ષાત અરિહંતને પણ માનસિક દબનથી ચિત્ર ખડું કરી એ મય ણની જવાની અધિકારી ભવ્ય આત્મા-ઓની શક્તિ છે તો પછી પ્રત્યક્ષ ગુરુદેવને સમીપમાં જ પ્રતિ-ક્ષણ નીરખવા અને ચિરકાળ ટકી શકે એવી સાચી શાંતિની શોધમાં અંતર્ગુહમાં ઉતરી પડવું એના જેવો બીજો કયો આનંદ હોઈ શકે? જે ઈચ્છશો તે બધું ત્યાંથી જ મળશે. અંતરાવલોકન કરશો.

દઃ ભિક્ષુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૫૫)

સાયલા
તા. ૨૯ ૧૨ ૧૯૫૫

હૃદયમાં સત્યનો દીપક ન જુઝાય તેની કાળજી રાખવી

જે વ્યક્તિ તમોગુણ કે રજોગુણના પ્રદેશમાં વિચરતા હોય તેની પાસે સત્ત્વગુણની આશા ન રખાય. દયા ખાવા જેવા માણસ પ્રત્યે તો પ્રેમભાવે વર્તવું. જેવા મગજમાં જે માલ સર્ચો હોય તે એજ પ્રમાણે વિચારે અને આચરે સત્ત્વ-ગુણના અભ્યાસીએ પોતાના સ્થાનથી વિચલિત થવું ન ઘટે. રીલાવો નવા નવા રૂપે આવીને સત્ય જેવું અસત્યને રજૂ

કરે તેથી દેવી બાવને ઝખનારા અમુક વિકારો બાવને
કરતા નથી. કમોટી એવીજ હોય છે.

આખા જગતને મિત્ર બનાવવાની બાવનાવાળા
પિંચમુને ધારૂં સદન કરવું પડે ત્રિનિશ્ચય સિવાય આગળ ન જ
બ્યારે કાગ પાકશે ત્યાં જે રેરેરે સુધરાં સખનારા પાત્ર નમ
ને પસાશે પણ કાગના પરિપાક વિના ઉપાય કરવાથી
કાયદો નથી. આપણે તો આપણા નિયત કૌલ નામંભા નિ
શ્વી 'પરમાત્મા સુવને સદ્ગુણિ આપે.' એમ હૃદયનું હૃદય
પરમાત્માના સમરણને સુવને દીપક ન બુદ્ધિય નેની કાગ
સાંપથી. બાકી તો જેના જેવા ઉદય કાગ સ્થિતિ પામ
વિના તીથ'કેંડ પણ સુધારી શકતા નથી

તજિયત પ્રતિકુલ હોવાથી આવવાની ઉપાય ન કરવી
ત્યા પણ તમે સુમધ્યા છે એટલું કંઈ શકાય યથાશક્તિ
મયલ કાય તં ધારૂં છે. બાકી તો જેના હૃદય મળેલા છે
ને ફર છતાં સમીપ જ છે. ક્યા દિગ નથી નખ્યા ત્યા
સમીપે છતાં ફર છે. ગીતનો ઉડે આધાય વહે છે
વમાસ અંગરજીવનો ખોસક, વાચન, વિચારણ, સમરણ,
પ્રાર્થના એ જ સવન શુભિ, સવન પાંચક તરંગ છે, બાકી
તો બ્યવહાર સહાયતા પૂરતું છે અને પ્રારબ્ધ અનુભવ કરવું
જ પડે.

એ બધું પ્રજા સીધે જ અપાનકત પો. વિદે ન. મે
કયા સમર પ્રસન્નતાથી કરો છટ્ટુ. તબ્બતી બકિતને જુવ
નને હું બાકું છું. તબ્બતી જેવા પિત્તન, પિંચતુ નને
પીળા મધ્ય નથી. આખને કરમે સખનારા પેડેજ કાય છે.
હાલ એકલા હોવાથી વાચન વિચારણ, સમરણ, વિચાર.

પ્રાર્થના, ભજન વિ. નિરાકુળતાથી થનાં હશે. તમારી લાઈન દોરી બંધાઈ ગઈ છે. લક્ષ્ય, ક્યેય, નિર્ણય તથા પછી પુરુષાર્થની જ જરૂર રહે છે, વિદ્યો તો આવે જ નં કસોટીરૂપ હોય છે. ઉપયોગને સ્થિર કરવામાં જ સાચી સમજ આવે છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૫૬)

મોરબી
તા ૧૩-૧-૧૯૫૬

વિષમ સંયોગોમાં પણ પ્રસન્ન રહેવાની ટેવ પાડો

તમે દક્ષિણા માટેના જે પ્રશ્નો પુછાવ્યા તે તમે રૂબરૂમાં આવશો ત્યારે ચર્ચીશું પત્રથી સંતોષ થશે નહિ..... ખરેખર તમને પત્ર લખી તેડાવ્યા છે. જો આવી શકાય એવા સંજોગો હોય તો આવશો. તમારી પરિસ્થિતિ વિષમ છે. એ હું જાણું છું પણ એમાં મારા પ્રભુનો સંકેત હશે ! તમારી કસોટીનો અવસર છે, તમારે મનને વિષમ સંયોગોમાં પણ પ્રસન્નતા રાખવાની ટેવ પાડવી પડશે. બધા સંયોગો ક્ષણિક છે. ચાલ્યા જવાના છે. ખૂબ શ્રદ્ધા રાખો.

તમારાથી હાલ વાંચનમાં સારો રસ લેવાય છે અને એથીજ પ્રશ્નોની પરંપરા, શંકા તર્કો ઉદભવે છે. એ સ્તુત્ય છે. બધો ભાર ભગવાનના ચરણે નથી ધરી શકાતો એટલેજ શંકેલીઓનાં દર્શન અને ચિંતાઓ રહે છે. જીવે કોઈ વખત

એ માગ' લીધે નથી. એટલે વિજ્ઞાન આગ્યો નથી. એ બુદ્ધિગ્રાંતી છે પણ તમે એ લિ'ચાળે ચડી રહ્યા છો એમ મને લાગે છે.

દ: બિંદુ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૫૭)

આયત્ર
તા. ૧૬-૫-૧૯૫૭

આજરૂવીના અચળ ઉરને કોઈ ફોફી શકે ના

તમારા મારે વફલજ કવિનું લખેલ 'આધ્યાત્મિક પત્રો' એ પુસ્તક મોકલાવેલ છે. તમારું વાંચન ઉચ્ચ કદાનું છે. એટલે કદાચ આ પુસ્તકનો વિષય તમાને સામાન્ય લાગશે પરંતુ તમારું વાંચન શોખ ખૂબ છે. એટલે એકવાર તો તમે જરૂર વાંચી જશો. લેખકના દૃઢ્યબળનો, સંસ્કારિત્વનો અને આધ્યાત્મિકતાનો ઠીક પરિચય થશે. સામાજિક પરિવર્તન, પ્રયત્ન લેનબજ ખદુમુખી હોય છે. એ વિષય કરતા તો કદાંક નકરે વાચન, મનન અને સાધનામાં જ સમય પસાર થાય એ વાત ઈન્દ્રિયા યોગ્ય છે.

'જીવન સંશોધન' શ્રી મેતાનું વાન્યું. સાપેક અપામને મારે એમાંથી ખૂબ તાલી અને રસ લઈ રેરવા નાંડી શકે એવું એ વાંચન છે. એની જીવનદ્રષ્ટિ એકજ વાક્યમાં સમ બાજની હોય તો એન કદિ સકાય કે "સત્ત્વ જાતનજીવ આદુલ હખી સંજંવન્ય આજગ દોકે અજાત્ય સાથે જાતેનજીવ

સંતશિષ્ય પત્રસુધા

કેળવવા, પોતાની જાતને તટસ્થ, સમતાયુક્ત અને પ્રસન્ન રાખવી.” આ એક જ ધ્યેયને સમજાવવા તેમણે ઉત્તમ પ્રકારનો જીવનયોગ આપ્યો છે. જેઓને આ જાતનું લક્ષ્ય નથી હોતું અથવા જેઓ સાચી સાધનાને માર્ગે વળ્યા નથી તેઓને આ પુસ્તકમાં રસ ન આવે એ દેખીતી વાત છે.

સંસારની તમામ સ્થનામાં સુંદર અને અસુંદર એમ બન્ને તત્ત્વો તાણાવાણાની જેમ ગોડવાયેલ હોય છે. કોઈ વખતે અને કોઈ સંયોગોમાં સુંદરતા બહાર ઉપસી આવે છે. તો કોઈ પ્રસંગે અસુંદરતા બહાર આવે. એ બધા પ્રકારમાં સાધુ પુરૂષો સમભાવ, શાંતિ અને સ્વસ્થ દશામાં નિજાનંદની મોજ માણતા હોય છે. એ જ એના જીવનની બલિહારી છે. જો એ દોર ચુકી જવાય તો એ જીવન પણ સંસારનું એક ભૂંડું સ્વરૂપ ખડું કરે છે.

તમે આધ્યાત્મિક સિંચનની અપેક્ષા રાખો છો એ તો તમારા ભકિતમય અંતઃકરણની ભૂખ છે. પરંતુ આખરે તો સ્વાશ્રય અને સ્વાવલંબનથી એ ભૂખને શાંત કર્યે જ ખરી કૃતાર્થતા અનુભવાશે. એના માટે સ્વસ્થભાવે સતત ચિંતન સતત જાગૃતિ રાખવાનો પુરૂષાર્થ કરતા રહો તો એ વધુ ઉપકારક બનશે. એનો અર્થ એવો ન કરવો કે “પોતાના પરમ ઈષ્ટ પુરુષનું અવલંબન છોડી દેવું” એ તો બને જ કેમ? પરંતુ ધ્યેયમૂર્તિને જીવનના તમામ ક્ષેત્રમાં એવા વ્યાપક રૂપે અનુભવવા પ્રયત્ન કરવો કે જેથી આપણા અંતઃકરણમાં મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત અને અહંકારમાં સ્વયં એનાં આંદોલનો ઊઠ્યા કરે. જુદાપણું લાગે જ નહિ. હું છું કે આ પ્રયોગ જરૂર અઘરો છે અને ખાસ

કરીને જેનું દિલ માત્ર ભક્તિ પ્રધાન હોય તેને માટે તે
પૂર્વ જ આકરે પ્રયોગ છે એમ છતાં નિષ્ક કેળવવામાં આવે
તે અન્યાય નથી !

સંતશિષ્ય પત્રમુ

૫૫

૬: ભિક્ષુ

૫૪ ક્રમાંક
(૫૮)

ૐ

સાચલા

તા. ૪-૮-૧૯૬૧

વૈરાગ્ય અને અજ્ઞાનથી મન સ્થિર કરી શકાય છે,
પુરુષાર્થના નિમિત્તે આશીર્વાદ આપતો તમારું પત્ર
મળ્યું. વાંચી તમારા અરબાવ માટે સંતોષ. કામ્યા અને
વિરાગ્ય પૂર્વક અનુદાન આપુ શખરો જરૂર તંથી લાભ થશે

ખીનું વ્યવહારમાં નુકસાનેલા નાતનું મન અસ્થિર રહે
એ સ્વાભાવિક છે. ખીનના અનુને એક પ્રશ્ન પૂછે છે,
જ્યામના શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે વૈરાગ્ય અને અજ્ઞાનથી મન સ્થિર
થાય. અજ્ઞાન તો ના, સ કહે છે પણ વૈરાગ્ય નથી. અસતિને
સંનું મન હાલતે રહે છે વિખસેયેતું રહે છે. જોતિક પદ્યકેન્દ્ર
પ્રેમ, અનકિત છે, તેમ પ્રેમ પ્રભુ પ્રાપ્તે નથી. ક્યા
છે, જરૂરિયાત છે ત્યાં મન સ્થિર થાય છે તથાપિ મનને
એકાગ્ર કરવા માટે નીચેના પ્રયોગ કરો.

તમે જે કંઈને હાથ નામતા હો, એના પર કામ્યા ને પ્રેમ
તે કેવળી નુંદર અનિદુતિ સમુદાય સર્જીને તેના પર નજર

ચિયર કરતી આંખો બાંધે ન પાડતી. મનમ પિત્તી મર
માયાં ગિના એક આપને બેઠીને તે પ્રતિદ્વિ
તેણા કરે, જેટલી વાર આનિનેન જિવં શકો, ત્યાં મુખી એ
નામ વાટક કહેવાય. આ પ્રમાણે રોજ બે-ચાર મિનિ
વધારતા જવું. કંઈએ ન આવે નેટલા વખત વાટકનો સમ
વધારતા મન શાંત અને સ્વસ્થ થશે. પૂરેપૂરું એકાંક
યતાં પ્રતિદ્વિ કરતો સફેદ પ્રકાશ દેખાશે.

આ પ્રયોગ પ્રથમ બહારનું વાટક પછી તમે આંખો
બંધ કરશો ત્યારે પાણુ એ પ્રતિદ્વિ દેખાશે. રાત્રે આંખ
બંધ કર્યા પછી પાણુ અભ્યાસને લીધે દેખાશે. આ પ્રયોગ
શ્રદ્ધા અને ધોરજથી નિયમિત સતત કરનારને ખૂબ શાંતિ
રહે છે.

યાદ રાખો કે તમારાં ભાગ્ય પ્રમાણે તમારા વગર
માગ્યે તમને મળી જવાનું જ છે. તમારો પ્રયત્ન નિમિત્ત
માત્ર છે. તમારો આ વૈભવ, અનુકૂળતા, સ્મરણ, ચિંતન,
અનુકાન એ વૃદ્ધિ કરનાર છે. શ્રદ્ધાથી બધું ઠીક થશે.

દ: લિધુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૫૯)

સાયલા

તા. ૪-૫ ૧૯૬૨

આસક્તિનું બંધન શિથિલ થાય તો બહારનાં બંધનો
બંધનરૂપે રહેતાં નથી.

પત્રનો પ્રત્યુત્તર આપવાની પરસ્પર ભાવનાનું કોસિંગ
થાય છે, એ કુદરતી છે. તમે બંધન માટે લખ્યું તે બરોબર

છે. બહારનાં બધાં દેખાતાં બંધને અંદરના બંધનેને આભારી છે. અંદરનું-આત્મકિત્તવું બંધન શિથિલ થાય તો બહારના બંધને બંધનરૂપ ન રહે.

માહ માટે પણ તમે ઠીક વિવેચન કર્યું છે અને તેનું સમાધાન પણ કર્યું છે તે યોગ્ય છે. માહ, કપાળ, વિપર્યાય બધા પ્રકૃતિની વિકૃતિ છે. વિકૃતિ ન હોય તો સંસ્કારની રમત જ ન હોય. આ વિકૃતિ છે, એવું જાન થવું તે જ્ઞાન વસ્તુને વસ્તુરૂપે યથાર્થ ઓગળાવવા ત્યાં આ બાજીગરની બધી બાજી સમાઈ જાય. એ દ્રષ્ટિ, એ ગ્રમજ, એ અનુભવ થવાને માટે જ જ્ઞાન, બકિત અને ક્રિયાઓ છે. સત્યંગ-શ્રવણ વિગેરે છે. સંમજાજુના અભાવે ખાણની થીડ મટાડવા પખાલીને ઘન અપવા જેવું કરે છે.

પ્રકૃતિની વિકૃતિ અસાધને આભારી છે. દુઃખન અંદર છે અને લગાઈ બહારના માગી અને પછાઈ નાથે થાય છે એને ઉપાય મહાપુરુષે સમ્યગ્વિચાર કહ્યો છે. નિઃસ્વરૂપને બાળ વાનું તથા નિઃસ્પર્શને બેઠ પારખવાને ઉપાય સદ્વિચારજ છે એ ઉપાય સત્સંગથી તથા સદ્વચનથી, ચિંતા, મનન અને નિદિધ્યાનથી પ્રગટે છે.

જે વાત તમે અનેકવાર સાબળી છે, વાંચી છે, તેને ક્રિયામાં મૂકવાનો પ્રયત્ન તમે શકિત અને સંભેદન પ્રમાણે કરી રહ્યા છો તે સારી વાત છે. પ્રયત્ન અને રૂઝવણીની ભેદ જ ન જેમ વધતી જાય તેમ તેમ ફક્ત આસિ થતી દેખાયે. પ્રયત્ન પ્રયત્નનીજ રૂઝ છે. બહારના આવી પછાઈ તો સદાચક્ર અને એટલું જ. એ ભાગ્ય પુરુષાદ્યથી અંદરનાં અવરોધ મટે,

જેને શાસ્ત્રમાં ભવસ્થિતિ કહે છે. પણ એ સમજપૂર્વકના પુરુષાર્થથી જ બને છે. પુરુષાર્થમાં પણ શ્રદ્ધાની અપેક્ષા રહે છે.

૬: સિદ્ધ

卐

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૬૦)

સાયલા

તા. ૪-૧૨-૧૯૬૨.

વિક્ષેપોને રોકવા તે સંયમ અને સમજપૂર્વક
ખસેડવા, પરિવર્તન લાવવું તે તપ કહેવાય.

શ્રેયપથગામિની આર્યાજી,

આ બધા ક્ષણિક તરંગો છે. એ બધા સમાર્થ જવાને, અલોપ થવાને સર્જાયેલા છે. આપણે આપણા તરફ વધુ લક્ષ્ય આપીએ તો પૂર્વના સાચવી રાખેલા, જરૂર વિનાના નડતર રૂપ સંસ્કારોના જથ્થા જણાશે અને તે જ પગલે પગલે વિક્ષેપ કરી રહ્યા છે. એમને રોકવા એ સંયમ છે. અને તેને ખૂબ સદ્વિચારપૂર્વક અને સમજપૂર્વક ખસેડવા કે પરિવર્તન કરવું એ તપ કહેવાય છે. તે માટેનો મંદ પુરુષાર્થ પણ કાળના પરિપાકથી તીવ્ર થશે.

પાંચ સમવાયમાં કાળ એક સમવાય છે. એમ ન હોત તો કેવળ જ્ઞાનીના યોગથી સર્વ કોઈ યોગ પામી તરી જાત. પણ એમ થતું નથી. એમાં જેની (આત્મજ્ઞાન-આત્મભાનની) જરૂર છે, તેની ખામીને લીધે પૂર્વોનાં પૂર્વો

બળનારાં પણ છૂટી શક્યા નથી. એ આવી, એ ગૂંચ, એ વીંટા-એ મૂક ચાલીને અભાવે એમ ને એમ જ રહ્યો છે. છતાં જેના હૃદયમાં શ્રેયની ઇચ્છા છે, ન થતી રૂપ તેને અફસોસ છે. આવક બચકને ખચાલ છે, કાળજી છે એ શુભ ચિન્હ છે એ આત્મ વિકાસમાં હોય મટે છે. મારે નિરાશ ન થવું, એ ચાલી મગશે, એ દ્વાર બિઠશે.

શ્રદ્ધા રાખો, બહારથી લેવા જવું પડે તેમ નથી. માત્ર એ ખજાના તરફ દ્રષ્ટિ પાડવી જોઈએ. એ બધું સમય આવ્યે થશે અને તેટલી જાગૃતિ રાખવી, અને તેટલા ઉપયોગ રાખવો. જીવન જેવા મહાન આત્માને પાત્ર બગવાન સમીપે ઓરંગ થયેલ તો આપણા જેવાને થાય તેમાં નવાઈ નથી પણ ઉપાય શ્રદ્ધા અને નવત આત્મજાગૃતિ છે.

૬ બિંદુ

ૐ

૧૭ ક્રમાંક

સાવધ

(૧૧)

તા. ૪-૭-૧૯૬૩

જેવું સમ્માનો દાર પાડવો, વૈષ્ણવ અને હિંદુમની સહાય લીધી તે પ્રાચીન કાર્યમાં સફળતા મળશે છે.

૧'ન વિપાસિત્ર અર્થાંત !

તમારા હૃદયના બાવો બદલા બધા પહેલાં થાય છે. મુબરો અને મૂંડીબતો પણ થાયે તુરંતેલીએ, તુરંતેલીએ

એ વિકાસનાં સોપાનો છે. એવી કસોટીમાંથી ઉત્તીર્ણ થનારજ વિકાસ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જેલે શ્રદ્ધાનો દોર પકડ્યો, દૈર્ઘ્ય અને હિંમતની સહાય લીધી તે પ્રત્યેક કાર્યમાં સફળતા મેળવે છે.

કબોટો માણસને વધુ જાગૃત કરવા આવે છે અને તેને ઘડે છે. માટે જરાય ગલરાશો નહિ. એ બધો વંટોળ ક્ષણિક હોય છે. તમારી શ્રદ્ધાનું બળ તેનો સામનો કરી એ આસુરી બળો અને મુશ્કેલીઓને હુલાવશે. બન્ને માટે દવાનો પ્રયોગ કરશો. જરૂર આરામ આવી જશે. ચિંતા ન કરશો.

તેના માટેની વિવિધ પરિસ્થિતિ જાણી પણ એ બધું સંસ્મરણથી, સંયમ અને તપના પ્રતાપે શાંત થઈ જશે. માટે નિરુત્સાહી ન થશો. આપણે તો સૌ ઉપર પ્રેમજ વરસાવવો. કડવાશ મનમાં પણ ન આવવા દેવી. સમદ્રષ્ટિએ તો સમ-ભાવ જ કેળવવો રહ્યો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૬૨)

સાયલા

તા. ૨૧ ૮-૧૯૬૩

સાંવત્સરિક ક્ષમાપના

દિલાવરદિલ સુજભાઈ !

પર્યુષણ પર્વ ચાલે છે. તે અંગે પ્રવચનો આપવાની પ્રવૃત્તિ ચાલે છે. તબિયત સારી છે.

તમે પણ મહાપ્રવૃત્તિશીલ છે. આથે ઉમ વિદ્યારી પણ છે. નિવૃત્તિ માટે કાંઈ વિચાર કર્યો કે પ્રવૃત્તિમાં જ નિવૃત્તિ મેળવે છે? તમારી ધર્મશ્રદ્ધા માટે મને માન છે. વાંચન, વિચારણા, સ્મરણ, ચિંતન, પૂજાપાઠ, ધ્યાન જેવી પ્રવૃત્તિ તે કરતાં જ હશે. વિશેષ કરવા ચૂંચના છે. તમારા કુટુંબમાં મીને પ્રમુ સ્મરણનું કહેશો.

પર્યાપ્ત પર્વ પ્રશંગે આજ પર્વતના તમારી આર્થના દેાઈ વ્યવહારમાં મારા તરફથી તમારું જિલ દુભાયું હાય તે સમાપના કરું છું, તે સ્વીકારશો.

૬ મુનિ નાનશંદભ

૩૦

પત્ર ક્રમાંક
(૬૩)

નાયકા

તા. ૨૦-૧૧-૧૯૬૩

પ્રબુનું અનન્ય ભારથી સ્મરણ ગરેદા

જય.....તેના પ્રત્યે અનન્ય આપથી રટણ રાખશો તેને જ સર્વ મુખત કરશો. તેનું સર્વ છે તેના હાથના આપણે બધાં હીએ. તેને ઝમે તેમ કરવા આપણે ભાગ્યદર્શ જવું પડે છે. એ આપણા જીવનનું રહસ્ય છે એ રહસ્યને માટે બધાં શાઓ છે.

કદમાં પણ હિમત રાખવી. જય, શોક, ચિંતા તણ દેવી. તેના ખેડાનાં જ મરના મૂક્યા પછી ચિંતા દેવી? તારાં કામનાં આગવ ન કરશો. બધાં કામનાં મનુને સમીપે

સંતશિષ્ય પત્રમુદ્રા

રાખશો. એને પ્રસન્ન રાખવા તેને ગમતા લોગ ધરજો.
અર્પવાનું અર્પશો, તજવાનું તજશો અને શ્રદ્ધવાનું શ્રદ્ધ
કરશો.

૬: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૬૪)

સાયલા
તા. ૩૧-૭-૧૯૬૪

પ્રત્યેક કસોટીમાં કુદરતનો કંઈ ને કંઈ સંકેત હોય છે

શ્રેયપથગામિની આર્યાજી !

તમારો પત્ર મળ્યો ખીના જાણી, આવી નખખી તબિ-
યતમાં પણ હિંમત ચાલવાની કરી અને ચાતુર્માસ પહોંચી
ગયા એ તેની શ્રદ્ધા અને મનોબળ ગણાય. એવી જ શ્રદ્ધા
ઉદયના બળને હઠાવશે. કસોટી ખૂબ થઈ ને થાય છે તેમાં
પણ કુદરતનો કોઈને કોઈ સંકેત હોય છે ! તમારી અને તેની
પરીક્ષાઓ (જીવનની) થઈ રહી છે. એની ગહન થિયરીને કોઈ
વિરલાજ જાણે છે.

ઉદય પ્રાપ્તને સમભાવે વેદવું અને સમભાવ રાખવા
સતત ઉપયોગ રાખવો. સમતાભાવે કર્મો લોગવી લેવાથી
પ્રસન્નભાવે સહેવાથી નિર્જર થાય અને નવો બંધ ન પડે તેવું

લક્ષ સખતું, બીજના ઉપદેશના સ્વમયે ઉપદેશ દેવાય પણ પોતાને તે પ્રત્યેક પળે ઉપદેશ આપી જગાડવાની આદત પાડવી.

‘કહા! તું જાણ, સ્મરણ, ચિંતન, આત્મસાધનામાં મધ્યમુલ્ય હશે!’ કહાને એ કહ્યું હતામત છે. પણ સતત ઉપ-
ગ્રામ પૂર્વક શ્વાસુ શ્વેચા બેઠાં. તમે તમારા કાર્યમાં, મેવામાં,
મધ્યમુલ્ય હશે. સર્વે ધર્મોં ધ્યાનિ, આનંદ અને પ્રત્યક્ષામાં
રહો!

હ: બિંદુ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૫)

તા. ૨૫-૪-૧૯૬૫

આત્મવિકાસ મુરકેલીઓમાં જ થાય છે

માણસ માત્ર માદગી કે આફત આવે ત્યારે નરમ પડે
છે. પ્રજાના તરફ ભેલા પ્રયત્ન કરે પણ તે આફત કે માદગી
પૂરતું. ક્યારે અમૃતઆત્મમાં વનર માદગી કે વનર
આફત પણ પોતાની બાળે, સમયને, શક્તિને, કર્તાબને
બાળતા જ હોય છે. અને તેથી તેઓ જીવનનું ધારર કરવાનું
ચૂકતા નથી. સંસારના વિષે તે હોય જ, ધરણ પ્રજાને
બધી અનુકૂળતા હોય જ ક્યાંથી! આત્મવિકાસ તે વિષે,
કુ.એ, વિષાલિએ અને મુરકેલીએ વચ્ચે જ થાય છે. મુખ
સાતિ, સવચરણ, સાનુકૂળતાનાં બેડે ક્યારે મનદ, અપ.વ,
મંદગી જ પ્રસરે છે. જેમું બહિષ્કૃત પૂર્વક પરબાળને વરં

ઉપોદ્ધાન

જેમ વીતરાગ પ્રત્યે દેવભાવે, નિર્ગ્રંથ સાધુ પ્રત્યે ગુરુ ભાવે અને તરણ તારણ એવા સત્ય ધર્મો અધ્યક્ષ સાધનાના માર્ગે આગળ ધપાવે છે, તેમ જે અનુભવી પુરુષો હોય છે તેમની વાણીરૂપ શાસ્ત્ર અથવા પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ મળતો સાચા સંતનો સંગ પણ જીવને આગળ ધપાવવામાં ઘણું મોટું નિમિત્ત પૂરું પાડે છે. આવી જેમના પર અઢૈતુકી કૃપા વરસી જાય તે થોડા પ્રયત્ને પણ ઘણો આગળ વધી શકે છે; કારણ કે સુસમજ અને સુવિચાર એવા મનુષ્યમાં જલદી પ્રવેશ પામી શુદ્ધ ભૂમિમાં પડેલા વટવૃક્ષના ળી ની જેમ ચો તરફ હૃદયમાં અને બુદ્ધિમાં એનાં મૂળિયાં બરાબર જમાવી દે છે.

એની બુદ્ધિ પણ તર્ક વિતર્કમાં ન પડતાં કર્મના મહા-નિયમને સમજીને તરત સમતાને પંથે આગેકૂચ કરવા માંડે છે. ભગવદ્ નામ એને ઝટપટ સ્મૃતિએ ચઢે છે, મીઠું મીઠું લાગે છે.

જે જીવ પર મોહનીય કર્મનું ગાઢ આવરણ હોય, તે જીવ અહીં ગોથાં ખાવા માંડે છે. જ્યારે પ્રારબ્ધવશ કે વર્તમાન ભૂલોને કારણે અથવા જગતની પરિસ્થિતિને કારણે આવતાં દર્દો, દુઃખો વગેરે કર્મોમાં જેને સત્સંગનો રંગ લાગ્યો છે તેવો જીવ સમતા ભાવે દૃષ્ટા તરીકેના ભાન સાથે જોવા લાગે છે અને ખેલરૂપ ગણી એ બધાને હુષ્ભેર વધાવીને કર્મનું દેવું ફેડતો રહે છે. ગળાદૂષ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહ્યો હોય ત્યાં તેના પર સંતોની કૃપા વરસવાને કારણે તે મસ્ત રહે છે. કારણ કે એના મનનો વેગ આત્મતત્ત્વ તરફ વધુ ઢળે છે. આવા વિચાર-

શીઘ્ર વિવેકી જનો એકે એક ક્રિયાથી દંભેગ્રા ગુવનને ઉલ્લસ્યા બનાવે છે. બાકી અંસાર રમિયાના તે જામે તેવાં શુભ ક્રમે હોય, તે જે આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ એનું કનું મૃત્યુ નથી.

આથી જ ભલે એાધુ વંચાય પણ મુદ્દાનું વચાય, સત્સંગ ભલે કપચિત્ ધાય પણ એનો રગ બસતર લાગી જાય તેવી નિખાલસતા અને નસતા જરૂરી છે. જેથી અંતરની સાચી શાન્તિ પ્રાપ્ત થાય અને સત્સંગની દિશા પાછી બની જાય!

ચિત્તની પ્રસન્નતા દદને ઓઝું કરે છે

તમારું શરીર કાંટા પર નથી આવ્યું લાગતું, તેમાં મનની અશાંતિ પણ કારણભૂત હશે. ચિત્તની પ્રસન્નતા અને મનની શાંતિ દદને ઓઝું કરી નાંખે છે. સંયોગ પ્રમાણે મનનો કાંટો ઠરકાયેલો રહે એ નબળાઈ છે. મનને શાંતિ-પ્રસન્ન જ રાખવાની ચિવટ હોય તે વ્યક્તિ સંયોગને પોતે સજે છે. તે સંયોગોને આધીન રહે નહિ.

લકતજનોનો સિદ્ધાન્ત છે કે “રાખે તેમ રહેવું” અને દોરે તેમ દોરાવું” એને ત્યાં યોગવું. માગણી વિના આશાને આધીન થવું એમાં ઓર મજા છે. જેણે પ્રભુને ચરણે સર્વસ્વ ધરી દઈ હળવા ફૂલ થવાનું વિચાર્યું હોય તે સદા નિશ્ચિંત રહે. આપણું ધાયું થોડું જ થાય છે. છેડતાં ન છૂટે તો વેઠવું પડે, એટલે તે રસ્તે ગયે જ છૂટકો છે. પ્રશસ્ત રાગ સારો પણ બંધનરૂપ ત્યારે બને કે જ્યારે તેમાં હૃદ્ સ્વાર્થની ગંધ હોય. ધર્મધ્યાનમાં અને આત્મધ્યાનમાં એ જ ફેર છે. મીરાં જેવા લકત પ્રભુ માટે જૂરે, તેને મળવા તલસે એ આર્ત નહિ પણ ધર્મ છે. જે જગતની માયિક વસ્તુ અર્થે જૂરે અથવા એ તરફ ધ્યાન આપે તે આત્મધ્યાન છે. કુટુંબ સ્નેહ કે વ્યવહાર આસક્તિ વિનાનો લૂખો લાગવો જોઈએ પણ આપણી લુખાશથી સામાના દિલ દુલાવા ન જોઈએ. ધાવમાતાથી બાળક નારાજ થાય એવો એક પણ વ્યવહાર ધાવમાતા ન કરે કે ન રાખે. એ તો સમજવાં

છતાં બાળકને પ્રેમથી જ રમાડે. પુત્રપક્ષ કે પિયરપક્ષ તમારી સાથે પ્રેમથી વર્તે, પ્રેમ બતાવે તેના પ્રમાણમાં તમારે તેની કિંમત બાળુપી ધરે, નહિ તો ઉભયપક્ષને દુઃખનું કારણ થાય.

પૂર્વનું ચિત્ર નીરસતામાં વધારે કરે છે. એ નીરસતા વૈશમ્યપ્રેરક બનવી જોઈએ. આત્મપ્રેરક ન બનવી જોઈએ. તે માટે તમે સાવધાન છો. રમૂનિ બહારના, પૂર્વજન્મના અનેક પ્રસંગો મુખદુઃખના સંગદ્વેષના, બદાલ-કવલાં, ગત દ્રવ્યે આજે અદ્રવ્ય છે પણ બૂંસાયા નથી. એ વ્યતિરનરણથી ખલ થાય છે. સત્સંગની ખામી પુરવા સાસ ઉપદેશક, શૈલ્યનાવધાંક પુસ્તકોના પરિચય સંખ્યા. સમુદ્રમાં વેગ ચડે ત્યારે સર્વત્ર નાના મોટા લોક-હિલોળા ફેલાય છે તેમ સમજી મનને સ્થિર-શાંત કરશો. હંમેશા પ્રાર્થના કરો છો તે ઉત્તમ વાત છે. સમય નહીંના વહેવા પ્રવાહની પરેશ્વાર્યો બાંધ છે.

૬: બિંદુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૭)

લૅન્ડી
તા. ૮-૧-૧૯૫૭

ગર્ભ તેવી સ્થિતિમાં સમજાવ રાખવો

આરોગ્યનો મુદ્દમ રીતે, તુકમ બુનિયાતે કામ કરો છે. એ વિધાતે શંકા વિનાના વિધિ કરેલ છે અને તદ્દન-અ-

હુન'નો હુન'નની રીતે જ કામ કરવાના. આપણે તો આપણી સજ્જનતાના ટકા વધારતા જવું જોઈએ. એ દ્રષ્ટિએ અંતમૂળ થઈએ તો ઊંટે ઊંટે આપણામાં પણ ક્યાંક હુન'નતા છુપાઈને બેઠી હોય એવું દેખાશે. એ હુન'નતાને સમૂળગી ફેંકી દેવાશે ત્યારે જ ખરા વિજયનો આનંદ અનુભવાશે ત્યાંમુખી જાગૃત એકીદાર તરીકે જીવન જીવવું જોઈએ.

તમે વાંચન અને વિચારણા કરતાં રહેશો. કૃષ્ણમૂર્તિનું લખાણ એટલું ઉચ્ચ કક્ષાનું છે કે વ્યવહારમાં કામ ન આવે, એ ભૂમિકાનાં માણસો જવલ્લેજ મળે. બાપી ગાંધીજી, કેદારનાથ, વિચાર રત્નરાશિ, શ્રી અરવિંદ, મશરૂવાળા, વિનોબા ભાવે. કાકા કાલેલકરના વિચારો, જીવન વિકાસમાં સહાયક, પ્રેરક અને માર્ગદર્શક છે. જેટલું સમજાયું હોય તેને જીવનમાં ઉતારવા જાગૃતિપૂર્વક ઉપયોગસહુ તત્પર રહેવું. શારીરિક દર્દો કસોટીરૂપ હોય છે. મોટા મહુષિઓ પણ એથી મુક્ત નથી. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર, મસ્તરામ, અરવિંદ, રમણ મહુષિ જેવા પણ દર્દોથી મુક્ત ન હતા. માટે હિંમત, શ્રદ્ધા, શાંતિ અને પ્રસન્નતાથી સામનો કરવો. આનંદમાં રહેશો.

તમે તો ઘણા અનુભવો કર્યા છે. નામ સ્મરણ સુધા છે. ઉપયોગ આવી છે. સદવાંચન ખોરાક છે. કૃષ્ણમૂર્તિ માટે તમારો અભિપ્રાય ખરાબર છે. લખે છે તે નિશ્ચયની અપેક્ષાએ સત્ય છે. એનું જીવન દંભી નથી. ખૂબ અભ્યાસી છે. પણ ઉચ્ચ કક્ષાવાળાને તે ફીટ થાય તેવું છે.

દ: લિલ્લુ

ૐ

૫૪ ક્રમાંક
(૬૮)

સુદામય
તા. ૧૮-૧-૧૯૫૭

સદા સાક્ષી રૂપે રહેવું, કામ કરને રહેવા નામ જપને બંદો.

હું તો નિમિત્તમાત્ર છું. ખરી તો તમારી પાતળ, પૂર્વપરિણિત ઉત્તમ સંસ્કારનો પ્રભાવ છે. જોથી તમે કંગાડીના પ્રસંગમાં પણ અહમ રહી શકો છો. તમે બાળી ચુક્યા છે કે ઉપસ્થિત થતો જોડવાળ દારૂગ્રી અને દેખાવ માત્રનો છે. આ બધું કાળે કરી સમાપ્ત જવાનું, માત્ર સમૂહિત રહેવાની જેને અમુલ્ય ક્ષત્ર લાભુ' તેને સંસ્કારના સ્વાધર્મનું પ્રસંગો પસંદી શકતા નથી. એ બધું કૃષ્ણે નારદને બતાવેલ માયા જેવું છે.

યોગવાશિષ્ઠમાં કહ્યું છે આ બધું માયા જેવું દારૂગ્રી છે. એમાં મૂંઝાણ જેવું કમુંય નથી. છતાં મૂંઝાણ જેવા પ્રસંગો આવે તો નામ-રમરજનો ઉપાય અમોઘ છે. અહાતી વિચારિત ન થવાય જોઈતી સૂચના છે! બધું પતી જશે. પત્થર નાર પત્થરશે. તમારે તો 'સાક્ષી રૂપે રહેવું'. 'કામ કરને રહે, નામ જપને રહે'. નામ રમરજ પ્રુષ્ઠ રૂપરોએ વાચન માટે પુણ્યુ' તો વિચારે રત્નરૂપિ તમા યેનિની વડેલપ મળે છે. મને અને તમને આપ્તર પ્રબુને છે. જનપગત સાધ્યા બપોએ બૂલતા નથી. વચન-વરવિંદનું ફરી ફરીને વાચશે. યોગના પાયા, દીપ્તિએ, દીપ્તિને પાંચ જામ ૧.૫૨ જેવા છે.

મોહનીયના જોરથી સુખ દુઃખના પ્રસંગો
સાચા લાગે છે.

આ સ્થળે તો અચાનક કહ્યાનામાં નહોતું ત્યાં રોકાણ થયું. સ્થળ સાધના માટે મારું છે. મહાસત્તાની યોજના. તેની અલૌકિકતા એનું અદ્વર નિયંત્રણ, અતૂટ નિયમો તરફ-તમારું લક્ષ્ય દોરાયું છે, તો હવે આપણે પણ એના સૂર (સ્વર)ને બની શકે તેટલા પ્રયત્ને અનુસરવું અને અનુભવવું, એમાં જ ધર્મ, એમાં જ શાંતિ, એમાં જ મજા છે.

મોહનીયના જોરથી બનાવટી સુખ દુઃખના પ્રસંગો સાચા લાગે છે અને મન ચલિત થાય છે. જે વસ્તુ અસ્થિર, ક્ષણિક, ક્ષણભંગુર છે તેને અજ્ઞાન વશ સ્થિર, કાયમ રાખવા મન પ્રયત્ન સેવે છે. અને ધાયું ન થાય ત્યારે દુઃખ વેદે છે. રોગ, અસમાધિ, વ્યાકૂળતા, આ બધી આપણી બેદરકારી, ભ્રમભરી માન્યતા-જૂઠી લાલસા, ધાયું કરવાની મમતા, આસક્તિને લીધે થાય છે. એ બધાને-સુવિચારથી નિવારી શકાય છે.

સત્સંગ, સદ્વાંચન એ સદ્વિચાર ઉત્પન્ન કરવાનું નિમિત્ત છે. વાંચનનું ક્ષણ એ છે કે જ્યારે અટપટો, મૂંઝવે નારો, અકળાવી નાંખનારો પ્રસંગ આવે ત્યારે જરા શાંત થઈ ઊંડા ઉતરી, પ્રભુ સન્મુખ થઈ વિચાર કરવો. જરાય ગભરા નહિ. સમભાવ, સમતા, નિર્મળતા, નિર્દોષતાનો આશ્રય લેવો

તે પવિત્ર ભાવમાં થોડા અમલ ફાકાવું પડી જ સારું રહે. નિર્ણય મળી આવશે.

એમ માનવું યદવું કે 'પ્રભુ મારી પાસે જ છે' એ નમારા નિર્ણય તરફ બોધ જ રહ્યા છે કે કઈ તરફ વૃત્તિ ગતિ ફરી રહી છે. રમત ખરી, પણ બાગક જેવી નહિ. અનંત કાળ ફારીગરના મોઢા ખસ પણ જઈ નહિ. લેલતમા બરવા થોડા, ઘનનવાળા સાનદાં છે, એ ન બૂલવું. જાનૂન આત્માને છૂટા આખું પરીણ જેવું હોય છે. દુઃખમા, મૂકકેલીમા જ વધુ જાનૂનિ સખચાની, વિઘ્નલ કદમાં જ યાય છે. નુખ આનિમાં તે પ્રમાદ જ ઘેરી વળે એમાં વિદાન વિરલ જ મળે છે. વ્યવહારિક લઢાપણ કે આપલગી કે પ્રપંચાદિકથી કોઈ મારી કે આવી અસર ઉપજાવી શકવું નહીં.

જે પ્રેમથી, મોટા મનથી, ખરી ખાવાથી, જગુ કંપાથી અસર યાય છે તે રધારી અને નુખલ છે. આખને માનવ હોય તે પેટા લાલસા કે મનલ નહીં કરે સમજાવીને સખંચ શાનિ છે. વિષદાને વાઝ કરવાની આવી પ્રેમ છે. મનમા પાનુ પેર-બેર પેનનરવને આવ ન રહે તે અરે અસર યાય છે. દુદરતને એ ત્રિય છે, અવને એ ભાવ છે પણ અપેર પોર છે. તેથી એ અવને આત્ર મૂકી પ્રેમના ભાવે વળે છે ખરે આપેર મન ઉપર છે, એને જ અર્થ ખેલવે છે.

એ મનમા જે રૂપ છે. દિવ્ય અને અનુરો. ગિલ્લ મન એ અનુર છે એના જગ્યા હોતરાય છે. આખને દિવ્ય મનને ટેકો આપે એવો. ગિલ્લ મનુસિને એ જગ્યા કરે પાતાને કમ કરવા નહીં. ત્યાં ખરે અનુરોધી કરે છે.

સંતરિપ્ય પત્રમુંદા

જેને આપણે 'ઉપયોગ' કહીએ છીએ.

અમારા બીજા ભક્તો કરતાં તમે ડીક-ડીક પંથ કાઢ્યો છે. અને સાચું સમજાયું છે હવે વધુ પુરુષાર્થની જરૂર છે. 'વિચાર રત્ન રશિ' વાંચીને ખૂબ વિચારજો તો મારો કાયદો થશે. શારીરિક વેદન એન પડવા ન દે, મન ત્યાં જ રોકાયેલું રહે માટે યોગ્ય ઉપચાર કરવાથી કાયદો થશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર કંમાંક
(૭૦)

સાયલા
તા. ૩૦-૯-૧૯૬૦

સમજી માણસ દૃષ્ટા બની પ્રારબ્ધના ખેલને સમજાવે જુએ છે.

તમારો ૐ ગુરુની ઉદ્દોષણાવાળો પત્ર મળ્યો. સત્સંગની અપેક્ષા તો મુમુક્ષુ માત્રને રહે છે. છતાં સત્સંગને અભાવે સદ્વાંચન ઘણું ઉપયોગી બને છે. વાંચન પછી એનું ચર્ચણ થાય, વિચારણા થાય તોજ રજોગુણનું સ્થાન સત્ત્વગુણ લે અને વાતાવરણ શુદ્ધ બને છે.

પ્રાણી માત્ર ઉદ્યાધીન છે છતાં જાગૃત માણસને પુરુષાર્થનો અવકાશ છે. ભલભલાં પ્રકૃતિના વેગમાં તણાય છે એ અજાગૃત હોય છે. જાગૃત વેગમાં તણાતાં છતાં પોતાની જાતને સંભાળી લે છે. પ્રારબ્ધ એ 'પુરુષાર્થ પછીનું' પરિણામ છે. પ્રારબ્ધ એ આપણી રચેલી બાબત છે. સમજદાર માણસ એ પ્રારબ્ધના ખેલને સમજાવે જુએ છે. સમજ

વિનાનો છવ પદ્મીન બની રહ્યા કરે છે. બલિદારી સમજાવતી છે.

જેમ આપણામાં પ્રકૃતિઓ ખેલે છે, તેમ આખા વિશ્વમાં સમહૃદિયે તેનો ખેલ ચાલુ જ હોય છે. દૃષ્ટિ બદલાય એટલે દૃશ્ય બદલાય છે. “દૃષ્ટિ એવી સૃષ્ટિ”. જેના અંતરમાં અજ્ઞાનરૂપ અંધકાર છે, તેને જગત દુઃખરૂપ લાગે છે પણ જેને વાસ્તવિક જ્ઞાન છે તેને એવું કશું દેખાતું નથી.

મન, પ્રાણ, બુદ્ધિ, વૃત્તિ આ બધા પ્રારબ્ધનાં આબંધ છે, પણ પાતે (છવ-ચૈતન્ય) તેમાં બળીને આત્મજ્ઞાન થઈ ગયેલ છે એટલે એનો ખેલ જોવાની મન માણી શકે નથી; પણ ખેલ અનુભવે છે.

જ્ઞાની તો તેને કહેવાય કે જે પાતાની શક્તિ અને આધિક પરશક્તિને (જે) આગળે છે અને તેથી જ તે પ્રકૃતિનાં ગુહમાં વિદ્યથી બન્યા છે. સુલિખત્રે મહાગુહના વિદ્યથ મેળાવ્યો. પ્રદેશબનના પ્રચંદ ચેમમાં પણ જાણુકમાર અડમ રહી શક્યા. વિદ્યથ શેઠ અને વિદ્યથ શેઠાણો અખંદ અટોલ રહી શક્યા. આમ અનેક દેશાનો આપણને બોધ છે કે ‘નોકવાર બાગુન આવ્યો.’

તમે તમાને પિણાં તો મન તમને ગુહાન નહિ બન્યાથી શકે. આ બધા ધમધમાટ મનને છે, પણ એને જ વચ કરવાના રાખનો ક્રિયા દ્વારા જ્ઞાનીએ જો બાળ્ય છે. વાળ પૂર્વકના પુરુષધર્મથી બન પાતાની દિવ્યતા મનને છે એ દિવ્ય મન બધા પાજા શંભાળે છે જેને કોટલો વિદ્યથ તે પ્રમાણે મન કામ કરે છે.

આત્મા એક છતાં અપેક્ષાએ જુદા જુદા ગણાવ્યા છે. આત્મા કર્તા અને ભોક્તા છે. તે (કર્મથી) જાંઘાયેલ આત્મા જેને કપાયાદિ આત્મા કહે છે, બીજા જેને જીવાત્મા કહે છે. જન્મ-મરણ જીવાત્માને છે. આત્મા તો શુદ્ધ સ્વભાવે છે છતાં વ્યવહાર દૃષ્ટિએ તેને કર્માવરણ કહીએ છીએ. અરૂપી આત્મસ્વરૂપને કર્મજાંઘન ન થટે. જાંઘાય છે સૂક્ષ્મ શરીરચુકત જીવાત્મા. જાંઘનવાળા આત્માનાં મન-પ્રાણ-શરીર કાચાં કરે છે, અને ચેતનાચુકત જીવાત્મા જ વહીવટ કરે છે.

જ્યારે જીવાત્મા પોતાના જ્ઞાનમાં આવે છે ત્યારે અંતરાત્મા જાગૃત થાય છે. એવા જાગૃત આત્માને મહાત્મા કહેવાય છે એજ શુદ્ધાત્મા સ્વરૂપે અનુભવાય છે આવી વાતો વાણીમાં ન આવે ત્યારે લખવામાં તો શી રીતે આવી શકે? એ તો અનુભવનો વિષય છે. એ અનુભવ અગાઉ અનેકને થયો છે. વર્તમાનમાં લવ્ય મુમુક્ષુ જીવોને થવા યોગ્ય છે. નિરાશાવાદી ન થવું. આવાં વિચારોનું મંથન થાય છે; એ પણ એ જાતના વાંચન, મનન, પુરુષાર્થનું પરિણામ છે. અધ વચ્ચેની ભૂમિકા એવી જ કષ્ટરૂપ હોય છે, મારા બીજા અનુયાયીઓની અપેક્ષાએ તમે માર્ગ ઉપર છો, સાચુ સમજાયું છે, બની શકે તેટલો પ્રયત્ન કરી આનંદ, ઉત્સાહ, શ્રદ્ધા રાખો. લગવાન તમારી સન્મુખ મીટ માંડી રહ્યા છે અને આપણા મન વચન કાયાની પ્રવૃત્તિ નિરખી રહ્યા છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

ત્રાયસા

(૭૧)

તા. ૧૧-૧-૧૯૬૧

જ્ઞાન ક્રિયાવ્યામ્ આશય

બકિન પસંચળા બહેન !

તમારો પત્ર મળ્યો. તમે જેમ અમારા મનસંગને યાદ કરો છો તેમ તમારી હૃદયપૂર્વકની બકિન અમને યાદ આવે છે સ્વાભાવિક છે.

તમે હૃદયેશ્વર પ્રાર્થના, ભજન, સ્મરણ ચિંતન, સદ્વાચન, વિચારણા, કરતાં જ હોશો. એ બધા આત્મશુદ્ધિના અમૂલ્ય ઔષધો છે.

બાવ પ્રતિક્રમણ એટલે સૂતાં પડેલા આખા દિવસના અવ્યયનું તરફ નમરૂં દેરવાની ક્રિયા તે હૃદયેશ્વર કરતા હોશો. એ જીવનશુદ્ધિની ચાવી છે. જેનું અપૂર્ણ આંગાનું, ઘર પછો ધરીપાદિ બધું ત્યાં જ રાખીએ તો તે પ્રમાણે આગર જીવનને ત્યાં જ રાખવાની પદ્ધતિ અપરચક્ર છે. એ માટે પ્રમાણ ન કરવો. ધર્મના નાગનિક બુદ્ધિને પદ્ધતિ અપરચક્ર અને સારા કાર્યો થવા હિમ તે અહુકાર પ્રત્યક્ષ અનુભવથી જાણ બાવ પ્રતિક્રમણ માટે જે જાણમણ કરે તે જાદુ કરે.

વાચન એવું વાચનું કે અપરચક્રના સમ્પન્ન વિચાર, ઉચ્ચ જાણના, સમતા, પ્રેમ, તેવા સદ્ગુણોને પ્રેરે અપરચક્રને હૃદયેશ્વર જીવન વિશ્વલોકે અનુભવ થાય સદ્ગુણો રચનાની જેમ જાણ છે તેમ સીધાં જાણે રાખીએ કુલ છે તે જાણ.

સંતશિષ્ય પત્રમુદ્રા

સદ્વર્તન, સદ્વિચાર અને સદાચાર માટે જ ગોધ આપેલ છે.
બધાં શાસ્ત્રો એની શાળા પૂરે છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૭૨)

સાયલા

તા. ૧૬-૩-૧૯૬૧

જે વિવેક માણસને સલામ બનાવે તેજ ખરો વિવેક છે.

તમારો પત્ર મળ્યો. વાંચી તમારી પ્રેમ લક્ષિત માટે
સંતોષ થયો. તમારી સદ્ભાવના અને શ્રદ્ધા જ તમોને
આગળને આગળ લઈ જશે. જરૂર છે માત્ર આત્મ-
લક્ષી વિવેકની.

જે વિવેક માણસને હાહો-હમરો બનાવે છે એવા
વિવેકની હું વાત નથી કરતો. પરંતુ જે વિવેક માણસને
સલામપણે બધી બાબતમાં જાગૃત રાખે છે અને પોતાની
જાતને સંભાળી લે છે તે વિવેકની તમારા જીવનમાં ખૂબ જરૂર
છે. અને તે સત્સંગના પરિબળથી બરાબર બની આવશે એની
મને ખાતરી છે. એ વસ્તુની ખામીને લીધે જ ઉદારતાનો
અતિરેક થઈ જાય છે.

માળા, સ્મરણ પ્રાર્થના વિ. કરતાં હશે. તમે જે
નિષ્કૃતિ કર્યા છે તેનો અમલ વિવેકપૂર્વક-સમજપૂર્વક કરશો.
વાંચન ચાલુ રાખવું. વાંચેલું નવરાશે વિચારી જવું અને
અમલમાં મૂકાય તેવું હોય તેને અમલમાં મૂકવું.

દઃ ભિક્ષુ

સાંતશિવ્ય પત્રરૂપા

ન આવે એવું કિંચુ વાંચન કે વાંચાણી શું? જાણવું એ બરા-
બર છે! પણ તેનો થોડો વાંચો અંગે સ્પર્શ થયો! જોઈએ.

દઃ લિશ્કુ

ૐ

સાચલા

પત્ર ક્રમાંક
(૭૫)

તા. ૨૬-૧-૧૯૬૨

ઉદ્ધવગામી સદ્વાંચન એ ખરા સત્સંગની ગરજ સારે છે.

તમારો પત્ર મળ્યો. તમારી સાધના પણ ચાલુ હશે. આ બધાં અનુષ્ઠાનો ત્યારે સિદ્ધ થાય છે કે જ્યારે આપણું દિલમાં સકામવૃત્તિ ન હોય! એટલું જ નહિ, પણ આપણું જીવન જગતને માટે છે એવી સમર્પણ બુદ્ધિ હોય. આમાં જેટલી ખામી તેટલું અનુષ્ઠાનોનું બળ પણ નબળું રહે છે.

લક્ષપૂર્વક જીવનને ઉદ્ધવગામી બનાવે તેવું સદ્વાંચન ચાલુ રાખશો. આજના યુગમાં એ જ ખરા સત્સંગની ગરજ સારે છે. નામસ્મરણ ચાલુ રાખશો. સ્મરણમાં ધૈર્ય અને શ્રદ્ધા બંનેની જરૂર છે. એમાં જેટલી ચિત્તની એકાગ્રતા તેટલા પ્રમાણમાં સફળતા મળે છે. ખાફી બધું ભાગ્યાધીન છે. તમે ક્રમે ક્રમે આટલે ઉંચે આવ્યા તે પણ ભાગ્યની વાત છે. વળી તમને અનુરૂપ સુખાત્રનો યોગ થયો એ પણ ભાગ્ય તેમાં વળી સન્માર્ગે જવાની સદ્બુદ્ધિ, સદ્વિચાર, સત્સંગના ભાવો એ પણ સદ્ભાગ્ય વિના બનતું નથી. સહુને પ્રભુસ્મરણ કહેશો.

દઃ લિશ્કુ

42 농어촌

(55)

2448

74 2-6 9662

નંદાદેવનાં ગમે તેવા સ્વાધર્મો કાર્યોની બદલું કિંમત નથી

તમારું પત્ર મળ્યું સદવાનન, આપના, આત્મવિશ્વાસના,
પ્રભુસ્મરણ જેવા આત્મશુદ્ધિના કાર્યો તમે ગદ્યા કરતા જ હોશ
એજ ખરું કાચું છે,

પરંપરાનાં સુ કમલનું એની લગની એ અમૂલ્ય થીપા જેવું છે. સંસારના મહે નેપા રચાયે બધાં કાર્યોની ખટુ દિગત નાંતે મળ્યાની છત્રે એ બૌદ્ધિક પ્રવૃત્તિના સર્વો શ્રેષ્ઠ છે તેનાં 'કલ્પકર્મી', નરેગ નરેકારી આત્માઓ ફટી મારે છે તમારું કુટુંબ નરેકારી છે એટલે કંઈક આશા રાખીને જ આવડુ લખુ ' એ લગનાં સખમે.

આથના નાં નામે દોઝ કહેા છે જુ લેવા દેણ તે બધેના
એ દાંડાને ધન્ય માનવી. હાંમેનાં રાત્રે બાપ બિરંગાનું દર ૩.
શુબન તરફ દ્રષ્ટિ દેવાથી બાને બાપ દાંડાના તથા ગુલામો દર ૩
રહેવું.

ସିଦ୍ଧାନ୍ତାମିତ୍ୟ, ବିବାଦିନଃ, ଅଧିକାରୀ, ବିବାଦିନଃ
 ଶାସ୍ତ୍ରୀ, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି
 ପ୍ରକାଶିତ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ ଉପଲବ୍ଧ ଅଟେ, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି
 ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି
 ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି
 ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି
 ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି, ଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନିଜେ କରନ୍ତି

સંતશિષ્ય પત્રમુખા

સમાજનાં બાંધનો અને ઘરના ચોરને મૂઢી આવવા ઈચ્છે છે એજ પ્રતીતિ છે. પ્રાર્થના, સદ્વિચાર, સત્સંગ, સદ્ભાવ એ અમૃત છે. તેનું પાન કરતાં રહેશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૭૬)

ઘણું વાંચવું તેના કરતાં થોડું મુદ્દાનું વાંચવું સારું
ભાઈશ્રી !

તમે અરવિંદનું કોઈ વાંચવા જેવું પુસ્તક મંગાવ્યું. પણ તેનું બધું લખાણ યોગને લગતું જ હોય છે, કે જે તમને બહુ ઉપયોગી નહિં ! તેની ભાષા ભાવનાનો અનુભવી હોય અને તે માર્ગનો જે શોખીન હોય, તેને તે અનુકૂળ પડે તેવું તે લખાણ છે. તેના કરતાં રામકૃષ્ણ કથામૃત, રામકૃષ્ણનું જીવન-ચરિત્ર અને તેના ઉપદેશ, સેવાકુંજ, પ્રેમકુસુમ, સ્વામી રામ-તીર્થના ભાગો, મુસ્લિમ મહાત્માઓના પુસ્તકો તેમજ હમણાં છપાયેલ ચૈતન્યદેવનું પુસ્તક એ બધાં વાંચ્યા હોય તો ફરી ફરીને વાંચવાં અને વાંચ્યા પછી તેના ખૂબ વિચાર, ચિંતન, મનન કરવા અને જીવનમાં ઉતારવાનો પ્રયત્ન કરવો. ત્યારેજ વાંચ્યાનું ફળ મળે !

ઘણું વાંચવું તેના કરતાં મુદ્દાનું વાંચી તેનું મનન કરવું. વાંચવાથી એકે સ્થિર અને સ્થાયી વિચાર ન ઘડાય. એકે સારો અથડાવાથી એક પણ વિચાર સ્થાયીરૂપ પામે

પણ નભાને નો જાન કરીને બચિન પુનઃ વાચવા
અરવિંદ ઘોષની પત્ર એક બાવના કે ૧૨૦ મહાનની
યાદી અને મજા પડે નથી કૌણી છે એમ ન કહેતા
તે વાચવાર ન વાચવું ? એમ ન કહેતા

વાચનનો કે- છેલે નથી પણ કે- નવ
ચિંતન મનન કરી પાવાને માટે નિર્લેપ જાણી ન મન
મુકાય ત્યાં મુકી નવા જાહેર ન અહુ. આજ ખાન ન
એની અનુર આપાણામાં ઘર કરી રહેલી રીતી પણ
માન્યપણે, જાનનાં એને નમણાં મુકી પાંચ ન
આપાણામાં વિજાનનાં વકાશ પડે એને જાણે જાનનાં
માફી દરેક નુકસ નગર જાણે એ ખાલી જાન ન
જાણે બુદ્ધિ બાવનાં કે નથી જાન ના ના ના ના ના ના ના

૧૯૫૧

કિપને દાંડ

આપણી જાનના આપણા પડી પુનઃ વાચવા સાથે
અધા પુનઃ જાનના પ અને જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે
જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

(૭) પુરુષાર્થ પર જોર

દુત વિસંખિત

લઘુવયે કરી લાડ જુવાની આ,
વહી વૃથા વળી ભોગવિલાસમાં;
શિથિલ અંગ-ઉપાંગ બધાં થયાં,
ઘડપણે પ્રભુભક્તિ થશે કિહાં ?

(૧)

વસંતતિલકા

શી છે ઉતાવળ હજૂ જલદી કર્યાની ?
આ થાય ને થઈ જશે ! એમ વાયદાથી;
વીત્યા અનંત સમયો તાડી આગ્યું મૃત્યુ,
ચાલી ગયું સુકૃતને કરવાનું ટાલું.

(૨)

અનુષ્ટુપ

માટેજ સત્યશાસ્ત્રોમાં, સદ્યત્ને જોર આપિયું;
દાણે ય વ્યર્થ ના ખોશો, જ્ઞાનીઓનેય એ કહ્યું.

(૩)

ઉપોદ્યાન

મુલતવી સમવાન્ય માદા દેગ અનનવાન એવા પાડી
પત્ર ૭૫ વાતોના ને વાતોમા કરવાનું દાદું આપે ૭૭૫ પાડી
બુદ્ધી બાય છે. એથી જ જાની અને મદાન પુરેવાને વ
‘દાદ કરવાનું’ આજે કદે અને આજે કરવાનું તે આજ પાડી
કદે’ એન પીનસગી પુરેવાએ વારવાર કહ્યું છે. આથી જ
એકે એક નરકાસ્ત્રમા પુરેવાય’ પર વધુમા વધુ એર અવાયુ છે

આમ તે લીન આનમેમા અને પ્રકાસનને ગીનમા
પત્ર પાંચ સમવાયે (જગત કારણે) મૂક્યા છે, પરતુ કદે
કદેને એર તે પુરેવાય’ પર જ આપ્યું છે

પુરુષને એક અથ’ શરીરરૂપી પુર (એટલે નગર)
વનુ એટલે તેમા રહેવાર પુરુષ (એટલે આત્મા) એ ના)
જ મેયલ કરવાને છે અને તેણે સદયલ પડે પડે કરવાને
છે. એમાં જરાય આજલ અથવા પ્રમાદ કરવાનો નહીં
ત્યાં પ્રમાદ આપ્યો કે ત્યા તરત દિન્ય પાત્ર આપી જ અને
તેણે પાત્ર આપ્યું જ સમજવું. ખરી રીતે તે અમરપાત્રને
પત્ર તે અમૃત અને પ્રમસપદ્યુ એર તે જ અમરપાત્ર
મજવું. ક્યાં અમરપાત્ર આપ્યું કે તરત અમરપાત્ર
ત્યાં નહીં કદે જ સમજવો.

અંતરવલેકનમા જરા પત્ર પ્રમાદ ન કદે કદે એર
પાત્રે પડે પડે વાદ સમવા પડે જ છે. તેમાં નહીં
ત્યાં પડે તરત જાની બાય છે

સાચી સમજણ વિના ભવમુક્તિ સંભવે નહિ

એ ખેંચાણને શાન્ત કર્યે છૂટકો. મનમાં જરાય કલેશ રાખવો નહિ. ઉદયભાવને પરમ ઉદ્દામીન વૃત્તિથી વેદી લેવામાં જ સાચો પુરુષાર્થ રહેલો છે અને એમ કરવાથી જ અંતરની આત્મશક્તિનો અનુભવ થાય છે. તમે હવે જેમ બને તેમ વધુ ને વધુ અંતર્મુખ બની આત્મવિકાસમાં આગળ વધો એજ અમારી અંતરની અભિલાષા છે.

અંતરની ઉચ્ચ અભિપ્રસાઓ જ મનુષ્યને આત્મ-વિકાસમાં મદદ કરે છે. મુક્તિના પથમાં ભાવના જ સહાયક નીવડે છે. ભાવના વિનાની ક્રિયા માત્ર પુણ્ય સિવાય શુદ્ધિ માટે નિષ્ફળ છે. સમજ વિનાની આંધળી અંધપરંપરાની ક્રિયાઓ જીવે ખૂળ કરી પણ સમજણને અભાવે ભાવ-રસ-પિપાસા-આહ્વાદ ન પ્રગટ્યો અને તેથી જ જીવની રખડપટ્ટી ન મટી તે ન જ મટી. સમજે છે કે આ ક્રિયાઓથી વાસ્તવિક સફળતા કશી દેખાતી નથી છતાં ટેવ અને પરંપરાને આધીન જીવ કરતો હોય તે ક્યાં વિના સોરી (ચેન) વળતી નથી.

જ્યારે પ્રભુની કૃપા થાય છે, આવરણ થોડાં શિથિલ થાય છે, ત્યારે થોભે છે અને વિચાર કરે છે કે હવે શું કરવું? ક્યાં જવું? કોનો આશ્રય લેવો? કોના શરણે જવું? શ્રેય માટેનું ખરું ઔષધ શું હશે? એવો વિચાર

પ્રગટે છે. એ વિચાર જ કલ્યાણ પદમાં થાય પણ પ્રકાશ દેલાવે છે, અને તે પ્રકાશમાં પાત્રનાં થતી ભૂંડા, ત્રુટીઓ, પ્રદૂષિતી અવગતી રહેતી, કલ્યાણભરે વૃત્તિઓના વેગો આચરિત. શાન્ત દેખાતી પણ નાંચે ચરકતી શક્તિઓ, આ બધું ક્રમે ક્રમે ઝેડી શકે છે અને આ બધું મારાથી ભિન્ન છતાં એકતરફ દેખાય છે. એનો પણ અનુભવ હજારે હજારે થાય છે. સાદી, દ્રશ્ય, નિર્ધન્ય અને પછી બર્તા સ્વામી-મુખીની ભૂમિકાએ પ્રભુની કૃપાથી થાય છે અને જીવનની નફાળા અનુભવે છે.

તમારે અંતરાત્મા એ વસ્તુ મારે જ અમકાલ કરે છે અને પ્રદૂષિતતા ધમપાકાદા એવેની આ નથી ત્રમણું એ બાવ નાનો અનુભવ થાય છે બધું તારું થયે એ બધી પરિસ્થિતિ થવા થોડી છે મૂંઝાણ નાંદ, નિરતર અમપાનનું રમણ. એનું જ અવલંબન, એનું જ મારણ, એના જ નામોના ઉપચારપૂર્વક ઉચ્ચાર કરે જવો એટલે બધું નુકર થયે

૬ બિંદુ

૩૦

૫૩ ક્રમાંક
(૮૨)

જે.ર.વી
તા ૧૬-૨-૧૯૫૩

મારુખની બાલનાં હૃદયે શાકને અવકાશ નથી

તમાને ત્યાં અવકાશ અનુકૂળતા છે તે હો છે તેને ક.ન હોય. એ થાય તે થવા દેવું. મારુખની બાલ અનુભવ દેવો શકે નથી એટલે ત્યાં હૃદયે શાકને અવકાશ નથી. હૃદયે દેવના વેળેમાં, એવા પ્રજાએમાં સાત સમજાવ હજી ર.ક.૫ એવી

સંતશિષ્ય પત્રસુત્રા

નારાજ ન પોવાય.' પરમાત્મા ગાંધેની માંગણી બરાબર છે કે શક્તિ અને સમજણ આપે. પણ જેટલી આપી છે તેનો ઉપયોગ તો બરાબર કરી બતાવવો જોઈએ ને!

સત્સંગ કાયમ હોય ત્યાંથી તો ચિનગારી મળે. વાંચન વિચારણા અને વર્તન તો સમજ પ્રમાણે કરવાનાં હોય છે. બુદ્ધિનું યંત્ર પુણ્યથી મળે. તેનો વિકાસ નિમગ્નતા, દૈન્ય વિ. ક્ષયોપશમ જન્ય છે. ક્ષયોપશમ પુરુષાર્થના પ્રમાણમાં થાય છે.

કપાય એ પ્રકૃતિના રંગ છે. પ્રકૃતિનાં અનેક રૂપો છે તેમાં કપાય સોળ અને નવ નોકપાય એ મોડની પ્રકૃતિનાં લેદો છે. એ ક્ષયોપશમની તારતમ્યતા પ્રમાણે રંગ પકડી મનના પ્રદેશમાં પ્રગટ થાય છે. પ્રાર્થના મંદિરની ખૂંટ મોકલાશે. શ્રીજીના પુસ્તક માટે તમને મળશે તેવો પ્રયત્ન કરીશ. મહિલા માટે ઉદ્યોગ મંદિર અત્રે ખોલાયું છે.

દ: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૮૪)

વાંકાને

તા. ૨૦-૮-૧૯૫૫

જીવને પોતાના સિવાય બીજો કેાઈ આશરો નથી.

પરમાત્માના કૃપાપાત્ર બનવું એ તમારા હાથનો વિષય છે. માત્ર પ્રેક્ટીસ-અભ્યાસ-શક્તિ કેળવવી પડે છે. નાનકો મોટોનો લેદ રહેવાનો જ કેમકે તમે એ ભૂમિકા પર છો અને તેથી ખેંચાણ પણ રહે એ અસ્વાભાવિક નથી અને તે

તમેને પદાધી લાગે, વાસ્તવિક તો ઓ ઓને આગ્રહે જ છે. દેમકે સર્વેના બાબ લિલ-લિલ છે. કમ અને પ્રાગ્ધ એ સર્વના જુદાં જુદાં છે. કોઈ કોઈના પ્રાગ્ધને દેવી શક્ય નથી પણ માનુષ્ય પોતાના અંતાન પ્રત્યે જરૂર અંધાર અને સ્વાધી-અગ્રા બનાવવા અંજે જ એ પણ દિષ્ટિ જ છે

અર્થાંજે-અમર્ષણ તો થાતું કદ્ય છે. પણ એ જાનના મહાવદો-પ્રયત્ન-વલણ રાખવું. એ માર્ગ પ્રયાણ કન્નાન પ્રયત્ન સેવનાસ્ને પ્રદૂતિ વધુ પડ્યે. મનની વ્યાક્રાના વધારા મુકે એ નિમ્ન પ્રદૂતિનું કાર્ય છે. એની નાથે જ શુદ્ધ કરવાનું છે, માર્ગે એની સામે જ મારવાના હોય છે, પણ કાર્યમાં અગ્રાના ન મળે તો પણ મહારાવાનું કે મંત્રાવાનું કાર્ય નથી નિષ્ક્રાતા એ અગ્રાનાનું પ્રાધિક એ જ છે. તમારા વર્તનનું પિદાપી વડાનું તમને મુજબ છે પણ તે તરફ બહુ લક્ષ ન આપવું, લક્ષ આપવાથી તમારે પદાધ્ય અને એનો વિલય થાય છે. મારે એ તરફ દુર્લભ કરવું. નામને ભેગપીને જોડે તો પણ તમારે લક્ષ ન આપવું એ એમના સ્વભાવ-સમજણ પ્રમાણે જોડવાનો, વર્તવાનો તેમને હક છે. દરેક કાર્ય મીડાશથી કરવું, બનાવવાથી જરૂર નથી. મારું તો કાદનારા જ કાદ્યે તમને ખમર પણ નહિ પડે એન મારું કાર્ય જરૂર. જરૂરો રાખો. આ બધામાં હક રાખા શકેલ હોય છે.

એ લક્ષ થાય તો કરવું. અને પ્રાગ્ધો એ મહેલ શક કરે. તમે નાગાથી કરી એવું નોન નેવું તો પીર જામવી તોડોડ ન કરવી એન શિલની જેલવાનું મને સર્વો આપ્યે થાય છે, એન પ્રાગ્ધથી શિલ જાણ કરે છે. જુડકાગ એવાઈ મથો, વર્તમાન કે.વ બેવ.વ છે અને અધિક

સંતશિષ્ય પત્રગુના

હવે જેવું હશે તેવું બેવાશે એમ શ્રદ્ધા. જરા પણ ખેદ ન કરે. તમારા પાછળ એક જગત્કલ્પ મહાન અધિકાર-સત્તા કામ કરી રહી છે. માણસને તેનો ખ્યાલ નથી તેથી 'આ મારાથી થયું' ને આ ન થયું' એમ લાગે છે ને ગોલે છે પણ પ્રકૃતિથી બંધાયેલ માણસ સ્વાધીન નથી પણ પરાધીન છે.

તમે લાગો છો કે 'મારા રાહ આપ્યા હશે તો મને પરમાત્મા માર્ગ કરી આપશે.' એ વિચારને વગળી રહેશો. નળખાઈ તમારામાં છે, એવી સડુ કોઈમાં છે. કોઈ વિરલમાં નહિ હોય! લોક લાજ પ્રશસ્ત અને અપ્રશસ્ત બન્ને છે. પ્રશસ્ત અમુક હદ સુધી જરૂરની છે અને તે પણ શક્તિ, સમજ અને સમય આવ્યે નીકળી જશે, ઉતાવળ કરવાની જરૂર નથી!

જે પ્રેમ હતો નહિ તેને તમે માની ગેઠા હતા એટલે ખટકે છે. નહિ તો ખટકે શા માટે? તમારી ભ્રમણા હતી. કોઈની પ્રકૃતિ કોઈ દેશી શકતું નથી, માત્ર અમુક સંયોગો આવે છે ત્યારે વલણ બદલાય છે. અત્યારે જે વલણ છે તે અમુક સંયોગ ઉપસ્થિત થયે બદલાવાનું. તમારે તો ધીરજ, ક્ષમ અને પ્રેમ જ વહાવવો. કોઈની ભૂલો કે દોષો બેવાની જરૂર નથી. વિરુદ્ધ વર્તનાર પ્રત્યે પણ પ્રેમ રાખવાની ટેવ પાડો એ સાચો માર્ગ છે. પ્રેમથી કામ લેનારને શુભાવવાનું કંઈ નથી પણ લાભ જ છે. પ્રેમની અજબ અસર છે. રેહુ ખાનારને વિજય છે. માટે માધ્યસ્થવૃત્તિ કેળવવી.

ગરીબાઈ અને શ્રીમંતાઈ લાવી આવતી નથી. એ પણ પ્રારબ્ધને આધીન છે. આ સંયોગો વિકાસ નથી અટકાવતા આ સંયોગો તો વિકાસને વેગ આપવા માટેના છે, આવ સમયે જે વ્યાકૂળતા, ખેદ, અફસોષ, દોષદષ્ટિ થાય છે, એ

વિકાસને રૂંધનારા છે. આવા અમરે પ્રેમ, શાંતિ, અંયમ, વિદ્યાગતિ, અમભાવ સખવા યોગ્ય છે. આપણે ધારીએ એવા મીઠા યોગો, અનુકૂળતામાં બગ ફાટવાવાનું કયાંથી બને? 'વીથ' રફસાવવાનું તો આવા યોગોમાં જ હોય! બીજાના દોષોનાંથી પણ ગુણોને વીળી દારીને પ્રમોદ અનુભવેલા. ન અપાય તેનું કોઈ નહિ. કામ તો વધુ એવા સ્થળમાં કરવાનું છે. આનુકૂળતા કરતાં પ્રતિકૂળતામાં વિકાસ વધુ સુધાય છે બહુ ભાવનાં ચિત્ર લેઈ રહેા. નરનંદ મહેતા કે મીનાં કે નાનકેવ કે અન્ય કોઈ બહુતો દુઃખનાંથી, અપમાનનાંથી, નમ બાવ વેદીને આગળ આપ્યાં છે. મારે પ્રમત્તના અનુભવો પ્રગટ રહેા, તમારા માથે જ હરિ છે, તમારી કંનાદી એજ કરે છે. એમાં તમે ગબસાય નહિ તમારા જે ને જે આદે પુના તરફ અમાન દષ્ટિ રાખો હરિના એ મંદેલ છે એને બાંધી, આગળે પ્રતિકૂળતાની બાદે મુંઝવાનું, બાદે પેદના પાડી જ નમ્યના દર્શન થાય છે

૬ બિંદુ

૩૩

પત્ર ક્રમાંક

સાપદા

(૮૫)

૨૧-૧-૧૯૫૪

બહારની અસર બન પર થયા ન હો તે બહારવાન

માનુષ્ય પોતાના વિકાસના મેળાએ અનુભવેલા. ૧૯૪૫ ઠેકેથી શરૂ છે. એક જ બનાવના અર્થો દષ્ટિ મેળાએ માનુષ્ય ખિન્ન કરે છે. ધણા બનાવો સામાન્ય હોય તે સામાન્ય રીતે મહાન હોય અને મહાન હોય તે સામાન્ય હોય ૧૫ ૧૫. અર્થપૂર્ણ હોય છે.

આખું વિશ્વ નાસગઢ, નિર્ગમિત છે. માત્ર માનવ નમાકે
જાતી ગયો છે. સાંપેડવાદ ખૂબ જાણવા જેવો અને વિચારવા
જેવો છે. બહારની અસર મન પર થવા ન દે તે જાગવાન
અને સ્વસ્થ. ભાવિને માનવા છતાં પુરુષાર્થમાં કૃતિ નહિ
લાવનાર સમજદાર ગણાય. થવા યોગ્ય થયું છે ને થશે, એમાં
વિશ્વાસ રાખનારને અકુશોભ થતો નથી અને પ્રસન્નતા
ગુમાવતો નથી,

પ્રસન્નતા-આનંદ એ તો આપણી પોતાની ચીજ છે.
તેને છોડીને પરની ગંધારી ચીજને શા માટે અડકવું? આ
માટે ઉપયોગ રાખવો એજ અમોઘ ઉપાય છે. જેમ જને
તેમ અમૃતસાગરની નજદીક જવું, મથવું, હરધડી હરિતું
સ્મરણ ચિંતન, મનન કરવું. નામ સ્મરણ ન ભૂલવું, વિધ્નો
તો આવવાનાંજ, એજ કસોટી છે, સંસારનાં કાર્યોમાં એટલા
વિધ્નો નહિ આવે.

દઃ લિખ્ય

ૐ

પત્ર કેમાંક

(૮૬)

લીખડી

તા. ૫-૧૧-૧૯૫૪

વ્યવહારક વાતોમાં અટવાયેલા મનને લીધે
ખરી શાંતિ મળતી નથી

સુર ભાઈશ્રી,

તમે નિવૃત્તિ અને શાંતિ માટે તડખી રહ્યા છો.
બંધુ! વ્યવહારિક વિષયોમાં ગોથાં મારતું મન જ્યાં

મુખી દંચિત વસ્તુઓથી અનુભવ રહે ત્યાં મુખી ખરી જાતિ,
નૃમિ કે નિવૃત્તિ અનુભવી શકાતી નથી.

જાતિ તે અંદર છે. સ્વીકૃતિ જ છે ધ્યાન કાગળે
અવગણે અભ્યાસ (ટેવ) માત્ર વાંચનથી જ કે અવગણે
અવગણે તેના માટે તે અનુભવ વિચારની જરૂર છે. પણ તે
અનુભવ વિચાર ધારવા પ્રમાણે કરાવે નથી કેઈ નિષ્ક્રિય
કર્મના ઉદયને લીધે જાતિ ઉપશમિત બાવને પામતા નથી. ત્યાં
મુખી મગધિશ્વરને લીધે ખરી સ્વમજાશક્તિ (મનિજ્ઞાન) ને
અવગણે અવગણે થઈ રહે છે, તેથી યથાતથ વિચાર થઈ નથી
અને કદાચ ધ્યાન તે સંકર ધ્યાન નહિ. આત્મચેત્તે નંકર
ધ્યાન તે પણ દેખે નહિ. આમ વારંવાર નિર્ધારે તૃટયાથી
ને પ્રકારે જુલિઓ પામતાં કામ ચલાવે બાક છે તેના
કેવળ તે સત્સંગ, સદ્વાચન, સદ્વિચાર અને ઉપયોગપૂર્વક
અનુભવજનક છે. તેથી અવગણે ધ્યાન છે અને અવગણે
અનુભવ ન પડે તેમ અવગણે મુખી થતો બાક છે તેના
કામના જનમે અવગણે અનુભવ થાય છે.

તમારું વિષય સ્થિત નથી લાક્ષણિક જુદાની નથી અને
અનુભવી અવગણે તમારામાં જોઈ શકે નથી પણ પણ
અવગણે હૃદયના મુદ્દા અવગણે પ્રગટાવવાની દૃષ્ટિ થતી તેવ
અને અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે કે કદાચ અવગણે
અવગણે પણ તે દૃષ્ટિ અવગણે છે અને અવગણે અવગણે
અવગણે નથી પણ તેમજ અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે
અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે
અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે અવગણે

સંતાશિષ્ય પત્રમુદ્રા

.....ભાઈના પત્ર હતો, તેમનો પત્ર વાંચતા ઘણે જ હર્ષ સાથે સંતોષ થાય છે. તેમના પૂર્વ સંસ્કારનું જ પરિણામ છે. જેનો પ્રગતિનો ઉદય હોય તેના આચાર વિચાર પણ પ્રગતિના જ હોય છે. પૂર્વના આંતરિક દુર્ગમનો અડચણો કર્યા કરે, આપણને શેકવા પ્રયત્ન કરે, અનેક પ્રકારનાં તોફાન કરે પણ જેનામાં કંઈક પણ જાગૃતિ આવી હોય તે આત્મા અટકતો નથી. તે તો આગળ ને આગળ ધમ્મે જ જાય છે.

જ્યાં સુધી ભાનમાં ન અવાય ત્યાં સુધી અંતરાત્મા જંપ વાળીને જોસવા દે નહિ. કોઈ પદાર્થમાંથી ઈન્દ્રિયો વિષયરૂપે રસ ન ચૂસે પણ તેને પ્રારબ્ધ અનુસાર લોગવે અને તેમાંથી કંઈ ને કંઈ જોધ મેળવે, આવી સ્થિતિ મુમુક્ષુઓની હોય છે.

પોતાનો ઉપયોગ-આધક સમય ક્યાં અને ક્ષેમાં રોકાય છે તે લક્ષમાં રાખવું.

દઃ ભિક્ષુ.

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૮૭)

સાયલા

તા. ૨૬-૩-૧૯૫૬

કસોટી સોનાની થાય અને સાચાં મોતી જ વિંધાય

તમારી માનસિક અવ્યવસ્થિતતા જાણી. સાધક માત્રને એવી ગડમથલ, અથડામણ, મૂંઝવણના માર્ગેથીજ પસાર થવાનું હોય છે. પણ એ કાયમ ન રહેવી ઘટે. અલ્પજ્ઞ અવસ્થામાં એ બધું સંભાવિત છે, છતાં નિશ્ચિન્ત રહેશો કે એ બધું જવાનું જ છે. કાયમનું નથી.

અમુદના તરંગોની માફક પ્રસંગો હૃદયમાં તરંગો પ્રગ-
ટાવે છે. બળે કે હવે શું કરવું? હવે શું થશે? એમ બાસે
પણ એ બધા માની લીધલા, નક્કા. બહીષ્કવનારા દ્રશ્યો છે.
એવા પ્રસંગે અંતરમાં ઊતરી નામરમરણ કરવું એ અમોઘ
ઉપાય છે. બાવિ-મિથ્યા ન થાય પણ રમરણથી જરૂર શાંતિ
થાય. સાધકને અણધાર્યા વિરોધો લાગે પણ વિરોધી તમને
જણાવીને ન આવે! એ વિરોધ નથી પણ ક્રોધોદ્યો છે અને
જરૂરના છે ને આવે છે. તેથી નાદિમ્મત થવાનું નથી. કસોટી
સોનાની થાય! ફૂલ મુગંધવામાં જ સંતાય. આવગનાં નહિ.
સાચા મોતીજ વિધાય. બકતોને જ વિધિ કપો, મૂંઝવણના
પ્રસંગો આવે એ સનાતન નિયમ છે

તમે ટકી રહ્યા છે એમ વધુ મજબૂત બને. પાક
જેવા બને. શારીરિક, માનસિક કે કૌટુંબિક અણગમતા
પ્રસંગો આવે ત્યારે ખૂબ દૈય, અકમ્પ બને. એ બધા
સાચા સ્થાયી નથી. પણ તમેને જમણામી જ એ વિચાર
મૂંઝવનારા દેખાય છે. પણ બ્યારે સત્ય સમજાય છે અને તો
અનુભવે જ નુમજાય ત્યારે જ પરિપક્વતા આવે, એ જ
માર્ગ છે. લૌકિક વ્યવહારમાં જીવને બેટલો હાથ-આતંદ છે
એટલો લોકોત્તરમાં નથી આવતો.

લોકોત્તર માગે અંતર યજ્ઞ મુલ્યા પછી જ પગલું
બરવાનું નન થાય છે અને લૌકિક માગે મુસીબતો વેડીને
કપ્ટને સ્થાનને કરીને, જીવનને દોડમાં મૂકીને પણ વગર
ઉપદેશે બાય છે કેમકે એ માગે જોયેલો, જાણેલો, અનુભવેલો
છે. પણ લોકોત્તર તરફને જીવે અનુભવ જ નથી કર્યો
એના આતંદનું સ્વપ્ન પણ નથી આવ્યું. તેથી જવાનું મન
ન થાય. તેમ એ તરફ લક્ષ પણ ન આવે એ અંભવિત છે.

એટલા માટે જ જાનીઓએ (અંતઃ) ચતુ-દ્રષ્ટિ-ઉપર પ્રથમ વધુ ભાર મૂક્યો છે. ક્રિયાઓ પણ એ માટે છે. 'ખિના નયન પાવે નહિ ખિના નયન ડી જાત' એવે મહાશુર કે ચરણ સો-પાવે સાક્ષાત્ 'શ્રીમદ્' વાંચવાનો મહાવરો રાખશે. એજ પ્રભુસ્મરણ.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૮૮)

ભારીવડી
તા. ૧૭-૮-૧૯૫૮

તેજ અભ્યાસ માથો કે જે જીવન વિકાસ કરે

પવિત્ર સંયમ પંથના વિહારી !

મોતિયો ઉતર્યો છે તે આંખની મદદથી આ પત્ર લખી રહ્યો છું. વડિયાના શાસ્ત્રીજી આવી ગયા. ત્યાં આવવાનું કહેતા હતા. શાસ્ત્રીજીની પદવીને લાયક વિશાળ દ્રષ્ટિના છે. એક રાત્રિ રોકાણા. ઠીક ઠીક ચર્ચા વિચારણા થઈ. તેમને તમારી ઘણી સુંદર છાપ પડી છે. હાલ તમે ત્યાં હિન્દીનો અભ્યાસ કરો છો તે સંતોષની વાત છે.

હિન્દીનો અભ્યાસ ત્રણે ઠાણું કરો છો તે ઠીક છે. પણ જે અભ્યાસ જીવન વિકાસના માર્ગે પરમ શાંતિના પંથ તરફ જ વાળે એ રુચિ હાલ મંદ જણાય છે. ઇચ્છા હશે પણ પ્રયત્ન એ તરફના નથી લાગતા, નહિ તો..... અંતરના દર્દો જરૂર ઓછા થાય એ નિઃસંશય છે.

જ્યાં પ્રખળ પુરુષાર્થની જરૂર હોય ત્યાં થોડા પ્રયત્નથી ન આલે. બહારની વિદ્યા, અભ્યાસ, જરૂરના છે પણ વધુ

જરૂરનું એ છે કે 'પોતાના હૃદયની શુદ્ધિ થાય; સમજાયું' હોય તે જીવનમાં બિતારવા સતત પ્રયત્ન સેવવો ઘટે. અંશુલિ-માલ જેવા, ચિદ્વિન્દીય ચોર જેવા, ચિલાલી અને દ્રઢ પ્રહારી જેવા સુધરી ગયા તો આપણે બે એના જેવી શુદ્ધ નિદાપૂર્વક પુરુષાર્થ કરવાથી કેમ ન સુધરીએ ?

.....બેનને દીક્ષા આપવાની ઇચ્છા છે અને એમાં અમારા હાથે અજાય એવી તમારી અપેક્ષા છે તે જાણ્યું. પણ મુંબઈ છેલ્લા બાદ તે તરફ આવવાનું અચોક્કસ છે. કેઈ સ્થળે શાંતિ લેવાની મુસાદ છે બધા સાધુ આચાર્યો દીક્ષિત બનાવવામાં હરીફાઈનું કામ કરે છે. પણ દીક્ષાની જવાબદારી, એના ગૌરવ તરફ કેઈ ભેતું જ નથી સંયમનું સહુએ આજે ભૂલાઈ ગયું હોય એમ દેખાય છે

ઈતર અધ્યાત્મ ભલે કંઈ પણ હિંમેશા કલાક, અર્ધ-કલાક આત્મશુદ્ધિ અર્થે, નિર્માન ધ્યાન, ચિંતન કે નિઃચિંતારણ કરવી કે જેથી આપણને હિંમેશા જ્ઞાન રહ્યા જ કરે કે આપણે કોણ છીએ ? શા માટે ત્યાગ કર્યો છે ? વાચનો, વિચારનો અને અમારી દ્વિતશિક્ષા ધ્યાનમાં રાખશે. આધ્યાત્મિક ચર્ચા-વિચારણા, વાંચન થતું હશે. વિચાર રત્ન-રાશિનું વાંચન પૂરું થયું હશે. પં. સુખલાલજીનાં ત્રણ પુસ્તકો પણ વંચાયા હશે. સાથેસાથ જીવન પેઢીનાં ખન પળ ફેરવતા રહેશે. શાંતિ અને આત્મ સાધનામાં લીન રહે. એજ અભિલાષ.

૬ બિંદુ

XX

પત્ર ક્રમાંક

(૮૯)

બોરીવલી

તા. ૩૦-૧૦-૧૯૫૮

બાહ્ય પ્રદેશ અતૃપ્તિનો છે તેમાં ભરતી-ચોટ આવે છે

પ્રાણીમાત્ર સાથે એક સરખી આત્મીયતા વીતરાગદશા પ્રાપ્ત થયા સિવાય ન રહી શકે. પ્રશ્ન ઉડવાની ભૂમિકાએ પ્રશ્ન ઉઠેજ. જેમ જેમ હૃદય વધુ નિર્મળ બને તેમ તેનો વધુ ઉકેલ થાય.

લૌકિક જિજ્ઞાસા પ્રકૃતિના પ્રદેશમાંથી ઊઠે છે અને અલૌકિક જિજ્ઞાસા અન્તરતમના પ્રદેશમાંથી ઊઠે એમ લાગે છે. બાહ્યપ્રદેશ અતૃપ્તિનો છે. એમાં ભરતી ચોટને અવકાશ છે, યોગ્યતાનો અભાવ નથી. પણ જાગૃતિનો અભાવ છે. પુરુષાર્થની મંદતા એટલે પ્રગતિની મંદતા, બીજા મનુષ્યોની અપેક્ષાએ તમોને સમય, સંયોગ, સાધન અને સમજણની સામગ્રી વિશેષ પ્રમાણમાં છે. માત્ર જે ચોટ લાગવી જોઈએ તે નથી લાગી.

શારીરિક દર્દો તો મોટા ગણાતા માણસોને કસોટીરૂપ થાય છે. રામકૃષ્ણ પરમહંસ, શ્રીમદ રાજચંદ્ર, મસ્ત રામજી, રમણ મહર્ષિ જેવાને મહાન વ્યાધિઓ થયેલ અને તેમણે સમભાવપૂર્વક તેમનો સામનો કરેલ. માણસને વ્યાધિ વધારે જાગૃત રાખે છે. જે સમજાય તો ડયલે ને પગલે રાગદ્વેષનાં દ્વન્દ્વો અનાદિના છે. એના પાશલાઓ સ્થૂલદૃષ્ટિએ ન દેખાય તેવા છે. અંતર્દ્રષ્ટિથી જોનારને દેખાય છે અને સજાગ રહે છે. વાંગન વિચારણા અને સત્સંગનું એ જ રૂપ છે.

અનેક મહાપુરુષોનાં વચનો દીવાદાડી જેવાં છે. માત્ર તેને વાંચીને-રસને ઓગાળીને હૃદયમાં ઉતારવો ઘટે. મહા-સત્તા તો પ્રાણીમાત્રના હિત, શ્રેય, શાંતિ માટે સતત પ્રયત્ન-શીલ છે. જીવોનું એ તરફ લક્ષ્ય જ નથી. સદગુરુ હૃદયમાં સાથે નથી હોતા પણ ગુરુને ગુરુ-દેવાધિદેવ તો તમારી સાથે જ છે. એ શ્રદ્ધાને જગાયો.

તમારો સંદેશ-ભાવના તો પહોંચે છે; તમારા મનનો વનમનાટ ભેઈ શકાય છે, પણ અમારો સંદેશ તમે મંદગતિએ ઝીલો છો. મહાપ્રભુ તમારા સુમોપમાં જ છે. શ્રદ્ધા, એકાગ્ર બની તેના નામનો પોષક કરો. સ્મરો, રટો, જેટલું વાચ્યુ વિચાર્યું તેનું ચર્ચણ કરો જરાપણ નાહિન્મત, નિરાશા ન વેદો. ઉત્સાહ, ઉલ્લાસ, પ્રેમ, આનંદનેજ આમંત્રે. નવી દુનિયા તમારી સહુ ભેઈ રહેલ છે. જરા ઊંડી નજર કરો. 'જરા ઉઘટે આંખલડી તો સન્મુખ તેહ સદા' પ્રારબ્ધ કરતાં પુરુષાર્થને જાનીઓએ વધુ મહત્ત્વ આપ્યું છે. મનને મજબૂત, નિશ્ચિંત વીર્યવાન. સંકલ્પના બળવાળું રાખ્યો. પ્રારબ્ધ ભલે તેનું કામ કરે, પણ આપણે આપણું કામ કરવામાં પ્રમાદ ન સેવવો.

દા મિશ્ર

ૐ

૫૪ ક્રમાંક

(૮૦)

સાવણ

વા. ૩-૬-૧૯૬૩

અનાસક્ત ભાવે કર્તવ્ય બજાવવામાં આનંદ ■

શારીરિક, માનસિક, પરિસ્થિતિ માટે લખ્યું તે લખ્યું. હવે તદ્દન આરામ હશે. વ્યવહારના બેભાષી, બંધનથી

કંટાળો આવે છે અને મુક્ત થવાની વૃત્તિ ઊડે છે પણ એ બધી અપરિપક્વ દશા છે. અચૂનના વિગાદ જેવી દશા છે, છતાં મનમાં એ બાવ પડ્યા છે, તો ક્યારેક પરિપક્વ થાશે ત્યારે કામ લાગશે હાલ તો બને તેટલા અનામકતભાવે કર્તવ્ય બજતવ્યે જવા સિવાય રસ્તો નથી. ગૃહસ્થાશ્રમ ગાડીનાં બે પૈડાંથી તમારું ગાડું ચાલે છે. બન્નેનો યોગ પરસ્પર સહાયરૂપ છે. બોલો વધાર્યો છે એટલે વખત મળતો નહિ હોય ? છતાં પ્રભુસ્મરણ ન ભૂલશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૯૧)

સાયલા
તા. ૮-૬-૧૯૬૪

અપૂર્ણતાને પૂર્ણમાં પરિવર્તિત કરો

લક્ષિતપૂર્ણ સમાચાર લખનાર આર્યાજી !

તમારો પત્ર હુમણું વાંચ્યો. તમારા હૃદયના બધા ભાવો, વિચારો, ઉદ્વેગારો, નમ્રતા અને વિનયભર્યા બધાં વાક્યો વાંચ્યા તેથી સંતોષ થયો. મારી તબિયત રાખેતા મુજબ ચાર વખત દિવસમાં પ્રવચન આપતાં છતાં પણ ઠીક રહી છે. હવે તો પર્યાપ્ત પૂરા થવા આવ્યાં.

મારો બોધ, મારું માર્ગદર્શન તમોએ સ્વીકાર્યું છે. તમને રુચ્યું છે અને આદરવાની પણ પહેલ કરી છે. તેથી મારી ઘણા વખતની ભાવના સફળ થઈ મારી હું પ્રસન્ન થાઉં છું. તમારી અપૂર્ણતા તમે જોઈ શકો છો એટલાં તમે

શ્વાસશાળી છે. હવે અપૂર્ણતાને પૂર્ણતા કરવા મનથી, દૃઢયથી, અધ્યવસાયથી જનતા પ્રયત્ન કરવો એ જ ખરી સાધના છે. તમારો શ્રેય ઇચ્છનાર.

દ. ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૬૨)

સાયલા
તા. ૬-૧૦-૧૯૬૪

અભ્યાસનો વર્તમાનમાં વર્તવામાં જ શ્રેય માને છે

શ્રેયપથગામી આર્થાભ ! આત્મશ્રેય સાધિ.

માણસ માત્ર વિચારથી ક્ષયક્રમના ભાગમાં ગોઠવે પણ માણસના ધારવા પ્રમાણે હંમેશા યત્ન નથી. માટે અભ્યાસનો વર્તમાનમાં વર્તવા યોગ્ય વર્તન વર્તવામાં જ શ્રેય માને છે. જાગવાનો ઉત્તમ સમય સફળ કરે છે. વર્તમાન જ બિવિધને ઘટે છે. સમજદાર માણસ, નથી મળ્યાનો ખેદ કે વિચાર કરતાં નથી; પણ મળ્યાનું મહત્ત્વ જાણીને તેમાં સંતોષ માની, તેનો પૂરો સફળપ્રયોગ કરે છે. બીજાની અપેક્ષાએ ધણી સાધન, સમય, સાનુકૂળતા અને સમજ મળી છે, એ વાત હંમેશાં સ્મરણમાં રાખવી. પ્રતિફલ જાગતાં રહેવું, જીવનનું શ્રેય નક્કી કરવું અને તેને લક્ષમાં રાખી વર્તન કરવું. પરિક્રમણમાં જન્મે વખત મહાપ્રતો, સમિતિ અને શુભિ જોડાય છે તેનું રહસ્ય વિચારવું.

દ. ભિક્ષુ

(૮) પુરુષાર્થનું મધ્યબિન્દુ પ્રભુ

વસંતતિલકા

જેણે ન લીધો સત્સંગ દિશા યથાર્થ,
તે વીતરાગી ગુરુમાંથી ય કે ન પામે;
કિંતુ દિશા ગ્રહીજ સત્સંગ કેરી જેણે,
છદ્મસ્થ છે કુળગુરૂ તદપિ ય પામે. (૧)

અનુષ્ટુપ

મુખ્ય પ્રયત્નનું ક્ષેત્ર, આથી પ્રભુ-ગુરુકૃપા;
જેથી સત્સંગની દિશા, આપોઆપ મળે યથા. (૨)

ઉપોદ્ધાત

બહિરાત્મહઃપ્રાધી સાધક-પ્રાપ્તિ, જતક ઉપર ઉઠ્યાં કે તેનું ધ્યાન અંતરના આત્મ જોડણુ બણી ગયા વિના રહેતું નથી એમાથીજ આત્મા-પરમાત્મા યાદ આવવા માટે છે. સદ્-વાંચન અને સદ્વિચારથી ઉપયોગમય બનતા, પ્રયત્નો કરતા કરતાં, તે હવે વિચાર-વિવેક કરવા થોભે છે. આથીજ કહેવાનું છે— “વિચારશક્તિ અને વિવેકશક્તિ એ બે સાચી જિજ્ઞાસાના પ્રયાગો છે.” આમાથી સાચું સંબંધ જ્ઞાન પણ થાય છે. કેટલાંય ઉચ્ચકક્ષાનાં સુજ્ઞાનોને પોતાનું મૃત્યુ આવે તો બગવાનનું નાન લઈ પ્રુથીથી મૃત્યુને વરમાળા પહેરાવવી નહેલી થઈ પડે છે પરંતુ પોતાના જોખતાનું મૃત્યુ કેટલીકવાર હરણ કરાવી નીચે પાડી દે છે. સંબંધજ્ઞાન થાય, તેઓ તો જુલુનુબધે મળ્યાં અને જુલુનુબંધ પૂરાં થયે છતાં પણ! એમ નાની સાચું હેયાનું આશ્વાસન પામી જાય છે. ખરેખર તો હોદીના સંબંધો કરતા વિચારના સંબંધો જ સારા સંબંધો છે.

ઈતધર્મં સદ્ધર્મી વાસુક્ય અને સદ્ધર્મી પ્રભાવના ઉપર ખામું વજન આપ્યું છે. તીથંકર જેવા મહાનપદનું પણ ખીજ એમાં કદ્યું છે, તે વારંવાર વિચારવા જેવું છે. એક અર્થમાં આ પણ ‘સત્સંગ’ની પરિપક્વ દિશા જ મળાય!

પ્રભુકૃપા-સુરુકૃપાનું સાચું રહસ્ય પણ અહીં જ સમ-જાય છે અને જ્યારે કમોટી આવે ત્યારે અર્વા મહાનુભાવો અંતરસ્થદેવ કે અંતરસ્થ સુરેન્દ્ર-આદેશ ઝીલવા તત્પર બને છે. આમ આદેશ ઝીલી કર્તવ્ય આચરવાથી દુઃખમાં યથાપ્ત શાન્તિનો સંચાર થાય છે અને મન પ્રસન્ન બને છે.

સંતશિષ્ય પત્રચુંગા

પાતાનો આત્મા જ્યાં પાતાનાં દેખણે અને પ્રયેક કાર્ય પ્રભુ પ્રીતિ અર્થે થવા માંડ્યું, ત્યાં જગતના પ્રાણિમાત્ર સાથે આત્મીયતા થઈને વધવા માંડે જ. પ્રથમ જે સંવેગ-વૈરાગ્ય એણિત હતાં તે હવે નિજ અનુભવે સહન-સહન સંવેગ વૈરાગ્યનું નક્કર રૂપ ધારણ કરે છે. મુશ્કેલી એટલી બધી દૃઢ બની જાય છે કે પછી કષ્ટો કષ્ટ તરીકે રહેતાં નથી. અને પ્રલોભનોમાં પૂરી નિર્લેપતા આવવા માંડે છે.

હા, જ્યાં લગી પૂરેપૂરી-અખંડ જાગૃતિ ન આવે ત્યાં લગી મનને નવરૂં પડવા દેવું ન જોઈએ. મન ધમપછાડ છેડ્યા પછી અહીં ખૂબ ખૂબ મારે છે ! ઘણીવાર લગવાન સ્વયંમાં હાજરા હજૂર એને દેખાય ! અને તેમાંય ભૂડ્યે ચૂક્યે નબળાં વિચારો મનને લીધે હૃદયમાં દાખલ થવા પ્રયત્ન કરે ત્યારે તો એનો અંતર્યામી કે અંતરાત્મા પાપ કરવા દેજ નહિ ! સહન શીલતાનું પ્રમાણ પણ ઘણું જ વધી જાય ! અહીં રસ, માધુર્ય અને વિશ્વનાં પ્રાણિમાત્ર તરફ વિશુદ્ધપ્રેમ અખૂટપણે ઉછળવા માંડે જ છે.

પત્ર ક્રમાંક
(૯૪)

વાંકાનેર
તા. ૧-૨-૧૯૪૨

પરમાત્મા સાથે યોગ-મિલન થયું નથી

તમારો પત્ર મળ્યો. વાંચી ખૂબ સંતોષ થયો છે. તમારાં સામુદાય તમારા પ્રત્યે ભારે લાગણી રહેલું દર્શાવતો પત્ર મળેલ. તેમાં તમારી સ્થિતિનું વર્ણન જણાવેલ હતું. માત્રીશુભા સહવાસથી તમોને બોધ થયો છે એમ તમારું લખાણ બતાવે છે! પુત્ર કે પતિદેવનો વિયોગ થયો પણ એ અમર તો છે જ અને એમ કરવું 'એને' યોગ્ય લાગ્યું. એમાં ધોષો કેમ કરાય? જેણે આપ્યા તેણે ખેંચી લીધા. એ જે કરે તે પ્રાણીમાત્રને હિતાર્થે જ કરે એમ શ્રદ્ધા છે, તો પછી આટલા બધાં કષ્ટપાંત, સૂરણાં, આકંઠ શા અર્થે? બહેન! આવા માયાવી સંબંધો અનેક છતાં આથે અનેકવાર અનેક પ્રકારે કર્યા છે. અનેકવાર સંયોગ અને વિયોગ થયો છે. સુખ, દુઃખ, રાગ, દ્વેષ, ઇર્ષ્યા, અનિષ્ટ ભાવે મળ્યા અને છૂટા પડ્યા એમાં કયા સંબંધ સત્ય અને કયા અસત્ય?

માટે કેને રહ્યું? કેના માટે સૂર્યું? કેને પોતાના ગળવા, અને કેને પર ગળવા? બહેન! સંયોગ તથા મરણ એ પ્રભુનો સંકેત, કાયદો કે બંધારણ છે. એ ફેરબુલું કેમ ફેરે? જગતના પ્રાણીમાત્ર સાથે યોગ થયા, મળ્યા પણ પરમાત્મા સાથે યોગ કે મિલન થયું નથી. એના મિલનમા વિયોગને સ્થાન નથી.

તમારા ઉપર પ્રભુનો ક્રોધ છે એમ ન મનજવું. પણ તમોને મોહથી મુકત કરાવવા, પરમ પંથમાં વાળવા, માયાની

જાળમાંથી અલગ કરવા પ્રભુએ તમારા ઉપર કૃપા વરસાવી છે. એ કૃપાળુ કૃપા જ કરનાર છે. એ ખૂટું ન જ કરે એમ સમજી વિલાપો કરવા ન થોડે. તમોને ત્યાંનું વાતાવરણ મૂંઝવતું હશે પણ થોડો વખત ધીરજ રાખી શ્રદ્ધાપૂર્વક શાંતિથી રહેવું. તમારા હૃદયને, તમારા ભાવને, તમારી રુચિને જાણનાર તમારા વાતાવરણમાં વિરલ હોય એટલું જ નહિ પણ જ્યાં જાઓ ત્યાં વિરલ હોય !

તમારા માટે હવે પ્રભુસ્મરણ, ચિંતન, ભજન અને એના કીર્તનમાં જીવન ગાળવું એજ શ્રેયસ્કર છે. રડવું, કંકળવું યોગ્ય નથી. પ્રભુ ચરણે સર્વસ્વ સમર્પણ કરી તેનું જ વાંચન, તેનું જ ધ્યાન. તેનું જ સ્મરણ કર્યા કરવું. બધી ચિંતા તેના ચરણે મૂકી દો. તે જ તમારું યોગ ક્ષેત્ર વહન કરશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૯૫)

સરા
તા. ૨૯-૧૧-૧૯૪૪

અંતરના દેવને ઓળખી તેનો આદેશ ઝીલો

મુમુક્ષુ.....

અમારી ભાવનાને ઝીલવાની તમારી આટલી આતુરતા અધિકાર માટે ખૂબ સંતોષ થાય છે. જે કંઈ હોય તેને પચ વચાનો અણુમોલ અવસર સાંપ પ્રત્યેક પ્રસંગને વિચારવાની તપાસવાની ટેવ

પાડતા રહેશે. અન્તરસ્થ દેવ-અન્તર્યામિ મહાપ્રભુ સૌના અંત-કરણમાં હાજર હાજર બિસરે છે. તેનો આદેશ ઝીલવા હંમેશા તત્પર બનશે. એ અંતરના ઉલ્લસમાંથી જે કાંઈ સૂચના કરે તેને ત્રણ કરણ અને ત્રણ યોગથી વળગી રહેવામા તમે જેટલા સફળ થશો તેટલો આધ્યાત્મિક શાન્તિ જરૂર અનુભવાશે.

૬: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૯૬)

મોરબી
તા. ૪-૧૨-૧૯૪૭

માંદગી એ પ્રભુની બંદગી કરવાનો અણમોલ અવસર છે

આટલા સમાગમ પછી પણ માદગી તમોને બચાવતક લાગી તેથી આશ્ચર્ય થાય છે. ખરેખર જાણી સત્તા બધે વિચિત્ર છે. તત્વદષ્ટિએ એતાં માંદગી એ તો પરમાત્માની મુરશિત ગોદ છે. જેમ બાળક માતાની ગોદમાં નિર્ભય હોય છે તેમ બકલ કોટિના છવે, પરમ શ્રદ્ધાળુ આત્માએ માદગીને પરમાત્માની ગોદ સમજી, વધુ સ્વસ્થ અને શાન્ત બને છે. પરમાત્માનો વ્યાપક વિશેષ અને અપાર અનુબંધ વરસે છે. ત્યારે એવા બકલ કોટિના છવે માંદગીના રૂપે સતત એકાન્ત આપે છે. શારીરિક ક્રિયા શાન્ત બને ત્યારે જ મન-પ્રાણ બગવાનની સાથે એકરૂપ બની શકે અને એવી તક માંદગીમાં સહજ બને છે. પરંતુ આવી સ્થિતિ તો અનન્ય બક્ષિત પરાયણ છવે જ પ્રાપ્ત થાય છે. પરંતુ જેનું છવન પરમાત્મા સાથે એકરૂપ નથી હોતું તે તો માદ-

ગીને બચાવે આપણે માની બાંહે અચેતા અનુભવતા હોય છે. ખરેખર એ પામર દશા જ ગણાય. આ ઉપરથી એમ નથી સમજવાનું કે માણસે માંદા પડવું એ સારી વસ્તુ છે.

માંદા પડવું અને માંદગી આવવી એ બેમાં વાંછો ફેર છે. એક માણસ અજ્ઞાનતાથી, મૂર્ખતાથી કોઈ શારીરિક ભૂલો કરે તો તેની શિક્ષાએ જરૂર એ માંદો પડે છે. લગભગ તમારું ટકા માંદગી એવા જ રૂપની હોય છે. એટલે એવી સ્થિતિમાં તો ધીરજ પૂર્વક બાહ્ય ઉપચારો કરી શરીરને સમસ્થિતિમાં લાવવાનું સમજી માણસે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. એમાં જ ખરી સમજણ અને જ્ઞાનનો ખરો ઉપયોગ છે. કોઈપણ સ્થિતિમાં સમભાવ ન શુભાવવો એમાં જ ખરી મહત્તા છે. ટુંકમાં મને પાકી શ્રદ્ધા છે કે હવે તમે તદ્દન સ્વસ્થ હશો. તમારું શરીર સાફ ન હતું તમે થીગડા મારીને આરોગ્ય રાખતા હતા તેથી વારંવાર તાવના દર્શન થતાં. ભકિતને બળે આવ્યા અને રોકાયા પણ શરીર માંદગી (આરામ) માંગતું હતું. તમે ઠેલતા હતાં, અંતે તેણે તેનો ભાવ ભજવ્યો. તમે દોહું ચુકવ્યું. મન દ્વારા પ્રભુસ્મરણ ચિંતન કર્યું જશો. દુઃખમાં ભજન વધુ થાય તેથી પ્રભુ વધુ દ્રવડા રહે છે.

દઃ લિપ્તુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૬૭)

સાવલા
તા ૧૯-૧-૧૯૫૧

હૃદયની શાંતિનો પડયા આવ્યરુખમાં પડે છે

....તમારા હૃદયની શાંતિનો પડયા પત્રમા પડે છે. આ વખતે તમે ઠીક ઠીક લાલ લીધો અને પચાચ્યો. ત્યાનો હૃદયનો કમ વાંચીને મને સંતોષ થયો છે, જે મારો શાંતિની પ્રતાપિ થઈ છે, મદદા પ્રગટી છે, આનંદ અનુભવાય છે, એજ મારો શક્તિ-અભયની સાનુકૂળતાપૂર્વક ગતિ કર્યા કરશે. એમાં વીર્યની અને દૃઢાની મુખ્ય જરૂર પડે છે.

શ્રી અરવિંદનું આદિત્ય તમને કૃષ્ણને વાંચવું શરૂ કર્યું તે બહુ ઠીક થયું છે. અહંભાવ કે અહંવૃત્તિ ન કરી શકાય એમ શુભ રીતે પાતાનું કાર્ય માનવી માત્રમાં કરે છે તેની ખૂબ સંભાળ રાખવી. તેની તકેદારી-આકસાર્થ રાખવી. એ શુભચરો બબર ન પડે તેમ કૃષ્ણ કસબ્યું પૂજમાં મેળવે છે. પ્રકૃતિના ખેલને, તેની કાર્યવાહીને નિહાળવા, સાક્ષી-દૃષ્ટા બનવાની ખીના યોગના પાયામા મુંદર રીતે બતાવે છે. વાંચન કરતાં તેનો વિચાર કરવાનો અભય વધુ રાખવો. તમને ત્યાં ખૂબ નિવૃત્તિને અનુકૂળતા છે તો પ્રવૃત્તિ આહુ રાખશો. અહંવૃત્તિ આટલું. તમારું માનવું યથાર્થ છે. પરમાત્માને સંજો સર્વત્વ ધરવું અને એને શરણે રહેવું એજ ખરો ઉપાય છે, તથાપિ તમે અગાઉ કરતાં ઠીક પ્રગતિ કરી છે કેમકે મારા ઉપર છો.

દઃ બિહુ

અનુભવી વૈરાગ્યવાન અંતર સાથે વાર્તાલાપ કરે છે

મનુષ્યમાત્રને અહંકૃતિની પ્રકૃતિ નવા નવા સ્વાંગે દર્શાવે આપે છે. પોતાને પાકો અનુભવી, દીર્ઘ-દૃષ્ટિવાન, વૈરાગ્યવાન, અંતર સાથે વાર્તાલાપ કરનાર મનાવે છે. કઠારી પ્રકૃતિ અર્પણતાની વાતો સોંઘી ને રમ્ય લાગે છે. પણ આચરણમાં ઘણી મોંઘીને કઠોર હોય છે. અનંતકાળથી જીવે સ્વછંદ છોડ્યો નથી. પોતાના પ્રકૃતિના છંદે જ સદાય રહ્યો છે. એના પર વિજય મેળવવો મહેલો નથી. માત્ર વાંચન શ્રવણથી એ લભ્ય નથી. એ માટે મોટા પુરુષાર્થની, અર્પણતાની, આજ્ઞાધીનતાની અપેક્ષા રહે છે. મારા મહવાસથી તમે જે મેળવી શક્યા-જે લાભ લઈ શક્યા તેવો ઘણા થોડાએ જ મેળવ્યો હશે.

કસોટીઓમાં-ઉપસર્ગોમાં મનને સ્થિર-અડગ રાખવું એજ ખરો પુરુષાર્થ છે. પ્રલોભનોના મધ્યમાં અડગ રહેવાય એજ વીર્યનું ક્ષણ છે. વાંચન ભલે થોડું થાય પણ તે પચાવવામાં વિશેષતા છે. પગને હવે સારું છે. તદ્દન સારું. ઉપયોગરહિત ચાલનારની એવા જ પ્રકારની દશા થાય છે. માટે જ કહ્યું છે કે 'જ્યંચરે જ્યં ચિદ્, જ્યં માસે જ્યં મયે'....જ્યં એટલે ઉપયોગ યુક્ત પ્રત્યેક ક્રિયા કરો એટલે તમારો વિજય. 'ઉપયોગ ચૂક્યા કે ઝંડપાંચા' સમજવું. આરે તિના પાશલા, પ્રલોભનો પથરાયેલાં જ છે, માત્ર

કેપોને આકૃતિઓ, ને નામ જુદાં એટલે એજખાય નહિ
તેથી ફરજ કર્તાવ્ય લાગે; હોય મોહ અને આસક્તિ અને તે
લાગે ફરજ એજ પાડશે. “આધ્યાત્મિક પ્રબધાવલી” ફરી
ફરી વાંચશો. અપભ્રંશના પ્રદેશને વિગતથી જોશો. હરિ
દોરે તેમ દોતશો. અહંવૃત્તિ માટે પ્રતિપક્ષ લગત રહેશો.

દઃ ભિક્ષુ

૫૪ ક્રમાંક
(૯૬)

ૐ

મુદામદા
તા. ૨-૬-૧૯૫૩

પ્રત્યેક કાચા પ્રભુ પ્રીત્યર્થ કરવાની ટેવ પાડવી

તમે હાલ આવી યજ્ઞ તેમ નથી એ વાત પ્રભુના
અરજી પરથી. એને ચોખ્ખ લાગશે તેમ ચોખ ગોઠવશે. અને
જે ચોખ વર્તમાનમાં ગોઠવાયે છે તેમા સત્વિય માનવો એ
ખરે માન છે. સમર્પણની ભાવના બધવાં બધવાં કાળે કરીને
નકરે કાચ છે માટે નિંતાશ ન થવું. દક્ષિણના અક્રમાંથી
પિચાય તેટલું અમી પીવું. વિશેષ તો પ્રભુ કુઝડુ બેટો
કરવશે ત્યારે વધુ ચર્ચા કરશું.

કાચ કરતાં કરતાં પણ સિધ્ધ ન થાય ત્યારે સાધકે
વિચારે કે પુરુષાર્થની કે કાગળગની ખાતી હશે પણ હતાશ
તો ન જ થાય. કેમકે થયેલ પુરુષાર્થ નકમી જતો નથી. તે
તો ઉપકાર જ નીવડે છે. પ્રત્યેક કાચ પ્રભુ અર્થે માનવાની
ટેવ પડી લાય તો વેઠ જેવું ન લાગે. પ્રભુ સર્વત્ર સર્વમાં છે.
એ પ્રતીત થયા પછી તો હું સામાન્યમાં સામાન્ય કામ કરું

હું તે પ્રભુ પ્રીત્યથે માનવાનું શીખવું એનાં એર મઝા છે. કંઠાળો તો લાવવા જ નહિ. એ સ્વભાવ જ આપણો નથી. પ્રત્યેક ક્ષણે પ્રત્યેક કાર્યમાં પ્રગત્તતા અનુભવતાં શીખવું. એ ગુણ તમારામાં ભરેલ છે, પણ ઘણા કાળની જૂડી માન્યતાના અભ્યાસથી આચરી શકાવું નથી.

કોઈ કામ હલકું નથી. આપણે માનતા શીખ્યા છીએ કે આ કામ હલકું, આ કામથી કમ ખંધાય. પણ કમ તો આસકિતથી-સગદ્વેષના પરિણામથી, સ્વાર્થથી ખંધાય છે. સર્વત્ર મારા નાથને જોતાં-વિચારતાં શીખવું. સર્વત્ર મંગળ દેખાશે. અમંગળ, ખરાબ, નકારું બહાર નથી એ બધું આપણી પ્રકૃતિમાં ભરેલ છે. પ્રભુએ જે કામમાં યોજના કરી ત્યાં યોજવું ને પોતાની મર્યાદા-વ્રતો નિયમો-સિદ્ધાંતોને સાચવી કાર્ય કરવું. ત્યાં નિઃસ્પૃહ હૃદયો નથી અને બધે સ્વાર્થની રમત છે તો બીજા કયા સ્થળે નિઃસ્વાર્થની રમત છે?

જગતના ખરાબા તરફ સાધક દૃષ્ટિ કરતો નથી. યુધિષ્ઠિરની માફક ગુણુ શોધક-ગુણુ ગ્રાહક બન્યા વિના આપણો સુધાર નથી. શુદ્ધ પ્રેમનો પ્રવાહ પ્રત્યેક પ્રાણીની અંદર તિરે-ભાવે ચાલી રહેલ છે. આપણને એ શ્રદ્ધા નથી એટલે અનુ-ભવાતો નથી. પ્રેમ વહાવવાનું શીખીએ, દેવ પાડીએ, એ ભાવના જ ઊર્ધ્વગતિએ લઈ જાય છે. સંતાનોમાં મા તરીકેનો સ્નેહ હોવો જોઈએ. ને છે તેમાં ખોટું નથી. શુષ્ક ન થવું. પ્રેમાળ, આર્દ્ર, કોમળ, મોટા દિલના થવું.

સંતખાલ કહે છે કે “સકળ જગતની બની જનેતા”, એને જનેતા બનવાના કોડ છે. તમે તો સહજ એ પદ

જેવું છે. માત્ર કાલના જેવું શું? કુદ્રતા, સ્વાર્થવૃત્તિ, ઇર્ષ્યા, વૈરવૃત્તિ, આસક્તિ-એનાથી બચતા રહેવું. બાકી નિર્દોષ વ્યવહારથી ન જીવીશું. વ્યવહારમાં પડેલ સાધકોએ વ્યવહારના માર્ગે-એવ તરફ વળવું પડે છે બાળવી-જાગવી ઉપયોગ પૂર્વક પંથ કાપવો. ખૂબ પૈર્ષ, ખૂબ વિશ્વાસ, ખૂબ આવચેતી જાળવી એ સમજાવવું વિષય છે.

૬: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૦૦)

લીંબડી
તા. ૩૦-૪-૧૯૫૪

અનુભવોમાંથી જ વૈરાગ્ય જન્મ છે

અંતરમાં સુખ આહુ જ છે. તમે જે સ્થિતિ લખી તે બહુમતર છે, અસહ્ય છે. જાની ઈચ્છા નહિ; છતાં એવા સંયોગે આવે છે કે ધન્યકાંડ પડે છે. તમે વહેવારમાં ખૂબ અચાતિ રેહી, એ બધું અનુભવ અર્થે છે, અનુભવો જ વૈરાગ્ય જન્મવે છે અને તેથી જ વૈરાગ્ય સ્થિર થાય છે. ખૂબ કુધા પડી જ ખાવામાં મિદાશ છે

અંધકારને લીધે પ્રકાશની કિમલ છે. દુઃખ પડી જ મુખમાં મિદાશ દેખાય છે. જેમ છે તેમ ઠીક છે. સ્વપ્ના ઉદય પ્રમાણે સિનેમાની પેઠે ચિત્રે ખડાં થાય છે. એ સમયે વેદવામાં ખૂબ કાગળ, ઉપયોગ રહે તો નવા ઉદયને અવકાશ ન રહે. દૈવ બનવામાં જે મઝા છે તે પાઠમાં ઉતરવામાં નથી. ચત્તવરણ જે માણસને જન્મવામાં આવડે તો સાથે જ લઈને ફરે છે.

મનનું જ મોટા ભાગે કારણ છે. ખૂબ ઉંડા વિચાર કરશે તો જણાશે કે અશાંતિ, બેચેની, અણુગમે એ ભૂતાવળ બધી મનની જ રમત છે. એક મનમાં સારી સમજ પ્રગટે એટલે એ ભૂતાવળ બધી સમાઈ જાય છે. એ ભૂતાવળ અંદરથી જ નીકળી આપણને પગલે છે. અવકાશ ઘણો, સાધન સગવડતાઓ ઘણી, એકાંતનું પોતાનું સ્થાન, છતાં બેચેનીનું કારણ માત્ર અંદરની જ ભૂતાવળ બહાર આવીને પગલે છે. તેનો ઉપાય માત્ર નામ સ્મરણ જખ્યા કરવું એ છે.

એ નામ સ્મરણના પ્રભાવથી બધી પ્રતિકૂળતા અણુગમે નાશ પામશે એ અનુભવ સિદ્ધ અખતરો છે. કામ વખતે કામ અને નવરાશ મળે કે તુરત ખૂણ શાંત મને સમીપમાં જ ભગવાનના ચરણમાં મસ્તક મૂકીને તેનું સ્મરણ-માત્ર નામ સ્મરણ મોટેથી બોલ્યે જાયો. “ઓં હ્રીં અહુન” જે કહે તે નામોચ્ચારણ પણ ઉપયોગ એમાં જ રાખવો. સમીપમાં જ મારો નાથ રહેલ છે. આપણી પ્રત્યેક ક્રિયા તરફ જુવે છે એમ શ્રદ્ધો. બીજી ક્રિયા અને વાંચનને તે વખતે જતું કરો. આ અખતરો કરવા જેવો છે, માટે કરજો. એકદમ શાંતિ, શાંતિ અનુભવાશે. એના સિવાય બધું નકામું. કયરો પણ અંદરથી બહાર આવે છે તે જરૂર એના સ્મરણે અલોપ થશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૦૧)

સાયલા

તા. ૫-૨-૧૯૫૫

મુરકેલી પણ તેણે જ મોકલી છે

ધાયુ ધણીનું થાય. તમે રસ વિના કાર્ય કરો છો પણ તમા અર્થે ગગ-આસક્તિ રાખ્યા વગર કામ કરતાં જાયો.

પ્રસન્નતાને, આનંદને ન ગુમાવશો. મુશ્કેલીમાં જ સાચી કસોટી થાય છે. તેમાં જ વિકાસ સધાય. મુશ્કેલી પણ એણે જ મોકલી છે. એ રાખે તેમ રહેવું અને મોજમા રહેવું. અણગમો, બેચેની એ મારા નાથને પત્રાંદ નથી. એની રમત જ એવી છે માટે એ રમતને ખેલ રમજીને જોયવું અને વગર ખૂંચે મુંદર કામ કરી બતાવવું. તમારા માટે જે છે તે બરાબર છે. જસ્યે મુંઝાવું નહિ, આનંદથી ચોબાવું. કોઈ દુર્મન કે પર નથી. અંદરના દુર્મનોને બરાબર ખ્યાલ યાપી ચેતતા રહેવું.

તમારી અંતરદગ્ધા માટે સંનિષ્ઠ હોવા જેવું છે. વહેવારનાં દરેક કાર્યમાં ઓળખોત ન થતાં, મધ્યસ્થવૃત્તે રાખવાથી બધી મૂંઝવણો ધીમે ધીમે યાત ધર્મ રહે જે વાતાવરણમાં તમારે વસવાવું છે, તે ચારેકોરથી લૌકિક બાવનથી રંગાયેલ છે, અને તમને લોકોત્તર બાવનાને ચંપ લાગ્યો છે એટલે શરૂ-આતમાં અકળામણ થવાની જ. પરંતુ જેમ જેમ આંતરિક બાવનાથી, નિજ સામર્થ્યથી લોકોત્તર બાવ તમારા અંતઃકરણમાં મજબૂત બનતો જશે. તેમ તેમ તમારું વિશિષ્ટ સ્થાન નક્કી થતું જશે પણ એ બધા આધાર તમારા પુરુષાર્થ ઉપર અવલંબે છે. કંટાળવાની કાંઈ જરૂર નથી-જરૂર છે આમ નિજ રમણતા માટે સંકલ્પ બજાવી. જો લક્ષ્ય લગતુ થયું છે તો કાગકમે એ બગ પણ આવી જશે, નિરાશ થવાની જરૂર નથી.

હવેન ચોધન-ગીતા મંથન કરી કરી વાચશો એ પ્રેરક થયો છે.

દઃ બિંદુ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૦૨)

તા. ૧૧-૮-૧૯૬૦

મનને કંદી નવરું પડવા ન દેવું

આ સાથે અનુયોગ હૃદય શુદ્ધિની પત્રિકા બીડી છે. તમારી નીરસતાનું કારણ મુખ્ય સંગી જેઠાએ તેવા ન હતા બીજું તબીયતનું કારણ હતું. જ્યારે શરીર કાંટામાં આવે ત્યારે 'પ્રખંધાવલી' ફરીને વાંચશો. વ્યવહારનાં જરૂરી કામ પતાવ્યા બાદ મનને નવરું ન પડવા દેશો. વાંચન અથવા નામસ્મરણ કરવું. 'માનવતાનું' મીઠું જગત'નો લાગ ૩-૪ બહાર પડ્યો છે તે સંગ્રાથજ્ઞેગ મોકલાવીશ.

તમે એકલાં નથી, સાથે તમારો ઈશ્ટદેવ છે. તે તમારાથી ભિન્ન નથી. થોડો વધુ પ્રયત્ન કરશો તો શ્રદ્ધાના બળે ખાત્રી થશે. વિનોબાજીની ગીતા તથા મશરુવાળાની ગીતા પણ વાંચવા યોગ્ય છે. તમારા પાસે પુસ્તકો ઘણાં છે. તમારા દિલને રુચે-જુચે તેવું વાંચન કરવું.

આનંદનું સ્થાન અંદર છે. બહાર શોધનારને તે મળતું નથી. મળે તો ક્ષણિક! મારા સહવાસમાં લલે ન હો પણ ત્યાં રહ્યાં રહ્યાં તમે ઘણું કરી શકો તેમ છે. બીજા ઘણાંની અપેક્ષાએ તો તમે સાનુકૂળ સંયોગવાળા છો. ત્યાંનું વાતાવરણ શુદ્ધ, સ્થળ એકાન્તનું છે, બહારની ઉપાધિરહિત યોગો છે, આટલી બધી પ્રભુની કૃપા છે, માત્ર પ્રયત્ન કરવાનો છે.

સાધના ધારે તેટલી કરી શકો છો. જેદ શા માટે? મનને ગડમથલ કરવાનું કશુંય કારણ નથી. તમારે જે માંગે

જવું છે તે માર્ગ તમને લાગ્યો છે. ખૂબ પ્રસન્ન રહો. આ દિવસો આનંદમાં ઝીંકવાના, પ્રેમ પ્રગટાવવાના, સમજાવને કેળવવાનાં અને યાજ્ઞી માત્ર પ્રત્યે મૈત્રીલાવ વગવવાના (આ દિવસો) છે. તમારા કર્તાં ઘણા અનાદાય્યથી પીડતાં, અનેક બતની મૂંઝવણો લોગવતાં તમારાં અનેક બહેનો મોટા પ્રમાણમાં છે. તમો તો સાચવાન છે. પ્રભુની દયા તમારા ઉપર છે, જેથી નાણાં માટે તમોને સંતોષ છે. કુટુંબમાં મીઠાશ છે, બધી અનુકૂળતા છે માટે આનંદમાં રહો. શાંતિ સમાચાર આપશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

માયણ

(૧૦૩)

તા ૧૩ ૧૦-૧૯૬૨

પોતાની ઉજ્જવ સાચી રીતે દેખાય તે અગૃતિનું ચિહ્ન છે

મેયલિંગાપી મેયપથગામિની આચાર્ય ।

તમારો પત્ર મળ્યો. ધારવા પ્રમાણે આત્મગુણિ-આત્મ-વિકાસ થઈ શકતો નથી એનો પશ્ચાત્તાપ અને ખેદ થાય છે. આવા પ્રકારની ઉજ્જવ દેખાય અને પશ્ચાત્તાપ થાય એ પણ અગૃતિનું ચિહ્ન છે. પશ્ચાત્તાપ અગૃતને જ થાય, ઊલુપ એને જ દેખાય અગૃતને તો કશું દેખાય જ નહિ એ પોતાને ઘણો આગળ વધેલો માને અપારે એ હજી અંતરમાં યોર નિદ્રામાં જ હોય છે.

વિકાસ હંમેશા ધીમે થાય છે. અજ્ઞાનપણે સંપરી સખેડ, પોપેડ પ્રકૃતિઓ મનુષ્યમાત્રને આગળ વધવાનાં

સંતશિષ્ય પત્રમુદ્યા

વિધનરૂપ બને છે. મુશ્કેલી જેવું દેખાડે, જાગૃત થતાં રોકે, હવનને મૂક બનાવે એ પ્રક્રિયાઓની રમત છે પણ એથી નિરાશ ન થવું જાણવું નહિ. એવા સમયે પ્રભુ સ્મરણ-નામસ્મરણ કરવું.

શ્રદ્ધાપૂર્વક હંમેશા “સ દેવદેવો હૃદયે મનાસ્તામ.... સ દેવદેવો” તેમજ “તં દેવ માપ્તાં શરણું પ્રપદ્ય” તં દેવ-માપ્તાં....ના ઉચ્ચાર કરવા અને કહાણું કે એ દેવ મારા હૃદયમાં ખિરાજે છે. મને તે દેવનું શરણું હંમેશા હોતું.

આ પ્રાર્થના પરચીત્રીના રસોડો લક્ષ્યપૂર્વક ઉપયોગ સહ ઝોલવા, વિચારવા, શ્રદ્ધવા, આત્મ વિચારણા, અનુપ્રેક્ષા કરવામાં ઉપયોગ રાખવો. પરમાત્માનું સ્મરણ અમૃત છે, વિષહર છે, શુદ્ધિકર છે. વિશ્વાસ રાગો કે મારું શ્રેય જ થવાનું છે, જે માગે છે તેજ જરાળર છે. નિરાશ થવાનું કારણ નથી. નીચલી ભૂમિશથી ઉપડનારને વચલા સ્તામાં વિકટતા જણાય છે. પરંતુ “શ્રદ્ધાવાન્ લલતે જ્ઞાનં.” “અતો બ્રહ્મ તતો બ્રહ્મ જેવું લાગે તે ભૂલ છે. બ્રમણ છે, નિશ્ચિત રહીને સતત પુરુષાર્થ કરો. નકકી આત્મશ્રેય થવાનું જ છે”

દઃ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૦૪)

ૐ

સાયલા

૯-૧-૧૯૬૩

ખીજતે સુધારવા કરતાં આપણે પ્રથમ સુધરવું

પત્ર મળ્યો. વાંચી સંતોષ. હંમેશા સદ્વાંચન, પ્રાર્થના, ચિન્તન કરતા હશો. તેમાં વૃદ્ધિ કરશો. ખીજતે

મુધારવા કરતાં આપણે જ પ્રસન્નતા, શાંતિ, કામા, ગ્રહનશીલના રૂખવા. ખીલનાં અપમાન વિ. ગળી જવાની ટેવ પાડવી પ્રેમજી અરજીનાં હૃદયથી અરાવવાં એજ લગવાનને પ્રિય છે.

ગીતાનો ૧૨ મો અધ્યાય લક્ષ્યથી વાંચ્યો તો જાણ્યો કે ભગવાનને પ્રિય કોણ? ને કહ્યું કે ‘ભગવાનના ભક્ત’! એ એનાં સમજાવેલ છે. તમારે ભગવાનના પ્રિય ભક્ત બનવું હોય તો સદન તો કરવું પડશે. પણ તેથી અપૂર્વ શાંતિ મળશે.

ધરને (તન-મનને) શુદ્ધ-પવિત્ર રાખવું. એ તમારું કામ છે, તમારો ધર્મ છે. આપણે જ આપણા જીવનમાં પહેલાં મુધારો કરીએ તો એની અસર જરૂર ખીલને થાય! ખીલના દોષો ન જોવા, એના સુષો તરફ દૃષ્ટિ રાખવી. તમારા હિત માટે લખેલ છે, દૃષ્ટ કર્યો તો અધે પ્રેમ-પ્રેમ દેખાયો.

હ તમારું એવ ઈચ્છનાર બિંદુ

ૐ

૧૩ ક્રમાંક
(૧૦૫)

સાચલા
તા. ૨-૬-૧૯૬૪

ભગવાન સમીપે છે એમ જોનાર કદી પાપ કરી શકતો નથી પ્રિય બાઈ!

તમારો પત્ર મળ્યો. ત્રિગારેટનો વગળાક અધો તે ઘણું લાભ થયો મનવા! માગ્ય, કમરતુ નિયમિત કરેના દુશો. તમને કહ્યું છે તેમ વાંચન, ગ્રાધનાની ટેવ પાડી દશે, તેના પ્રનાદ ના કરશો. વાંચન પછી વિચારણા-પછી વર્તન પછી નેત્રું રંગ હોય છે.

સાંતશિય પત્રગુપ્તા

લગવાન આપણી સર્ગીનું વસેકો છે, એ શ્રદ્ધા રાખનાર કોઈપણ (અવગુ) કાર્ય નથી કરી શકતો. આપણે શરીર નહિ પણ આત્મા છીએ એ સ્મરણ કરી ન ભૂલાય તેમ રહેવું ઘટે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર કંમાંક

(૧૦૬)

સાયકા

તા. ૧૪-૬-૧૯૬૪

કદી પણ નખળાં વિચારે ન કરવા

દર્શન પિપાસિકા આર્યાજી ! શાંતિમાં રહો....

તમારો નમ્રતા, વિનય, ભક્તિભાવ દર્શાવતો પત્ર મળ્યો. મારાથી હમણું પત્ર નથી લખાયો તે વાત સત્ય છે.

પૃથુપણ ખૂબ શાંતિથી પસાર થયાં છે. તમારી સાથેના આજ પર્વતના કોઈ વ્યવહારમાં તમારામાંના કોઈના દિલ જાણ્યે કે અજાણ્યે હુલાવ્યાં હોય તો અંતઃકરણથી ક્ષમાપના સ્વીકારશે. ત્યાંના સૌ સ્નેહીવર્ગને ધર્મધ્યાન કરવાનું કહેશે.

તમોને ત્યાં હવા, પાણી તથા ખીજી પણ અનુકૂળતા છે. અભ્યાસ થાય છે, સેવા પણ થાય છે, અને આનંદમાં સમય જાય છે એ ખીના સંતોષકારક છે. હંમેશા નિયમિત પ્રાર્થના, સ્મરણ, આત્મવિચારણા, ભાવ પ્રતિક્રમણ સાથે સંયમ વૃદ્ધિ, જ્ઞાનવૃદ્ધિ થાય તેની જાગૃતિ રાખવી. તમે તો સજાગ છો છતાં યાદી આપું છું. એક પણ નખળાં-રોતલ વિચાર ન કરવા. નખળી ભાવના, આસુરી તત્વનો હંમેશા રચક કરવો.

કેતમ, ક્રેયકર, કસ્યાણ કર, પવિત્ર વિચારોનું પૂરક કરીને
તેનું કુંભક કરવાની ટેવ પાડવી. વગર તકલીફનું અમૃત
કેમથી પીતા રહેવું. પ્રયત્ન કરીને ઝેરી તત્વોને ત્યાગ કરવાની
આદત પાડવી. અધ્યાને, વિશ્વાસને બાળપૂર્વક દટાવી સખવાં.
‘લાભસ્તોયાં-જયસ્તોયાં’ એ શ્લોકનું વિસ્મરણ ન કરવું.

હઃ તમારો સદા ક્રેય હૃદયનાર બિંદુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૦૭)

આયલા
તા. ૧૮-૧૨-૧૯૬૪

બધો આધાર મનની મુમજણ અને સહનશીલતા
ઉપર છે.

ધણા સમયે પત્ર લખું છું ચિત્તમુનિ મુખાચાર લખે છે.
પછી રહીને વેદનીયે એનો પાક બજાવ્યો. સૂતાં-સૂતાં પણ
મનન-સ્મરણ-ચિંતા તો થતું જ હશે. યે. સૂચકે તમને
મૂંઝના આપી છે એમ કહેવા હતા. “મનુષ્યે તણા” એ
તમે બોલો છે પછી અફસોસ શા માટે? તમે તફાન નિવૃત્તિ
નિયમ છે. પીય તો હશે પણ સહન થાય તેવી, કેમ
મરું કે નહિ?

પ્રાપ્ત કરેલ જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરવાનો છે. ‘જ્ઞાન યોગ’
નું ને ‘ત્રીણ આંખ’ નું પુસ્તક મળ્યું. સંયમ અને બહિષ્કાર
પાળવું પુસ્તક ધણું મુંઝર, વાંચી મનન કરવા યોગ્ય છે તે
મોકલ્યું છે. તમારું પુત્ર અને પુત્રવધૂ આવ્યા એમને કંઈ
પ્રતિજ્ઞા કરવી છે. બન્ને આત્મા રૂઢાં છે. પ્રભુ પણ આદૃતિ
ઉપરથી બાળ્યવાન જણાય છે.

તમોને સુવાની લડકીદ સિવાય કીક છે એમ જાણ્યું.
હવે એકલાં પડવાનાં પણ જાગવાન સાથે જ છે એટલે એકલાં
ન માનવું. જાગવાનને જાગવાનો, વાંચન, વિચારણાનો સમય
ફરજિયાત મળ્યો છે. એક માસની તપશ્ચર્યા માનીને થાય
તેટલી નિજ'સ કરવી. બધા આધાર મનની સમજણ અને
સહનશીલતા ઉપર છે. પ્રત્યેક ક્ષણ સમજદાર માટે કિંમતી છે;
કસોટીનો કાગ છે. પરીક્ષામાં પાસ થશો. મોકલેલ પુસ્તકોનું
મનન કરશો. મુમુક્ષુઓને મંદમરણ. ઘરમાં સવે'ને પ્રભુ
સ્મરણ.

દ. ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૦૮)

લીખકી

આસો વદ ૦)) ૧૯૭૪

જીવનની સદ્ગતા જીવનને પ્રેમમય મધુર
બનાવવામાં જ છે

પૂજ્યશ્રીને હવે સારું છે. ચિંતા કરશો નહિ, જીવનની
સદ્ગતા જીવનને પરમ રસમય, પ્રેમમય, મધુર બનાવવામાં
જ છે અને તે પરમરસ પ્રભુ સન્મુખ થયે જ સ્થવે છે.
“ત एव धन्या त्रितन्ध्यं अन्य- कृतानि विधूतानि भुवनाधिप-
चरणकमलानि आराधयन्ति.”

એવી ક્ષણે પ્રાપ્ત કરવા લાગ્યશાળી બનવું કે જે
ક્ષણે વિશ્વના વિલાસો ને આ દેખાતી માયાનાં - ઝાંઝવાનાં
વિસ્મરણ થાય અને હૃદયવૃત્તિને પરમાત્માના પંથમાં વિચરણ
કરાવી અને તેના પવિત્ર મંદિરમાં ક્ષણ વિરામ લઈ શકીએ.

હંમેશા પ્રસન્ન રહેવાની ટેવ પાડવી. પ્રમુન્નતા એ આપણે ગુણ છે. વિનુદ પ્રેમ, આનંદ એ આપણી મિલકત છે. બાકીનાં ચિંતનો દુરમનના ઘરની ઝેરી વસ્તુઓ છે. અન્યનો અપસ્રધ શોધવાની આદત એ બૂલબુલામણી છે. અંતરના દુરમનો પડશે નાંખી આપણી ખામીઓ, નખખાઇઓ અને પ્રમાદને જોવા આપના જ નથી આ વાત પ્રબુના ઘરની છે.

હંમેશા પ્રબુપદો-તેના મધુર ગીતો વડે, નિદ્રાધીન થયેલ આત્મિક અંશને જગાડે. મસ્તકને તેના ચરણોના સપ્પથો. બાહ્ય વ્યવહારને બદ્ધ મહત્વ ન આપશો. મારા પ્રબુથી હરીને ચાલનારને જગતથી વિશેષ હરીને ચાલવાની જરૂર નથી ! તમારા પવિત્ર સ્થાનને શોભાવશો મંગળમય સદનને અજવાળાઓ. હૃદયમંદિરમાં આનંદના દીપક પ્રગટાવી, વાસનાનો હોમ કરી, પ્રેમના પુષ્પો ચડાવી પરમાત્માને પ્રસન્ન રાખશો. સાંપ્રતિક નિદ્રાની ઉપાધીઓ અને તજજન્ય ચિંતાઓના ફાગણ ફેરવવા તરફ ફુલંદય કરી હંમેશા આધ્યાત્મિક સુરમરણો કરવાનો અભ્યાસ રાખશો. પ્રેમભક્તિના વધારો કરશો.

દ. ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

આવી જ્યાં સદાજ પ્રત્યક્ષ માર્ગદર્શક સાચા ગુરૂની અથવા અંતરમાં સંદેહા પ્રભુત્વવાની કૃપા થવા લાગી એટલે આત્મનિરીક્ષણ લેણું લેણું થાય. એ દશા અમંતુ દુવેગુ નવમુ પ્રકરણ ગુરૂદેવે લખેલા પત્રોનું વધારા રીતે આપણી સામે સ્પર્શીને ઉભું રહી જાય છે.

નાય છે પરંતુ કાંડાળુથી જોતાં હૃદયકેન્દ્ર-ચિત્રકેન્દ્ર બની જવાથી એની પળેપળની કાળજી 'નિઃશ્વ' નો મહાકાનૂત પોતેજ કરવા લાગે છે. કુદરતી કાનૂનના બિન અનુજ્ઞથીઓ આને ભલે ચમત્કાર માને પણ એ ચમત્કાર કદિવાતો હોય, તોયે ચારિત્રનો પડખો માત્ર છે.

આવા આત્મરા પુરુષની સેવા કરવા દેવગતિના જીવો પણ લલચાર્થ જાય તેમાં શી નવાઈ? અરે પછી તો એની સ્ફુલકિયાઓ પણ ચૈતન્ય પારમ્પ્રભાવિના સ્પર્શથી સુવર્ણ નહિ, બલકે પારસ રૂપ બની જાય છે. એથી તે જોવા પણ દિવ્ય દૃષ્ટિવાળા અનેક જીવો ભમરાઓ ફૂલનું મધ લેવા ઉલરાઈ જાય તેમ ઉલરાઈ જાય છે !

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૦૯)

ધાન
તા. ૧૨-૨-૧૯૪૨

હું મેંશા દુઃખનું ચિંતન દુઃખમાં વધારે કરે છે

હું મેંશા પરમાત્માનું સ્મરણ, ચિંતન, વાંચન, વિચારણા કરતા હોયો. શેકઘોની તમારા પ્રત્યે ઘણી આદર લાગણી છે પણ રીતિ રિવાજોનાં બંધનોને તોડવાની હિંમત તેમનામાં નથી. હું મેંશા વિયોગનું, દુઃખનું ચિંતન દુઃખમાં વધારે કરે છે, આપણે તો પ્રભુને જ આધીન રહેવું. તેને શરણે રહેવું એજ સાચું ને સુનાતન માર્ગ છે. “આવી રીતે તમને પરમીન બનાવવામાં પ્રભુનો કંઈક આશય હતો અને તે તમારા આત્મ-મેય માટે હતું” તેમ આખરે સુમત્તશે

દુઃખમાં જ આત્મવિકાસ થાય છે. મુખ ને આસન જીવને બંધનમાં બાંધી રાખે છે. માટે ગજરાયા વિના દુઃખ પ્રભુનું આપણ છે તેને ભેટ ગણીને રહેવું એ શાન્તિનો માર્ગ છે. તમારાથી વિરોધ કરનાર, તમને પજવનારનું પણ બૂરું ન ઈચ્છવું, આરું ઈચ્છવું, તેથી જલ્દી પંથ કપાય છે ને પ્રભુના દેહાર પમાય છે. આપણું અહિંસ આપણા શિવાય કોઈ કરનાર નથી. ખીજાં તો નિમિત્તમાત્ર છે.

પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવાં પહેલાં અનેક અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ કષ્ટો આવે છે. એ સંબંધી વિવેચન પ્રાથમિક પાના ૨૦૦માં ‘પરમેશ્વરની હજુરમાં’ એ હેડિંગવાળા ચેપ્ટરમાં સુંદર રીતે કર્યું છે. તે તમારે વાંચવા યોગ્ય છે. તેમાં પાછગની ગય-પ્રાથનાઓ પણ વાંચવા લેવી છે.

જી ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૧૦)

તા. ૭ ૬-૧૯૫૨

આત્મ નિરીક્ષણ કરનારને જ પોતાના દાપ દેખાય છે

જેના નિખાલસ દિલ હોય, સરળ સ્વભાવ હોય, પાપભીરુ હૃદય હોય તેને જ સાચું જ્ઞાન અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે. પૂ. મોટાનાં પુસ્તકો વખત મળે છે તેમ વંચાય છે. એ પુસ્તકો એનાં હૃદય સ્પર્શી લાવના ભર્યા અનુભવના છે. એ રસના અનુભવીને એ ગમે જ. એ પુસ્તકો વાંચતાં એનું હૃદય વંચાય છે. એના સ્વભાવ અને એના વર્તનની છાપ દેખાય છે. એવા ગુરુ નિઃસ્પૃહી, નિર્માની, વિરલ હોય છે.

તમે મનનું પૃથક્કરણ ઠીક કર્યું છે. એમ કોઈક જ નિરીક્ષણ કરે છે. આત્મ નિરીક્ષણ કરે તેને જણાય કે હજી આસક્તિ, મારાપણની ખોટી પકડ, રાગની માત્રા કેટલા પ્રમાણમાં છે? પોતાની જાતને ગૈરાગી માનનારને જ પ્રકૃતિ ઠગે છે, ટેવો છેતરે છે. પોતે જ આત્મ વંચના કરે છે. એમ આલોચના કરનાર જોઈ શકે છે, જોઈ શકે છે તે ભાગ્યવાન છે. પોતાની ત્રુટીઓ, અંદર ભરાઈ રહેલ અસૂચા, વિકારો, પ્રલોભનો, અહંવૃત્તને, જોઈ શકનાર વિરલ હોય છે અને જોઈ ન શકે એ કાઢે પણ ક્યાંથી?

બહેન! તમે કોઈ પૂર્વના સંસ્કારી છો પૂર્વે એ માર્ગે ચાલેલાં છો એટલે જ સદ્વાંચન, સદ્વિચાર અને સદાચાર સેવી શકો છો. સંસ્કાર રહિત ઘણી તમારી બહેનો વિલાસ-

જીવિની યેતયેલી વ્યક્તિરૂપ વરના પંજમાં સપડાયેલ છે કે જેને ભગવદ્ નામ કે સ્વસ્ત્ય નરક દૃષ્ટિ કરવાની ઇચ્છા તો નથી પણ સૂઝ ચડે છે. તમે પોતાને અપૂર્ણ અને ભૂલોથી બરેલ માનો છો એટલે મુધરવાનો અવકાશ છે. તમે મારો છો એટલા તમે ભાગ્યવાન છો. વિશેષ શું કહું?

૬: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

સાયલા

(૧૧૧)

તા. ૮-૫-૧૯૫૩

અનુપ્રેક્ષાથી પાતળી બૂલો-ટોચો મુધરે છે

ત્યાં રહ્યાં રહ્યાં અહીંના વાતાવરણનું ચિંતન અને નદનરૂપ શબન ગાળવાનો સંકલ્પ કર્યો તો જરૂર તમારામાં સ્થિરતાને શાંતિ આવતી જશે. આધક મારે જિજ્ઞાસા અને પ્રભુ સન્મુખ થવાની આતુરતા હોવી જરૂરી છે પણ જે જિજ્ઞાસા બુદ્ધિ શક્તિને નરનાભિમુખ ન કરે તો તે વાળી-વિલાસમાં પરિભ્રમે છે, અને જે આતુરતા હૃદયને પોતાના હૃદ પ્રત્યે તન્મય ન બનાવે, અંતરમુખ ન કરે તે આતુરતા પછી રણમાં જ સચલી બની લાય છે. આટલું ખ્યાલમાં રાખશે. વાંચન-મનન કરી અંતરના કર્મે ક્રોધવર્તા રહેશે.

તમારામાં તમને અપૂર્ણતા-નિર્બળતા કુટીએ દેખાય છે, ત્યાં મુખી મુધરવાનો-આગળ વધવાનો અવકાશ છે. અનુપ્રેક્ષ કરનાર પોતાની બૂલો અને ટોચને બેઈ શકે છે. અને જે બેઈ શકે છે એજ શાંતિ પ્રમાણે અને સચેત પ્રમાણે

સંતાપન્ય પત્રચુંપા

કાઠવા પ્રયત્નશીલ થાય છે. અનંતકાળની ભૂલો, ત્રુટીઓ-ટેલો, અજ્યાસો. માન્યતાઓને થોડા સમયમાં કાઢી શકતા નથી. થોડાક વખતના શારીરિક દર્દોના નાશ માટે લાંબો વખત દવા ને પરેશ પાળવા પડે છે માટે આમાં દોષ, ખાંત, શ્રદ્ધા અને અપ્રમાદની આવશ્યકતા રહે છે. શાંત વાતાવરણ, ઉત્તમ સંગ ને ઉત્સાહથી ધારવા પ્રમાણે પંથ કાઢી શકાય છે. ત્યાં તમોને અનુકૂળતા છે. હમણાં તમોને આવી શકવાની શક્યતા નથી લાગતી. આતુર્ભાસ માટે પ્રયત્ન કરશો. અનુકૂળતા આવે તેમ કરશો.

દ: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

ચોટીલા

(૧૧૨)

તા. ૨૫-૬-૧૯૫૩

ભાન ન હોય ત્યાં જાગૃતિ ન કહેવાય

જાગૃતિ વિના ભાન ન હોય, ભાન વિના જાગૃતિ ન ગણાય, સુખ દુઃખનાં ધોરણો ભૂમિકા પરત્વે હોય છે. ‘દષ્ટિ એવી સ્પષ્ટિ’નું રહસ્ય એ છે કે સત્યદષ્ટિ વાળાનાં મૂલ્યાંકનો ખહિદ્દષ્ટિવાળાથી તદ્દન ભિન્ન હોય છે. સત્ય દષ્ટિવાળા અનાત્મવસ્તુના લાભ-ગેરલાભને લાભ કે નુકશાન માનતા નથી. પોતાની જાતને નુકશાન પહોંચે તેમાં નુકશાન માને છે. આ પરિસ્થિતિ દીર્ઘકાળના અભ્યાસથી થાય છે.

મનમાં વિચાર ઉઠે-ધૃત્તિ જાગે, ચંચળતા, ફોલ, વિકાર, તૃષ્ણા કે ક્ષેપ પ્રગટે ત્યારે એ વસ્તુ ક્યાંથી ભઠી;

ક્યાંથી નીકળી, કોણે ગ્રેરી, એનું મૂળ ક્યા એ શોધવાનો પ્રયત્ન કરે. અંતરમાં જિંદા ઉતરી શોધ કરે. એ વિચારાદિ પ્રગટે ત્યારે એ પ્રમાણે કરવા ન બેસે. એનો લેડુ ધડ તેમાં લગી ન લાય પણ તે વિચારીય તત્વ છે. માટે એ તત્ત્વને શોધવાનો અભ્યાસ પાડે. એ માટે આગમ થાય તો તેને માને નહિ. અને એની શોધમાં જ પોતાનો પત્તો મળે છે. ભિન્નપણાનો અનુભવ પ્રગટે છે પણ એને સમય લાગે છે. એમાં રીયાં, શ્રધ્ધા અને જાંતની અપેક્ષા રહે છે.

પુણ્યકલા નિમિત્તે યતાં મુખ-દુઃખનાં મૂળ ત્યારે જ સમજાય છે કે કોઈકનો માર કોઈક મહે છે. છેકાય પુણ્ય અને વેદે આત્મા! એકના મુખ દુઃખના પ્રસંગને અન્ય ભ્રમથી રહ્યો છે એમ અભ્યાસના અંતે જણાય છે. અપેક્ષતાનું રહસ્ય ત્યારે સમજાય છે. નકામી ધાંધલો ધમાલોના કાયદા ત્યારે ઉકેલે છે. શાસ્ત્રના શાસ્ત્ર અર્થો રહસ્યો ત્યારે પુણ્ય થાય છે. ધર્મના નામથી યતી આક્રમકીઓ ત્યારે શાંત થાય છે. વાદના, સ્પર્ધાના, ભિન્નતાના જિંદા-નીચાના બેદો, માન્યતાઓ સાચી દ્રષ્ટિ પ્રગટે ત્યારે ખરી પડે છે. ગળી લાય છે.

આ વાત કહેનાર ઘણાં છે, પણ એનો અખતરો કરનાર, આચરનાર, એ માટે દુન્યા યનાર વિરલ છે. એમાં અધાન મહેનત પણ છે. અને લાલ પણ અધાન છે, બધી કડકૂટો, ભાજગડોનો બૂકો ધર્મ લાય છે. આપણુ આપણ પાસેથી આપણું મેગવવાનું છે. પણ આજે મોહના ભેદે કડા-અપડું અન્ધાર્ય જેવું ધર્મપદ્યું છે. વ્યવહારના બહાનાં, ધરની નુરકેલી જણાય છે તે વાસ્તવિક રીતે સાચી નથી. આપણે સાચી! રી

માની છે. મનથી મનાયું છે એટલી જીવની નિર્જાળતા છે જીવ તપ કરે, બીજા હુઝો ગાંઠે પણ આ માર્ગમાં પગ મૂકતાં નિમ્ન પ્રકૃતિઓ તોફાન મચાવી એમ અમનતવે કે 'આપણાથી હાલ બને એમ ક્યાં છે? અને કરીએ! 'પણ પછી આવું શું? આ કોણ કરે? જગતમાં શું કહેવાય.' એવા વિચારો કરી વળે છે. આમાં મારી વાત ભેગી છે, હું જુદો નથી, તીરે પહોંચ્યો નથી, બધાં ગળકાં ખાનાર છીએ. વિચારશો માપ કાઢશો....એન આઠ દિવસ રોકાઈને ગયેલ. તેની ગાવા, બળવાની, ભજનની ટેવ બધાંને ન ગમે પણ તે તો કરતાં હોય તે કરે એના અંતરને કોણ પિછાણે?....બહેનનો પત્ર હતો તેમાં જણાવે છે કે પરમાત્માની કૃપા હશે તો ત્રિપુટીને યોગ થશે. માણસનું 'ધાયુ' કામ નથી આવતું. શ્રી માતાજીના પુસ્તકોની જાહેરાત વાંચી હશે. યોગ્ય લાગે તો મંગાવશો. અને વાંચન કરશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૧૩)

વાંકાનેર
તા. ૨૫-૧૧-૧૯૫૩

મનની ઉદ્વિગ્નતાથી શરીરની અશક્તિ વધે છે

બહેન? થવા યોગ્ય થાય છે અને થવા યોગ્ય થશે એમાં ચોરસો કે હુષ્ શોક કરવો નકામો છે. એ કર્મ બંધન રૂપ છે. યોગ્યતા પ્રમાણે માણસને પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રકૃતિનાં બળો એનું કામ કરે છે. આપણી સમજ અને શક્તિ પ્રમાણે સામનો કરવો, પરમાત્માને અર્પણ થનારનો વિનય છે અને અહંવૃત્તિવાળા જીવોનો પરાજય છે જે તમે જાણો છો.

તમેને જ્વડમેશરની તકલીફ રહે છે તેથી ઠીક નથી રહેતું તે લાગ્યું. મન વ્યગ્ર રહે, ચેન ન પડે તો નકામું મુંઝવું નહિ. એ ત્યાં શાંતિ, પ્રવ્રજતા જળવાતી હોય તો નિશ્ચિત મનથી રહેતું તમારી અશક્તિ વધારે તો મનના અલગમને આભારી છે, શરીર અશક્ત છે તેમા મનની બેચેની બળે છે એટલે અશક્તિ વધે છે. મદન કરવાની, પ્રવ્રજના લાગવી મુખવાની, આવતી મુરકેલીએને મોકળા મનથી વધાવી લેવાની, જગતના સ્વાર્થી દુઃખ વિચારવાળા જીવો પર દયા રાખી ઉદ્યત્રીન બનવાની ટેવ પાડવી પડશે. તેમજ આત્માના મુલ્યો, શક્તિ, સમજ તરફ વારંવાર દ્રષ્ટિ દેરવતા રહેવાની ટેવ માડવી પડશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૧૪)

મુરેન્દ્રનગર
તા. ૨૫-૧૦-૧૯૫૪

ઓગખાણુ-પીછાણુ માત્ર સ્વરૂપેહની છે

મને ઓગખી શક્યા નથી એ બરાબર છે આપને દાઇ દાઇને ઓગખી શક્યાં નથી. ઓગખ માત્ર સ્વરૂપેહની છે અને તે પણ થોડો ઉપરનો ખસ્તિય. આત્મા જ્યારે પાતાને પૂર્ણ પિછાણે ત્યારે બીજને પિછાણવાને લાયક બને છે. તમે એ માગે' અતિમાન છો એટલે પિછાણવાને સમય આવશે અને સ્વસ્વરૂપના દર્શન પછી બીજાના દર્શન મુલક થાય છે.

વરુ ઓગખાય ત્યારે જ નેના ગુણ પર્વાયે ઓગખાય. 'તે એવ' બાળક' તે સર્વ' બાળક' એ મૂત્ર બાળકે છે કે

સંતશિષ્ય પત્રચુંકા

આખું પ્રદાન એક જ છે. એક અધિષ્ઠાનમાંથી જ ઉદ્ભવે છે. એટલે એકને જાણી લેશો એટલે સર્વને જાણી શકશો.

ઘૈરાચના મમને તમે સમજ્યા છો કે પદાર્થના યથાર્થ સ્વરૂપને જાણ્યા વિના એમાંથી આસ્રદિત મટે જ કેવી રીતે? અને સ્વરૂપના જ્ઞાન વિના અર્પણતાનાં રહસ્ય પણ ખુલાસા થતાં નથી અને સમર્પણ થઈ શકતું નથી. પણ મને એટલો સંતોષ છે કે તમે સાચે માર્ગે ચડ્યા છો. કુદરતની કળા તેની અદ્ભૂતતા, તેના છૂપાં રહસ્યો જોટલા અંશે જણાય તેટલા અંશે આનંદ, પ્રમોદ, પ્રસન્નતા પ્રગટે છે. હું પણ એજ માર્ગે જવા મથી રહ્યો છું. મારો વખત લોકો પોતાના સ્વાર્થ માટે લૂંટી લે છે. તેમાં પણ આ સ્થળે તો જરા પણ વખત રહેતો નથી.

સાયલાથી મણિલાલ સુખલાલની પુત્રી અહીં દર્શને આવી છે તે કુમારી છે અને તેને બે વર્ષ થયા મીરાંની પેઠે ધ્યાન સહજ થાય છે. હીરાબહેન ને સખા મહારાજની ઢળ દેખાય છે, ઉંમર વર્ષ ૧૮ ની છે. પણ એને રામકૃષ્ણ પરમહંસ તરફની લગની લાગી છે. એને તો સામાન્ય નિમિત્તમાંથી આ સ્થિતિ થઈ છે. તે બહારગામ રહે છે. બીજા દીક્ષાની વાતો કરે છે પણ આને ને દીક્ષાને ક્યાં મેળ બેસે? જેને લાગે તેને લાગે છે. એમાં જીવની યોગ્યતા અને પરમાત્માની કૃપા જ મૂળ કારણ છે. બહારના વહેવારો સહજ ઘટે, રસ સહજ મંદ થાય અને અંતરલગની સહજ લાગે તો વસ્તુ પામવી પણ સહજ થાય.

દઃ લિખ્તુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૧૫)

અમદાવાદ
તા. ૧૯-૮-૧૯૫૬

અનંતકાળમાં બાપુ ધણું પણ બાણવાનું બાપુ નહિ

પરમ પંથના પ્રવાસી માતાઓ !

કેવની તીવ્ર દુઃસ્થિતિ છતાં કેવના, પરમ કન્યાણુ રૂપ શાંતિના દર્શન થતા નથી, એ ચિંતા હું મેઘા વેદાય છે. પરંતુ એ માટે ભેદને તેટલા પ્રમાણમાં પુરુષાર્થ ખેડ્યો નથી. અનંતકાળના હિસાબે બાપુ ધણું પણ બાણવાનું બાપુ નથી. એવી જ રીતે બાપુ ધણું પણ માણવાનું બાપુ નહિ. એક પોતાના સિવાય, અધાયને-આખી દુનિયાને ઓળખવા પ્રયત્ન કર્યો, ત્યાગ પણ ધણું કર્યો પણ જે તબલું જ ભેદને તે નબળું નહિ. આવડતા સમજણ ધણી મેળવી પણ જેની જરૂર હતી તે રહી જ ગઈ.

જુઓને, મસ્તકના લોચ કેટલા કપટકર છતાં એવા એવાં કપોટા સહ્યાં પણ જેને ઉખેટી કુગાવવા પટે એને પંપાળીને પોપણ આપ્યું. મહેનત ધણી કરી પણ બધી આંધળી, ક્રિયાઓ પૂર વિનાની કરી પણ ઓપદ્રિષ્ટિએ...આંખો મીંચીને આખી આવડત એજ પ્રમાણે ચાલી ભય છે. હવે પાછાં વળી એ મારગ બદલ્યે જ આવે છે.

અંતરાવલોકન કરવાની આવડત પડે. હું મેઘની બીજી આંખની પેઠે, જેમ મુવ ઠાંટો ઉત્તરમાં જ ખેંચાય તેમ વૃત્તિ, અધ્યવસાય અંદર જ વળે. બહારનાં કાર્યો પતી ગયા કે તરત

અંદર જ મન જાંચાય. આપણા પરમ લક્ષ તરફ સ્થિર થાય, આત્મવિચારણામાં જોડાય અને આસુરી ભાવરૂપ અધમ દેવોની પરંપરા-એની ફાજને તપાસી, એના બંધનો-આસક્તિઓને દીલી-શિથિલ કરવાને આગ્રહપૂર્વક, મક્કમતાપૂર્વક મથામણ કરવી કે હવે આ ડોઝ હિસાબે ન જ ખપે. એમ જોરપૂર્વક નિંદણા, ગર્હણા કરવા પ્રયત્ન સેવો.

ળીજી બાજુ પરમાત્માનું આહવાહન કરો, એમની માન-સિક્ક પૂજા કરી આ ઘણા કાળના અમારા હિતેચ્છુ તરીકે માનેલ આત્મદોરીઓને કાઢવા પ્રાર્થના કરો. અંતરના ઊંડાણથી તેમાં તન્મય બની પ્રાર્થો. એ પ્રકારનાં પદોથી એની સહાય માંગો અને ખાત્રી કરાવો કે આ જીવ હવે જરૂર અધમબળોથી કંટાળ્યો છે. મારામાં તેને વિશ્વાસ, ભરોસો પડ્યો છે. એ સિવાય એને એન નથી. એના અણુએ અણુમાં એજ ભાવના ભરી છે. એવી ખાત્રી મારા નાથને કરાવો. એ સિવાય શાંતિનો, શ્રેયનો ળીજો રસ્તો નથી.

અભ્યાસ, તપશ્ચર્યા, ભક્તિ, સેવા, ક્રિયાઓ વિ. આત્મ-શુદ્ધિ અર્થે જ છે. ઉપરનાં કાર્યો તો સમજણ વિના અનેકવાર કર્યા. હવે થાક લાગ્યો હોય, તાલાવેલી લાગી હોય તો દૃષ્ટિને ફેરવો. તમારા સમીપમાં જ જુઓ. પ્રભુ ભક્તિમાં લયલીન વ્યક્તિ મોજૂદ છે. બહારથી આચાર વિચાર, મર્યાદા, નિયમો, વ્યવહારોનું પાલન કરવા સાથે આંતરિક ક્રિયા કર્યે જાઓ, વેશને લગતા આચારમાં શિથિલ ન થવું. એ પણ જરૂરનાં સહાયક છે.

આચરેલા મહાવ્રતોનું સ્મરણ તો પડિક્કમણું બોલતાં ઉપયોગ રહે તો થાય. પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ હંમેશા

સમરણમાં રહે તો ઘણો લાભ થાય. ઉત્તરાધ્યયન, દશભૈરાવિક સૂત્રની મહા મૂલ્યવાન ગાથાઓનો ઉપયોગ ધ્યાન વખતે કરવો. વિકલા અને નિંદાની બદબો ટેકિયું ન કાઢે એની તકેદારી રાખવી. પ્રમાદના પાત્રે દુઃખકર વિલાગેથી હુંમેશા સાવચેત રહેવું. આ બધું એક શુદ્ધ ઉપયોગમાં સમાઈ જાય છે.

“હવે જીવન પદો કરવો છે,” એવો દૃઢ સંકલ્પ કરવાથી જ આ પ્રેયના પંથે જઈ શકાશે. પ્રેયનાં પ્રવેશનોથી ખૂબ સાવચેત રહેવું પડશે. એ પ્રેયના મોહક, મનગમતા, મીઠા, મધુરાં, મુંબાગાં રસપ્રદ, લલચાવનાર પદાર્થો પાછળ આખું વિશ્વ ઘેરું થઈ ધૂમે છે, વગર છે અને પ્રાણ અપે છે. એ પ્રેય-પ્રેયનો વિવેક કરતાં શીખવું. એમાં બૂલ થાય તો ગાદી આડે પાડે ચડી જાય. એમાં જ જીવે અનંતવાર પવન કયું છે.

આ બધી આદી સીધી સમજાય તેવી વાત છે. તમે સદ્ગુણમાં સમજી શકો તેવી છે તે પણ તમે જાણો છો. માત્ર નથી આવરી શકાતું, તેથી આવરણ પુરતું સૂચન છે. માટે આ વાંચશો, વિચારશો અને બનતા પ્રયત્ને વર્તનમાં મૂકશો.

હા તમારો ગુનેગદાર બિંદુ

મોટો અને અગત્યનો અભ્યાસ અંતર્મુખ બની
આત્મ સાધના કરવાનો છે

પવિત્ર સાધકો !

તમો નવો અભ્યાસ ન કરી શકો એ સમજી શકાય છે. આતુર્માંસ સિવાય એવી સ્થિરતા કે શાંતિ પણ ન હોઈ શકે, તો પછી સારા સારા પુસ્તકોનું વાંચન તેમજ વર્તમાન જગતના પ્રગતિશીલ વિચારોનું પરિશીલન તો જરૂર કરી શકાય એમાં પ્રમાદ ન સેવશો. જે સમાજમાં આપણે વસીએ છીએ તે સમાજ અને ગુણ વિકાસમાં આગળ વધેલો હોય એવો પ્રગતિશીલ સમાજ એ બંને વચ્ચેની—એ બંનેને સમ્યક્લાવે અનુસંધાન કરનારી સાંકળરૂપ આપણે બની રહેવું જોઈએ. એ લક્ષ્યથીજ આપણે આપણા જીવનનું ઘડતર કરવું જોઈએ.

આમ કરવા માટે સમાનશીલ અને સમાન વિચારવાળા-ઓનું હળવું—મળવું બહુ જરૂરનું છે એ સમજી શકાય છે. તમોને એજ દલીલ થશે કે અમોને એવો જોગ ક્યાં છે ? જવાબમાં અભ્યાસ તો એટલું જ કે નવયુગના વિચારનું સાહિત્ય જરૂર વાંચતાં રહેવું જોઈએ. એ પરિચય વધારવો જોઈએ. તો પરિણામે એ અંદોલનો ઝીલવાની આપણામાં યોગ્યતા આવશે. બાકી મોટો અને અગત્યનો અભ્યાસ તો અંતર્મુખ થવાનો આત્મ સાધના કરવાનો છે કે જેમાં આપણી પોતાની પુરી

સ્વતંત્રતા છે, એમાં જેટલી જોડસારી કે પ્રમાદ તેટલું આપણું પતન સમજવું.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

વજ્રેશ્વરી

(૧૧૭)

તા. ૮-૫-૧૯૫૬

કુદરતે પ્રાણીમાત્રના નિર્વાહ અર્થે હાપજ પૂર્વક
યોજના કરી છે

મુમુક્ષુ, સંયમપંથ પ્રવાસી માતાઓ !

પ્રાણી માત્ર મુખે પોતાનો જીવન નિર્વાહ કરી શકે, વિદ્યસ સાધી શકે એ અર્થે કુદરતે ભારે હાપજ પૂર્વક યોજના કરી હોય એવું દેખાય છે, છતાં વિરલ માણસા જ એની અગ્રાધ શક્તિ, અનંત વિજ્ઞાનયુક્ત વ્યવસ્થા શક્તિ, અકળ યોજના, અતૂટ નિયમિતતાને બાજુતાં હશે.

વિશ્વની અનંત પ્રકારની સ્થના તરફ નજર નાખીએ છીએ તો પ્રતિદિન તે આશ્ચર્યમુગ્ધ કરે છે. વિજ્ઞાન તે ખબતાવે ઉપયોગ કરે છે. પંચ ભૂતનાં અસ્તિત્વથી જ પ્રાણી જીવી શકે છે, અને આશ્રમ મેળવી શકે છે. અને તેના દુરુપયોગથી માનુસ વિનાશને મોતરે છે.

વનરપતિ દ્વાસ ઓપધાની યોજના પણ ભારે અજબ છે, માત્ર બાજુનારનો અભાવ છે. મુખે જીવી શકાય, વિદ્યસ સાધી શકાય એવી વ્યવસ્થા, યોજના, સ્થના હોવા છતાં પણ

મંત્રશિષ્ય પત્રમુદ્યા

માણસ પોતાની અડપ યુદ્ધના ઘનંડમાં લાજ ઉઠાવી શકતો નથી. શરીર સાથે પ્રાણની યોજના પણ વિકાસ માટે છે. સ્વયં-સ્વયં પ્રેરણાદાયી દ્રવ્યો, ઘટનાઓ, યોગો નજર સામે ધનતાં હોય છે. પણ તેને લક્ષ્યમાં લેનાર, વિચાર કરનાર, જરા શ્રેણીને તેના પર મીટ માંડનાર વિરત-મુમુક્ષુ હોયો, જાગૃત આત્માઓ, સુલભગોષિ પ્રાણિઓ, હુશ્કર્મી અને શુકલપક્ષી હોયો જ એવા અમૂલા દ્રવ્યોનો, શ્રવણનો, સંયોગોનો લાજ લઈ શકે છે. સામાન્ય ગણાતા શબ્દોમાંથી પ્રેરણા મેળવી શ્રેયના પંથે ગતિમાન થયાના અનેક દાખલાઓ મોજૂદ છે જે તમે પણ અનેકવાર શ્રવણ કર્યા હશે.

(૧) અયોધ્યાના કીર્તિધરે શ્વેતકેશના સ્મરણમાંથી પ્રેરણા મેળવી.

(૨) મુનિપતિ મહારાજાએ સૂર્યગ્રહણ દેખી પ્રેરણા મેળવી.

(૩) કરકંડુ નૃપે રસ્તામાં અશક્ત બળદ દૃષ્ટિગોચર થતાં પ્રેરણા મળી.

(૪) નમિરાજે કંકણના ખડખડાટના નિમિત્તે પ્રેરણા મેળવી. એ જ પ્રમાણે,

(૫) દુર્મુખ અને નગાઈએ પણ ઈન્દ્રસ્થંભ અને પત્ર રહિત આંખાને જોઈ પ્રેરણા મેળવી.

(૬) ભરત ચક્રીએ અરીસાં ભુવનમાંથી પ્રેરણા મેળવી.

(૭) લાલાખાખુએ માત્ર છોકરીના શબ્દો સાંભળ્યા કે 'ખાપુ! દીવો કરું?' સાંજ પડી ગઈ છે.' આટલા શબ્દો ત્રી પ્રેરણા મેળવી.

(૮) મમુદ્રપાલે દેહાંતદંડ માટે લઈ જતા અપરધીને જોઈને અને રત્નાવલીના એક આકરા વચનથી વિચયક્રુપ્ધ તુલસીદાસે પ્રેરણા મેળવી.

(૯) બાદશાહની બેગમને દામીએ કહ્યું કે ‘બાઈ ! ચલના હું મગર રે’ના (કુંગળી) નહીં હૈ.’ આટલાજ વાંકયોથી પ્રેરણા લાગી.

(૧૦) વાલ્મીકિ ઋષિને પારધિએ બાળુથી વીંધેલ, કૌંચ પક્ષીને જોઈ પ્રેરણા થઈ અને સુભાષણ રચ્યું.

(૧૧) દેવબદ્ર ધરોબદ્રને માત્ર આધુના દશનથી બાલિ સ્મરણ થતાં પ્રેરણા મળી અને કમળાવલીને તેના ધરનાં લક્ષ્મી બર્ધા ગાયાં જોઈને પ્રેરણા મળી. આવી પ્રેરણાઓનાં અનેક દ્વાંતો શ્રવણ પદ પર અનેકવાર પડ્યાં છે.

(૧૨) હરિકેશી અંતગતે આંલલના બાળકોએ એક ઝેરી નાગને માર્યો પણ બીજાને ન માર્યો એથી પ્રેરણા મળી.

(૧૨) શબરી, માતંગ ઋષિના રંગે રંગાયેલ, તેણે લન પ્રસંગે મારવા માટે પુરેલાં બનવદાને જોઈ કકળી ઊઠી અને એજ પ્રેરણાથી શમળી લજ્જા શબરીએ હવન સુધાયું.

(૧૪) મમ્મંદરે ‘પ્રાપ્તવ્યો નિર્વાન બલ્યાત્’ આ એક શ્લોકમાંથી પ્રેરણા મેળવી હવન વિજયી બનાવ્યું.

(૧૫) દલાયત્તીકુમારે નટનાં વેશે, વાંસપર ઉભાં ઉભાં, નૃત્ય કરતાં, બિલ્લ મહલ કર્યાં ચાંગ મૂવિ, નિઃસ્પૃહ મંત્રને જોઈ પ્રેરણા મેળવી.

(૧૬) ચિલાની જેવા પાપરત, રક્ત નર્યા વસ્ત્રવાળાને ઉપશમ, સંવર, વૈરાગ્ય એ સંતના વાળુ શબ્દથી પ્રેરણા ભરી અને જીવન સફળ બનાવ્યું.

(૧૭) ૬૬ પ્રકારી વાળુ સંતની પ્રેરણાથી મોટે ગયો.

આવી રીતે પ્રેરણા મેળવી અનેક માણસોએ આત્મક્રિય શાક્યાં છે અને અવળી પ્રેરણાથી પોતાનું અને પરનું અનિષ્ટ કર્યાનાં પણ અનેક દુષ્ટાંતો છે. વિશ્વમાં નીચે પડવાનાં અને ઉપર ચડવાનાં અનેક નિમિત્તો છે. પાત્રતા, અધિકાર, વિકાસના પ્રમાણમાં, માણસ એ નિમિત્તનો ઉપયોગ કરે છે. બધો આધાર દૃષ્ટિ ઉપર અવલંબે છે. વિદ્યાભ્યાસ, ભક્તિ, ક્રિયાઓ, તપશ્ચર્યા એ બધું દૃષ્ટિ બદલાતાં વિકાસ થાય અને ચિત્તની સમાધિ થાય એ માટે છે.

તમારી ભાવના, આચરણો, વ્યવસાય એ માર્ગ છે, એટલો સંતોષ છે. તમારામાં જ્ઞાનવૃદ્ધિ વૈરાગ્ય, વિનય, વિવેકસહ યથાશક્તિ સંયમ પાલન થાય અને તમારો ધડો ખીન્ન લે એવા અમારા અંતરના આશીર્વાદ છે.

દઃ લિખ્તુ

ૐ

પત્ર કેમાંક

(૧૧૮)

સાયલા

તા. ૨૫-૪-૧૯૬૧

જેનું હૃદય ભદ્ર-સરળ હોય તે જલદી તરી જાય છે

તમારો પત્ર મળ્યો. ભક્તિ નીતરતો પત્ર વાંચી હર્ષ થયો. તમે બધી ખીના લક્ષમાં લીધી છે; તેથી સંતોષ થયો છે.

એવીન કડાકના છવનચક્રમાંથી માત્ર એક જ કલાક
વધુ શાંતિ અને સ્થિરતાપૂર્વક પ્રભુસમરણ-વાંચન-મનન-
અંતનમાં ગાળતા રહેશે. એ ખૂબ જ ઉપકારી અને હિતકારી
છે.

મનને સ્થિર કરવા માટે ઉત્તમ પ્રકારનું વાચન સાંખવું.
વાંચ્યા બદ તેના પર વિચારવાનો વખત મળે ત્યારે તેનું
ધર્મનું કરવું ભાવ પ્રતિક્રમણ શેષ કરવું. જેનું દૃઢ બદ
દેવ, સ્વર્ગ, ઉદાર અને નમ્ર હોય તે આત્મા જલદી-આત્મ
વિકાસ-અંતરગુણિ કરી શકે છે. તમે એ દૃષ્ટિએ બાન્ય-
વાન છે.

૬. ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૧૬)

સાયલા
તા. ૧૦ ૧૧-૧૯૬૨

પ્રકાશ અંદર છે બહારથી લાવવો પડતો નથી

તમારો પત્ર મળ્યો. ભાવી ભાવ મિથ્યા મત્તા નથી
આપા અંધોગેમાં પણ મનની સ્થિરતા ન ગુમાવે તે સમજદાર
છે. અમજદાર વ્યક્તિ સત્ત્વન વાંચનથી અધિકારનો નાશ કરે
છે. પ્રકાશ અંદર છે, બહારથી લાવવો પડતો નથી. પુરુષાર્થની
જરૂર છે. બહારનો બોલો તો હાલી જશે પણ અંદરનો બોલો
પદાર્થની જરૂર છે.

વાચન પછી વિચાર, વિચાર પછી સદ્વર્તન પ્રનદે એ
વાંચનનું-ધર્મનું કળ છે. અંતરમાં પ્રકાશ પ્રત્યક્ષ બાહ્ય
રહે અને રાત્રે સૂતાં પહેલાં અંતરનો દિવાલ તપાસી જુવ

સંતશિષ્ય ગતચુકા

થઈ હોય ત્યાં પડ્યાનાપના જળથી શુદ્ધ કરો. પ્રભુ પાસે જ છે અને દાણે દાણની ક્રિયા જોઈ રહ્યો છે. એની કૃપાથી માયાનું આવરણ ઘટશે જ. પ્રાર્થના માટે આગસ ન કરશો.

૬: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૨૦)

સાયલા
તા. ૩૧-૧-૧૯૬૩

માણસ માત્ર અપૂર્ણ છે; તેથી આત્મ નિરીક્ષણ કરવું

તમારું કાઠં મળ્યું. જીવનમાં સુધારો કરીને ઘરને નંદનવન બનાવવાનો પ્રયત્ન કરવો. આખા કુટુંબને સંસ્કારી, વિનયશીલ, પરસ્પર પ્રેમાળ બનાવવા માટે પુરુષાર્થ કરવો. બીજાને ત્યારે જ સુધારી શકાય જ્યારે એમ લાગે કે મારે પ્રથમ પોતાને સુધરવું ઘટે !

માણસ માત્ર અપૂર્ણ છે. કોઈને કોઈ ભૂલ, ત્રુટી તો દરેક માણસમાં હોય છે. બીજાની ભૂલો, દોષો જોતાં પહેલાં પોતાની ભૂલો કાઢવી ઘટે અને કોઈને કંઈ કહેતાં પહેલાં કહેનારાએ સમજવું જોઈએ અને ધીરજ રાખવી જોઈએ.

સહનશીલતા, તિતિક્ષા, પ્રેમ, હૃદયની વિશાળતા, ગમ ખાવાની ટેવ પાડવી. ક્ષમા, સેવા, તન, મન અને ધનની ઉદારતા, અનુકંપા આ બધા સદ્ગુણો માણસને દેવ બનાવે છે. બીજાના દોષો જોનાર વ્યક્તિ પોતાનામાં જ દોષોને આકર્ષે છે. માટે પોતાનું શ્રેય અને આત્મ કલ્યાણ ઇચ્છનારે પોતાના મે, ત્રુટીઓ, ભૂલોને વીણી-વીણીને કાઢવી. એ માટે પ્રતિ-

દિન આત્મ વિચારણા કરવી. ઘરનું વાતાવરણ પવિત્ર રાખવું.
તેમાં ઝીંને લાભ છે. પોતાનું અને કુટુંબનું એમાં જ ક્ષેય
છે. સૌ સ્નેહીવર્ગને પ્રભુ સ્મરણ.

દઃ બિંદુ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૨૧)

ૐ

સાયલા
તા. ૨-૮-૧૯૬૩

આત્મા પોતે જ પોતાનો બન્ધુ છે

જેને આત્મશુદ્ધિ કરવી છે તે ગમે તે સ્થળે કરી શકે
છે. સંયોગો હોય તે પ્રમાણે મુમુક્ષુએ શક્તિ પ્રમાણે સાધના
કરવી રહી. માંદગીના મરણના સમાચાર સમજાવવાને માટે
બ્રહ્મરૂપ છે. માણસ જન્મણથી પુરુષાર્થને પ્રારબ્ધને ખાતે
ખતવે છે, અને પ્રારબ્ધને માટે પુરુષાર્થ કરી અમૂલ્ય સમય
ગુમાવે છે. શ્રાવ્ય સમજ વિના શ્રાવ્ય માર્ગે માણસ બર્ધ થકતો
નથી. સમજણના અભાવે જ સાધનો છતાં જીવ ગોચા આધાર
કરે છે. હું બધું સમજું છું એમ નહિ સમજવા છતાં જીવને
રહ્ય કરે છે. અભગૃત દશા એવી વિષમ અને અટપટી છે.

ભગૃત ક્ષત્રા જીવને લાગે છે કે “હું કંઈ જન્મજ્યે
જ નથી.” એને પોતાની બુદ્ધિનો-અહંભાવનો ખ્યાલ આવી
જાય છે. ખ્યાલ આવ્યા પછી પસ્તાવો થાય છે. એને શરણમાં
આશ્રયના કહે છે. મોક્ષ માર્ગને ચેકનાર, અનંત સંચાર
વધારનાર ત્રણ શક્યોને, એ આશ્રયના શિથિલ કરી દે છે.
ત્યાર પછી નિહળા અને ગર્હણ શરૂ થાય છે. એ શક્યોને-
કાંટાને ફેંદી હઈ રસ્તો ચાક કરે છે. પણ એ બધું ભગૃત

આત્માની આલોચનાથી શક્ય બને છે. બાકી વ્યવહારની આલોચનાથી કંઈ વળતું નથી.

જીવને જાગ્યા પછી જ્ઞાન થાય છે કે મેં જ મારું અનિષ્ટ કર્યું. મારા લાગે જ મારું અને બીજાનું બૂઠું થયું છે. ‘અખ્યા નર્મ વેયરણી, અખ્યામે કુડ સામત્તિ.’ ‘અખ્યા કતા વિકત્તાય’, ‘આત્મે વ આત્મનો બન્ધુ.’ ત્યારે જ એને એ પદોનો અર્થ સમજાય છે; અને પોતાના હિતનો જ માર્ગ લે છે.

તમે તો માર્ગ ઉપર છો. વચ્ચે માર્ગ જ વિષમ છે તે તમે જાણો છો મારે જગતા રહી જે થાય તે કરજો. તમારા પત્રના ભાવો, હૃદયની ઉર્મિઓ, ધ્યેયને પહોંચવાની તાલાવેલી, અભીપ્સા, કર્મયોગના વાંચન અને તે મારેની અભિરુચી, પ્રસન્નતા એ બધું પત્રમાંથી જાણ્યું. એ માર્ગે જનારને થવા યોગ્ય થયું છે. એમાં નવાઈ નથી. એમાં ધૈર્યની ઘણી જરૂર છે અને અડગ શ્રદ્ધાની અપેક્ષા છે.

દઃ (બધુ)

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૨૨)

સાયલા
તા. ૨-૯-૧૯૬૪

તમે વહેલાં જાગૃત થયાં તેટલાં તમે ભાગ્યશાળી છો

દર્શનાભિલાષી આર્યાજીઓ,

તમારો પત્ર મળ્યો. પર્યુષણમાં મારી ધારણા પ્રમાણે હું અર્ધો કલાક સવારે, બપોરે ને સાંજે વાંચવાનું રાખી શકું એટલી શક્તિ છે મારે ચિંતા ન કરશો.

તમારું મનોભાવ ખેદયુક્ત પશ્ચાતાપરૂપે સવિસ્તર જણાવ્યા તે બરોબર વાંચ્યા છે. પશ્ચાતાપ, ખેદ, પોતાની થયેલ ભૂલોનું દુઃખ, બાંધત આત્માને ધાય છે. એટલાં તમે ભાગ્યવાન છો કે તમે વહેલાં બાંધત થયા છે. હવે તેનું ફગાવે કે, ફરી ભૂલો ન થવા પામે તેની કાગળ રાખીએ અને કદાચ થઈ જાય તો એ જ ક્ષણે-તે જ દિવસે ભાવ પ્રતિક્રમણ કરી શુદ્ધિ કરી લેવી. માણસ ત્યાગી હોય કે સંસારી હોય ભૂલને પાત્ર છે. પણ જે અનુપ્રેક્ષા ખરા હૃદયથી કરી આત્મ-શુદ્ધિ કરે છે તે યોગ દષ્ટિમાં પ્રવેશેલ છે.

જોનાં સ્વભાવમાં જે સ્મરણ અને ઝમતણ છે તે માટે મને ખાતરી છે તેથી મેં તેમને કહેલ કે તમે ક્ષેપનો પથ ક્ષપી રહ્યા છો. સાચી દષ્ટિ મગવી જીવને ફુલ'જ છે. મોટા ભાગે જીવો ઓછદષ્ટિમાં જીવનાર હોય છે. એ વાત તમે ઝમત્યાં છો.

૯: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૨૩)

ત્રી'જાદી

આસો વદ ૦)) ૧૯૭૬

સૂત્રમાં પહેલાં આંતરિક પ્રતિક્રમણ કરવું

વાચન પછી તેને પચાવવા ચિંતનનો વખત જરૂર લેવો. સૂત્ર પહેલાં આંતરિક પ્રતિક્રમણને અતિ પરમાત્મ સ્મરણના સંકલ્પ કરવો કે મારું મસ્તક પ્રભુના અંકનાં (મોહના) જ છે. એમ મધુર જાવનામાં નિદ્રાપીન થવું અને બાંધત થતા ચાર

લોગરૂઝ ધીમે ધીમે ચિંતવી આખા દિવસને સન્દાયથી પવિત્ર
ખનાવવા ધારણા કરવી અને જે ચાર પદો જેવાં કે, 'મૃચ્છુ'
'નિશદિન એવું દેવ', 'દયા દ્રષ્ટિ વા'લા દાસ પરે રાખશે',
'મહાવીર અમને પાર ઉતારે', 'તમે તો તમારા બિરુદો જોશે
જગદીશ્વર'. વિ. જોડવા.

દુઃમેશા લાલસા, વાસના, જેદ, પરનિદા જેવા બળતણને
સમજપૂર્વક ધ્યાનની અગ્નિમાં હોમતા રહેવું અને હૃદયની
તળિયત તપાસતા રહેવું. આત્મ ધનની કાળજી ઘણી જવાબ-
દારીપૂર્વક રાખવી. લોક વ્યવહારમાં કશું નથી, એવાં ચીંથરાં
તો ઘણા ભવ ફાડ્યા. હવે તો તેને બળપૂર્વક તલો. હૃદય
જગાડી નિજ નિધાન તરફ લક્ષ્ય કરો.

આનંદધન પદ્મવતી એ નામનો ગ્રંથ ઘણો સારો,
વાંચવા જેવો છે. વિષય આધ્યાત્મિક છે.

દઃ ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

અહીં જ અપ્રમત્તારૂપ જગૃતિની જરૂર અનિ-
વાર્ય બની જાય છે, એ સંસારમાં રહેલો આદર્શ ગૃહસ્થી
હોય કે સંન્યસ્ત દીક્ષા પામેલો આદર્શ સાધુ હોય !

(૧૦) સાધનામાં જાગૃતિ

હરિગીત છંદ

હે જિંદગી મુલ મનુજના, તન, મન અને સાધન લગી
પણુ એવન તો તન મન અને ચેતનથી નિર્મિલ જગત મુધી
મંદબૈયુ' વિસ્તૃત કાલુ' જગતે એવનનુ હરે પજે.
નવગી કિયા જૂની નવી આ કાજ સાર્થક થઈ જશે. (૧)

અનુષ્ટુપ

હો ને જોજ પર પાતા-નાથ આખ્યાય વિદ્યોત,
ન દુભાય ન લોભાય કથંય ભાગ્ય વિરલો. (૨)

શિખરિણી

હરે પાતા સાધ, સધિ જગતની સૌ સ્વની ગાજી,
દિને કયા સૌને, એવ જગતને તાપથી તપી;
મુખે પખી સૌના ખુશી ખુશી રહે નિત્ય દિલથી
જગત્ સીલુ' આત્માં સ્વી પુરુષ તાજી જાગૃતિ થકી. (૩)

ઉપોદ્યાત

જીવન પાત્ર એક દુષ્ટિએ મોટો હિસાબી ચોખ્ખો છે. જેમાં પાતાનાં તન, મન અને કર્મસંગી ચેતનાના ખાતાં વ્યવસ્થિત પડેલાં છે. કેટલાકનો કલ્પાનુગંધ પૂરો થયો છે, તો કેટલાક જીવેનો કલ્પાનુગંધ પૂરો થયો જાત્રી છે. ગુરુદેવ કવિવર્ય પં. નાનચંદ્રજી મહારાજે આશીર્વાદ એક જાણુ જેમ દિવાળીની યાદી આપી છે તેમ બીજી જાણુ પર્યુષણપર્વની પણ યાદી આપી છે. જો કે સાચો વ્યવહાર માનવી અથવા શરાદી સજ્જન તે છે જે રોજ રોજનાં ખાતાં ચોખખાં કરી નાળે! પણ એટલો ચોખખો ન હોય, તો ચે પંદર દિવસે કે છેવટે વર્ષે વર્ષે તો ખાતાં ચોખખાં કરી જ નાંખવાં જોઈએ. સાચાં અપ્રમત્ત સાધક-સાધિકા કે સાધુ સાધ્વીઓ તો ભીના હાથની રેખા સુકાય તે પહેલા જ પોતાની નાની સરખી ક્ષતિને પણ સુધારી નાળે, ત્યારેજ એને સુખની નિદ્રા આવે છે. આવી જાગૃતિ અખંડ અને એકધારી રાખ્યા વિના આરો નથી.

જિનશાસનમાં સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક અને શ્રાવિક રૂપી ચતુર્વિધ સંઘ ગણાય છે. તે તરણ તારણ નૌકા જેવો છે. એ જો પોતપોતાની ફરજ સાવધાનપણે બજાવે તો જ “સંઘે જીવ કરુ” શાસનરસી, એસી ભાવદયા મન ઉડલસી” એ જિનશાસનનો હર પળનો ત્રિકાલાખાદિત ભાવ અમલી બની શકે.

સાધનામાં જાગૃતિ આવે એટલે જીની ઘરેડવાળી ક્રિયા ગ્રાણુ વિનાના પિંજર જેવી બનવાથી છૂટી જાય છે. પણ તેને સ્થાને તે જીની ક્રિયાના મૂળ જાળવી નવી ક્રિયા તરતજ આવી જ

બલ્ય છે. તેજ આત્મરક્ષા અને પરિવર્તનશીલતાનો તાળો મળે અને વીતરાગ વીર્ય કરે જિનદેવનું શાસન અવિચ્છિન્નપણે ચાલ્યાં કરે.

સાધનની વ્યવસ્થા વખતે શરૂઆતમાં દુનિયાને બિંધાં ઘસમાં હોવાથી, તેમાં આધુ-આધી ધાવક ધાવિક કે આધક-આધિકાની જગત ટીકટીપ્પણીમાં પડી જાય પણ ગમે તેટલા વિપુલ અને એક આસમનાં સાધનો મળે, તો ય જે આદર્શ દ્રશ્યની દ્રશ્ય ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહી આદર્શ ગૃહસ્થ નરનારી બતાવે છે, તેમ દીપ્ત લીધેલાં આદર્શ આધુ આધી સક્રિય અધ્યાત્મવાળાં અને પ્રાણિમાત્રનાં માળખે બનવાનો વ્યવહાર આવરી બતાવે છે, જેથી કામ જોડા કે અપુરપના માર્ગે ન ચડી જાય, આધી જ 'જતના' અને 'સર્વભૂતાત્મભૂતા' એ બન્ને બાવના મૂર્તિમંત બની જાય છે.

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૨૪)

વાંકાનેર
તા. ૫-૧૦-૧૯૪૫

અંતરતું સરવૈયું કાઢવાનું ન ભૂલશો

બહારનું વાંચન જેટલું જરૂરનું છે તેથીય ઘણું જરૂરી અંતરતું વાંચન-જીવનના ચોપડાનું વાંચન જરૂરી છે એ ન ભૂલતાં. સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ રકમ (અંતરના ભાવો) નજર બહાર રહી ન જાય એવું સરવૈયું કાઢતા રહેશો. કારણ કે હવે તો દિવાળીના (ઉજ્જવળતાના) દિવસો આવતા જાય છે. આત્મા ભવ્ય-વિશાળ અને ઉન્નત ગને એજ જીવનની સાથેકતા છે.

દ: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૨૫)

સાયલા
તા. ૨૬-૫-૧૯૫૨

વિકાસનો માર્ગ સદા મુરકેલી ભર્યો હોય છે

તમે નિર્ભાગી નથી પણ ઘણા ભાગ્યશાળી છો કે તમારામાંથી ધર્મની જૂની ઘરેલ (કે જે સર્વ વર્ગમાં વ્યાપક છે) નીકળી ગઈ છે અને સન્માર્ગે વળ્યા છો. સત્ય માટે ધગશ છે. આત્મ શુદ્ધિ માટે તાલાવેલી છે. નથી બનતું એનો ખેદ છે. વ્યવહારો નિરુપાયે કરવા પડે છે, એમાં પણ તમારી કસોટીનો કુદરતી જ સંકેત કાં ન હોય ? એમ જણાય છે.

‘માણસ ધારે તેમજ બનતું આવે’ એમ નથી હોતું. તેમાં પણ વિકાસનો માર્ગ વધુ મુશ્કેલીથી હોય છે. તમે ગમે તેવી જ જાગૃતિમાં અટકાઈ ગયા હો તો પણ તમારા ક્ષેત્ર રૂપ પ્રકાશનું કિરણ તમારી આંધે જ છે. હૃદયમાં એ દીપક નથી જુલ્યો. તે વ્યક્તિ નિર્ભાગી છે કે જે પરમાત્મા તરફ વિમુખ બની વાસનાનો, ભોગનો, વિષયોનો ગુલામ છે, રાત દિવસ જેને સુસારની જ ગલીઓમાં આધડવું ગમે છે. તમે નિર્ભાગી નથી. ખાતરી એક ના કરો. કસોટીઓ તો એવી જ હોય. ‘કેયાંસિ બહુ વિદ્યાનિ’ એ વાક્ય સત્ય છે. કૈયાના પદમાં પદ્યો વિદ્યો હોય છે. માટે દિમિત રાખો, શ્રદ્ધા રાખો. તમે માર્ગે જ છે. દોરો પસંદગી સોય ગૂંચ થતી નથી. ભગવાનના દશે આવકોને વ્યવહારની જાંજળ તમારું કરતાં હલસાળી છતાં એ નથી હલ્યા. ડુબાડે છે વસ્તુ અને વ્યક્તિ પ્રત્યેની તીવ્ર આસક્તિ, પ્રબળ મોહ, વિષયની આંધળી દોડ, તીવ્ર કપાળો, કપટ, છગ આદિ મહિન વૃત્તિઓ. એ દીમિત તો તમે તરી ગયા છો. પુત્ર પ્રત્યેના વાત્સલ્યભાવ એ પણ નથી.

દઃ બિહુ

૫૪ ક્રમાંક
(૧૨૬)

સાપલા
તા. ૮-૩-૧૯૪૨

ભગ્વત હરિવાળાં સર્વત્ર બોધપાઠ લે છે

ઉપરોક્ત ચતુષ્વાળાને તો સર્વત્ર બોધપાઠે નજરે પડે છે. દુરંતે એવી યોજના કરી છે કે વિચારવાન વ્યક્તિ હવે

ને પગલે જોધ મેળવી શકે, આસક્તિ છૂટી જાય અને પરમાત્મા તરફ મુખ ફેરવે-મનમુખ થાય.

સમ્યક્ વિચારશીલ-ઉત્કૃષ્ટ નયનવાળો વિચારે છે કે પ્રાણી માત્રના જન્મ-જરા-મરણ રોગ, ગંભીર ઉપાધિઓ એ શું છે? સૂર્યનો ઉદય-અસ્ત શું છે? અકસ્માતો, હોનારતો, ભયંકર રોગચાળો એ શું છે? હાલનો શ્રીમંત આજનો લિખારી, કાલનો લિખારી આજનો ધનાઢય શું કહે છે? પામરના કલેશો, ઝઘરાઓ પાગલ બનાવનારી વિલાસ પ્રિયતા આ બધું શું છે? શું આ જોધપાઠો નથી? કુદરત મૂંગા-મૂંગા ઉપદેશ જ કરે છે. પણ કાનનો બહેરા અને માત્ર ચર્મ ચક્ષુવાન નથી સાંભળી શકતો કે નથી જોઈ શકતો!' વિચારજો.

પરમાત્માના પંથે ચાલનારા, પ્રતિકૂળ સંયોગો વધુ પસંદ કરે છે, કેમકે એમાં વધુ જાગૃતિ રહે છે. અનુકૂળ યોગોમાં પ્રમાદ થવાનો સંભવ રહે છે. ભકત તો માને છે કે અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ બન્ને તેની જ મોકલેલી ભેટો છે. એટલે જ હસતે મુખે સહન કરે છે. કંઠણ તો છે જ. એ માર્ગ જ કંઠણ છે. પ્રેયનો માર્ગ જરાય કંઠણ નથી માત્ર એનું પરિણામ સારું નથી.

તમારો પ્રોગ્રામ મોઝો ઠેલાયો તે જાણ્યું. જીવન ક્યાં કઈ રીતે પૂરું થવાનું છે એ આપણા હાથનો વિષય નથી. પરમાત્માના સ્મરણ-ચિંતનના વાતાવરણ વચ્ચે ઉદાસીનતા-આણુગમો-એચેનીને દૂર ફેંકી દેવી. જેને સર્વાત્ર પરમાત્માનું રાજ્ય, એની કૃતિ દેખાય એને શોક શા માટે? ફળિયાનો બગીચો, તેનાં ખીલેલાં પુષ્પો એ શું સંદેશ આપે છે?

તમારું વતન બીજાને ન ગમે કેમકે તેમનું વતન તમને ગમતું નથી. તમે ક્રેયને માગેં વળે તો બધાને મધુર લાગે પણ તમારાથી હવે પાછું વળાય તેમ નથી. એટલે કેહને દોષ બોલ્યા વિના સમજાવના શરણે સહનશીલતાના પાઠોને ધૂંટયા કરો અને એ ક્રેયના માગેં ચાલતા અપાય તેટલી બીજાને શાંતિ આપો.

વિશ્વને દૃષ્ટ તરીકે નીરખવાની ટેવ પાડો. બગી ન જવાનો અભ્યાસ કરો. જેમ અત્રમાથી, ઉપયોગથી પ્રવૃત્તિઓને પ્રાણીભાવે જોવાની સાધના છે તેમ જનનના સર્વ વ્યવહારના, દુનિયાના વિવિધ બજવાતા નાટકમાં પણ તટસ્થ બની પ્રેક્ષક રૂપે રહેવાની ટેવ પાડો. કેઈ ઉપર તિરસ્કાર, દ્વેષ, અણુગત્રો, દોષ કે એવું અંતરમાથી ન નીકળી આવે; એ ન અભણપે તેની કાગળ સખચ લગત રહે. તેથી બધાં કરો, દુઃખદ પ્રસંગે દુઃખ નહિ આપે

આપણે બનાવટીને આયુ' માનવાની ખૂલ કરીએ છીએ, તમાં બગી જઈએ છીએ. તેથી અણુગત્ર પ્રગટે છે. પ્રાથનમા પણ પ્રસન્નતા, શાંતિ, નીરવતા ચાચી ને પ્રગટાવવા મધ્ય જગતના કેઈ બાગને આપણે મુધારી શકીશું અને પછી શાંતિ લેશું એ અગ્રા મૂંઝી ઘો. એક વાતમાં ખૂબ ઉપયોગ થયો કે મારી સમીપે જ મારું નાથ મારા બધા નાના-મોટા જઈશ ને બહારના ચરિત્રે જોઈ રહ્યો છું અને મને દોરી રહ્યો છે. શરીરમાં જે છે તે તેનું છે નાટ તેને સાચવવા કાગળ સખવી. પોતાની બેરકારીથી કેહને અન્યાય ન થાય, દુઃખ ન થાય એવી ચીવટ સખવી. આનંદનો આશય હો

સંતશિષ્ય પત્રચુંકા

ઉમદા સાધના અને અનુકૂળતાઓ કિંમતી સમય આપ્યો જાય છે એને સફળ કરવો એ જાતિનું ચિન્હ છે. પરમાત્મા સર્ગીયમાં જ છે. એ સમરણ, શ્રદ્ધા, ઉપયોગ સખવા મથવું એમાં જ શુદ્ધિનું-અર્થધનું રહસ્ય છે. પામરતા, નિરાશા, શોક, ખેદ કદી ન દાખવતાં, ભગવાનનાં આગકોને એ ગંદકી ન પોચાય ! અનંત શક્તિશાળી આત્માને આમુરી જણો ઘણીવાર પરાજિત કરી પામર બનાવે છે. એ ઘણું ખેદની બીના છે માટે જાતિ રહેવું.

દઃ તમારો શ્રેય ધ્વજનાર ભિક્ષુ.

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૨૯)

અમદાવાદ

તા. ૧૪-૮-૧૯૫૬

નાની ભૂલમાં ખેદરકાર જતે દિવસે મોટી ભૂલો કરવા ટેવાય જાય છે

પવિત્ર સંયમ માર્ગના યાત્રિકાઓ !

સંયમનો વેશ ધારણ કરનારે હંમેશા જીવન તરફ દૃષ્ટિ ફેરવતા રહેવું જોઈએ કે જેથી સંયમમાં થતી ક્ષતિઓ, ત્રુટીઓનો ખ્યાલ આવે. દૃષ્ટિ ફેરવવી એટલે આલોચના-અનુપ્રેક્ષા કરતાં રહેવું. નાની અને થોડી ભૂલમાં ખેદરકાર રહેનાર જતે દિવસે મોટી ભૂલો કરવાને ટેવાઈ જાય છે.

આંતર શુદ્ધિ માટે રાત્રે ભાવ પ્રતિક્રમણ કરી શુદ્ધિ મેળવ્યા વિના સૂવું ન જોઈએ. પ્રભાતમાં પરમાત્માને સન્મુખ માનીને ઉપયોગપૂર્વક પ્રાર્થના કરવી જોઈએ. પ્રાર્થનામાં

વિશેષે કરીને હવનને જગાડનાર પ્રકૃતિઓને પ્રદત્ત પરમાત્માની
સહાય લેવી. તે સુખીપમાં જ રહેલ છે એમ શ્રદ્ધાને ગદ્ગદ
કંઠે પ્રાર્થવું-કે 'હું પ્રભો ! મને સહાય કરો.' એવા પ્રકારનાં
પદો ગોતી ગોતી મુખપાઠ કરવાં અને હૃદયે એકાદ જે
પદ તે એના એ જ બોલવાં. આમાં ખાસ કરીને શ્રદ્ધા, ધીરજ
અને ઉપયોગની જરૂર છે.

એકવાર અંદરના-મનના મળે નીકળે તે વિશેષ અને
આવશ્ય મટે. સંયમીના હવન પ્રત્યેક પળે ઉપયોગયુક્ત
હોવાં ઘટે. 'જય' ચરે, 'જય' ચિઠે' એટલે ઉપયોગ યુક્ત.
ખીલને માટે સાંભળેલ કે વાંચેલ તે પ્રથમ પોતાને બેધિત
કરવા લાયક રહેવું.

લોકો સંયમી, તરણ-તારણ સમજી આપણને પળે લાગે
છે અને મસ્તક નમાવે છે, તે એની જવાબદારી કેટલી ? એ
હૃદયે લક્ષમાં રાખવું. મનને એકાગ્ર કરવા નમોસ્કાર, પૂનઃ
ગાદક, ધ્યાન, ભજન, વાચન, ચિંતન, મનન જે અનુકૂળ પડે
તે કરવું. મનને એકાગ્ર કરવા છતાં યત્ન નથી, તેનું કારણ
એકએ તેટલા ગૈરસમ્યક્તા જાણી છે. ગૈરસમ્યક્તા પોતાના સ્વરૂપ
સિવાય કશું જોતો નથી. ઈતરને પ્રાણી, પદાર્થ મેગવવાની
ધણી બુદ્ધિ એટલે એ મેગવવાને મન રખાયા કરે પછી મન
સ્થિર ક્યાંથી થાય ? માટે ગૈરસમ્યક્તા પ્રગટે તે માત્ર લેવો અને
પછી અભ્યાસ કરવો.

પ્રકૃતિના સ્વામી હોવા છતાં તેની શુભામી ઉપચાય
છે તેથી જ સામાન્ય પ્રસંગે અચચત્તે દેહલ, કષાય, અભિમાન,
પેશને નિર્દોષ બતાવવાનું હૃદય, ખીલની બૂલ એવાની

આદત ખડે પગે પોતાનું કાન કરે છે અને હવ નીચી મૂંડીએ દોરે તેમ દોરવાય, ડસડે તેમ ડસાય છે, છતાં હવને પોતાને એ સ્થિતિનું જ્ઞાન હોવું નથી. પણ સંયમીએને તેનું જ્ઞાન હોય છે. સંયમી એ છે કે જે જાગૃત છે, ઉપયોગવાન છે, ચેતનાવાન છે, ઇન્દ્રિયોના વિચોપર, કળાયાદિ પ્રકૃતિઓ ઉપર જેનો કાબૂ છે.

સાધ્વી માતાઓ ! મારા લખાણને વિચારજો, ધ્યેય નક્કી કરજો. લક્ષ્ય ન ચુકાય તેની કાળજી રાખજો. જે વેશ જે અર્થે લીધો છે તે કાયમ સ્મરણમાં રાખજો. ઘણા કાળની આદત, ટેવ, પ્રમાદ અને વાસનાના વળગાડને કાઢવા એ હુઃખકર-કઠણ જરૂર છે, અને તેથીજ અજાત વર્ગ આજે એ માર્ગે નથી ચાલી શકતો અને પ્રકૃતિને આધીન રહી જૂની ઘરેડ ચાલે છે. પણ તમે તો ઊંડી સમજવાળાં, જાણી, સત્યને ચાહનારા, નવી રેશનીવાળાં, અતુકૂળ યોગવાળાં છો માટે તમારામાં આશા રાખી શકાય તેમ છે.

દઃ તમારો શુભેચ્છક ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૩૦)

ઝારીવલી
તા. ૨૫-૧૧-૧૯૫૮

અભ્યાસના કાળમાં અભ્યાસ જ કરવો એ હિતાવહ છે.
દર્શનાભિલાષી આર્યોજીઓ !

તમારો તથા.....ભાઈનો પત્ર મળ્યો. સારા માર્કે
હિન્દીની પરીક્ષા થઈ તે વાંચી સંતોષ થયો છે. તમારા હૃદય

શુદ્ધ વ્યવહારની નિયમિતતા અને શુદ્ધિ માટે પ્રયત્ન થયો છે. તમે વિદ્યાર્થી ધ્યાનમાં તરફ કરવા ધ્યાન છે તે કીક છે. પણ જ્યાં તમારો હિન્દીના અભ્યાસ પૂર્ણ થાય છે તે સ્થળે અભ્યાસ લક્ષી થઈ રહેવું. લોકોની લાગણી કે માગણી ખાતર અભ્યાસ બંધ ન રાખવો. અભ્યાસકાળ દરમિયાન અભ્યાસ જ કરવો એ હિતાવહ છે.

હિન્દીમાં ઉત્તીર્ણ થયા બાદ અંગ્રેજી તરફ લક્ષ્ય આપવું તે પણ જરૂરનું છે. એ ભાષાની આ કાળમાં જરૂર પડે. હવે ઉચ્ચ શિક્ષણનાં પુસ્તકો અંગ્રેજીમાં હોય છે. પછી તે સંસ્કૃતને પણ પરીક્ષાની શ્રેણીમાં લેવાનું પડશે. જે વિદ્યાર્થી પરીક્ષા આપવાની હોય તેમાંજ લક્ષ્ય અપાય તેની જ સીધી રહે તે જ કામનું. નહિતર પ્રમાદ થાય અને આવડે છે તેવી જામણમાં જ સંતોષ માની બેસી રહેવાય.

તમારી અભ્યાસની વય છે, બુદ્ધિ છે, ખત છે. શેષતા છે, માટે તમે બધા સારી રીતે ઉપયોગી વિદ્યા પ્રાપ્ત કરો. ત્યાર બાદ આત્મસાધનામાં અને પિપાસિતોને લાભ આપવામાં જોડાઓ તે ઉત્તમ ગણાય. આપણો વગ્ન થઈ પડે જાણી, યોગમાં સંતોષ માની ઉપદેશ આપવાનું જ કાર્યમાં રા રહે છે અને એ માટે આમંત્રી એકઠી કરી બીજાને બોધ દેવાની લાલચ રાખી શક્યાં નથી.

અ્યાં રહેવાનું થાય ત્યાં લોકો વ્યવ્યાનની આશા રાખે. એ કામ ચોટાને સોંપાય તે અભ્યાસીને પૂરેજો અવકાશ રહે. અભ્યાસ ઉપરાંત આધ્યાત્મિક સાધના પણ ચાલુ રહેવી જોઈએ. બહારના વિશેષને યાગવા માટે બહારની આ પ્રવૃત્તિ કીક

સંતશિષ્ય પત્રમું

ઉપકારક બને પરંતુ આંતરિકકાર્યને સતેજ કરવામાં જે એને ઉપયોગ સતત ન થયા કરે તો એના કંઈ અર્થ સરતો નથી, એ બુદ્ધિ ન જોડાયે.

આત્મ-વિકાસમાં બાધક તત્ત્વ ‘પ્રમતયોગ’ છે. આપણું જીવનની કોઈપણ ઘટનામાં મન, વચન અને કાયાનો યોગ, વિષય, કાયા, રાગ દ્વેષ, મૂર્ખા, અસૂચા-વિ. આમુરી તત્ત્વોમાં અટવાઈ જતો નથીને? એની સતત કાળજી રાખવી, એજ ખરી સાધના છે. સૌને પ્રભુસ્મરણ કરવાનું કહેયો.

હઃ તમારું શ્રેય મુંઝવતાર લિખું

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૩૧)

લીખકી
તા. ૫-૬-૧૯૬૦

જીવનની કાણુભંગુરતા અને અમૂલ્યતાનું રહસ્ય
કોઈ વિરલા જ સમજે છે.

“મનુષ્યો તણું ધાર્યાં સદાયે વિશ્વમાં થાતા નથી.” અહિથી વિહાર કરવાની પ્રબળ ભાવના હતી પણ જવાયું નહિ. જેને ચક્ષુ છે તે જોઈ શકે છે કે આજુથી માંડી મહાન પવતો કે દૃશ્યમાન જગતની પરિવર્તન શીલતાને! મહાન જણાતા સારા-નરસા પ્રસંગોને સમય ગયા પછી કોઈ યાદ કરતું નથી, પછી લગ્ન હો કે દીક્ષા, જન્મ હો કે મરણ!

‘મહાન મેળાવણાઓ તે તે સમયે જ જરૂરી અને મહાન બનેલાગે છે. એ બધાં પાણીનાં બુદ્ધ બુદ્ધો સમાન અનિલ, ક્ષણિક,

ક્ષણભંગુર છે. જીવનની અમૃત્યતાને, તેના રહસ્યને ઘણા વિરલ જ સમજે છે. દૃષ્ટિના અભાવે જીવ પોતાની વસ્તુનું મૂલ્યાંકન કરી શક્યો નથી તેથી જ જીવને ધીર પદાર્થનું મૂલ્ય અનેક ગણ વધુ લાગે છે અને આત્માને બેગે અનિત્ય પદાર્થ પાછળ વળગી રહ્યો છે. એ મેગરવા આખા જીવનને હેમી દે છે. એમાં દોષ, દૃષ્ટિનો છે.

જીવને સમ્યક્ દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થયેલ નથી. એ દૃષ્ટિ માટે જ ક્રિયાકાંડો, તપસ્યા, શિક્ષણ, સેવા, મત્સંગ, વાચન, ધાર્મિક આચરણોની યોજના કરવામા આવી છે. પરંતુ પ્રવચનનું અજ્ઞાન (લેપ) કોઈ-વિરલનેજ લાગે છે. સમ્યક્ બોધ જીવન પ્રદેશમાં પ્રસરવો ફલભ છે.

“આહુત્ય સર્વણું લધુ” સદા પરમ ફલદા” કદાચ ગ્રાંથજીવાનું મોજે પણ શ્રદ્ધા પરમ ફલભ છે. વાંચનનું ફળ ચિંત્યારૂપક આચરવામા રહેલ છે. ધર્મ કે વાચન પછી ચિંતન, મનન, નિદિધ્યાસનની જરૂર રહે છે. એ માટે સગત અમૃતિ લક્ષ કે તાલાવેલી ન હોય તો પ્રમાદનો વિવચ થાય છે. જીવ ભયોગવ પ્રમાદને આપીન રહ્યો છે.

જીવે મેયનો આગ પસદ કર્યો છે પણ મિયના માર્ગે પગ મૂક્યો નથી. તેથી અખંડ શ્રદ્ધારૂપક ઉપયોગસદિન વાપ, આત્મવિચારણા, શરણાગતિ, સર્વત્ર પરનાતમાનો-સદા અસ્તિત્વનો સ્વીકાર, ધર્મ, ખંત, પ્રેમ, રત્ન, આત્મ્ય અને ગદિ જે ધણ જરૂરનાં છે તે આદરતો નથી.

બીજાની અપેક્ષાએ તને ડીક પંથ કાપ્યો છે પણ હજી પડે પંથ કાપવાનો છે તે શદ સખનું. છતાં હિંમત

મંત્રશિષ્ય પત્રમુખા

ધારવાની નથી કેમ કે લગવાન ગ્રહાય મહાયક રૂપે તમારી સાથે છે એ શ્રદ્ધા ન શુભાવશે. મારા પત્રથી તમે સંતોષ અનુભવ્યો એ તમારી દૃષ્ટિને આભારી છે.

દૃષ્ટિ એવી સૃષ્ટિ સજ્જત છે. કુદરત સૃષ્ટિના લોકોને ધરતીકંપ, અકસ્માતો, ભયંકર-ખાનાખરાળી સરજીને બાધ કરે છે પરંતુ રાક્ષસી વૃત્તિવાળા જીવો સત્તા, સ્વાર્થ, અભિમાન વૃત્તિથી કુદરતના અવાજને સાંભળી શકતા નથી! કુદરત પાસે મનુષ્ય પામર મગતરા તુલ્ય છે. કુદરતની આંખ રૂડી કે પોતાને સર્વશક્તિમાન માનનાર, કરોડોનું લશ્કર અને આણુખોમખ જેવાં શસ્ત્રોના માલિક સમજનાર એક જ આંખના પલકારામાં શૂન્યવત્ થઈ શકે છે એમ સમજવા છતાં ઘોર અજ્ઞાનને લીધે તે તરફ લક્ષ આપતા નથી અને યુદ્ધની તૈયારીઓ કર્યે જાય છે એ કુદરતની અજબ લીલાનું દર્શન છે.

જગતના જીવો સુખને મેળવવા અસુખનાં જ સાધનો એકઠાં કરે છે. ઠંડકને ઈચ્છનાર ગ્રાણી, અગ્નિમાં અંપલાવવા જેવું કામ કરે છે. કુદરતની કરામત કહો, લીલા કહો તે સર્વ હિરત પમાડે તેવી છે. તેના લાલ લેનારા વિરલ હોય છે અને સમજણના અભાવે સમયનો, શક્તિનો અને પદાર્થનો હુકુપ-યોગ કરનારા મોટી સંખ્યામાં હોય છે. આશ્ચર્ય તો એ છે કે આપણું શ્રેય આપણા હાથમાં હોવા છતાં તે કરી શકાતું નથી.

ચૈતન્યનાં-કુદરતનાં આંદોલનો અવશ્ય પોતાનું કાર્ય કર્યે જાય છે. આખું જગત રાગ-દ્વેષનાં ક્રીચડમાં ખદખદે છે છતાં જીવો એમાં આનંદ ને મોજ માણી રહ્યા છે. આનું સત્ય દૃષ્ટિનો અભાવ છે. જીવનની સફળતા, સત્યદૃષ્ટિ

પ્રગટાવવામાં છે જેને સ્વીકૃતિ સમતા, સમભાવ, આંતરિક શાંતિ, સંતોષ, પ્રેમના પ્રવાહો અનુભવાય. ગુણદષ્ટિ આવે-ત્યારે જ અનંતને ગુપ્ત ખજાનો કુદરત ખુલ્લો કરી દે છે. અને ત્યારે જ આખી સૃષ્ટિનું રહસ્ય તેને સમજાય.

પરંતુ પ્રથમ આત્માને પડદો ખુલ્લો ભેટવો. તમને એ મધ્યમજી કરી રહ્યા છે એના નિરુત્સાહી ધવું નહિ પડે. પ્રાર્થના જ કુટકો છે. તે સિવાય આરો નથી માટે જે માગે જઈ રહ્યા છે તે માગે ન્યામસ્મરણનો સહારો ઠીક મદદ કરે છે. એ સાચો જ સરળ રસ્તો છે. વચન, વિચારણા, આત્મ નિરીક્ષણ એ બધાં આત્માને ઉપદ્રવક છે.

પત્ર ક્રમાંક
(૧૩૨)

ૐ

દ. બિંદુ

લીંબડી

તા. ૪-૧૦-૧૯૬૦

સર્વ ક્રિયાઓનો સાક્ષી તમારી અંદર જ છે
પ્રાંત સ્વભાવી આત્મભક્તી આપ્યાં છું.

તમારો પત્ર મળ્યો. વાંચી હર્ષ થયો. તમારો આત્મભક્તી હૃદયના ભાવો અહીં બેઠા બાળી શકાય છે. કુદરતી 'ધારણ' (તારણ) વિશ્વમા એકવાયેલ છે, એ બાલુનાર જે છે.

તમને જેના વિશેષગુણ કુખ થાય છે તે અનંત તમારો આત્મા તમારી અંદર જ રહેલો છે. સર્વ ક્રિયાઓ સદાય સાથે જ છે, માટે તે મદદને દલીલ કરે.

‘હું’ આત્મા ‘તું’ એમ આપણે જાણીએ છીએ પણ પ્રત્યેક પળે તે જાન હોતું નથી. હું ‘સો’ઈ’ અને મારા પ્રભુ અંતર્યામી મારામાં જ ચોતપ્રોત છે. એ શ્રદ્ધા પ્રગટાવવા માટે જ આ સંયમ, સત્સંગ, અભ્યાસ, તપશ્ચર્યા અને ક્રિયાકાંડ એ બધાં નિજ જાન પ્રગટાવવા માટે જ છે. મારે એનો પ્રયત્ન બની શકે તેટલો સતત કરવા યોગ્ય છે. ગમે તેવા કામમાં લક્ષ-ધ્યાન એજ રહે એવી પ્રેક્ટીસ પાડવી.

જેને કોઈ ચીજની તૃપ્તિ નથી, કીર્તિ કે શ્લાઘાની ભૂખ નથી તેને તો આત્મદર્શન થવું સુલભ છે.....પંથ થોડો કપાયો છે, બાકીનો જરૂર કપાશે. ખૂબ ધૈર્ય રાખો. શાંતિ રાખો. જે આત્મસાધના કરવી છે તે પર સતત લક્ષ રાખો. તો જરૂર તમારી ઐયની લાવના પૂરી થશે.

હઃ તમારો શ્રેયાભિલાષી ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૩૩)

સાયલા
તા. ૯-૪-૧૯૬૨

આત્મશુદ્ધિ-આત્મવિકાસ કરવો
માણસના હાથની વાત છે

સમયની નિયમિતતા, કાળજી, જાગૃતિ એ તમારા હાથની બાજી છે. તમારી અનિયમિતતા એ જ વિટંબણાનું કારણ છે. ધાંધલિયું જીવન તો છે જ. એ કંઈ મટવાનું નથી. એમાંથી જ તમારા મનને નિરાળું બનાવતા શીખવું જોઈએ. આધ્યાત્મિક પ્રબંધાવલી ફરી ફરીને વાંચશો.

તમારી મધુર ભાવના તમારા પત્રથી કલિત થાય છે. બોલે ધણવાની ધૂનમાં ને ધૂનમાં રમરણ, ચિંતન, વાપમાં ક્ષતિ ન લાવશો. માણસ માત્ર પ્રારબ્ધ પ્રમાણે લાભલાભ મેળવે છે. એનો ઉપયોગ કેમ કરવો એ માણસના હાથનો વિષય છે. અમૂલ્ય મુખ્ય, અમૂલ્ય શક્તિનો આરામ નામે ઉપયોગ કરવો એ જ સાચી સમજણ છે. તે જ વાતો, તે જ ભુદિમાન છે કે જે હવનમાં લગત છે.

૬ બિંદુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૩૬)

આવૃત્તિ
તા. ૧૬-૮-૧૯૬૪

પાતાની કુટિબોનો ખ્યાલ આવે તે લગ્નિની નિરાની છે
જેવાયતની વડાપ્રીમાં વરેલ આપાંછ !

સંધ્યે તથા તમારું પત્ર મળ્યો. તમારા હૃદયના ઉત્કર્ષ પછી વાંચ્યાં. મધનમાંથી ક્યારેક છઠવા છાંદુ ફેરવે ત્યારે આનંદપાસ ઝાંટેલી રજ એટલી જિંદે કે વાળવારને મુંઝવી મારે! બાળી છટવાનું મન થાય! એ જ પ્રમાણે અંતરના કચરાનું છે. તમે સાફ કરવાનો પ્રયત્ન જ ન કરો તે કાંતિ અનુભવી શકો! અમ નિરાન કરી બેઠેલા હોવાનું પણ એમ જ છે.

જેને હૃદયમુદિ કરવી છે તેને તે એ મુંઝવણ અનિ-
વાર્ય છે. મનસાધનું કે નિરુત્સાહી થવાનું કામ નથી
પાળવા હોવાનો, કુટિબોનો ખ્યાલ આવે છે અને એક દ.૫

અનંતકાળથી બીડાયેલ અંતર ચક્ષુ નથી ઉઘડ્યા
એની જ વિટંબણા છે

મનુષ્યને મંડેટો, હુઝો, આપત્તિઓ, ખામીઓ, આફતો અને એવા આંચકાઓ માત્ર તેને જગાડવા, બોધ આપવા, તૈયાર કરવા, કંઈક શીખાડવા અને અનુભવ અર્થે જ આવે છે. પણ જીવ એ વાતને નથી સમજતો એ જ અજ્ઞાન છે. જેટલું વાંચ્યું, શ્રવણ ક્યું, જોયું, અનુભવ્યું અને ભોગવ્યું તેમાંનો શતાંશ પણ જો જીવે યથાર્થ વિચાર કર્યો હોય તો બીજાના બોધની જરૂર જીવને રહેત નહિ. જીવની અનંતકાળથી બીડાયેલ અંતર ચક્ષુ નથી ઉઘડી એની જ આ વિટંબણા છે, અને તેથી જ ફેકટ ભય-શોકની હાય વરાળને ધમપછાડા મારી રહ્યો છે.

અંતર ચક્ષુ વિચારથી ઉઘડે છે. સદ્વિચાર જ અમૂલ્ય ઔષધ છે. એ જ ફેયડાની ચાવી છે. પ્રભુના એક પદને, એક વાક્યને, એક શ્લોકને, એક કડીને પણ બહુ બહુ વિચારતાં નવું નવું જણાય છે. નહિ સમજેલું સમજાય છે. આ બધા ખેલમાંથી પોતાને જ જુદો તારવવાનો છે. પોતા ઉપર વધુ ને વધુ સ્થિર થવાય એવી અનુકૂળતા મેળવી એકાગ્ર થવાનું છે.

હંમેશા વાંચન કરતાં વિચાર વધુ કરશો. કુરસદ તો જી છે. શાંતિ દિવસ કરતાં રાતે વધુ મળે એ સ્વાભાવિક

છે. આ આઘાત પછી તે તમારે જીવનને બમૂતિમાં ફેરવી નાંખવું ઘટે છે. બને તેટલી નિવૃત્તિ, શાંતિ, મૌનવૃત્તિ તિતિશ્ચ રાખતાં અને અનુભવતાં રહેશો. પ્રભુના નામનો ઉપયોગ વધુ રહે તે લક્ષ્યમાં રાખશો. ત્રવને પદમાત્મ સ્મરણનું કહેશો.

હઃ ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

આરત્રાં સિદ્ધિનાં મોખાન ચર્યાં કે તરત દુષ્ટા-સાત્તા એવો એમનો આત્મા અનાયાસે બની જવાનો. આમ તો આ પહેલાંજ એનાં જ્ઞાનચક્ષુથી તેઓ પાતાને અને દુનિયાને પદાર્થ સ્વરૂપમાં જોવા માંડે જ છે, પણ હવે તો ધીરે ધીરે માનવ માત્રનાં મનોભાવ પણ અનાયાસે એવ સાધક-સાધિકાઓ સંન્યાસી કે સાધુ અને સાધ્વીઓને કળાય માંડે જ છે.

લક્ષ્ય ચુકવું ન જોઈએ અને નિગૂંતિમાં પ્રગૂંતિનો દોર ચુકવો ન જોઈએ.

આમાં સરળ હોયો જલદી કામ શ્રદ્ધા જાય છે કારણ કે તે બુદ્ધિના જાળામાં અટવાતા નથી. સુશ્રદ્ધા એવા સરળ હોયોને તરત પ્રાપ્ત થઈ દૃઢ બનવા માંડે છે.” બાકી તર્કવાળા વારંવાર ગૂંચવાઈ જાય છે. ગીતામાં ‘મયિ બુદ્ધિ’ નિવેશય’ મારામાંજ બુદ્ધિ પડેલી છે, એમ જોરપૂર્વક આવીજ કહેવાયું છે.

દ્વિધાવાળી બુદ્ધિ, સિદ્ધિ માટેની અધીરજ અને મોક્ષે જલદી જલદી જવાની એકાંગિતા આગળ ધપાવીને ય આખરે તો પાડે જ છે. કેટલાક પ્રબળ આત્માઓને વળી અહીંજ કેટલાંક અબળાઓમાં કર્મ ‘ઉદય’માં આવી જાય છે ત્યારે જગત એક મોટું બંદીખાનું છે તેની ખાતરી થાય છે, એમ છતાં ઉઠાસીનતાની સુટેવ પડતાં કર્તા છતાં અકર્તા બની જવાય છે. જેમ નટ નાટકતો રસપૂર્વક ખેલે છે. તે નકલી હોવા છતાં કેટલીકવાર સાચો સાચ જેવો લાગે છે, પણ એ જાત્રાત નટને તો ખરાખર ખ્યાલ છે જ કે હું તો ખલ કરી રહ્યો છું અને આ પહેરેલા વેશથી સાવ ભિન્ન છું.

એજ રીતે દૃષ્ટાન્તાવે જોનારને જાતસંવેદન સ્પષ્ટ થાય છે કે હું નર નથી તેમ નારી યે નથી, હું તો એ બધાંથી જુદો છું. એથી શ્રેય અને શાંતિનો માર્ગ વધુ છતો થાય છે અને ત્રિદોષ-આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિના ત્રિવિધતાપ નહીં શકતા નથી.

સંતશિષ્ય પત્રગુપ્તા

બની શકે તેટલો ત્યાગ કરો. એટલે સ્વયં શાન્તિ પ્રગટશે. સાધનો ને સમય, સ્થળ અને જોઈતી સમજણ પણ છે માત્ર એ માટે સાચા પ્રયત્ન-પુરુષાર્થની ખામી છે. મુખ માટે ભટકવાની જરૂર જ નથી તે તો તમારા સન્મુખપણાની રાહ જોઈ રહેલ છે. ડેલો એટલે દરવાજો ઉઘડશે. પણ પ્રયત્ન સાચો કાયમનો ઘટે. દરવાજો ખોલતાં ચીપટી આવે તેથી શું થયું? તેને જાળવી લેવું.

વ્યવહાર તરફ દુર્લક્ષ કરતાં રહેવું. આત્મવિદ્યાનું વધારવો. બહારનો સ્વાર્થ જતો કરવા તૈયાર રહેવું. એક તો છોડવું જ રહ્યું. બન્નેનો લાભ ન લેવાય. બહારનો લાભ તો ઘણીવાર લીધો. હવે તેનો મોહ છોડવો. નીડરતા, નિઃસ્પૃહતા, નિર્વેપતા, નિર્દોષતારૂપ જગાહિર ખરીદવા પૂરું મૂલ્ય ચૂકવીને પણ એ હીરાને જરૂર પ્રાપ્ત કરવા. ખરી શાન્તિ પછી શોધવા જવી નહિ પડે. ખીન્ત પાસે ચાચના કરવી નહિ પડે. પારસમણિ તમારા હાથમાં સ્વયં આવશે. લીખ માંગવા જવું નહિ પડે. એ પ્રાપ્ત કરતાં ઠેસ તો શું પણ પ્રાણપાણ કરવા સુધી તૈયાર રહેનાર જીવ વિજય મેળવી શકે છે. કલ્પનાઓ બધી શમી જશે.

જરા નિજ તરફ વળો. અંદર સ્થિર થાઓ. ધીરજ રાખો. બહાર ક્યાંય જવાની જરૂર નહિ પડે. જેટલું સમજાયું છે તેનો તો ઉપયોગ કરો. સાંભળ્યું છે તેટલું તો પચાવો, ચલાવ તેટલું તો ચાલો. આચરી શકાય તેટલું આચરો. હૃદયની આહ-પ્રગટેલા ઊભરાં લખી જણાવ્યા તે ઠીક છે પણ આટલા સહવાસ પછી શાન્તિ-તૃપ્તિ કેમ અનુભવાતી નથી? ભરભડતી જવાળાથી તો દૂર થયા છે. સંસારનાં સાણસા-

ચોક્કસથી-જાળથી તે તમે ન્યાસ લેવા છે. એ પ્રાપ્ત સંયો-
ગોનો દહાવો લ્યો. હૃદયમંદિરમાં પરમાત્માની પદ્મમણી
રહે. સર્વત્ર આનંદ આનંદ દેખાશે. અન્યની અપેક્ષા નહિ રહે.

૬. બિંદુ

ૐ

૫૪ ક્રમાંક

મોરબી

(૧૪૨)

તા. ૧૭-૬-૧૯૪૭

શાંભવ્યું તેહતું વર્તનમાં મુદાય ત્યાં મુધી ધીરજ રાખવી

મારે માટે મૌન સિવાય અલ્યાદે બીજો રસ્તો નથી.
દિવાળી મુધી મૌનની ધારણા છે. તમો પ્રજાધાવણી વાચો છે
તે બલ્યું શ્રીમદ્ સંજયંદ્ર પજુ ઠીક છે જ્ઞાનેશ્વર તથા
એકનાથનુ ચરિત્ર પજુ સારું છે. તમે આભવ્યું છે, સમજ્યા
છે એટલું સાધનાથી વર્તનમાં મુદાય ત્યાં મુધી પૈયંને
જામશે. સમય આગ્યે તમાસના જ તમે અનુભવશે. બહાર
જવું નહિ પડે. એ વસ્તુ પ્રયત્નસાધ્ય છે. એમાં અપૂર્વં સદા
અને ધીરજની અને મિર્ષાપણની અપેક્ષા રહે છે. દહિદેવના
નમન્ય જપ પજુ અપૂર્વં ફળ આપે છે. શીતગન્ધ-ચાનિ-
આનંદ સમય જતાં તમે અંદર જ અનુભવશે. ગભરો નહિ
ઉઠાવજ ન કરશે. લ્યાં ત્યાં ફરવાની જરૂર નથી

૬. બિંદુ

જૂટવાનો અમોઘ ઉપાય છે. કારણ કે પરિણામ ઉપર જ બંધનો આધાર છે. એ સ્મરણ સતત રહે તો માડાં પરિણામ, માડાં વિચારો કરનાં હવ થાયો. માડાં અને સારાંના નિમિત્તો સર્વ સ્થળે છે પણ પોતાના વિચારો તરફ લક્ષ કે કાળજી નથી રહેતી એ કબ્તની ગિના છે. જાણે કરીને પોતાનું અનિષ્ટ કોણ કરે ? પણ આ અનિષ્ટના માર્ગે ચાલી રહ્યા છીએ- તેમાં ઉપયોગ નથી રહેતો. બસ કુચી ત્યાં છે.

વાંચન કરતાં વધુ સમય તે વિચારી જવામાં લેવો ઘટે તો જ વાંચનનું ફળ છે. પોતાના ધ્યેયને અનુરૂપ જ વાંચન. સંગતિ, આહાર, રહેણીકહેણી, શ્રવણ, દ્રશ્ય અને ચિંતન ધ્યેયને અનુરૂપ રખાય તો પંથ જલ્દી કપાય. જેટલું સમજાયું હોય તેટલું વર્તનમાં મુકવા પ્રયત્નશીલ થવું.

માનસિક વિચારો, તરંગો, ઉર્મિઓ, અભિલાષાઓ. માગણીઓ એ બધાં પ્રકૃતિના ખેલો છે. તે થકી પોતાની જાતને નિરાળી કંઈપી, દૃષ્ટાંતે જોવાનો અભ્યાસ પાડવો. થોડો થોડો વખત પણ અળગા રહી, તેમાં ન ભળી જવાની ટેવ પાડવી. રાત્રિના ભાવપ્રતિક્રમણ અને સવારમાં ગદ્ગદિત કંઠે-મુઠ્ઠા દિલે ભગવાનના ચરણમાં પડવાની કલ્પના કરી, પ્રાર્થના-સ્તુતિ કરવી. પ્રાર્થનાપચ્ચીસી તથા રત્નાકર પચ્ચીસી સમજપૂર્વક અર્થ વિચારતાં શાંત ચિત્તે હૃદયેશા બોલવી. બની શકે ત્યાં સુધી નકામી, વ્યવહારની વાતો, માથાફોડો જે કિંમતી સમય લઈ લે છે તેથી દૂર રહેવું.

પત્ર ક્રમાંક
(૧૪૫)

જોશવરનગર
તા. ૧૩-૯-૧૯૪૯

શ્રેય અને શાંતિનો માગ

તમે પ્રગતિનો, શ્રેયનો, શાંતિનો, પ્રભુના ઘરનો માગ પુછાવો છો પણ તે માટે સાધનાની જરૂર છે. આપણું વર્તમાન જીવન, નિમ્ન વાચના ભરેલી પ્રકૃતિની આવશ્યકતાઓ, તેની પ્રતિભાસિની ક્રિયા અને પ્રતિક્રિયાના અંધભાવે સાક્ષ્ય યંત્ર જેવું છે. પદાર્થો અને પ્રલોભનોના સમૂહો બહારથી આવી આપણા ઉપર આઘાત કરે છે અને આપણા મન અને ઇન્દ્રિયોને અલિપ્ત કરે છે. તેથી તે આઘાતને પકડવાને મન ઢોલે છે. તેના કબજે મેળવે છે અને અહંભાવે તેનો ઉપયોગ કરે છે. આના પરિણામે આપણામાં વિચારો, ક્રિયાઓ, લાગણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે. જેને સમયપણે આપણે આપણા જીવન તરીકે ગણીએ છીએ. ખસ એ જ સ્થળે જ આપણું બંધન છે. આપણી અસપાસ જે પ્રકૃતિના બળો આપણને ઘેરી વળ્યા છે તેની દયા ઉપર નમવાની આપણી રિધિતિ આવી પડે છે. આપણે સ્વયંતપણે આવતા આઘાતોનો સામનો કરી શકીએ, પ્રત્યાઘાતો શકી શકીએ. આવતા બધાં સ્પર્શોને અવિચલિતભાવે મંદી શકીએ તો જ ખસ અર્થના મુક્ત થઈ શકીએ. આવા શાન અને પ્રત્યાઘાતોથી મુક્ત થયેલા મન અને હૃદયમાં ઉચ્ચતમ દિવ્ય જીવનનો આનંદ અને પ્રભુ પ્રગટી શકે છે. ઘ ત. સમુદ્ર જેવી રીતે અનુગ્રહ રહીને અસંખ્ય ઘરખાંઓ મંદી શકે છે તેવી રીતે આપણે પણ બહારથી ઇન્દ્રિયો દ્વારા આવતા બધાં સ્પર્શોને દેખાડી શકે

સંતશિષ્ય પત્રગુપ્તા

વિના સ્વીકારતાં શીખવું થયે. નિમ્ન પ્રકૃતિના સર્વ વેગો-
આઘાતોથી આપણી જાતને અલગ રાખતાં શીખવું જોઈએ.

એનો અભ્યાસ કરે કે એ જાધા મારાથી ભિન્ન છે.
જેમ જહારના દરેકોના આપણે દૃષ્ટા છીએ તેમ અંદરના વેગો,
ઉર્મિઓ, વિચારો, પ્રલોભનો, વિકારો, તરંગો ને લાલસામય
વૃત્તિઓ તે જાધાંને હું દૃષ્ટા છું. એ જાધાં દૃશ્ય છે. તે હું
નથી તેમ તે મારાં પણ નથી. મને તેની જરૂર નથી એમ
અનુભવતાં, કંઈપણ શીખો અને ભગવાનની શક્તિ જોડે
સંબંધ જોડો. એની સહાય માંગો તેના પ્રત્યે ખુલ્લા થાઓ.
તેને સર્વભાવે સમર્પી હજવા જનો. આમ કરવાથી ક્ષોભ અને
પ્રત્યાઘાતો આપોઆપ અટકવા માંડશે. તમે તમારા જીવનમાં
દરેક લાગમાં મૂલભૂત શાંતિ અને તૃપ્તિ અનુભવશો. હું મેશા
પ્રેકટીશ નિયમિત, યોગ્ય સમયે, શાંત વાતાવરણમાં કરશો. જે
શ્રવણ કયું છે તેનું વખત મળ્યે ચિંતન મનન કરશો અને
વર્તનમાં મુકવા પ્રયત્ન સેવશો. જીવનને નિયમિત બનાવશો.
હું મેશા ઘડતર કરતાં રહેશો. હૈયને તજવાનો સંકલ્પ કરશો.
નકામા વહેવારને છોડશો. સત્યના પાલનમાં નીડર બનશો.
જીવન પ્રભુચરણે સોંપી વહાવશો. એના ભજનમાં તાલાવેલી
લગાડશો. અંતઃકરણની પ્રેરણાને અનુસરશો. હૃદયમાં નાથ
ખેઠેલ છે તેને જાગ્રત કરવા - જહાર લાવવા મથશો, હું મેશા
થોડો વખત મૌન રાખવાની ટેવ પાડશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

૫૩ ક્રમાંક
(૧૪૬)

સાવલા

તા. ૨૪-૧૧-૧૯૫૨

ત્રિદોષરૂપ વ્યાધિનો ઉપાય સમ્યક્ વિચાર

ગ્રાહીમાત્રને ત્રિદોષનો વ્યાધિ વળગ્યો છે. ‘મિથ્યાત્વ, અધ્યા ને નિયાતું (વાસના) એનો ઉપાય વિચારસમ્યક્ વિચાર છે. એવા વિચારોથીજ જન્મ આઠ નવવધૂઓના મોહમાંથી મુક્તિ મળે. શાસ્ત્રિભદ્ર જેવા જૈનવી પણ પ્રગાઠ માયાના બંધનથી મુક્તિ મળે. એજ સમ્યક્ વિચારથી સ્વલિભદ્ર કેશવ વેશ્યાના નિવાસનાં નિરોધ-નિશ્ચિંતભાવે રહી શક્યા એવા વિચારના બળે પ્રદેશીસભ પ્રેમથી મૃત્યુને ભેટી શક્યો, અને એજ વિચારથી શિક્ષકે નીકળેલ મૃગધાતક સંયતિસભ રાજ્ય, કાદિ, સમૃદ્ધિ અને વિપુલ લોભ-અન્યથા ઊંડીને દીક્ષિત થયા. એ વિચારના પરિણામથી ગૃહસ્થાશ્રમની ગૂંચવણોમાં અબંધભાવે રહી શકાય. એ વિચારની મેલિ, દુહ્યની આંતરદુહિ-સમ્યક્ વિચારને દુહ્યની સજે છે.

તમારો પત્ર વાંચતા તમો એજ મહત્ત્વલભા લખાઓ છો. પ્રવૃત્તિઓની ધમ્મલથી, તેની સતત પ્રવૃત્તિઓથી, દુઃખ તરફ, સાક્ષીરૂપે નીરખવા મળે છે. અને તેમાં વિનિમ્ન પણ આવે છે. એતો અંબલિત છે. યુદ્ધ તો આવા સમયે તીવ્ર જ હોય પણ મને ખાતરી છે કે પરમાત્માત્મ શરણ સ્વીકારનારને કંઈવડ વિજય જ છે.

શુરુ કે બગવાન મુશ્કયા ચે નથી ને ભૂલ્યા પણ નથી. તમારું યુદ્ધ તરફ જ દષ્ટિ છે. અને એના આસીપાંક ૫૨-૫૩ જ હોય છે. માત્ર એ જાન કરવું અને કામ કરવાનું

છે. અમો પત્ર એ જ માર્ગ પ્રબુદ્ધપાને યાચી રહ્યા છીએ. નાટક જોતાં જોતાં રમવાનાં લાગી જવાય છે; પણ હિંમત, શ્રદ્ધા અને ધીરજ. એકનિષ્ઠા, સતત જાગૃતિનો પ્રયત્ન એટલાં જરૂરનાં છે.

ગહારના હુમલાઓ જે દેખાય છે તેના મૂળ ભીતરમાં છે. દેખાય ગહાર અને રમાડનાર અંદર એ ખૂબ વિચારવા જેવું છે. ગહારનું તોફાન કાયમનું સાચું-જોખમી-ભયંકર. હવે શું થશે એમ પ્રકૃતિઓ સમજતવે છે. પણ તે સત્ય નથી. એ ગધાનો આધાર મનની સમજ ઉપર છે. જાણે આપણે એનાથી પર છીએ એમ કલ્પના કરીને વાતાવરણને શાત કરે. તમારા કરતાં અનેકગણી ઉપાધિઓથી-પરાધીનતામાં અનેક માનવીઓ સળટે છે. પીલાય છે. આર્થિક શારીરિક, કૌણિક ક્ષેત્રમાં જલી રહ્યાં છે, એ દૃષ્ટિએ તમે તમોને જોશો કે પ્રભુની કેટલી દયા છે કે તમો ધારો તો પરમાત્માના શરણે જીવન ધરી અમૂલ્ય વસ્તુ મેળવી શકો એની તક તમને સાંપડી છે. દેખાતાં વિધેનો તે તુચ્છ-નમાણાં છે. તમારો માર્ગ કોઈને ન રુચે તે તો સંભવિત છે, નવીન નથી. માટે મોજ કરો. પ્રસન્નતાને જ પ્રગટાવી દીપકને પેટાવો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૪૭)

વાંકાનેર
તા. ૩૦-૬-૧૯૫૩

જગતનાં દરયોને દૃષ્ટા તરીકે જોવાથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થાય છે તમારો પત્ર મળ્યો. એમ મારો પત્ર તમને જરૂર મળ્યો હશે. ત્યાંના અહિવાલ, પરિસ્થિતિ, ધર્મનો ઉદ્યોત,

પ્રસન્નચિત્તે મહેવું. પુરુષાર્થ, કરવાના સ્વર્ગે થાય તે પુરુષાર્થ કરવો. અર્પણ ભાવને કેળવવું, મંકડખખખને વિકસિત કરવું દૃષ્ટાંતે જોવાની દેવ પાડવી, ગણારના નિમિત્તોની અસરો ન થાય તેનો કાળજી-ઉપયોગ રાખવો. નાટક જોનારને મગ્ન હોય તેવી નાટક કરનારને ન હોય.

આખું જગત દ્રશ્ય - આપણે દૃષ્ટા છતાં દ્રશ્યમાં લગીને હોરાન થઈ ગયાં, ક્ષણિક વસ્તુને સ્થાયી-સાચી-કાયમી માનવાને દેવાઈ ગયાં. એ પડદો ભારે વિચિત્ર છે. નાટકના પડદામાં સામે કાગળ કે કપડું છે છતાં માઈલ સુધી રસ્તાઓ, હવેલીઓ, મકાનો નાનાં-મોટાં આડાં, અવળાં દેખાય. પડદામાં ખાડાં ટેકરાં નહિ છતાં દેખાય તે માત્ર છાયા ને પ્રકાશને પ્રતાપ છે. તેવી જ રીતે માયાના પ્રતાપે અસત્ય, સત્ય લાગે છે.

દઃ ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

દૃષ્ટા એટલે માત્ર જોનાર એટલો ટુંકો અર્થ નથી પણ અંદરનું જોનાર-ઈન્દ્રિયો, મન, બુદ્ધિ અને એની પેલે પાર રહેલા કામ, ક્રોધ અને લોભની ત્રિપુટી સાથે વીંટા-પેલા આત્માને નિહાળી, કામ, ક્રોધ અને લોભની અસરથી મુક્ત રહી પોતાની બહિરાત્મદશાને અને પોતાના સંપર્કમાં આવતા અથવા પોતા પ્રત્યે એકાગ્ર થતા જીવોની પણ બહિરાત્મદશા છાંડાવવામાં સતત લાગી રહેનાર જ સાચો જોનાર છે.

(૧૨) મનન પરત્વે ઝોક

શાલિની

દષ્ટાર્ષ લેયું જાણ્યું અનેશં,
અતે દીકું તોય અજારં ધરં
કિંતુ ખ્યાને ચિત્તયું ત્યાં હિંગેશ.
ત્યાં લાખ્યું સતેજ સર્વામહેશં. (૧)

અનુષ્ટુપ

સાધી પાગ કરેા હમં જ્ઞાનભક્તિ તપા જપા.
અને તો એકમાં સીનો - અપ્રમાધી તપ્ત ચિત્તવે. (૨)

卐

ઉપોદ્યાન

‘આત્મા જ જોવા યોગ્ય છે’ એ વાક્ય આત્મા સિવાય બીજું જે કંઈ છે, તે પોતાથી ભિન્ન છે એવું ભારપૂર્વક સૂચવે છે. પરંતુ સાંભળવાની, જોવાની સાક્ષાત્કાર કરવાની-એટલે કે અડવાની-આળવાની, વદવાની, સૂંઘવાની આ બધી ઇન્દ્રિયોની પહેલી ટેવો મોટે ભાગે બહિર્ભાવ તરફ જ પરાણે ખેંચી જાય છે. જેમ ચેતનને મન ખેંચી જાય છે તેમ ઇન્દ્રિયો પોતાની પહેલી ટેવો તરફ મનને પરાણે ખેંચી જાય છે. એથીજ આત્મ નિરીક્ષણ પછી કે વારે વારે આત્મસ્વરૂપ વિષે સ્વાનુભવી પુરુષની અપૂર્વ વાણી સાંભળ્યા પછીપણુ એ વિષે ઊંડા ઉત્તરનું પડે છે. અહીંજ ગહન ચિંતનની જરૂર પડે છે.

દૃષ્ટાભાવ સ્થિર થયા પછી પોતામાં રહેલા આત્મતત્ત્વ અને જગતમાં રહેલા આત્મતત્ત્વ વિષે કયાં એકતા છે અને કયાં જુદાઈ છે, એનો મર્મ આવા ધ્યાન લક્ષી ચિંતન વિના પકડી જ ન શકાય અને જો એ મર્મ ન પકડાય તો સાચું સર્વાંગીપણું ન આવે, હા, મમત્વનો વિસ્તાર જરૂર થાય.

સાધક જેમ જેમ વિકાસ માર્ગે આગળ ધપે છે, તેમ તેમ તેનાં કર્મ, તેનું જ્ઞાન અને તેની ભક્તિને પણ પલટવા માંડે છે. પછી એ બધાં બંધનના ભયથી છૂટી મુક્તિમાર્ગનાં મહાસાધન બની જાય છે. એક અર્થમાં કર્મ એ ક્રિયા ન રહેતાં યોગ બને છે અને પછી તો સમંજણે પણ ધીરે ધીરે સામાન્યજ્ઞાન ન રહેતાં આત્મલક્ષી જ્ઞાન બની જાય છે, તેને જ્ઞાન યોગ જ કહી શકાય. એવીજ રીતે પોતાના ઉપાસ્યદેવ

કે મહાન ગુરુ આગળ કશુંય યાચવાની અપેક્ષા ન રહેવાથી તે અદ્વૈતી ભક્તિ એટલે કે ભક્તિયોગ બની જાય છે. આને પૂજા'યોગની આધનાસિદ્ધિના માર્ગ' પણ કહી શકાય

પરંતુ અહીં વારંવાર અતિશય ઊલ્લાસથી ભેઈ લેવું પડે છે. આથીજ આ પ્રકરણમાં સવિશેષ ઝોક એકલા મનન પર આપાયો છે. જેન આગમોમા એકત્વાદિ ભાવનાનું મહત્ત્વ એટલું બધું આથીજ દેખાય છે.

બવહાર જરૂરી છે પણ તે શુદ્ધ હોવો જોઈએ બાવ નાને હંમેશાં ઉચ્ચ વર્ણાંક જ આપવો જોઈએ. મનના ધણા ઊલ્લાસમાં પડેલી અશુદ્ધિ ઠેટલીકવાર ઘણી ઉચ્ચભૂમિકામાં પહોંચ્યા પછી પણ રહી જતી હોય છે. પળે પળ શુનકાર્ય કરવું અને શુદ્ધભાવનું લક્ષ્ય રાખવું. વૈસાન્યનાં વેવલાપાત્રું ન આવે, પળે પળનો સદુપયોગ થાય તે નિહાળવા માટે મનન જ અનિવાર્ય ઉપયોગી સાધન છે.

પ્રાણીમાત્ર કુદરતની રમતના સોગડાં જેવા છે

તમારે ઉપરાઉપરી ચિંતા ને ઉપાધિઓની જ કસોટીઓ આવે છે, પણ આવા પ્રસંગોમાંથી મનને અલિપ્ત રાખવું એ સાચી સમજણ ગણાય. પ્રાણીમાત્ર રમતનાં સોગડાં જેવાં છે. પોતાના હાથમાં જે વાત નથી એની માથાફેડ રોજ કરે ને પોતાનું આવશ્યક કામ જે હાથમાં છે તે તરફ દુર્લક્ષ્ય કરે છે એ માયાની કરામત છે.

કોને રડવું ને કોનો ખેદ કરવો? બધાય કર્મધીન, પરતંત્ર, અજ્ઞાનતાના કીચડમાં ડૂબેલાં. ખીજને બોધ કરવો ને પોતાને એની એ ચકકીમાં પીસાવું. જ્યાં હિત તરફ લક્ષ્ય જ નથી, વ્યવહાર તરફ જ આંખો ખુલ્લી છે ત્યાં શ્રેય કેમ થાય? શાંતિ ક્યાંથી અનુભવાય? મહા પુરુષો તો કરુણા કરીને શાસ્ત્રો દ્વારા અમૃત રેડી ગયા છે, પણ પિપાસા વિના શાસ્ત્રો માત્ર ખીજને બોધવાનાં થાય છે; નહિ તો ભલા કોઈ અપ્રશસ્ત વ્યવહારમાં કે ક્રિયામાં મન કેવી રીતે ચોટે? કહ્યું છે કે- 'જેને પિપાસાએ અમૃતપાનની તે કેમ ભાંજે વિષ પાનથી રે અભિનંદન જિન દરશન તરસીએ દર્શન દુર્લભ દેવ રે.'

તમને શરીરે ઠીક નથી તે હું સમજું છું પણ તેથી જ હું લખું છું કે જ્યારે શાંતિ હોય ત્યારે આલોચના, નિંદણ અનુપ્રેક્ષા કર્યાં કરવી. સેવાનો તમારો ધર્મ જ બની ગયો છે.

છે. હવે એની શુદ્ધ ભાવનાના અભાવે જ રખડે છે. સમજ કે ભાવ વિનાની ક્રિયાઓ તો કંઈકે કંઈકે કરી પરંતુ હૃદયનો ભાવ તેમાં ભળ્યો નહિ. તમને તેની શુદ્ધા-પિપાસા ઉઘડી છે એટલે જ એ વ્યથા અનુભવાય છે. હતા એટલા હવે દૂર નથી. જરૂર જાગૃતિની જ છે. એવી જાગૃતિ પણ જ્યારે એ વસ્તુની લય લાગે છે ત્યારે થાય છે. આત્મસન્નિધિ થવાનો પ્રયાસ સતત રાખવો. એ જ ઉપયોગ, એ જ ચિંતન, એ જ લગની, એવાં જ વાંચનો, એવો જ સંગ એ બધાં નિમિત્તો મદદગાર થાય છે. વાંચન કરતાં ચિંતનમાં વધુ વખત ગાળવો. વ્યવહારના બંધનો ઢીલાં કરશો. આમૃતિ ઘટે, સેવાભાવ વધે, વાણી-વિચાર ઉપર સંયમ રખાય તે વાત ખાસ લક્ષ્યમાં રાખશો. યોગ બધાં સારાં છે. બીજાંની અપેક્ષાએ ઘણું સ્વતંત્ર, સુખી અને સાધનવાળાં કુદરતે તમને બનાવ્યાં છે. એટલે આત્મ સાધના અર્થે દયા, પ્રેમ, સેવા, ભક્તિના રસો પ્રગટાવવાનું ખાસ લક્ષ્ય રાખશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર કેમાંક

(૧૫૧)

સાયલા

૨૦૦૬, ફાગણ વદ ૪

સૂતા પહેલાં મનોમય ભૂમિકાનું નિરીક્ષણ કરવું

.....હમણાં તો ખૂબ ધમાલમાં છો છતાંય તમારા અંતરનો તાર એક જ ધ્રુવ તરફ ખેંચાયેલ રહે છે. પૂણું સદ્ગુણીય છે. ધાવમાતાનું વિરુદ્ધ ઠીક વિચાર્યું છે. ધાવમાતા એ શબ્દને જો આદર્શ અર્થમાં વિચારીએ તો તેમાં યોગીની જેવી નિર્લેપતા, ભક્તના જેવી સ્વાર્પણતા અને માતાના જેવી

અમે વિધવા સ્ત્રીઓ અમારું કાન ધણી નહિ, એ ઘણા કાળની ભાવનાને તથા અંદર ગાળાની પેઠે અખંડ એવા વાતાવરણ વાળા થવા પ્રયત્ન કરશો. અહુનિશ પ્રભુ પાર્શ્વતું સ્મરણ કરો. એ તમારા સમીપેજ છે એમ શ્રદ્ધો અને પ્રત્યેક કાર્યમાં તેની દૃષ્ટિ મારા અનુષ્ઠાન હસતી છે એમ કલ્પો-જરૂર કલ્પો. કૂરસદે અખંડ તેનો જાપ કરો. વાંચનથી જમણું ચિંતન મનન રાખો. વચનામૃતોને વારંવાર ઉપયોગપૂર્વક સ્મરો ખાટીના વ્યવહારો, જનાવો, નાટકો-દ્રશ્યો ઉપાધિ કરાવનાર કર્મખંધના કારણરૂપ છે. માટે ભુલાય તેટલું ભૂટી જાઓ.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર કંમાંક

(૧૫૩)

નકામી ક્રિયા અને નકામા વાંચનથી ઉદાસીન રહેશો

એ માટે પ્રયુક્ત રહેશો. ધાર્મિક ક્રિયામાં મનુષ્યો ટેવાઈ જાય છે એમ રખે ટેવાતા ! જે ક્રિયા આચરો, જે વાંચો, સ્મરણ કરો તે જોનારૂપ નહિ પણ અધિકાધિક હૃષ્ટપૂર્વક, આનંદજનક થાય તેમ કરશો. નકામી ક્રિયા ને નકામા વાંચનથી ઉદાસીન રહેશો. જે કરો તે શુભ કરશો. લખી આપેલાં વચનામૃતોને જૂનાં ન જનાવશો. શ્લોકોને મુખે કરવામાં પ્રમાદ ન સેવશો. તમારું હૃદયેશનું શુભ ભજન, ચિંતન ને ઉચ્ચ વર્તન એવું હોય કે તમારા તરફ વક્રદૃષ્ટિથી જોનારને પણ તમારી ઉચ્ચતા ને પવિત્રતાની ખાત્રી થાય એવું હું જોવા ઇચ્છું છું. તમોને જે અનુકૂળતા છે તે અમૂલ્ય છે તે

ન વિચાર્યો. જે વાંચ્યો તે ખૂબ વિચાર્યો. જે-જે વિચાર્યો તે
શક્તિ પ્રમાણે વર્તનમાં મૂક્યો. શ્રીમદ્વનું 'ગેદું' પુસ્તક થોડું
થોડું વાંચ્યો. પ્રતિદિન ચારિત્ર મુદ્રારૂપામાં કાગળ રાખ્યો.
અમૃત્ય સમય, આધનો તથા સાનુકૂળતાની કિંમત ન શુભાવાય
જે લક્ષ્ય રાખ્યો.

૬. ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

દુષ્કાળાવ પરથી આ રીતે 'અનન પર ઝોક' પ્રકરણનું
વાંચન ચિંતન કર્યા બાદ ફરી પાછા દરેક પ્રકારની સમતા
સાધી લેવી તે આ મહા પ્રયાણમાં રાા મારે જરૂરી છે ?
તે મુરો જંગલથી વિચારવાનું સહેજે પ્રાપ્ત થાય છે તેથી
હવે આપણે સમતા પ્રકરણના પત્રોમાં ઉંડા જિતરણું પડ્યું.

(૧૩) સ મ તા

દુત વિસંખિત

વિષમતા તનને - મન, ચેતને,
જગતમાં રહી સર્વ જીવો વિષે,
અધિક કર્મવશાત્ ખની હશે !,
સહન ધર્મથી તે સુખથી થશે. (૧)

અનુષ્ટુપ

વાતાવરણથી કિંવા સમાજ ગત ભલથી;
વિષમતા ઘણી આજે, તે તો ઘટે નિવારવી (૨)

માટે જ સમતાધર્મ સર્વ ધર્મ સમન્વયે,
શાધી ધર્મગુરુ સૌએ આ કાર્યે ખૂંપવું ઘટે. (૩)

ઉપોદયાત

નવું પ્રકારની વિષમતા હ્રદયથી તેનું નામ છે નમતા. આજના જગતનું મુલચિન્હ એ છે કે 'વિષમતા હવે કહવા લાગી છે' આજના મુખી કમને નામે વિષમતાને સૌ દેઈ પાવલુ આપતા 'શું કરીએ આ આપણનાં કમ' કહ્યું છે, માટે વિષમતા ભોગવે છે! હું પણ શું કરું! આ ધન કમે' કરીને આવી ગયો! કમે' કરીને આ આવશ્યુ આવી ગયું! અલગત નમાધાન માટે પાતા ઉપર વિષમતાને દોષે વિંદાય, ત્યારે કમને ખાતે ખાતી દેવામાં કલ્પ વાપિ નથી. પરંતુ હાલનાં કમનો જ દોષ કહ્યો તે કેટલીકવાર સાપુર પાથને પણ પાંગળો બનાવી મૂકે છે. વિશ્વ શહેનશાહ એવા મહામાનવને પરાવલંબીપણામાં અને પુરસ્ક્રમાં પકેલી દે છે. ખરી રીતે બધા પ્રકારની વિષમતાઓને હ્રદયથી ત્યાં જ માનવીને પુરુષાર્થ સાથેક બની શકે છે.

સદ્બલ્યે પૂ. શુદ્ધેવ કવિવર્ધી નાનચંદ્રજી મહા સજ્જીએ આજના આ યુગ અવાજને પરખી લીધા એટલું જ નહિ ઉપલી રીતે હાંપી કહવા વિશ્વવિશાળ દષ્ટિએ એક યુગપ્રધાન પુરુષ જારાના શુભરાગમાં જન્મી ચૂક્યો છે. તે પણ એમણે પાતાની ધનપૂત અને ધનકાન્ત દિશી એક લીપુ હતું.

તેણે માને છે કે પહેલા એકવાર તે સપક સંપિષ કે સાપુ-સાપી પરમદમની ચાલી સતત રખતાં હાય! તોયે તેણે વારંવાર કહેલા રહ્યું છે "લીજું બપુવ ભૂટે અરે ઉવટે તમારી બાળને ચ (અહંરુતિને) નૂકું" પણ પરમાન

સ્મરણને એક ક્ષણ પણ ન ભૂંડા. હવેતમાને લાંગા કાઢોને (ગાંધી) સ્વભાવ જ એ (થઈ ગયો) છે કે જરૂર વિનાની ખીનાને સ્મરણમાં રાખવી અને પ્રત્યેક ક્ષણે ધારી (યાદ) રાખવાની બાબતો ભૂંડી જવી...આ વિષમતાને સૌ પ્રથમ હડાવી ફર કરવા પ્રયત્ન સેવવો.”

દુષ્ટારૂપે સ્વ પરને નીરખ્યા ગાદ ન્યારે મનનથી માર્ગ ચોખ્ખો થઈ ગયો ત્યારે વિરાટમાં વ્યાપી રહેલા પરમાત્મામાં લીન રહી, હવનની અને જગતની વિષમતાઓ હટાવવામાં લાગ્યા વિના છૂટકો જ ક્યાં છે? હા, ન સમજાય ત્યાં લગી લોકો પ્રહારો પણ કરવાના અને પ્રત્યક્ષ ગુરુનો વિરહો પણ પડવાનો! પણ છેવટે તો પ્રહાર કરનાર પણ પોતામાં જ બેઠો છે. પરમગુરુ પણ પોતાનો સહજ આત્મા જ છે અને ભગવાન પણ પહેલાં પોતામાં અને પછી પોતે જ ભગવાનરૂપ છે, એમ જણાયા વિના રહેતું નથી

જ્યાં મન જ સમતામય બન્યું ત્યાં આ બધું સહજ સહજમાં આવ્યે જ જાય! નાથ પાસે ‘સમ’ મનો મેડવું સદાપિ નાથ’ એ જ પોઝર પાડતા રહેવાનું. જો કે પૂરેપૂરી કિંમત ચૂકવ્યા વિના આ કક્ષા પચતી નથી એ ખરું પણ જ્યાં અંતરાત્મા પૂરેપૂરો જાગી ગયો ત્યાં બધા જ માર્ગો ઉઘાડા આપોઆપ થઈ જવાના.

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૫૪)

ત્રાયસી
તા. ૪ ૭-૧૯૭૪

પરમાત્માનું સ્મરણ રહે તેવા અધિકારવાળું
હૃદય બનાવવું

અમારા પત્રના અમારે જોવાની સહની બીના બાળી. પ્રવાસના લીધે એમ બનવા ખમ્યું છે. અમારો પ્રવાસ તથા શાંતિ સુખાચાર ઉપરાંત અમારા પત્રમાં જે બીના હોય તે તમે બાળુ છો. હાં છે કે પરમાત્માનું સ્મરણ હૃદયમાં સ્થિર થાય એવા અધિકારવાળું હૃદય બનાવવું કે જ્યાં નકાલી કથન જેવી ભાવના, વિચાર કે બીના રહે જ નહિ. (આદ જ ન રહે).

જીવતાનાં લાંબાકાળનાં સ્વભાવ જ એ છે કે જકર વિનાની બીનાઓને સ્મરણમાં સંખર્ષી. અને પ્રત્યેક ક્ષણ પારી રાખવાની બાબતે બૂઝી જાયી. સંજ્ઞાની સાનદે નહિ. આ વિષમત્તને દ્વાવી દર કદવા પ્રયત્ન સંચયો જે સંવાતના હરથે, સ્વપ્ના અને વિચારો એક ક્ષણ પણ હૃદયમાં સ્થાન આપવા હંવાં ન હોય તે અંતકરણના રહે જ નહિ એવું હૃદયને બનાવવું. અને આપણા સંસ્મરણો પવિત્ર, શુદ્ધ, અમૃત જેવા બને એવી ટેવ પાડવી.

તમે એ કે અગાઉ કરતાં હીક રહી ચકો છો. તથાપિ મને એટલેથી સંતોષ ન થાય. આપણે ત્યાં મુખી જવાનું છે કે જે સ્થળે કાણે કાણે હૃદય-રોક-બંધ, ખિન્ન, અસ્વાસ્થ્ય માતાં આપણને ન મળાયે! તારાં-નરવાં બનાવે કે સંજે

મંત્રશિષ્ય પત્રચુંકા

ગોથી લાગણીઓ ન ઉઠકરાય, સ્થિર મને તે દરથો નિહાળી શકીઓ. તટસ્થ રહી શકીઓ અને પ્રભુ ભજનથી કૂટી નીકળતો પ્રવાહ હૃદયને અપૂર્વ શાંતિ આપે તે તે લાવોને પ્રગટાવવા છે. માટે ગળિયાં ન યશો. હુલ્લ પંથ વધુ કાપવાનો છે. જવાબદારી અને જોગમ પણ હવે વધુ છે.

અત્યાર સુધી તો અજ્ઞાનતાના આચ્છાદનથી નિભંધ અને નિઃકંકરા હતા. પણ કાંઈક સમજતયા પછી જાગૃતિ માટે વધુ તૈયાર રહેવું જોઈએ. ઉપાય તો એ પ્રકારના વાંચન પછી વિચાર અને ગળપૂર્વક વર્તનની ટેવ, મન ઉપર સંયમ, વચન ઉપર કાળૂ, કાયાને કસીને નકામી આદતોથી અલગ બનાવવી એ આપણું કામ છે. જો કે મારાથી તમારે ઓછી જવાબદારીઓ છે તો પણ તમારે તમારા પ્રમાણમાં ઉદમી થવું ઘટે છે.

વિરાટમાં વ્યાપી રહેલા પરમાત્માને સમીપસ્થ સમજી પ્રત્યેક કાર્ય કરશો. આધ્યાત્મિક વાંચન, મનનની ટેવ ચાલુ રાખશો. શાંતિપૂર્વક જીવન ગાળી શકાય, આત્મવિકાસ થાય તે માટે દૃઢ સંકલ્પ કરશો. આત્મચિંતન-પ્રભુભજનમાં-પ્રમાદ ન કરશો. યોગવાસિષ્ઠ વાંચ્યું ન હોય તો વાંચવાનું શરૂ કરશો.

દઃ લિધુ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૫૭)

ત્રાપણ
તા. ૩૦-૩-૧૯૫૨

સમંમનોમેડસ્તુ સદાપિનાથ સદા સમભાવમાં રહેવું.

જગતના જીવોની એ વૃત્તિ અને ત્રિવિધ છે. કોઈને સત્સંગની જરૂર નથી. માત્ર ધર્મધ્યાન કરનાર માતા જીવોને જરૂર લાગે છે. પણ તે તરફ કેને લક્ષ હુલું? તમારું હૃદય તો તમારા જેટલું કોણ તપાસી શકે? પણ તમારે સ્વયં આનંદ મેળવતા, એકાન્તમાં એકલપણની મોજ ઉડાવતાં શીખવું જોઈએ. આપણે ધારીએ એમ જ અને એ વલણને સમભાવી બનાવવું ઘટે....“ યોગે વિયોગે ભવને વને વા... નિરાકૃતા શેષ મમત્વ બુદ્ધેઃ સમં મનો મેડસ્તુ સદાપિનાથ.”

સમભાવની એ ભાવના કેળવવી. હૃદય-સંતાપના બુદ્ધ બુદ્ધા દૃષ્ટાન્તથી મનોભાવ જણાવ્યો પણ પરમાત્માના ચરણે સર્વસ્વ ધરી દેવાની ભાવના કેળવવાનો આ પ્રસંગ છે. શા માટે અંતરના તાપને ઉત્તેજન આપો છો?

રામ રાજે તેમ રહેવું, કોઈને ન કહેવું રામ...
સંકટોને સહેવું રામ રાજે તેમ રહેવું.

તે પણ મોજમાં...શું ઉપાદાન આવું નમાલું હોય? કે તે ધારવા પ્રમાણે ન થાય ત્યાં દુઃખ ઉભરાઈ નીકળે અને એની થાય? સંસારના દુઃખો શું કોઈ પડેલ નથી? જરા જાંડા ઉતરીને તપાસશો. બધા પ્રકાર સંસારમાં જ છે.

મંત્રશિષ્ય પદમુખા

કારણ મારામાં જ છે; એમ માનવું જ જરૂર છે. મારો મારગ જ જૂઠો છે. બીજાને બોધ કરતી વખતે એ બોધ હું મારા માટે પણ વિચારું છું. મને જે તુટીઓ દેખાય છે તે માટે પ્રયત્ન ચાલુ છે.

શ્રીજીના પુસ્તકો અરવિંદની ભાવનાને મળતાં છે. તમને રૂચે તેવાં સાદાં, સમન્વય એવા લખાણનાં છે પોતાનું જીવન સાદું, નિર્દોષી અને ગુરુવચને ચાલી સમર્પણની ભાવનાને અપનાવવા મથામણ કરેલ છે. પોતાની જાતને ન સુધારે તે બીજાને કેમ સુધારી શકે? એટલે સાધકે તો અન્યની શકુ ન જોતાં પોતાની જાતને સુધારવામાં વધુ લક્ષ્ય આપવું જોઈએ. કોઈ દિવસ નાહિમત કે નિરાશાવાદી ન બનવું જોઈએ!

પોતાનું લક્ષ્ય જો આત્મા તરફ હોય તો નિરાશાનું કંઈ કારણ નથી. છે એને મેળવવું છે. ભલે વિલંબ થાય! ભલેને બીજા ભલે થાય! પણ થયેલો પ્રયાસ નિષ્ફળ નથી જવાનો. દેશમાં આવવાની પ્રબળ ભાવના જાગશે તો કુદરત મદદ કરશે. ત્યાં રહ્યાં રહ્યાં પણ ઘણું કરી શકો તેમ છે. જેને સમજ શક્તિ, પિપાસા કે જિજ્ઞાસા કે પ્રેમ પ્રીતિ નથી એ તો સાક્ષાત્ ભગવાનના સમીપે હોય તો પણ તેનું કંઈ વળતું નથી, અને જેને જિજ્ઞાસા, સમજશક્તિ, પ્રેમઆકાંક્ષા છે તે ગમે તેટલો દૂર હોવા છતાં ઢંકડો-સમીપે જ છે. ભાવના અંતરીક્ષપણે ઘણું કામ કરે છે. સાચા અને આચરી શકાય તેવા સંસ્કાર પાડવા પ્રયત્ન સેવશો.

૬: (લિધ)

ભલે કરવો પડે પણ ત્રણપૂર્વક કરવો. એ અંતરાત્માની પ્રતીતિ છે તો દયા-સાક્ષી કેવે પોતાને અત્યંત નિરીક્ષણ કરવાની રીતિ ચાલુ ન રાખવી. માર્ગાનુસારીનો માર્ગ કપાશે એટલે સહજ આનંદની ઝાંખી થશે એવો સર્વ દર્શનકારોનો મત છે.

આજ દિન મુઠ્ઠી છુવે મુખ્યને ગોણુ કયું અને ગોણુને મુખ્ય ગણી વ્યવહાર ચલાવ્યો છે. અને તેથી જ ગોથાં ખાધા, ચક્રરમાં પડ્યા, વ્યવહારમાં પણ અપ્રશસ્ત વ્યવહાર બંધનકર્તામાં ખૂંચી રહ્યો છે. એ માટે ખૂબ વિચારવું. સન્માર્ગે કંટક પથરાયા હોય તો પણ ચાલવું અને ઉન્માર્ગે સુવર્ણ પથરાયેલ લાગે તો પણ મુમુક્ષુને ચાલવું નથી પોષાતું. સિદ્ધિનાં સોપાન તો વિદ્યોથી ભરેલાં જ હોય છે, એટલે કહું છે કે—

“પ્રેમ પંથ પાવકની જવાણા ભાળી પાછા ભાગે જો ને,
માંહિ પડ્યા તે મહામુખ માણે દેખણહારા દાઝે જો ને!”

વિદ્યો, મુશ્કેલીઓ, અપમાનો, નિરાશાઓની ભૂતાવળ શ્રેયના માર્ગમાં પથરાયેલી જ છે. પણ સાથે પરમાત્મા પણ છે તેથી ડરવાનું કશું કારણ નથી. દેખાય છે એ કદપેલ છે, બધાંય ધુમ્મસો વિખરાઈ જવાના, અદૃશ્ય થવાના. તમોને તમારા અંતરમાં ઘર કરી રહેલ વહેમ, ખીક, શું થાશે નો હાઉ, વિપરીત સમજણ એ સિવાયની નડતર નથી. સિંદરીનો સર્પ દેખાય છે. પ્રસન્ન રહો, આનંદ કરો, બધાં સુંદર અને વિપુલ સાધનો અને સમય કુદરતે આપ્યાં છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૬૦)

સાયલા

તા. ૨૬-૩-૧૯૫૫

પૂરી કિંમત સુકવ્યા વગર અમૂલ્ય વસ્તુ મળતી નથી :—
‘ધુ’ સોંપ્યું હોય તો જોજો શાનો રહે?

પાન ક્રમાંક
(૧૬૨)

વાંકાનેર
તા. ૩૦-૮-૧૯૫૩

સર્વ જીવો સાથે આત્મભાવ કેળવો.

વડલન ભક્તની ભજન તરંગિણી પરમાત્મા તરફ દોરી જનારી. મળ વિશેષ નાશ કરવામાં સદ્ગુણમૂળ લાગવાથી તમોને મોકલી કે તમે આવી ન શકો તેની ચિંતા ન કરશો. તમારા હૃદયમાં મારું સ્થાન છે તેવી જ મારા હૃદયમાં તમારી ભક્તિની નિર્મળ છાપ છે અને સ્થાન પરસ્પર સાંપેક્ષ છે. એ નજીક ન હોવા છતાં નજીક છે. ત્યાં રહ્યાં રહ્યાં થાય તેટલું વાંચન-વિચારણા-સદ્વર્તન કરો અને સાથેના જનોનો સ્નેહભાવ ને આહુને વધારો તો પરસ્પર મારાં જ લાગે. ભેદની દિવાલો તોડી ઐક્ય સાધો. આર્થિક કારણને વચ્ચે ન આવવા દો. આપણે તો હજી સર્વ જીવો સાથે આત્મભાવ સુધી પહોંચવું છે. આપણો એ આદર્શ છે.

એટલે પ્રાર્થના વળતે ‘સત્વેષુમૈત્રી’ને ખૂબ વિચારો, જ્ઞાનને વહેવારમાં ઉતારો. એટલે ઝેર દેખાતું હશે તે અમૃત બની જશે. વાંકા-વસમા બધાં આપણી ઉત્તમ ભાવનાની અસરથી સીધા થશે અને ન થાય તો પણ આપણને તો લાભ જ છે.

વિનયમંત્રના લેખમાં પણ વિચારવાનું છે. છોકરાઓમાં પણ તમારા જેવું જ ચૈતન્ય છે, જે પરમાત્મામાં છે. સેવા પ્રભુ પ્રીત્યથે કરો. બદલાની કે કોઈ પ્રલોભનની ઇચ્છા વિના કર્તાવ્ય કર્યો જાઓ. એ પ્રભુનું જ કામ માની કરો તો થાક નહિ લાગે.

દષ્ટિ તથા છે નેથી જ ગણરના ગણરના રિક્ષા-રમણીન લાગે છે અને લાગવા નેહનો. કામ્યોગ નહીં વાર દે છે. બીજા સંગો-હકીકતો ક્યારની નથી છતાં તમારા પાસે કામ કરાવે છે ને તમે કરો તમો છો. મારા આટલા સેવકોમાં તમારી ભૂમિકાએ હજી કોઈ દેખાતું નથી.

મારા શરીર માટે તમે ચિંતા ન કરો. બૃદ્ધ શરીર ધાય એટલે ધાયુ' કામ ન આપે તથાપિ ગાડી ડીક સાહે છે. મને ભરોસા છે નાથનો. એ દોરે છે તેમ હું દોરાઉં છું. મારું ક્યું' કે ધાયુ' શોધું જ ધાય છે ! એની દુપા દેખાય છે. તમે રસ્તા પર આડી રહ્યા છો એ દેખી મને ખૂબ આનંદ થાય છે. અનાસકતભાવ હોય ત્યારે અર્પણતા પ્રગટે છે. સંપૂર્ણ અર્પણતાને તો વાર લાગવાની, પણ એ તરફનું વલણ છે. ભાન મેં નથી કરાવ્યું પણ તમારામાં આપોઆપ ઉઘાડ થયો છે. તમારામાં યોગ્યતા છે, હું તો નિમિત્તમાત્ર છું. વહેવારિક કાર્યમાં મિશ્રતા છે, તદ્દન નીરસતા નથી.

તેમાં પણ કંમ છે, ધીમી ગતિએ ચલન થાય છે. કાર્યમાં ઉદય તો ખરો પણ સાથે તણાવામાં જેટલો રસ એટલી જ સ્વાર્થની ગંધ. નિઃસ્વાર્થતા પ્રગટે એટલે તો બંધન જ નથી ને ? કૌટુંબિક કાર્ય છોડી ન શકવામાં લેણદેણનાં પણ થોડાં કારણો ગુંથાયા જ હોય છે—એની ચિંતા ન કરો. સ્થિતિ પાકશે તો કાળે કરીને આપોઆપ અસંગતા, અનાસકિતપણું પ્રગટશે. લક્ષ્ય ન ચુકાય. એકની જ બધી રમત છે. દેખાતાં દૃશ્યોમાં પ્રલોભન જેવું કશું નથી. ઘણા કાળની ભ્રમણા-ટેવ, અભ્યાસ છે તેને છોડવા ખૂબ ધ્યાન, ચિંતન મનન કરવું અને તે તમે કરો જ છો. અત્ર શાંતિ છે, તમે શાંતિમાં રહો.

દઃ ભિક્ષુ

રાખનાર આગે પાણી પેનામ ગનનું. 'એટું' મને મુખી મુકન-
શીલના ઉપરાંત શાંતિથી પ્રભુ સ્મરણમાં વળન કાઢવો. વગર
કારણ કયાંય જવાનું બંધ કરવું. અંતરમાં આવી સમજણ
હોય તો ગમે તેવા સ્થળે શાંતિ મળે.

દ: લિખુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૬૬)

અમદાવાદ
તા. ૬-૮-૧૯૫૬

અભેદ દૃષ્ટિથી આપણે સૌ એક છીએ

એ એના માર્ગે મસ્ત, શાન્ત, સ્થિર અને પ્રસન્ન રહે
છે વિશેષતા-એની લક્ષિત અને અગડતા, નીડરતા અને
શ્રદ્ધામાં છે. તમારો એક જ્ઞાન ઉપર વધુ છે પણ અધવચ છો
એટલે જે પ્રસન્નતા, આનંદ અનુભવાવો જોઈએ તે ટકતો
નથી. ખન્નેના માર્ગમાં થોડો થોડો ફેર છે. એમણે લોકાપવાદ
સહી વ્યવહારનાં લક્ષણ-વળગણાં ફર કર્યા છે. એટલે નિશ્ચિત-
તાથી ધાર્યા પ્રમાણે લજન કરી શકે છે. તમોને એ યોગ
નથી સાંપડ્યો એટલે ખહારના લક્ષણ પજવે છે. લક્ષણ એ
લક્ષણ જ છે, પણ છોડવાની શક્તિનો યોગ જોઈએ.

સમજાયું છે પણ આચરી શકાતું નથી એમાં પણ
દૃષ્ટિરી સંકેત હશે ! અંતઃદૃષ્ટિ માટે પ્રયત્ન ચાલુ રાખવા. જે
દૃષ્ટિએ આપણે અભેદ-એકરસ છીએ તે દૃષ્ટિએ ભૂમિકા સત્ય
છે અને સિન્નતા કે દ્વંદ્વવતી 'પાણી' એ સ્થૂળ છે અને પરિવર્તન-
અપરિવર્તનરૂપ છે એ લક્ષ્ય ચુકવું નહિ.

ખડાર આવવાની દ્રિષ્ટિ, પ્રસાદા, ખડુમાનની ક્રિયા રહે ન છે. ખંધાં અવધારે-ચીવટથી પતાવવા પડે છે. જેટલી આંચી સમજ, જેટલી હૃદય શુદ્ધિ એટલી આસક્તિ ઓછી થાય. ખંધનને આધાર આસક્તિ, રસ અને તાલાવેલી ઉપર છે. તમારું લક્ષ્ય બદલાતું જાય છે. એટલે જ અવધારમાં રસ પડતો નથી. આ બધું 'ધીમું' ધોમું થાય છે.

આત્મ મૂળ શ્રદ્ધામાં છે. જેને પ્રભુએ “સદ્દા શ્રદ્ધા” પરમ હૃદયહાર” કહેલ છે. હું ‘આ’ નહિ પણ ‘આ’ (ચૈતન્ય-આત્મા) છું. પરમાત્મા સર્વત્ર વ્યાપક છે. તે મારા સમીપમાં પણ છે, એ શ્રદ્ધા કાયમ નથી ટકતી એટલે ન આવરવા જેવું પણ અચરાય છે. થઈ ગયેલા ભકતો, મહાપુરુષો, સંતોની શ્રદ્ધા હતી કે અમે તો તેના હથિયાર માત્ર છીએ. તેની કૃપા જ અમારા માટે બસ છે.

કુદરતની રચના તરફ આવતાં આશ્ચર્યમુગ્ધ થઈ જવાય છે એટલું જ નહિ પણ અભ્યાસ કરવા યોગ્ય એ જ શાસ્ત્ર છે એમ લાગે છે. થોડાં જ માણસોનું એ તરફ લક્ષ્ય છે, એ તરફ દૃષ્ટિ નથી. કુદરતની રાહો ચાલવું એ ધર્મ છે. એથી વિરુદ્ધ એ અધર્મ.

ખડારની દૃષ્ટિ ખંધ કરી, સર્વત્ર વ્યાપક એ મહોસતાની અજબ રચના, એનાં અહભૂતકાર્યો, એની અદ્ધર અસર, અતૂટ નિયમિતતા, પ્રાણી માત્ર ઉપર સમાનતાવાળી અમોઘ દયા, કરુણા, ન્યાય તરફ ધ્યાનપૂર્વક વિચાર કરવાથી ઘણું પ્રાપ્ત થાય. સગ-દ્વેષ, ઉપાધિ શાંત થશે. આપણે ક્યાં છીએ? ને એ? તેનો ખ્યાલ આવશે. આ બધું જાણવાથી આપણને

મહાત્માજીની આત્માઓ જ કોપાગિતા પડતા પાછળ એ પરમ પ્રકાશી પરમ સ્વરૂપની ખાતરી કરી શકે છે અને તેનામાં મુખ્ય ઘડી વિદ્યતા માગિક શોધનાં નિર્મલ છે અને બીજાને એવી મદદ કરે છે.

આંહા! આપણે એવા ક્યાંની બની શકીએ? એમ વિચારવાની કરી જરૂર નથી. આપણે નો જન્મસિદ્ધ હક્ક છે. આપણે તો એ માર્ગે જ છીએ. જેને આપણે મહાપુરુષો કહીએ છીએ તેઓ પણ એક વખત આપણા જેવા અને આપણાથી હલકી કોટીમાં હતા એમ તો તમે જાણો છો. માટે આપણા હૃદયમાં જે શુદ્ધ ભાવ, તીવ્ર જિજ્ઞાસા અને શક્તિ સંયોગ પ્રમાણે પુરુષાર્થ થાય તો નિરાશાનું લેશ માત્ર સ્થાન નથી. આંધળી કિંચાની આંધળી દોર તણને જાગ્યા ત્યારથી સવાર ગણાશે.

દઃ ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

આવી સર્વમયતા કે વિશ્વમયતા સહજ બની, ત્યાં જે આત્મલક્ષ્ય સાધ્યરૂપે હોતું તે પણ હવે સાધનરૂપે બની જાય, તેમાં શી નવાઈ? એટલે વ્યવહાર નય અને નિશ્ચય-નયનો તાણો મળી જ રહે. મતલબ અહીં આવ્યા પછી શુદ્ધ વ્યવહાર આપોઆપ બની જાય છે.

(૧૫) વ્યવહાર અને નિ સમતુલા

માલિની

મહુ ગુરુ ચીંતણી પુનઃ સંખ્યા સદમ,
કદીક સંખ્યામાં નો સમજી રૂઝું એમ.
નિહ કંપાનુ એક જ સ્થિતિ સારાઈ,
જવન વ્યવહારમાં દિલે સારાઈ જવન. (૧)

અનુક્રમ

રૂઝું ગરૂઝું સીને. એવા ના દિનકર હં;
સિંકુ-સાક્ષી રૂઝું. સારાઈ જવન મને જુએ. (૨)

૦૦
૦૦

ઉપોદનાત

વિશ્વમયતા ને માર્ગ જવાનાં જૂનાં મીઠાં સંબંધોને અમુક કાળ લગી વેગળા મૂકવા પડે, એ અસ્વાભાવિક નથી જ. અલગતા જનાં મીઠાં સંબંધોનું મૌલિકપાત્રું ટૂટી રહેવું જોઈએ. આ વાત પલવાર પાત્ર ન બુલાય. જે સમ્રાટ શકે આતમાં આવી ધર્મકાન્તિની મૌલિક વાત ન સમજે અને તેથી પ્રળાપ વિરોધ અને ખામખામટ એવો જળવે ધર્મ જાય કે જેથી વ્યવહાર અને નિશ્ચયનયની સમતુલા તૂટી પડતી દેખાય; પરંતુ જેઓ પરમસત્યને વફાદાર રહીને પણ સામાન્ય સત્યોને પણ સદાય આવકારે છે, ત્યાં વ્યવહારનય અને નિશ્ચયનયની સમતુલા તૂટતી નથી, ઉલટી સાચા અર્થમાં સાર્થક થાય છે. આ ખૂળીને સમજે તેવો વીર સાધુપુરુષ જ આ કાંટાળે પથે જાળવી જાળવીને આગળ ધપી શકે છે અને ધાર્યે જ જાય છે.

એવું જ જિનશાસન અથવા તરણ તારણ ધર્મને વફાદાર રહેનાર ગૃહસ્થ નરનારીઓમાં પણ લોહીસંબંધને ઘણીવાર સકારણ ગૌણતા આપવી પડે છે ત્યારે લોકોમાં નિંદા ટીકા થાય તે બધું સહન કરવું પડે છે. પરિશ્રદ્ધ, પ્રાણ અને જામેલી પ્રતિષ્ઠાને પણ હોડમાં મૂકી દીધા વિના આ મહાસંસારમાં તરણ-તારણ ધર્મની અખંડ સંશુદ્ધિ સાચવી શકાતી નથી. સાધુ પુરુષની શ્રેષ્ઠતા જિનશાસનમાં આ વિરલ કારણને લીધે હોઈ શકે. બાકી તો નરનારી વચ્ચે કોઈ ભેદ ને એ બન્નેનો યોગ્યતા પામવામાં અને મુકિત પામ-ભેદ ન જ પડી શકે.

અહુંવૃત્તિ અને મમત્વભાવ ઓછુ થયું અને આત્મ-
જ્ઞાન પ્રબળ થયું. પરંતુ વિપ્રવજ્ઞાન અને આત્મજ્ઞાન એ
બન્નેનો પદ્મ વારંવાર તાળો મેળવવો જ પડે છે અને તે જ
અવહાર અને નિર્વ્યય બન્ને નયોનો તાળો મળે છે. એટલું
જ નહિ આ બન્ને વચ્ચેની સૂચક મૂલતા આપાત્માય આવી
રહે છે આમ થયા પછી ત્રયોગાધીન બનનારો જીવ ત્રયોગોને
પામીને આધીન બનાવી મૂકે છે.

આદી' જેનેના પાંચેય મુખવારો (૧) ક્ષય (૨) નિયતિ
(૩) સ્વભાવ (૪) પ્રારબ્ધ અને (૫) પુરુષાર્થ' સદૃશ-સદૃશના
ત્રણેય ખાતા અનુભવાય છે. એટલે જ નિરાકૃતતા અને
અન્યતઃકિત-યોગદશા સહેજે સહેજે આપવા મારે છે, વિન
મધ્ય ભલે પ્રમત્ત-પ્રમત્ત રહે છે.

સામાન્ય કામ હોય કે વિશેષ કામ હોય, તેમનું ના
જમવાનનાં-મહત્વનાં કાર્મ બની જાય છે પડી એમા અર્થેન્ય
એવું કશું બને જ કેમ? અલખત એવા પુરુષે પણ એ
મનપૂર્વકે અગતિ, અગ્રમાદ વ. તો સખવાં પડે જ, તો જ
અનાયાસે પ્રાપ્ત થયેલી મહાન પ્રભુનો દયાન્ય લાભ થાય
જોતે લઈ શકાય. એને અનિષ્ટયોગ અને ઈષ્ટવિધેન અકાળનાં
કરી શકાય નથી અનાયાસે આપાતનું એટલે કે સદૃશ પ્રવળ
જ્યા પાંચલ ધન્યાલથી તફાત જુદું એવું અખરતું હોય છે
અને ક્ષોભોગ અવહારનાં નાનકે રહેવાનું અર્થે તેમ પેતો
પૂરેપૂરું નિર્લેપ રહી શકે છે. એ તત્ત્વગિજ્ઞ હોય તે
પુરુષવતથી સહેજે અડવપડું પડી શકે છે.

પત્ર ક્રમાંક
(૧૬૬)

મોરબી

તા. ૮-૧૧-૧૯૪૭

આત્મજ્ઞાન થાય ત્યારે અંતર બદલાય છે.

સ્વભાવને બદલવો મુશ્કેલ છે. આત્મજ્ઞાન થાય અથવા કંઈક આઘાત અકસ્માત થાય ત્યારે જ કદાચ બદલાય ! સ્વભાવ ઉપદેશ કે લખાણગી બદલાતો નથી.

શાંતિ માટે તમારે ગુઢ રહેવું એમાં ભયનું કે લજ્જતનું કારણ નથી. વ્યાગાર સાથે અને રહેવાનું અલગ એમાં શું છે? અનેક સ્થળે એમ થાય છે. આમાં ભલમનસાર્થ ક્યાં ચાલી જાય છે? દુઃખની રાત તમે જણાવો છો અને હિંમત એક દોકડાભાર નથી. અનેકવાર અનુભવ કર્યા પછી પણ તમારી શિથિલતા વડે રગશિયું ગાડું જ રહ્યું. આમાં તમારો ધર્મ અને માતા-પિતા પ્રત્યે વફાદારી છોડવાની વાત જ ક્યાં છે? માત્ર અલગ રહેવાથી વારંવાર કલેશના પ્રસંગ ન આવે પણ તમને તમારો ભીરુ સ્વભાવ સદ્ગુણનું રૂપ લઈને રોકે છે. હું તો સર્વના હિતનો કામી છું. પણ તમને બધાને શાંતિ તો ત્યારે જ રહેવાની છે! સૌને પ્રભુ સ્મરણ કહેશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૭૦)

બલદાણા

તા. ૪-૨-૧૯૪૯

શ્રેયના પથમાં શક્તિ અને સમજણની જરૂર છે.

પરમાત્માનાં કાર્યો કરતાં કરતાં સાધક મનની વૃત્તિ પર વધુ લક્ષ્ય આપે છે. બંધન આસક્તિના પ્રમાણમાં થાય

સંતશિષ્ય પત્રમુદ્રા

છે. અન્યત્રના સંસ્કારનાં કાર્યો કરવા હતા બાંધાતો નથી. કવિ
એ સમગ્રજ કે વ્યવહાર નહિ કરનાર નવરો માણસ છે અને
હોય તો મનથી ધણા કર્યો બાંધે છે. ક્રિયાના પદમાં શક્તિ
અને સમજણની જરૂર છે

વાંચન પછી તેનું અર્થજ્ઞ સંદર્ભે ચિંતન મનનની વધુ
અપેક્ષા રહે છે. વ્યવહાર ન છૂટે તેની ચિંતા નહિ પણ તેના
રૂપી ન જવાય, ખૂંચી ન જવાય તે સંજ્ઞાના સાખતું. આપણું
ચારીર અને આપણા માનેલા બધા પદ્યો આપણા નથી જ
પણ ભગવાનના છે. માત્ર આ જીવન પૂરતા તેની જાતી ધાપર
પાળા છે એ સમજણથી વ્યવહાર કરનાર બાંધાતો નથી. બારા
માનીને પરિમિત સેવનારને ભય, કુળ અને વિપત્તિ છે

૫૪ ક્રમાંક
(૧૭૧)

૭

૧ બાંધ

આવન-૧૧

તા ૧૦-૮ ૧૯૫૧

અહંકારી ગયા પછી જ આત્મભાન થાય છે

હાલ પૂર્ણ પ્રવૃત્તિમાં થયેલા હો સંદર્ભે તમને પ.પત્ર
સંસ્કાર બાદે નવરાશ ન રહે એ બરાબર છે આ પદ
કેરોટી, અનુભવનો પધારો, મનની નમનુકૂળતા મેંદેર છે
પરમાત્માના સ્વાતંત્ર્ય ધરનારને - આ ન હોય તો ગોક ને
હોય તો બહીક ને. પી જાનારી કરજનુ કાચ રહે છે
એવો આરે ને પધારી કેવા અન્ય.સ પડે ૧૨૦-૦૦૦

સાંતશિવ્ય પત્રમુંબા

વરસાદ સર્વત્ર સારા સંજાગાય છે છતાં તમે તૃપ્તિ છો. તમે પ્રશ્ન કર્યા તે તમારી દૃષ્ટિએ ડીક છે ને ધ્યેયની દૃષ્ટિએ, લક્ષની અપેક્ષાએ લખેલ. ખરું જ કહું છે કે 'અહ' વૃત્તિ ગયા પછી જ આત્મજ્ઞાન થાય અને ત્યારે સંપૂર્ણ સર્વાંબંધ થાય પણ તે પહેલાં તેને અભ્યાસ તો જરૂરી જ રાખવો પડે છે. 'ઈચ્છાના નિરોધનું' પણ એમ જ છે. સાધક દશામાં હલકી, તુચ્છ, બંધનકારક ઈચ્છાનો નિરોધ કરવા મન્ત્રગ રહેવું પડે છે. ખાત્રી તો શ્રેયમાર્ગના નિમિત્તોની ઈચ્છા તો રાખવી પડે છે. એ તો જતન લેાય ત્યારે જ એ ઈચ્છા રહે છે. વ્યવહારિક કારણે પ્રગટતી ઉદાસીનતામાં પણ વિચારશીલ પ્રાણી પ્રસન્નતાને અભ્યાસથી પ્રગટાવી શકે છે.

હંમેશનો અભ્યાસ, સદ્વાચન, સદ્વિચારણા એ અંજાપાતને એક ક્ષણિક, દૃશ્ય ક્ષણિકનો ખેલ માની દૈયપૂર્વક સામનો કરે છે, અને ચિત્તને શાંત રાખી શકે છે

નીચી ભૂમિકાવાળાને સદ્વિચાર આવતો જ નથી. એ તો રાગદ્વેષના પુરમાં તણાયા કરે છે. પણ જેની ભૂમિકા ઉપરની જણાય છે તેની સ્થિતિ દયાજનક નથી હોતી. તમારી પૂર્વની સ્થિતિ, મનોદશા અને વર્તમાન દશા જોશો તો ખાત્રી થશે કે નીચી ભૂમિકામાંથી ઉદ્ધવીકરણ થયું છે કે નહિ? નખળા વિચાર, નખળી ભાવના પોતાની જાતને નખળી બનાવે છે. માટે એ માર્ગ છોડી દેવો. ઊંચા લક્ષવાળાને હંમેશા ઊંચા વિચાર, ઊંચી અભિલાષા અને દૃઢ સંકલ્પ રાખવા.

દઃ ભિક્ષુ

૩૦

પત્ર ક્રમાંક
(૧૭૨)

લીંબડી
તા. ૧૬-૬-૧૯૫૨

ઉપસ્થિતિ અને સ્થિતિમાં અનામદિન બાજ કેળવવો

જો પરિસ્થિતિ ગ્રામ્ય ધર્મ હોય તેને અનુકૂળ ધર્મ મુજબ મેળાવવો. શાંતિમાં રહેવું એમાં જ દ્વાપર છે. જો બીના મનુષ્યના હાથમાં સ્વાધીન ન હોય તે માટે આમ થાય તો દીક, આમ ન થાય તો દીક' એ કદપના, ઈશ્વર કે શક્તિ એવી એ વિદ્યાબાજી જ છે. એટલે જ ઉપસ્થિતિ અને સ્થિતિ માં સંતોષ થાયવો. બની શકે એટલે અનામદિનબાજ કેળવવો. જોટલી લેવાય તેટલી અલિપ્તતા અને નિશકુળતાની માજ લેવી ને માણવી શીખાય તેટલા ભવન વિદ્યાના પાઠે શીખવા. નમો તેવા કપડા નાંચાએમાં પત્ર ખૂબ શાંતિમાં રહેવાની ટેવ પાડવી. આનંદ એ આપણી પાંખની બાજના સ્વભાવ છે કે જો આજે બુલાઈ જવાયો છે

આપણી છન્દા પ્રનાયે રહીએ એમ નહિ પણ એ પરમાત્મા સાથે તેમ રહીએ. ખૂંચી ન જવાય એમ વહેવારમાં બેસવું. આપણાથી ઠાઈ નિર્દોષિતને અન્યાય કે દોષદોષપણ ન થાય એની સીવટ રાખવી પ્રત્યેક પ્રવૃત્તિ ઉપર ઉપદેશ રાખવાના મહાવર પાડવો. નમો તેની મુરકેલીએ દેખાય તે પણ હું બીજા અલખ્ય આગીજાની અપેક્ષાએ પુખી ॥ અજો સદમાન્ય છે એમ માનવું 'હું હું ખી, નિશ્ચયે કે હું હું' એવી કદપના કે વિચાર દીએ ન કરવો. પરમાત્મા બાજને એવા નખરા પિચારો જ ન આવે. 'સતિથી સમજ પુતાર સંપના આજી સખએ. દેખતા વિષે દહીં બારે

દ. રાજે

સાંતશિયા પત્રમુખા

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૭૫)

ત્રીજીવકી
ના. ૧૦. ૫-૧૬૫૬

જે પોતાનો સુધારો ન કરે તે બીજાને સુધારી
શકતા નથી.

પવિત્ર આર્યાઓ !

લોકોને રંજન કરવા, આકર્ષવા બધો ટાઢમ વ્યવહાર
માં જ ગાળવાની પદ્ધતિ સાધુ-આર્યાઓમાં છે. તેથી બન્નેનું
બગડે છે એમ મને લાગે છે. વ્યાખ્યાન પછી તદ્દન અભ્યાસ-
નાં જ ક્ષેત્રોમાં રહેવું. નકામા વ્યવહારોને દૂંઝાવવા, આરોગ્ય
અભ્યાસ પણ સંયમના લક્ષ્યપૂર્વક હોય તે પ્રશંસનીય છે.

તમારા વર્તન માટેના રિપોર્ટ સાંભળી સંતોષ થાય છે.
હિન્દીના અભ્યાસ સાથે અંગ્રેજી પણ શીખવાનું લક્ષ્ય રાખશો.
સ્કૂલમાં તો વિદ્યાર્થીઓને પાંચ-સાત વિષયો સાથે જ શીખ-
વાના હોય છે. તમે પણ વિદ્યાર્થીઓ જ છો ને! જ્યાં બન્નેઓ
ત્યાં સ્કૂલ-વિદ્યાભુવન જ માનવું. આ સમય તમારા માટે
વિદ્યાવૃદ્ધિનો છે. પ્રથમ જે પોતાનો સુધારો ન કરી શકે તે
બીજાને સુધારી શકતા નથી. પોલી કરતાં નકકર વસ્તુ વધારે
ટકે છે. ચારિત્રબળ, અભ્યાસબળ, પરસ્પર ઐક્ય-સંપ, શુદ્ધ
વ્યવહાર એ ઉભયનું કલ્યાણ કરે છે.

હિતેચ્છુના પ્રભુ સ્મરણ

ૐ

૧૪ ક્રમાંક
(૧૭૬)

આવૃત્તિ
૧૪-૮-૧૯૬૧

આત્મસંતોષપૂર્વક કાર્યો કરનારથી અયોગ્ય કામ થતું
જ નથી.

તમારો ૧૪ મળ્યો. વાંચી બીના બાત્રી. બેરોવલીનું
કામ પાત્ર મુંઢર થયું અને હજી બધાનાં છે તેવા સંપન્ન-કામ
કરવાનો ધગશ રહેશે ને ધણા મુંઢર કાર્યો થશે.

તે વાચન-વિચારણા-સ્મરણ ચિંતન-મનન કંઈ ઊંડા ને
નિયમિત કરવાં. એકામતથી કરવા, સદાપૂર્વક કરવા ત્યારે જ
એને કાયદો કેળાય એ જ વસ્તુ સાચી છે એટલી આત્મમુદ્ધિ
એટલી જ આંતરિક, એટલી જીવનની સફળતા સ્વયંકાર બને
કે પાત્ર હૃદય મુદ્ધિથી થાય તેના બંધન નથી. બંધન
આત્મમુદ્ધિથી થાય છે. આત્મસંતોષપૂર્વક નિર્વારણ કાર્યો. અપહાર
કરનારાથી અયોગ્ય કામ થતું જ નથી અપમં રહે ને. અત્યંત
સકોળ જ નથી.

આઈટી! તારું હૃદય એ નાનું જવાનું કેમ છે એ. એ
નું કામચાલ છે. તને આરંભ પરિચયનું બંધન પાત્ર જ
હોવાનું છે એટલે જ તારું પુરું કે નાનું સ્મરણ. અત્યંત રસીક
છે, અજબ નાકાન છે. આત્મ સ્વયં એટલી કે સકોળ આત્મસંતોષ
અને સંતોષપૂર્વક નાનું સ્મરણ કરું એટલે.

૨. સંકેત

સંતોશીય પત્રચુંડા

અભ્યાસે શ્રદ્ધાવક છે, સાનુકૂળતા પણ છે, જે તમાને લખું છું તે મારે પણ આચરવાનું છે. હાલ ત્યાં નામસ્મરણ-તેમાં ઉપયોગ અને નવરાશ મળે કે એ સ્મરણ, ચિંતન રહે છે. તમે લખો છો કે, 'સમજી શકું છું' તેટલું આવરી શકાતું નથી' એના કારણે તમે લખ્યાં તે બરાબર છે એમજ સુમન્ય ચોને પણ બને છે. આમાં માત્ર જાગૃતિનીજ જરૂર છે જાગતા રહેનારને ત્યાં ચોર ખાતર પાડતાં રહે! ઘણા કાળની જોરદાર પ્રકૃતિ ભૂલ ખવડાવે છે તથાપિ સમજણ અને શક્તિનો ઉપયોગ ફળ આપે છે. જેટલાં સમજણયુક્ત શક્તિનાં શસ્ત્રો સતેજ ચોટલે અંશે આપણે જીતી શકીએ.

તમારામાં ખંત છે, જાગૃતિ પણ છે, સંયોગો પણ સારા છે. શારીરિક સ્થિતિ જોઈએ તેવી નથી છતાં મનનું હામંગપણું નથી. સમજાયું છે તેમાં શ્રદ્ધા છે. એ ધન ઘણું છે મારે નિરાશ ન થવું. યોગ્યતા જેમ વધશે તેમ આપનાર જરૂર આપશે, કાળજી યોગ્યતા વધારવાની રાખવી, પ્રારબ્ધના માર્ગની ચિંતા ન કરવી. એ તો 'પ્રાપ્તવ્યો નિયતિઃ બલાત' તમે જાણો છો. પુરુષાર્થ આપણે સ્વાધીન છે.

શ્રદ્ધાનો દોર બરાબર પકડનારને લય નથી હોતો. બીજાની અપેક્ષાએ તમારા ઉપર પરમાત્માની ખૂબ દયા છે. આરોગ્ય જાળવવા કાળજી રાખશો. હૃદયે મુજબ પ્રાર્થના, સમજણને ઉપયોગપૂર્વક લાંબપ્રતિકંમણ, વાંચન, આત્મ-વિચારણા કરતાં જ હશે તેનો મને ભરોસો છે. તમે ખૂબ શાંતિમાં-મોજમાં રહ્યાં રહ્યાં આગળ વધો એમ ઇચ્છું છું.

૩૬

પત્ર ક્રમાંક
(૧૭૬)

આવૃત્તિ
તા. ૧૬-૭-૧૯૬૩

જનનિ પૂર્વકનો પુરુષાર્થ આત્મશુદ્ધિનો અભિધાન ઉપાય છે.
અંતરિક્ષમાં મિથ્યાભિલાષિની આવાંછા !

જાણીની માત્રાથી જરૂર, અંતરના ઉજાસ દાસ્યોદ્ધ ૫૫
વાંચ્યો. 'માનુષ્ય માત્ર અપૂર્ણ' અને જુલમી જરૂર છે. 'તે
જે ઉદ્ધમસ્થનું ઉદ્ધમ છે. તારી જાણતા તારી જાણતા અવસ્થા
જ પૂરી કરશે. એમાં ઉપયોગ, અહા, ને પીઠાઈની જરૂર છે

આમ અમેજ યોગ (પરિસ્થિતિ) એ જીવનના અંગે પીઠા
પણની મહાન તાલીમ આપે છે. માનવી નારે પ્રમાદ એ જાણી
ઉપજાળી પડતી છે. જાણી પૂર્વકનો પુરુષાર્થ આત્મશુદ્ધિનો
અભિધાન ઉપાય છે. એ ઉપાય કોઈ વિરહ જ અજાણ્ય છે

જાણનાં વખાણ સાંજળીને કે વાંચીને ખુશી થનાર
જોડો પામર કેદિના મળાય છે. એ તે જ તે પૂર્ણ જાણ છે.
જુલમની દિગ્ધિ ગુણે જાણ તરફ છે. એ જાણતર છે. પૂર્ણ જાણ
વિષયને અવધાય છે. જાણની માળુસ રાજના પ્રવચન ગુણ
જાણ કરનાં વિષય જાણી જાય છે.

જાણની કુશળી અને નિર્દોષ જેમણે જાણી પૂર્ણ છે -
જાણ એ જાણ જાણી, પૂર્ણ જાણના જે જે જાણના જે
જાણ છે તે જ જાણી છે. જાણ કુશળી રાજનાં ૧૦૦
જાણની જાણના છે.

સંતશિલ્પ પદ્યગુણ

વિવિધ જાતનાના સમુદાયનાં સમજાવને સમજાવને જાણી
સાચી, પ્રસન્નતાથી કરજા જાતનાના અવસર છે. પાતાનું કામ
એવું મુક્યા વિના અવસરનાં નહિયું. અવસરનું ન હોય
છતાં અંતરથી એકરત ન જાનવું અને દુઝાડે રહેવામાં
સમજાય છે.

કેમટી કપરી લેવા છતાં પ્રસન્નતાથી રહેવું એમાં
મજા છે. એવા પ્રસન્નતાથી જેને માયાં ચતુ છે તે ઘણું
અનુભવો મેળવે છે. જિન જિન વિચારોનો ત્યાં મેળો ને
મળે છે. જેના હૃદયનાં સમતા, શાંતિ, હંસખુદિ હાય છે તે
મને તેવા સ્થળે પણ શાંતિ જ રહે છે.

તમે તો ઘણું અનુભવી છો, વાંચનને પચાવેલ
સત્સંગમાં રસ લેનાર છો, માટે સમજાવ જાણવું
ત્યાંના વાતાવરણની આંશિક પ્રતિકૂળતા તેની વચ્ચે રહીને વે
સાથે સાધનની દૃષ્ટિ અને દૃષ્ટિદેવના આશિર્વાદનીય યાચના
લાવલયા ઉદ્ગારોથી સંતોષ થાય છે. જેન! સમવૃત્તિ રા
પ્રયત્ન રાજો છો તે યોગ્ય છે. શેઠની તિથિએ ત્રણ કલાક
રાખી ઉચ્ચલાવના લાવવા પ્રયત્ન કર્યો એ પણ શુભ.

વ્યવહારમાં તો સર્વ મસ્તીમાં જ રસ લેનાર હોય
તેમાં તો વળી લગ્નોત્સવમાં અધિક રસજસમાં મસ્ત હોય
તે સ્વાભાવિક છે. જેને કંઈક સદ્વિચારથી દૃષ્ટિ મળી
તે દૃષ્ટાંતે ઘણું જ્ઞાન, અનુભવ મેળવી શકે, બાકીના તો
ને બંધાવે. આમ જ વિશ્વનો પ્રવાહ વહે જાય છે. એ
અહંવૃત્તિના જ પ્રતાપ છે. તમારે તો દૃષ્ટાંતે રહેવાનું

ધ્રુવવૃત્તિ કામ કરે છે એમ જે લખ્યું તે કયા
એને ક્યારે? કયા પ્રકારે? એ જાણવા જેવું છે. આ

‘આધ્યાત્મિક પ્રબંધાવલી’માં ચૈતન્ય પ્રકરણ છે, જેને જેન પ્રકાશમાં નથા પ્રખુલ જીવનમાં લીધેલ છે તે નમ વાંચ્યુ દશે, તે પણ ફરીને વાંચ્યો, જેમાં મહાસત્તાના વિકાસકર્મની ખીન મુદર વર્ણવી છે

૬. બિંદુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૮૨)

નાયક
તા ૬ ૩-૧૯૧૬

આ જગતનાં દયા કે સારી બનનારને જ આનંદ છે

માણસનું ધ્યાન બધી વખત ધનું નથી, હવે માણસ પ્રયત્ન ન કરે જ છે. એક એકનાર કરતા એક બનનારને વધુ આનંદ આવે છે, તેમ આ જગતના દયા કે સારી બનનારને જ આનંદ આવે છે પરંતુ એનો ઉપયોગ જગત અશ્વસને કીધે ભૂકી જવાય છે.

કુદરતે જીવને જાગૃત કરવાનાં ધારા નિમિત્તો વચ્ચે છે. ચૈતન્ય પ્રગટાવવાના અનેક પ્રસંગો નજર આવ્યા પડ્યા થયા હોય છે, પણ દિગ્ધિ પડવાના અશ્વસે જીવ ઉપરથી દેખાઈ નથી. નિમિત્ત તે અનેક મળે છે પણ ઉપદાન તોફાર ન દેખે ત્યાં તુખી ‘અંધા પડે અરણી’ જેવું કાચ છે. મહાસત્તા એકવા અને રતના, એના લોકો, એની અંદર મહાસત્તા દેવતા પદ્મને એવી અજાય છે તેથી જ આનંદકર્મનું કાર્ય છે કે “અવધુ નદ નાનારી ખાજી ભૂંડે તે અવધુ-પદ્મ.”

દાસનું વાચન તે પછી નજરે કરે છે પણ એને દિવ્ય દિગ્ધિ ન દેખે તે સ્વપ્નને વચકાવા તથા એના અંધ

પરંપરાઓ ગોચારો આપ્યા કરે છે. જે અહંગૃહિત કાઢવા માટે ક્રિયાઓ, તપશ્ચર્યાઓ, વિવાહી ગોચરનાઓ કરી છે, તે જ ક્રિયાકાંડોગી, નીકળવાને બદલે વૃદ્ધિ પામે છે. એનું નામ જ માયા છે.

જેમ બાળકને જેઠું માતા આનંદિત થાય છે, જેમ બાળક સાકરનો ગાંગડો મળવાથી આનંદ પામે છે, તેમ કોઈને નવો પદાર્થ જેઠું ને આનંદ થાય છે. કોઈને પૂજ્ય પુરુષના દર્શનથી તો, કોઈને પુસ્તક વાંચવાથી આનંદ થાય છે. આવા બુદ્ધા બુદ્ધા અનુભવોને લીધે લાગણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે, તેને આપણે આનંદ નામે ઓળખીએ છીએ. બધી લાગણીઓ એક સરખી નથી હોતી. કોઈ દેખાતાં સારી અને કોઈ દેખાતાં નજીવી લાગે છે. છતાં લાગણીઓના પ્રકારમાં સામાન્ય અંશ રહેલો છે તે થોડો કે ઝાઝો કાળ એના અનુભવનારને હર્ષિત કરવાનો જ.

ચિત્તની સહજ દશાને પ્રસન્નતા કહી શકાય. એ સ્થિતિ-પ્રસન્નતામાં નથી હપ્તો ઉભરો કે નથી શોકનો ખાડો-પરંતુ ત્યાં વિરામ અને વિશ્રાન્તિ છે. થાકેલાને આરામની સ્થિતિ તે જ પ્રસન્નતા છે. ચિત્તની પ્રસન્નતાને જો આનંદનું નામ આપીએ તો આનંદ એ ચિત્તની સહજ સ્થિતિ છે. પ્રસન્નતા એ ચિત્તનો સ્વરૂપભૂતધર્મ છે. એ બહારની સ્થિતિથી નિર્માણ થતી નથી પણ અંતરંગ સ્થિતિ છે.

પ્રસન્નતાના અધિષ્ઠાન ઉપર જ બધી લાગણીઓના ઉદ્ભવ થાય છે. આપણું ઊંડું અવલોકન નથી. ચિત્તના તરંગો-તિ એટલી અટપટી અને વિવિધ છે કે પૃથક્કરણ થઈ

મુદ્રા નથી એના અટપટાપણામાં એટલી માહત્તવ્ય છે કે એની મુદ્રાના એવાની આમાન્યપણે કમિટી પણ થતી નથી. જેમ આપણને મુદ્રાના એવાં એવામાં જેટલી મજા આવે છે તેટલી તેની મુદ્રાસ્થિતિ એવાની ઉચ્છા થતી નથી તેથી જ રીતે મુદ્રામાં જિંચાં એવાં એવાં જેટલું આપણું લક્ષ્ય થાય છે, તેટલું નીચે જિતરા જતું નથી. એ જ પ્રમાણે ચિત્રની સામાન્યતાને ઉલ્લેખ આવે છે અને તેમાં જેટલું લક્ષ્ય આપણે આપીએ છીએ તેટલું લક્ષ્ય ઉતરતી સામાન્યતાને કે મુદ્રા સ્થિતિને આપણા નથી. બધાજબરદાથી સદ્ગુણના તરફ આપણું ધ્યાન ખેંચાય છે ત્યારે ઉલ્લેખની સામાન્યતાને આપણા આપણું મધ્યિએ છીએ આપણું એક નથી મુદ્રા કે આ મુદ્રાના સામાન્યતા ઉલ્લેખને કારણે છે.

આપણને જે સામાન્યતા હાલ આવે છે તેને આનંદની સામાન્યતા કહીએ છીએ. દરેક સામાન્યતા તેની વિષયો સામાન્યતાની જેટલે જ હોય છે. આનંદ અને એક બંને વચ્ચે આપણું ચિત્ર આલેખિત થયા હશે છે. પ્રસન્નતા એ એમાંથી એકેયના નથી પણ એ બેની વચ્ચે છે. એનો તાલ, જેટલે જાયે આવે તે ઉપર એની વાસ્તવિક સાતિને આધાર છે. પ્રસન્નતાને તાલ વારંવાર આવે એ હાલ પ્રયત્ન છે. આપણું ચિત્રના પ્રસન્નતા થતી એ બહારની સ્થિતિ નથી, પણ આલેખિક પદ છે.

આપણું ચિત્રના તાલ નિરતર ચલતું હશે છે. એ સ્થિતિ એવી નિયમિત થાય કે જેથી ચિત્ર, સદ્ગુણ સ્થિતિના વારંવાર આવ્યા હશે. તે પ્રયત્ન-પ્રસન્નતા તાલે જેટલે ઉપર-દેખાંદેખાં થતું નથી એટલે, કારણ કે ત્યાં પ્રસન્નતા-મુદ્રાના આપણું

ભૂત્ર આય છે આપણે પ્રસન્નતાને અંદરથી જોવા અને વિચારવાથી કેળવવાને બદલે બાહ્યથી લાવવા અને વસ્તુમાંથી મેળવવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ એ આપણી ભૂત્ર છે.

ઘણાં ખૂશમિતજ અને વિનોદી માણસનું દૃઢ્ય જોઈએ, કોઈથી તપાસીએ તો બારે ચોકથી દબાયેલું હોય છે. જીવનનો વિચાર કરનારના જીવનમાં એવી પ્રસન્નતા જોવામાં આવે કે તેવી ગંધ પણ વિનોદી કહેવાતા માણસમાં ન આવે. દરેક માણસ જે જોડીદાર લાગણીઓ અનુભવતો હોય છે. તેમાંથી એક લાગણીનો જગતને પરિચય હોય છે, અને બીજી લાગણીઓ તો નિકટના રહેનારાં જ જાણે છે. જે જગતને ડાહ્યો અને ભલો લાગે છે તે ઘરનાં નિષ્કુર અને ચિડિયો લાગે છે કેઈક સમાજને કડક લાગે તો નજીકનાં પ્રેમાળ લાગે છે.

અત્યંત શુદ્ધ ચિત્તનો માણસ લાગણીની બંને સીમાઓ બધા આગળ સમર્પણ કરે છે. અંદરમાં પ્રસન્નતા અનુભવાતી હોય ત્યારે આપણી બાહ્ય પ્રત્યેની લાગણી, આપણે આનંદ કે આપણો શોક, બંને સાથે સ્પષ્ટ જણાય છે. અને અંદરની પ્રસન્નતાનો તાલ જોવાઈ ગયો હોય ત્યારે કૃત્રિમ ઉપાયોથી આનંદ મેળવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આ બંને વચ્ચેનો ફરક આપણા થોડા વિચારથી આપણે જાણી શકીશું.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૮૩)

તા. ૨૭-૭ ૧૯૬૪

અર્થ કાર્યોમાં નિરાકુલ-પ્રસન્નચિત્ત મંદુર

તમે ધણાં કાર્યોમાં હશે એ હું જાણુ છું, છતાં પણ સદ્વાચન, પ્રાર્થના, સ્મરણ, ચિંતન માટે જાન લેવા હશે. હજારે કાર્યોમાં ચેતાયેલા છતાં નિરાકુલ, પ્રસન્નચિત્ત રહે તે સારી જાણ નથી. પ્રવૃત્તિમાં પણ નિવૃત્તિ લેવાની જગ્યા જીવનને ખરી સંતિ આપે છે. તમારા દાર્શનિક પ્રશ્નો, પરમાર્થના કાર્યો થાય પણ અજિજ્ઞાનીના અવિજ્ઞાની બાવના ન જાણે તે લક્ષ સખશે.

આજે શરીર નથી પણ આત્મા હોય, બુદ્ધિ હોય એ બંને આત્મકેવળ અર્થે આત્મા હોય તે વાતને હૃદયમાં સ્મરણમાં રાખશો. બની શકે ત્યાં નુર્ધી ખરાબ વિચારોને રદ કરી આપશો. તારા પ્રવિત્ર વિચારો કરવાની રેલ પડે તો તમારા બાળકોમાં પ્રવિત્ર ઉચ્ચ સંસ્કારો પડે એમાં ચેતન રાખશો.

દ. જિજ્ઞ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૮૪)

તા. ૨૭-૭

આત્માને ચક્રના દ્વારા, કોઈની મુક્તિને નહિ

વિષયો સ્પષ્ટતા તો આપણે જાણીએ છીએ કે જીવનો મુક્તિ જાણવાને નહિ પણ કે જીવના જીવન છે. એ જ

સુધી જતી અનુભવાય તો, એ ના આપણી પાતાની કસોટી-પરીક્ષા છે. અને એ વખતે આપણી યજ્ઞની કડા કે દશા કેવી રહી? તે જાણવા માટેની એક પાસરીયી છે.

આવા સમયે સામા તરફ સહજ પણ અવહેલના થાય કે નિરસ્કારવૃત્તિ થઈ જાય કે ક્ષરભક્તિ ઓછાં થાય તો પતન થયું સમજવું. સેવાભક્તિનો પ્રસંગ સાંપડ્યે પ્રેમભાવે અવશ્ય તેની સેવા કરવી. પરંતુ જ્યાં નમવું ન થઈ ત્યાં ન જ નમવું. એના આત્માને જરૂર નમીએ - વંદીએ પણ તેની પ્રકૃતિને કે સ્વભાવને તો ન જ નમાય. કોઈની પ્રકૃતિને નમ્યા કે નીચે ઉતર્યા સમજવું.

આપણામાં અકકડપણું ન આવી જાય ! એ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવું. દ્યેયની ખાખતમાં અને આપણા આદર્શ પરત્વે મકકમ રહેવું; એને લીધે આપણે અકકડ લાગીએ તો ભલે પરંતુ આપણા હૃદયની કોમળતાને જવા ન દેવી. કલેશ-કંકાસ કે ઉપાધિથી મનમાં જરા ય સંતાપ ન થવો જોઈએ અને આપણા દ્યેયને વળગી રહેવું જોઈએ. એ જાતની સતત જાગૃતિ રાખવી.

આપણા સ્વજન આપણને આપણા માર્ગથી નીચે ઉતારવા મોટામાં મોટા હુથિયાર ખને છે કારણ કે આપણે તેની સાથે સંકળાયેલા હોઈએ છીએ. એમના પ્રત્યે આપણને ખીજ કરતાં વધારે પ્રેમ જાગેલો હોય છે. એ પણ તેની પ્રભુની કૃપા, કસોટીરૂપ સમજવી. સમજનારને આપણી દે છે.

સ્વજનની સાચી પ્રકૃતિના દર્શન થતાં એ પ્રત્યેના
મહા-મમતા ને સત્ર, ખોટી આનકિત. મહેજે દર થાય છે
પટે મુંઝવું નહિ, પણ આપક દયામા જરૂરના હોય છે
થી જ એવા પ્રસંગે બનના હોય છે.

■ બિંદુ

ઉપસંહાર

વિશ્વમયતામાં અકિત્તવનું તાળું મળવે એવું
બસ નથી, વિશ્વમયતામાં અકિત્તવને આગાથી નાખવું
કે છે. આ રીતે નિશ્ચયનયનું કાર્યમાં રાખવાથી અન-
નયનું નિશ્ચયનયની સાથે સતત સંપર્ક આવે છે.
અને પરમ સાચું છે તથા અવદારી કાર્ય છે તે બનેલા
મનસ સંપર્ક છે; તેને લીધે અર્થ સંસારનયનું ઉપસં-
હારનું આયત્ન સદુષ્ટ બને છે. અહિંસા સત-
ત્વના મારે વિચાર બને ત્યજાનનાં રાજસાધક અર્થ-
સંપર્ક સાધન થાયે ને અર્થે અર્થની અનયન
કે છે.

(૧૬) સાપેક્ષવાદ—સ્યાદવાદ

વસંત તિલકા છંદ

સાપેક્ષવાદ અથવા કદી સ્યાદવાદ,
 નૈકાતવાદ (અનેકાંતવાદ) નયવાદ જ દૃષ્ટિવાદ;
 જીવો અનંત વળી શ્રેણિય સૌની ભિન્ન,
 જેથી પડ્યા પ્રગતિ ખાતર ધર્મ ભિન્ન. (૧)

ભુજંગ પ્રયાત છંદ (ભુજંગી છંદ)

પરં સત્ય છે એક જીવો અનંત,
 જુદી શ્રેણિ તેથી પડે સત્ય ભિન્ન;
 જુદાઈ છતાં ભીતરી એકતાનો,
 કરે મેળ તે જ્ઞાની મોક્ષો જવાનો. (૨)

ઉપોદ્યાત

“જે એકને જાણે છે, તે ઝીને જાણે છે, તેમ જ એકને છતાં છે. તે ઝીને છતાં છે” આ જિન નીથકર દેવાના વચનો એવાં છે કે, ‘લગ્ન સૌ આત્મ સંજ્ઞાએ બીજા નંજ્ઞાન આં કરે!’ આ જ એમાંથી દલિત થાય છે

પરમાત્માને મુગ્ધ લક્ષ્યમા રાખીને પ્રત્યક્ષ ગુરુ બદામ્ના અથવા પૂર્વ જન્મોમા, સત્ત્વગની દિગ્ધા પ્રથમથી બરાબર લેવાઈ ગઈ હોય અને સ્વપુરુષાર્થથી અંતરાત્મા બાળીને અંતર્ય શુદ્ધતાનસ્વરૂપ પરમ ગુરુપદ લાખી મળું હોય તે એ સ્ફુરણ-પ્રેરણ બરાબર ઉપયોગ પૂર્વક-અનુભૂતિ પૂર્વક અનમનના પૂર્વક ઝીલી લઈને સ્વપર મેચે અનંત હોયને નીથકર વીતસમ નવંજ પ્રાણીત તત્ત્વ તરાવ પમં કાષ્ઠ મુષત્ર બનાવવા અને સર્વ હોયને જિનસત્તાનતા રહિત બનાવવા અર્થક પુરુષાર્થ (પમં કાનિને નામે) અદરપા પડે છે. ત્યાં ત્રાપેક્ષવાદ-અનેકાંતવાદની પહે પહે જરૂર પડે છે

પરમ સત્ય એક હોવા છતાં, હોવા અવત અને એની કાણ્યે (કેલિએ) પણ જિન જિન હોવાથી, તે ઝીને જાટે જ જે પમં તેમને જન્મથી અને પાપપણથી બચે હોય, તે તે પમંમા બરાબર સ્થિરતા રાખીને, તમા તેજ પમં તથા તે તે પમંને, વિશાળ દર્શિ જન, અવન સર્વ જવાનાં, અવરણના, જેમ સત્ત્વલક્ષી અદિકાંતી જરૂર પડે છે તેમ વિચારાત્મા કે તત્ત્વજ્ઞાનમા આ સાધનની પણ અતેજ્ય અપરવાક્ય બની આવે છે. વિદ્યાર્થિ જેમ જાણે જાણે જાણે દિશકે પાત્રની જે કલ્પ (કે ફાલ્ગુ) હોય, ત્યાંજ જાણે જાણે આવે છે તેમ તત્ત્વ ગુરુ કે જાણે જાણે જાણે જાણે જાણે

પ્રભુ જાણી શકે છે. આપણે કશું નથી, આપણે ધારીએ તેમ કરી શકીએ તેમ નથી. તેમ રહેવાનું પણ આપણા હાથમાં નથી. પછી જોઈને ઉપાડવાનો અને પકડી રાખવાનો મોહ શાનો? આપણા કરતાં તે વધુ સારું કરશે. પ્રકૃતિને આધીન બાણસ જ્યાં ત્યાં બૂંટો કર્યા કરે. રસ્તો સૂઝે નહિ અને અજ્ઞાતમાં ચાલતાં આવડે નહિ; ને કરવું એ કરતાં તો તે કરાવે તેમ કરવું. તેને આપણે યવું. 'ત' દેવમાખત' શરણ પ્રપદ્ય. હે દેવ! અમે તારે શરણે છીએ. તેને ખરેખર શરણે જનારને ગીતામાં કહે છે કે 'યોગક્ષેમં વહ્નામ્યહં', તારા યોગક્ષેમનું હું વહન કરીશ.

પ્રભુ જ્યાં રાખે ત્યાં અને જેવી રીતે રાખવા માગે ત્યાં રહેવું. વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા, અચળતા ન ગુમાવવી. તેમાં ચોર મઝા છે એ જ ખરા વૈદ્ય છે. એનું નામ અમૃત છે. એ જ ખરી દવા છે, એનો માર્ગ જ મંગળકારી છે. ઝાઝું ન આવડે તો નામસ્મરણ આવડે કે નહિ? ખસ, સૂતાં, ખેસતાં, ખાતાં, પીતાં, હાલતાં, ચાલતાં 'તવ શરણ' 'તું હિ તું હિ' એના નામનો ઉચ્ચાર દમણદમ થાય એવી ટેવ પાડવી. પછી એની મળત જોળે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૧૮૬)

સાયલા

તા. ૯-૧૦-૧૯૫૨

સાપેક્ષવાળું દરેક વચન સત્ય છે

મને હવે તદ્દન સારું છે. પ્રથમના પત્રનો જવાબ તાવને લીધે અપાયો ન હતો. ત્યાં બીજો આવ્યો. પ્રથમમાં

દક્ષિણના વાચનથી, ઉદ્ધવાવેલા પ્રશ્નો અને તેનાથી મંગલવેલી
નૃસિ-લાલ-વાચ્યો. દક્ષિણના વાચનના જવાબો તમારે પ્રશ્ન
આવશે ત્યારે વધુ અનુક્રમ પછી ત્યારે એની ચર્ચા કરવી ઠીક
પડશે. પંચમ આર્ય-કળિયુગ અને મુવલું યુગ એ બધાના
નૃત્ય છે પણ આપેલવાળું સત્ય છે. કાગડોય બહુતિન પદ્ધતિ છે
કેઈ બહુતિનો કાગડોય પરિણામ થશે ન હોય તેથી એમ અને
કાગડોય પાંચ સમવાયમાંહેલા એક છે

આદર્શ બાળક માટે લખ્યું તે બહુતિન છે. માતૃશૃંગ.
અંગરક્ષાની કેળવણી ઉપરના એક લેખ વાચવા બીટેલ છે
તે ઉત્તરી લેશે ને પાંચ મોકલશે. 'લેતનું દર્શન' એ ૩૫૦
છે. લખ્યું પણ છે કે, ધરે એમ નહિ, (માત્ર) પરિસ્થિતિ
સમજાવવાનું ૩૫૦ છે

મધ્યમ આર્થિક - સકલપ પછી થતો અર્થજીવન સકલપને
કેળવ્યા વિના અર્થજીવન ટકે નહિ. એ બાંને વસ્તુ કાઢી ઉઠા
કેળવે છે, એમાં પાણી જ જાડી સમજાવેલી અર્થજીવન રહે છે
એ અર્થજીવનને દર્શનના વિષયના કદ એ પાંચ તે સમજાવે
વળી, સ્થિતિજીવન જાણવેલ છે અર્થિક મુશ્કેલીને એમ ૩૫૦.

તમે અધિક ન થાવું જરૂર છે એવા પ્રશ્ન કે
મહાત્મા એવા પ્રશ્નો, એક જ અર્થજીવન થઈ શકે! એક
બધા એમને પણ થાય જાય છે એવા પ્રશ્ન હશે. વિચારના
કાર્ય છે તો એ બંને કાળ-કાર્યો. કુલજીવન કહે છે. જીવનને
જાંચે પણ જાણ-શીલ જાણવું, અર્થજીવન કહે છે.
પણ જાણના વિષય એ પ્રશ્ન જ એક જાણના જાણના

સંતશિષ્ય પત્રચુંકા

અને યોગ્યતા પ્રગટતા પડી રહેલા નથી. એ માટે આ સાચેના
કેળનાંગી નમોને વધુ જાણવાનું મળ્યો. તમારા પ્રત્યેના
ખુલાસા એનાંગી મળ્યો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૮૭)

યાત્રગક
તા. ૨૭-૧૦-૧૯૫૫

સાચી દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થવી એ જ સદ્ભાગ્ય છે

પત્ર મળ્યો. તમારું લખાણ વાંચતાં પ્રતીત થાય છે કે
“તમે સાચા માર્ગે પ્રગતિ કરી રહ્યા છો,” પ્રગતિના પંથે જ
છો કેમ કે મૂળ આવી કુદરતી મળી ગઈ છે અસત્યમાં
પણ સત્યની કલ્પના કરી શકો છો. એ દૃષ્ટિનો જ વિષય છે.
સાચી દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થવી એ જ સદ્ભાગ્ય છે. તમે કુદરતી
વાતાવરણમાં આનંદ લેતા હશો. કુદરતી લીલા પ્રત્યે એખૂટ,
અતૂટ શ્રદ્ધાથી આનંદ માણતા હશો.

તમારું લખાણ વાંચી ખૂબ સંતોષ થયો છે. વાંચન
કળામાં તમે ઠીક ઠીક પ્રગતિ કરી છે એટલું જ નહિ, પણ
તમારાં મન, બુદ્ધિ પણ એ માટે સારી રીતે તૈયાર થતાં
બન્યા છે. મારું આરોગ્ય સારું છે. બાકી હવે શારીરિક અવસ્થા
સારી તો ન જ ગણાય. લૌકિક વ્યવહારનું લોકોત્તર માર્ગમાં
પરિવર્તન કરવા તમે જે ઉદ્દેશના કરી રહ્યા છો; તે વિશુદ્ધ-
નિર્મળ પ્રેમ-ભાવની અપેક્ષાએ સહજ અને-સ્વાભાવિક છે.

દઃ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૮૮)

૩૬

અમદાવાદ સ્ત્રીનાર્થ બ્રામ
તા. ૧૦-૭-૧૯૫૬

સુદમ દષ્ટિથી સુદમ સંજયને નીરખતાં શીખા

હું ખાત્રીપૂર્વક જણાવું છું કે મારા માટે તમે જે
કામ કરી, જે વિશેષણો આપ્યા છે તેના માટે હું યાન્ય
નથી. હું પણ તમારી પેઠે સાધક છું. માધુર્યથી જેમ વર્તન
કરવું જોઈએ તેમ વર્તી શકતો નથી. ખીલતને કદુ છું એ
પ્રમાણે હું પૂછુંપછું વર્તી શકતો નથી. સાધના કરવાની
મારી હિંમત અપૂર્ણ જ રહે છે. મારા કરતાં એક દાહ્ય
તમાને અનુકૂળ છે. આપણે બધાં એ સામન્ય પશિ
છીએ. પાસવા પ્રમાણે માણથી પણ પંથ કાપી શકાતો નથી.
મુઠિ માટેની મારી પાસામને વેગ મળતો નથી.

તમાને બહારના સાધન - સંયોગની અનુકૂળતા હો
મારે બધા મળતી અને તે કહેવકી છે. મનના અંતર
પુરુષને ઉઘડી નાખે તે તમે જુલ આનંદ, પ્રસન્નતા બેઠાં
શકો. અને દુઃખ ખીલે તેથી શું? અજી કિલ્લ થય. જાણી
કરેઆત કરી પણ ધડીએ ધડીએ કલમ લેતી મૂકી જડે છે
એકે કલાક તમારું લાકું મડતો નથી. તમને જુલ રાખના
સંપન્ન, સમકમુજા હો એટલે રાખના માટે તમને જા
એટલા વિનિમ નથી.

જાણી લાગે છે. કિરક તમને છે. વાતચીતે મેં ૧૮૮
તા. છે જ. જુલ અનુકૂળ વિચારપૂર્વકે અમદાવાદ માં
નિવસ ૧૯૬૬ થયેલો. તેમાં કેવડું રીત્ત કેવડું જુલ અનુકૂળ

દેખાય. શાંતિ સ્વરૂપ તમે પોતે છો. કુચીની, પર પાસેથી, પરની સહાયથી મેળવ્યાની શાંતિ એ ખરી શાંતિ નથી. નીરસતા તમે કબી કરી છે.

સ્થાપના વિયોગ તો સ્વર્ગચેડા છે. સૂક્ષ્મ દ્રવિથી સૂક્ષ્મ સંબંધને નીરખતાં શીખો. વિચારે અને મનનાં આદેશનો કાઠની કોકડોડ વિના સ્વયં સ્વપ્ન દેલાઇ શકે છે એ કુદરતની કેવી ગોડવણ છે? તમારું અને મારું, મૌનું, વિરામ સ્થાન એક છે. સરાગદષ્ટિ વિયોગની વ્યથા ઉપજતવે છે સમ્યક્દષ્ટિને શોકનું સ્થાન ન હોય! ગમે તેવી સ્થિતિમાં આનંદને જ કૂંટે છે, પ્રસન્નતામાં જ રહે છે. કેમકે સર્વત્ર હરિનું જ દર્શન કરે છે.

જેના હૃદયમાં ભગવત નામનો દીપક પ્રગટે તેને સર્વત્ર પ્રકાશ જ હોય છે. તમે કહેશો કે એ ક્યાં છે? દીપક નથી તો પ્રગટાવો. નામ જપનું એ ફળ છે. નૈસર્ગિક દૃશ્યો, તેની કળા, સૌંદર્ય નીરખવાની ચક્ષુ તો તમને પ્રગટી છે. તન્મયતા હોય ત્યાં નીરસતા ટકી ન શકે. બાકી તો પંથ હજી ઘણો કાપવાનો છે, પણ સંતોષ, શ્રદ્ધા, ધીરજ ન ગુમાવશો. કહેજો કે—

પ્રભુ! હામગતો પગ રાખ તું સ્થિર મુજ,
દૂર નજર, છો ન જાય, મને એક ડગલું ખસ થાય.

એક ડગલું ભંચ્યા પછી બીજાં ડગલાં જેટલો માગ સૂઝશે. એકી સાથે વગર પ્રયાસે ન મળે. અને સાધક એમ ન ઇચ્છે છે કે મારા પુરુષાર્થના અને યોગ્યતાના પ્રમાણમાં મળે. અધિકાર વિના હું માગું પણ નહિ! એક દેવ પ્રનાર એકને અને અકસોબને નોતરે છે, માટે

અનુ' રૂપે કરતા ! જે મળ્યું છે તેટલામાં ને મિથિનિને વધારી
 સંત નિષેધ માનો. પ્રબુદ્ધ માનો. અમે અજ્ઞાથી દર દીર્ઘ
 ખાદી અંતર લેખું નથી. જ્યાં અંતર મળ્યાં ત્યાં અંતર દેવા ?
 જેનાં અંતર નથી મળ્યાં તે નાંખાયે-સામે દોષ નં પાત
 જ્યાં જ છે.

મનુષ્યના પાંચાળા દુઃખરતના દોષને અનુભવ્યા બાદ
પાંચાળા અનુભવ્યા દોષને દુઃખરતના દોષે છે. એ દૃષ્ટિદોષ
દૃષ્ટિની મહિમના નીકળ્યા વિના મટે તેલ નથી. નાં તેદણ
જાણે, પાંચે કે અપાણુ કહે, પણ નવ્યકુ વિચાર વિના નાથ
ન દેખાય.

5: 1045

44-38861-1
(466)

အိမ်နီးချင်း

Q. 1-5-1646

କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଏବେ ଏହି କଥା ଗୁଡ଼ିକ ଗୁଡ଼ିକ ଗୁଡ଼ିକ

ગામમાં ૫૪ વા.એ. પાલક ગાય ૬૫૦૦૦ જે.એ.
 ૫૬૬૬૬૬, અનુભવ, વિદ્યાવાળી માત્ર ૩૩૩૩૩૩ જે.એ.
 અનુભવ ૨૨૨૨૨૨ ૩૩૩૩૩૩. અનુભવ ૩૩૩૩૩૩, ૩૩૩૩
 ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩૩૩. અનુભવ, ૩૩૩૩
 ૩૩૩૩, ૩૩૩૩ ૩૩૩૩, ૩૩૩૩ ૩૩૩૩૩૩. ૩૩૩૩૩૩
 ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩૩૩. ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩
 ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩
 ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩૩૩. ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩
 ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩. ૩૩૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩
 ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩. ૩૩૩૩ ૩૩૩૩, ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩ ૩૩૩૩

હે એ સંતોષની બીજા છે. મહાસત્તા કે કુદરત તરફ નજર ન પડે હોત તો આ લાજ તમે મેળવી શક્યા ન હોત.

અધ્યાત્મપંથની અનેક પ્રાણલિકા રૂપ કેડીને જોતાં. સમજતાં ન આવડે એ, જિન્નતાથી પ્રભિત થઈ, અટકી પડે છે. તમારી પ્રભુ પ્રાર્થના ગરગર છે. પ્રત્યેક ક્રિયા સફળ-સ્વાભાવિક થાય એ લક્ષ્ય ન ચૂકાય તેની કાળજી-તગૃતિ રાખવા સતત પ્રયત્ન કરવો. શુષ્કતા, નિરુત્સાહ, મૂઢતા જેવું લાગે ત્યારે સર્વ છોડી નામસ્મરણમાં નજર ચોંટાડવી. એમાં ઉપયોગ રહે તો તે અમોઘ ઔપધ છે એકલા એકલા પંથ ઠીક કપાયો છે. નિરુત્સાહી ના બનશો. 'દક્ષિણા' તમોને સારી મદદ કરશે વિચારરત્ન રાગિ મળી છે તો તે ઉપયોગી થશે.

તમારા શરીરની આરોગ્યતા જોઈએ તેવી નથી. તેથી તમારો વિકાસપંથ ધીમો પડી જાય છે તે માટે પ્રાર્થનાને-માટે બનતી કાળજી રાખશો. 'દક્ષિણા' નો ભાવાંજલિ અંક વાંચતા હશો. એમાં વિચારપોષક સુંદર સામગ્રી આવે છે. એના અધિકારીને એમાં વધુ રસ આવે

જેને પ્રેરણા બીલવાની દૃષ્ટિ છે તેને વિશ્વમાંથી અનેક સ્થળે પ્રેરણા મળી રહે છે. જીવને અનેક રીતે અનેક સ્થળેથી પ્રેરણા મળે અને જીવન વિકાસ સાધતો જાય એવી કુદરતી યોજના છે. માત્ર દૃષ્ટિની જ અપેક્ષા રહે છે. એમાં ઉપદેશની કે રખડપટ્ટીની કયાંય પણ જરૂર નથી. તમારા ઘરના આંગણે જોડાં મેળવી શકાય છે. કુદરતની વસ્તુમાત્ર મૂંગી-મૂંગી પ્રેરણા આપ્યાં જ કરે છે. તમોને તો થોડેઘણું અંશે એ જાતની દૃષ્ટિ મળી છે. એ રીતે તમે ભાગ્યવાન છો. તમારા પ્રત્યેક લગા-જાણી શકું છું.

બાલુવાની, સુમન્યાની, અનુભવવાની વિષયના એ પ્રગતિનાં જ લક્ષણ છે. જીવ એમ જ પ્રગતિ નથી છે આરોગ્ય, વિકાસના પંથમાં જીવ સદાયક બને છે. છતાં આરોગ્ય બનશે ત્યારે એ કમોટીનો કાગળ બની, દીક્ષા ન પામ્યા અને આપના અણુ રહે તે અવગચ્છા ગણાય.

પ્રકૃતિ બાલુકાથી છે અને તેથી અધ્યાત્મિક નયન કોઈથી થાય છે, પણ એ તરફ લક્ષ્ય કોઈ વિરક્તિ જ થાય છે જેને એનું લક્ષ્ય છે તે ક્યારે ત્યારે એ ઉપર સ્થાપિત પ્રાપ્ત કરી શકે છે. એટલે જ આલોચના, નિદાન, મહાન કરી પાલિકાની મુખી પહોંચ છે. પુનાદા અને પુનમસ્ય કર્મ કરે નહીં પ્રકાશ પ્રગટી. એકનિષ્ઠા, અધ્યયન કરાવવાનો પાલિકાની પ્રજાનાં કાર્યો કરે છે. તમારી બાલિકા પાલિકા પોતે તમારો પ્રકાશ થાય છે.

૬ બિંદુ

૩૭

૧૪ ક્રમાંક
(૧૬૦)

૧૫૫૬ જી. બેરીંગલી
તા. ૨૭-૭-૧૯૫૬

આપણે તો હરેકમાંથી સાર લેવા. સારવાદી બનવું

અકિત પાલિકા આપણે!

તમારો ૧૪ મહા. આપણને કોઈ કાર્ય છે ? કુલ ૧૪ મહા. વિ. પ્રમાણે વિનયથી લખેલ તમારો વિનય અપાવ નહીં આપ તે બધાજ છે, પરંતુ તમારું જીવન દારૂનાં કાગળો વાળીને તમારું જીવન દારૂ કહે તેને જીવે શકેલ, જીવેલો જીવવાના અને તેના અર્થ, મુદ્દા ન કરે તેજ જીવેલો અર્થજીવેલો કરવું.

જે સૂત્રો વાંચ્યા હોય કે ન જાણ તેની મોઢ-ગંચક બલિષ્ઠમાં ઉપયોગી થાય તે માટે કરતાં રહેવું. જેથી આ અધિકાર આ સૂત્રમાં છે-એવો ખ્યાલ રહે. તમે આમુખીમાં કેટલાં સૂત્રો વાંચ્યા છે? 'ઉત્તરવળ વાણી' ના બન્ને ભાગ ભેડે ગયા હશે. એમની શેડીનો, વિચારોનો ખ્યાલ આવશે. હમણાં-હમણાં વણનાં વ્યાખ્યાનો ગહાર પડે છે. તેમનાં વ્યાખ્યાનો ભેડે જવાથી એમના વિચારો તથા જ્ઞાનનો ખ્યાલ આવી જશે.

આપણે તો દરેકમાંથી સાર લેવો. સારગ્રાહી બનવું. દરેક મન, વચન, કાયાના વ્યવહારમાં ઉપયોગ રાખવો. જાગૃતિના અભાવે જ હવે બંધાય છે. પસ્તાવું પડે છે. 'સમિકળ પંડિયો તમ્હા' એ ગાથા વિચારણીય છે 'જન-કથાણુ' માસિક મેળવીને વાંચતા રહેવું. એમાં જાણવા યોગ્ય ટીક લખાણ હોય છે, હંમેશા નવીન જાણવાના, સમજવાના, આચરવાના કામી થવું.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૯૧)

સાયલા
તા. ૧-૩-૧૯૬૩

સ્થાક્રાદના સ્વરૂપને જાણનારને દ્વંદ્વો મૂંઝવતા નથી

પત્ર મળ્યો. માતાની ભાવના ઉત્તમ છે. માતાજી ગયા પછી સંસ્કાર મૂકતા ગયા છે. જે સંસ્કાર દ્વારા તમે તમારો આ સાધી રહ્યાં છો. માતા પ્રત્યેનું કળુ અદા કર્યું તે ખની વાત છે.

આ વચન પરિવર્તનરીત છે એમ બાબુનારને નામ દાસક કે ધાર્મિક ઝગડાની અમર થતી નથી તમે તેવા બનાવો આશ્ચર્ય-શ્રાવ પમાડી શકતા નથી શ્યાદાદના સ્વરૂપને બાબુનારને કંઈકો મૂંઝવણ નથી. ખૂબ તટસ્થ આત્મ, સ્વસ્થ રહી શકે છે; કેમ ખરું ?

શારીરિક નાંદગી બહે આપણે કનંના ખાતાના પત્રપાંખે પણ વાસ્તવિક રીતે એના આપણી ત્રુટી-ભૂત નકલન મેદનકારી રંભાનું કે અગાડની ચંપેત્રી જ હોય છે

જીવન સંશ્રામયુક્ત છે. વિશેષમા તે બાબુનાર બાંધેને માટે તે બચકર છે. અંધકાર અંદર છે અને તેને નકલ કરનાર પ્રકાર પણ અંદર છે. તુલ્ય પણ અંદર છે અને તેને કોઈ પણ અંદર છે. માત્ર તેને બાબુનાર, ૧૮૨૫ પુરૂ કરનાર નાપત બહાર છે. 'બાંધે તે નાંધે'

માત્ર વાંચનથી કામ પૂરતું નથી વાચન પછી વિચારના ચિત્તન-મનન અને અભ્યસન એ તેનું કાર્ય છે બાંધનાં અંધકારને તમા બાબુનાર છે. કૌટુંબિક કે અધિક કે નામધિક ચિત્તાથી તમે કુતલ છે. પુરંકર તમારા બાંધના છે. પરમા તમા બાંધે વનંનો પ્રગુરનાર કહેશે એ રહેશે

૯ વિષય

સંસ્કૃત

પત્ર ક્રમાંક
(૧૬૨)

જા. ૨૦-૬-૧૯૬૪

જ્ઞાનની આટ જાગે છે ત્યારે અજ્ઞાનનાં પડો આવે છે
તત્ત્વ જિજ્ઞાસુ જોન !

જ્ઞાનયે જ્ઞાનયે તમારા ભક્તિ-ચાતુર્યભાવનું સ્મરણ
આય છે. વાંચન, વિચારણા, પ્રાર્થના, આત્મચિંતન, નામસ્મરણ
કરતાં હશે. એ બીના જીવન સાથે જોડાઈ જવી જોઈએ. આજ
સુધી જીવે તેને ગોણું જાણી છે અને સંસારના વ્યવસાયને
મુખ્ય ગણી જીવન વિતાવ્યું છે.

યોગ્ય વાત તો તમે સમજ્યા છો. શ્રદ્ધા પણ સત્ય
પ્રત્યેની છે. હવે તો તન-મન-વચનથી આચરવાનું રહે છે.
વાંચન જામે તે કરો જ્ઞાનયોગ, કર્મયોગ કે ભક્તિયોગ પણ
સરવાળે દ્યેય એકને પુષ્ટ કરવા માટે છે. જ્ઞાનય અમૃત્ય,
સાધન પણ અમૃત્ય, માત્ર પ્રમાદને તજવો. એ આપણા હાથની
વાત છે. જેમ બને તેમ સાચો પુરુષાર્થ કરવા દૃઢતા કરવી.

જોન ! હાલ તમે અરવિન્દનો જ્ઞાનયોગ વાંચો છો. અને
તેના વિચારો, સિદ્ધાંતો અને તેના જ્ઞાન રસાયણનું તમે પાન
કરો છો એવું તમારા લખાણથી જાણ્યું છે. તમે એ જ્ઞાન-
સિંધુમાં ઠીક ઠીક અવગાહન કરી રહ્યાં છો. અગાઉ એ
અભ્યાસ, વાંચન, વિચારણા કરેલ છે એથી એ અધરા વાંચનમાં
પણ રસ લઈ રહ્યાં છે. તમારું લખાણ હૃદયસ્પર્શી છે.
આધકના યોગમાર્ગની શરૂઆતના પ્રશ્નોત્તર ઠીક ચર્ચ્યા છે.

તમે મહાસાગરના રવરૂપને નમસ્કાર છો એથી નમસ્કાર કરવાનું
અરેલું પડે છે.

જ્ઞાનયોગ સમજવાની મહાજ્ઞાના જીવનના પરિવર્તનમાં
છે જ્યારે જ્ઞાનની શીટ ત્રામે છે ત્યારે અમાધારનું પટ્ટો
આપે છે. બધા વીથું સુખ અવસ્થામાંથી જાગૃત-ધ્યનનશન બને
છે. જેને એ માગેમાં રસ છે, તેને નિઃશ્વાસ તેના પશ્ચાત્તપ છે
એના જીવનનો પટ્ટો થતા વાર જાગૃતી નથી. એમાં સકલ
બળની તથા ઉપયોગની ખૂબ જરૂરિયાત હોય છે એ તો
તમે જાણો છો.

જીવન એ સંધાન છે. પ્રત્યેક ક્ષણે મુઠક એવી પરિસ્થિતિ
છે. જે જાગૃત છે તેમ જાગૃતું છે - જાગૃત થવા પડી એને
મુઠકમાં પિચાય જ છે. મૂરો એ છે કે તમારો મનસુક
બને જન્ય છે. જ્ઞાનની અભિવ્યક્તિ એ વિશ્વવ્યાપી ઉપદેશ
નિશાની છે. હંમેશા પ્રાચીના અભિપ્રાયના અનુભવથી રહેલો

૬ શિલ્પ

૨૦

૧૫ કલાક

(૧૫૩)

૨૫૬

૬ ૧૬-૧૨-૧૯૬૬

આત્માના પિકાણ બારે તન-મનનાં આતેભ જરૂરી
મુશ્કિલ પદ્ય પ્રકારની અવગતિ! આતેભ કે

તમારું ૧૫ જરૂર, જ્યાં જ્યાં અત્યંત એવું જાણે
અપણ અટકે ઉભવત કરાને કરીને તોફાની અપણ
વિગત ૧૫ જરૂર અત્યંત ઉપર ૧૫ રોકે એ અત્યંત ૨૫૬

સંતશિષ્ય પત્રનું પા

જુદન ગુનાઓ છે. તમે કરીને બગાડે તેમ વર્તવું અને પછી દવા લેવી પડે એ ગોચર ન ગણાય. 'શરીર માંડ માંડ કીક થયું હતું'. ત્યાં વગી પરીણ આપી પાસ થઈ વિદુષી બનવાના કોશમાં તમાર્યાં, એ મને બરાબર નથી લાગ્યું. આત્માના વિકાસમાં, સંયમના પંથમાં શરીર અને મનના આરોગ્યની પ્રથમ જરૂર હોય છે માટે આત્મક્રેય માટે શરીરની ખૂબ સંભાળ રાખશો.

પુસ્તકમાંથી જે જ્ઞાન મેળવાય છે તેથી અધિક, બહારથી-વિશ્વના પ્રસંગોમાંથી મેળવાય છે. આપણે બધા વિશ્વ વિદ્યાલયના વિદ્યાર્થીઓ છીએ. જેને સાચી દૃષ્ટિ છે તે બહારથી પણ ઘણું મેળવે છે. તમે સત્ય માર્ગે છે, સત્યાભિલાષી છે અને બધાં સુપાત્ર છે. મેળવ્યું છે તેથી અધિકાધિક પ્રાપ્ત કરી જીવનને વિકસિત બનાવી ઉન્નતગત્તે ! એ અમારા અંતઃકરણનાં આશીર્વાદ છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

સાયલા

(૧૯૪)

સાચો રહસ્યને સાપેક્ષ દૃષ્ટિથી જાણનાર બહુ થોડા છે

પ્રથમ પત્રમાં 'ધાર્યા પ્રમાણે સેવા થતી નથી એવું કારણ ભાવ-લક્ષિતની ખામી તથા નબળાઈ જણાવી', પણ સર્વાંશે એ સત્ય નથી. ગમે તેવી ઈચ્છા હોવા છતાં સંયોગો અટકાવી દે. તમોને પણ કેવાં અટકાવી આપ્યાં ? તમારી નિ, મારા પ્રત્યેની લક્ષિતને હું બરાબર સમજું છું પણ મન નિરુપાય હતાં માટે એ વિકલ્પ બરાબર નથી.

‘સુમમગ્ધાર’ માંથી આર ઠીક ખેંચે છે તમવચ્ચાર
જાણુય થોડા છે અને અધિકારીને અદરશ થોડા જાણુય, જન
જાણુય થોડામાં આપ્યા સહાયને આપેશ દુષ્ટિથી જાણુયતા પણ
થોડા અન્યાસના કામ પ્રનામે જાણુય છે. કેટલાક અધિકારી
કિયાકોયે તપસ્વિયા અને બદ્ધારની ધામધૂમના પડયા છે અને
કેટલાક નવા વિચારના, વિદ્યુત કેમવાળીથી હાસ્યેલા, ધર્મ
વિમુખ થઈને નાસ્તિક બનવા લાગે છે આ જન વિવેક વિકા
સમાં કમ છે. નવાઈ જેવું નથી.

પીતા પદમાં તમે જાતિબંધ બાટે ખેલ દર્શાવે છે. એ
વિચારના પણ બૂલ છે. તમારા આત્મવિશ્વાસ અથે જ તમને
માતાનું સ્થાન આપ્યું છે તમે એ પુરુષની બાતના હોત છે
તમે તમારા બાઈ બત્રોબની પેઠે જાણુ નેમવલ બાટે કલા
રખેલાં હોત! તરની જિજ્ઞાસ લાલેની જુદા, આત
વિચારખૂને અવધારા ન હોત!

તમે જાણુય સ્થાનના છે એટલે પુરુષની કેળવણી
લેખકાવન, નવું જાણુયની જિજ્ઞાસ, બહાવણ તર, કુદર
તની કસમત તરફ મીલ બાંધેલી, વિચારખૂની તપાસ છે
અમારથી વિદ્યુત નથી પણ એ પૂરક લેખ હોત છે
કુદર વિષય, પડત અને આત્મવચ્ચારખૂને અવધારા ન
માત નહિ. બાટે તમારા વિચારને દેશી જાહેરે પ્રાપ્ત
તપાસ ક્યાં હતી ?

પ્રાચીન જાતિબંધ પુરુષનાં કેળવણી, અવધારકાં,
નેમવલ તપાસ, એવા આત્મવચ્ચારખૂને અવધારા ન હોત.

સાંતવિનય પત્રમંડા

ખામીઓ દ્વિતી છે પણ એ ખામીઓ નીકળી જાય
વિદ્યનાં પૂજનિક બને. 'સાંતવિનય' આવતાં મને માતા
કહે છે. એટલે માતા છે કે 'સાંતવિનય' જગતની બની જાય
વસંતના સદુનાં દેડું ?

તમારા જેવાં લોકો હૃદયને ક્ષમાપનાનો અવકાશ ક્યો
તથાપિ પરસ્પરની ક્ષમાપના વ્યવહાર છે. તમે તમારી જ
પરતાંત્ર માનો છો. પણ તમારા પુત્રોથી તમે વધુ સ્વતાંત્ર
જીવને જણાવતી પરતાંત્રતા કરતાં અંદરની પરતાંત્રતા
મૂંઝવે છે એ ન બૂલવું. અંદરની પરતાંત્રતા કાઢવી. છ
હાથમાં છે.

પશું પણના દિવસો એટલે ક્ષમાપનાનું પત્ર એમ લ
લંગ રૂઢ થઈ થયેલ છે, એટલે એ અરસામાં જાણતાં
અજાણતાં, માણસનું મન જરા ફેરું બનેલું હોય છે. કે
વિરલ જ આત્મા એ તકનો લાલ લઈ અંતરને ઉઘાડી
બનાવે છે બાકી મોટે ભાગે તો એ બધી ક્રિયા રૂઢિ
બનાવટી ક્રિયા, કૃત્રિમ ક્રિયા જ બનેલી હોય છે. ક્ષમા કે
કોની આપે ? ક્ષમાપનાનું પણ શાસ્ત્ર છે. એ ચર્ચા તો વ
કોઈ એવો નિરાંતનો સમય હોય ત્યારે થઈ શકે તેમ છ
પણ સંસ્કારને વશ થઈને તમારી ક્ષમાપના સ્વીકારી છે તે
તમે પણ મારી ક્ષમાપના સ્વીકારશો.

ખમાવું છું ક્ષમા કરજો બધા ગુના પરસ્પરના,

મિલાવું છું હૃદયવીણા, સુરીલા તારે જીવનના

આમાં પણ ઉપરની અર્ધી કરી મુગેથી અમલ કરી
અમલ બાકીની અર્ધી કરીનાં અર્ધાં અર્ધાં અર્ધાં અર્ધાં અર્ધાં અર્ધાં
આવે ત્યારે જ મેળવી અમલ. બાકી નો બેલવા પુરુષ છે.
એ જ પ્રભુમંદર.

૯ બિંદુ

ઉપમંદર

એમ નિર્દેશ અને અવધારની પાતમાં સમગ્રતા
આવી, જુદાકમાં જુદા અર્ધા સાધવા સાધવાની દ્રષ્ટિ
આવી રીતી, તેમ ઉપાધાન નિમિત્તની જુદા અર્ધાની
સમગ્રતા અર્ધાવા, તે બારે દ્રષ્ટિ એ વિષયના અર્ધાવા
અર્ધા પ્રભુમંદર આપે છે.

(૧૭) નિમિત્ત અને ઉપાદાન

અનુષ્ટુપ

અનેક કારણો વિરૂદ્ધે, તે સ્વચ્છવનમાં તથા :

એમાંનાં મુખ્ય નિમિત્ત, તે ઉપાદાન એ ખરાં. (૧)

અધર્મી થાય છે અધર્મી, મહા નિમિત્તના થકી :

દાષો ન જોઈને તેથી, એવાયે સંત સૌ પ્રીત. (૨)

ઉપોદ્યાન

કેવલ દારણ પાતાના જ પ્રયત્ન ઉપર વધુ ને વધુ રક્ષન આપે છે, જ્યારે નિનિરા દારણો જાહેરના નયોગે અને પાતાનામાં આજ અયોગોત્તર જેવ્યાવ મહેલે કાય તેવી રક્ષિ રક્ષિ ઉપર આમ વજન આપે છે

પાતાના દોષો એક જદર કદી ગણાય કે અને જગતની અનિવાર્ય જદર છે, એટલું જ નહિ પાતીવાર ને મનને મદલના દારણ પરપરાણેષ દાય છે. "તેથી આપણું ના આપણું જ રીતે, ખીમની ત્રાસ લેવા કેવા મું છે? જગતના કે ન સારના ને રક્ષણનાં જ સનાં છે" આવી જ એકાગી આવના પાતી ને આપના પદમાં આપક થઈ પડે છે.

કેવલ પદો એમ એક બાજુ રક્ષણપાથ પર ને આપી પાતાનો માલ નું પાતાના પુનપાથ થઈ જ થઈ શકે નહિ ને પુક વીતરાન, સવંગ તીર્થેકર દેવનુ નગર નિનિરા મળે, ના થ રક્ષણપદી પડે નહિ, કેવલ આપણું કે ઉપકાર્ય આપી આપીને લગભલ્યું છે, તેમ ખીલુ બાજુ પાતાને પુરપાથ સર્વોત્તમ છે કે એકાગી છે? તે એવા બારે એકેસ કારનું તમા અજિતના કોઈ ઉપકાર્ય નામુદનેકે કેવલ નેક સવરપદે દારણને પાતુ અનત્કાર્ય આપી છે

કેટલીકવાર કેવલને લાગે અને આકલ અનત્કાર્ય રમું રમું મનસ નિનિરાગી કારે પડે કે એવું રક્ષણપદ પદ કલિલના મલકા આર્થકારી કેવલ આપણું આપણું રક્ષણ આપણું છે, એટલું જ નહિ પણ કેવલ રક્ષણપદ કેવલ એક જ (ક-ક) નિર્ણય આપે કે અનત્કાર્ય

મંત્રિશાળા પત્રચુંકા

ગુણ્યની નિશાની છે. પરમાત્માની વિશ્વ શક્તિઓ તમારું
જેવા બહુ અને શક્તાત્મ આત્માને જ નિમિત્ત બનાવી પાતાવું
કાય કંઈ એમાં કોઈ નષ્ટ નથી વાંચન, ચિંતન-મદત
કરતાં રહેશે. એવ.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૧૯૯)

સાયણ

તા. ૨-૭-૧૯૧૩

ભૂતને કુપાવનાર કે જેના દિલમાં ભૂતનો ડંખ નથી
તેની શુદ્ધિ થવી હુલ્લ છે

સેવાપ્રિય આર્યાજી !

વિનય, વિવેક, નમ્રતા, ભક્તિ સાથે હૃદયને ખુલ્લો
કરતો તમારો પત્ર મળ્યો. વાંચીને મને પરમ સંતોષ સાથે
ખેદ પણ થયો, સંતોષ એટલા માટે કે તારી નિખાલસતા,
ભૂતનો પશ્ચાતાપ અને શુદ્ધિ માટેની જાગૃતિ છે, ખેદ એટલા
માટે કે મારામાં જે વસ્તુ નથી તેવાં વિશેષણો વાંચવાથી
થયો.

હું તો માત્ર નિમિત્ત છું. તમે જે સાંભળ્યો એવો
બોધ તો ઘણાંએ સાંભળ્યો છે, અને સત્સંગ પણ ઘણાંએ કર્યો
છે. પણ તમારું ઉપાદાન તૈયાર છે, પ્રબળ અને પવિત્ર છે.
એટલે તમને અસર થાય છે. માનસિક ભૂલ, માનસિક પ્રશ્ન-
પ્રતી ટળી જાય છે. હૃદય ખોલવું એ શુદ્ધિનો પ્રયોગ છે.
પ્રત્યેક લોકી છે એકંદાણાનો પ્રયોગ અધિક શુદ્ધિકર છે.

ઉપકારનાં વાક્યો મને જરૂર પડનાં નથી માટે મહેરબાની કરીને એવું કંઈ લખશો નહિ.

નિમિત્ત, તે તો નિમિત્ત જ છે. ઉપાદાન વિના નિમિત્ત કંઈ કરી શકતું નથી. મારો ઉપદેશ તો ગીત્ર થયું ચાલ્યું છે પણ જેનું ઉપાદાન મેં આપ્યું છે, એ જ જીવનમાં ઉતારી શકે છે, માટે એમાં ખરી મહત્તા તમારી છે, અને તેથી મને સંતોષ છે કે, તમે મારી ભાવના પચાવી છે; અને તેથી જ ધારવા પ્રમાણે સાધના નહિ કરી શકવાનો અકસોપ થાય છે. જુનાગઢથી મારા પત્રનો જવાબ એવા જ મારા શબ્દોમાં હું તો પણ હવેથી ઉપકાર વિષે કે મારી પ્રશંસા સંબંધી જરા પણ ન લખશો.

પ્રારબ્ધ અનુસાર પરસ્પરનો યોગ થાય છે, એટલાં તમે ભાગ્યવાન છો. તળિયતના કારણો ઉદ્ભવે છે એ પણ ભાગ્યમાં એટલી તટી હશે તે વેદી લેવી. જીવનનું મુખ્ય કાર્ય તમે સમજ્યા છો જીવ મુખ્ય કાર્યને ગૌણ માનીને રખડ્યો. જે બહારનો વ્યવહાર ગૌણ છે તેને મુખ્ય માનીને સમય શક્તિનો વ્યય ગૌણમાં કર્યો અને મુખ્ય-જેના માટે અમૂલ્ય સાધનો, અમૂલ્ય સમય મળ્યો છે એવું આત્મ શુદ્ધિનું કાર્ય-અજ્ઞાનવશ ગૌણમાં ગણી જીવન વિતાવ્યું છે.

હવે તમે સમજ્યા છો કે જીવનમાં આ મુખ્ય કાર્ય છે. એમાં પ્રમાદ, ગફલત કે ગૌણનાં ખેંચાણથી તમને અકસોપ પણ થાય છે, તે થવા ચોક્કસ છે. એ જાગૃતિની નિશાની છે. પોતાનાં દોષો, ભૂલો દેખાય છે, તે જ ખરા હૃદયથી ખરું કરે છે અને કરી ભૂલ ન કરવા માટે જાગૃત હોય છે.

આત્મશુદ્ધિની ચાવી એ છે કે નવા કંઈ આશયના દારૂથી ન આવે તેની સ્વીકૃતિ, કાગળ ઉપરથી સખેલા અને "નિશ્ચિત કૃતિઓ ઉદયનાં આવના પહેલા પ્રાર્થના, કમન્ડુ પદ્માનુષ, સુમન્યૂવાંકની નપથેયાં, અનુષ્ટુપ, અભિન્યા, નિરીક્ષણ દ્વારા નામ કરવો અને ઉદયના આવેલા મુજકર્મોના નિર્મિતમાનપણે આત્મ વિશ્વનમા ઉપરથી કરવા અમુકપદ્ય વખતે સમન્વયે શાંતિથી નવા કંઈ ન ગાંધાય એટલી નાવન્યનીથી એમની લેવા." આટલી સુમન્યુ ઉદયના અવસ્થા નિર્ધાર કરી લેવી.

"જયં મરે, જયં ચિદ્"નો પદ કંઈકા સમના સખેલા. "અપ્રમા મય જુગમ્" આ પદ્ય રાદા સમન્વય સખેલા. નિર્મિતના એ અમાય સધિવાર છે અમાંકરિ પેટુ પીળું મહાન અંધન નથી એ અમામરથી પુન કંઈકા નાવની, મુજ એનીને આલુનું આ અપું નપું નથી તે તેને અમાંક છે. અમાંકવાર કંઈકાઈ નપું છે તથાપિ આ અમાંક પદી અપું મું. નમારી અપા કાળાંની સમાન્ય રવીકારી છે એ ન મમાંક અમાંક સમાન્ય રવીકારથી અમાંક અમાંક મુત્તો પદ છે અને સમાન્ય પદ છે.

૬. અમાંક

કિંમત્સંધાર

આમ વિવિધ ચર્ચા, યુવન અને જગતની ક્ષતિ
કર્તા આ પદ્મ આજના જગતમાં ધન ક્રમવાતો જે
મહારાજ સાચુ પડ્યો છે અને તેને સીધું કેટલીકવાર તે
માનવજન્મ અને ધર્મપ્રધાન ભારતમાં કપી મુનિઆણ
વાતાવરણ પામીને પણ ધન પ્રાપ્તિમાં મશગુલ થઈ
જવાય છે — તે તરફ ધ્યાન દોરે છે.

સદ્ભાગ્યે આ ધર્મપ્રધાન દેશની પ્રજા પર સંતોનો
અને પ્રભુનો આશીર્વાદ ઊતરવાને કારણે ખરે યાણે ભારત
ત્રીય પ્રજા જતી જતી જણાય છે, પણ ધર્મગુરુઓની
અહીં અપરંપાર જવાબદારી હાલી થાય છે. ગુરુદેવ તે
સ્થળે જૈન આવકોના દ્રુસ્ટીપણા તરફ જેમ એક બાજુ
ખેંચે છે, તેમ બીજી બાજુ પુણ્યા આવકની શ્રમભરી
સાદાર્થ તરફ પણ ખેંચે છે અને છતાંય ધન વધી જાય
તો દાનની સાચી દિશા પણ ચીંધે છે. સાદા માનવી
ગરીબીમાં અમીરાત માણે છે અને જે શિક્ષાદાન અને
ધર્મદીક્ષા પ્રદાન કરે છે તે કાર્ય કેટલું મહત્ત્વનું હોય છે
તે પણ અઢારમા પ્રકરણમાં હળવેકથી બતાવી દે છે.

(૧૮) ધનની મર્યાદા અને દાનની દિશા

સવૈયા એકત્રીસા

ધન નથી પુણ્યનકરું દુઃખ કેવળા, એમ ચીંધી પેલાં બન્યા.
 નીતિ ન્યાયને પ્રમાણિકતા, મર્મપૂર્વક એમ મન બન્યા.
 મરણી માંડી જમાન ભરી કર્મ, બહુન બધામન રહ્ય રહે,
 પ્રભુનિકટ એમ તેને પાળી, ધનના પદ્ધિપાદાર બને ૧

‘ધનુ’ પશિ’-મન પરે લાગુ મં, પડી તન ને લાગવ બાધ,
 આશિંક ન.માર્ગક નંદિત પાળી, રા.પૂરક સરક ચીંકે.
 મુદ સ્પાષની પાંખેક ઉડી, અ.પા.કે કેમે લાગે,
 મર પૂરક સંસ્કૃતિમય પાળી, વિદ્યાર્થકે અ.પા.પે. ૨

ઉપાદેશ

“ પહેલું મુખ તે ગતે ન્યા” એ માત્રી ધરમ્યુ
કેવલ અનુસાર જોનામને સૌથી પહેલાં હૃદયનું મુપરિણામ
‘ તંદુરસ્ત માનવકાયા ’ બતાવે છે. પછી બીજાં સાધનોની
બાબતમાં ‘ મિત્તવં નામવં હૃદયં ’ એમ કહી નિત્ર, સ્મૃતિ
વગેરે સંજ્ઞાધરૂપ સાધનો દર્શાવે છે. ત્યારબાદ બીજાં
પોતાને માટેનાં આજીવિકાનાં સાધનો અને છેવટે સોબ
આંદો વગેરે આભૂષણો અને પશુસંપત્તિ તથા માનવસાથીઓ
વગેરે દર્શાવે છે.

આજના યુગમાં ઘરથી માંડીને જગત લગી જે શ
નાણાનું મહત્ત્વ વધ્યું છે, તેટલું ભૂતકાળમાં ક્યારેય નહોતું
એટલું જ નહિ, વ્યક્તિગત માલિકી હકની પૂરેપૂરી છુટકો
છતાં, તેઓ પોતાની સંપત્તિ, ન્યાયસંપન્ન આજીવિકા
જ મેળવતા. એટલું જ નહિ, બલકે ન્યાયસંપન્નપણે
વેલી સંપત્તિના પણ પોતે માલિક નહિ, પણ દ્રુષ્ટી હોય
રીતે જ વર્તતા.

ગાંધીજીએ જ્યારે અહિંસક (અથવા ધર્મમય) સ
ચનાની વાત લીધી, તેમાં એમણે શરૂઆતથી જ ગૃહ
આમોના ઉદ્યોગોને પ્રથમ સ્થાન આપ્યું. એની પાછળ અ
હુનિયાની વિશાળ દૃષ્ટિ હતી. વિશ્વસંત ગુરુદેવ આર્થ
ધર્મદૃષ્ટિએ પણ એ અદ્વારંભી બાબત ઉપર ધ્યાન
અને પોતાની અસરવાળાં સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રી
પ્રાસે અપાવ્યું.

સંતાપિત પાનનાં

પણ પુરેપુરું નિર્ભયતા સાથે ગળવાનું અને પ્રાણીમાયની વિશ્વભાવનાને પણ પ્રભુને પદમે રાખી રહેવામાં લેવી.

આ બધું તેઓ એકી સાથે કમેકમે સૂચવતા રહી. ધીરેધીરે શ્રદ્ધાથી જનોનું પડગર કરતા રહે છે. તેઓશ્રી વારં-વાર એ યાદી આપે છે કે,.... વિદ્યાર્થીઓને વિદ્યા પ્રાપ્ત કરાવવામાં તમે સારી મદદ કરો છો, તે હિતમ છે....આપણું કશું નથી. બધું લગવાનું છે. આપણે તો માત્ર વહીવટકાર છીએ ” અજ્ઞાનજન્ય જન્મજાળ અને ધમપછાડ છેરાવી આત્મ-તત્ત્વને કેન્દ્રમાં રાખવાનું જ સૂચવે છે.

ધનધાળનાના મહારાગથી વ્યક્તિને અને મંસ્થાઓ-જૈનસંઘો દ્વારા પ્રયત્ન કરીને સદ્ધર્મની વ્યાખ્યા રજુ કરી, તેઓ રાષ્ટ્રસંગઠ રાખી, કમશઃ સદ્ધર્મનો સ્પર્શ માનવજાતને લગાડે છે. અને ધર્મને સક્રિય રીતે રૂઢવલણો અને રૂઢપ્રક્રિયા નાં ચોકઠામાંથી મુક્ત કરે છે.

પોતાના આંખે પોતા કાનની પરખ કરી નરક હોય છે. દેશમાં અશાન્તિ છે, ભયંકર મોંઘાપડી છે. જ્યાં જ્યાં સુધી, લગ્નઓ, અયગમણ, મુરકેલીના બૂમો સંભળાય છે છતાં નાણાંસાંને ખરે જાણ કે કેવેન થઈ નથી. ઘેરાવના અસંખ્ય કારણ દૃષ્ટિપથમાં છે છતાં જન ઘેરાવ નથી જાગતા. હર હંમેશ અનેક બીમારીમાં, બળમરમાં, ખૂના મરડીમાં, રોગના ભોગે મૃત્યુ પામવા લેવાય છે, તે સમાચાર સાધનો દ્વારા સંભળાય છે, છતાં કોઈને મૃત્યુનો ભય નથી જાગતા.

નાણાં મેળવવાના અનેક કપટ, માન અપમાન, માનસિક-શારીરિક મૂંઝવણ પીડી રહી છે છતાં પાછી પાતી કરવાનો કોઈને મોળ નથી. હિસાબ માત્ર નાણાંનો. જ રાખે છે. નાણાં સાથે બંધાતાં પાપો-અધર્મોના હિસાબ કોઈ નથી રાખતું. આ બધી મોહનીય કર્મની કરામત છે. ગ્રહા ગાણતા અસંખ્ય મનુષ્યો આંગે પાટા બાંધ્યા હોય તેમ જીવન ગાળી રહ્યા છે, એ જોઈ જ્ઞાનીને કરુણા આવે છે. તે પુરુષ લાગ્યવાન છે, જે મોહનિદ્રાથી જાગેલ છે અને પ્રલોભનોનો સામનો કરી શકે છે. એ જાળથી છૂટવા પોતાના બળ-વીર્યનો ઉપયોગ કરે છે અને લૂંટાર્થ ન જવા અહોનિશ જાગ્રત રહે છે. પ્રભુના સન્મુખ થવા પ્રયત્ન સેવે છે, તે ધન્ય છે.

જીવને ચીનગારી લાગ્યા પછી વિશેષ બોધની જરૂર નથી રહેતી. સમજાયું હોય તેટલું તો કયે જ રાખે છે. પાપ પૂણ્યના ઉદય-ભવે પોતાનું કામ કરે પણ એ ઉદય-સમયે પોતાને કેમ વર્તવું અને કેટલા અંશે સ્વીકારવા અને કેટલા તજવા એ મુમુક્ષુના હોથની વાત છે. ત્યાં માત્ર સાચી સમજની ની. જેટલી સ્વતંત્રતા, જેટલી અનુકૂળતા, જેટલી પ્રકિત, તેના પ્રમાણમાં તો કરતાં કોણ રોકે છે?

મુમુક્ષુ કાયર થઈ નથી, નિરાશ થઈ નથી, ક્રોધ
બુનાવતો નથી, ધીરજ છાડતો નથી જેટલું ને વ્યથાદે વં
ધાય તેટલું ને વ્યથાદે કહે' વાય છે 'શિશુમળી શદ્ધ ભંજન નથી'
સાથનું પરિજ્ઞાન ત્યાં હોય તેની તેને ખાતરી હોય છે તેને
નિર્વંશના પાત્રનું લાગે. "નમ્ર ભૂમિ ગ્રાફતરી" જગત્તે
કાળી દણિ, જિંદગી અમન, જિંદગી આચળાન અને કાળ વિચળાન
જ શુભલ વિચળાન છે. સમજાનું હોય તેટલાં તે અમલ કો
છે, એ મુમુક્ષુનું લક્ષ મુકત થવા ગરજ જ હોય વ્યથાનની
પાકમાં, સ્નેહીઓના સમૃદ્ધતા, કાચપંથના પગ એ મુકત જ
રોય, એને કોઈ ઉપાધિ સ્વપ્ન નથી કરતી એ જ વાત
એને અવગુનું કાળ છે. એ જ કિયાનું કાળ છે.

તમે મુમુક્ષુની ભૂમિને કાળાથી રક્ત છે. ૫.૧૫.૧૦
 ૧૪.૧૫.૧૦ જાણે પામ્યા નથી પણ વીરની ભૂમિને ૩.૫૫.૧૦
 છે. બંધનને તોડી શાગિ કે સન્માધિ ન રાખે તોથી ૬. ૧૫. ૧૦
 જાણે તો જાણુકે જાણત મુખી રાખે ૬. ૧૫. ૧૦
 નિરાશ થવનું કારણ નથી

444

48 2415
(205)

www.ijerph.com

12-5-91

[illegible][illegible]

સંતશિષ્ય પૂછ્યું

આરા બંધુ!

માણસના જીવન માટે પૈસા છે. પૈસા માટે માણસનું જીવન નથી. દેખાતું બધું સૌંદર્ય આત્માને કીધું છે. શરીર અને આબૂરણ આત્માને કીધું કિંતલી છે. આત્માનું અનિક કરી જઈ સકળી પાછળ દોડતાર પાગલ છે, મૂખ છે.

જેના હૃદયમાં પરમાત્મસ્મરણ રૂપ દીપક નથી તેના જીવનઅંધકારમાં પાશવી વાસના રૂપ ધુવડ અને કાનકડીયા વસે છે. તેનું જીવન સ્મરણનું જેવું બિડામાનું છે.

આરા બંધુઓ!

હૃદયમાં માણસાઈના દીવા પ્રગટાવજો અને પરમાત્માના સ્મરણથી તે પવિત્ર સ્થળે થોડીવાર વિરામ લેતાં શીખજો. પ્રવૃત્તિનું ચક્કર તો હંમેશા ચાલુ જ રહેવાનું. ત્યાં વ્યાપારની પ્રવૃત્તિ અને દેશમાં આવો ત્યારે નકામા વ્યવહારોની પ્રવૃત્તિ એમાં ક્યાંય નિવૃત્તિને અવકાશ જ નથી મળતો.

શું આમ જ જીવન વિતાવવું છે? સાચો વિરામનો લહાવો-એની મોજ શું માણવાની નથી જ? વારુ, તમે ચાલ્યા જાઓ છો તેનો છેડો છે? વિરામનો, શાંતિનો, આત્મનિરીક્ષણ માટે કોઈ વખત નકકી કરેલ છે? તેવું લક્ષ છે? કે ફક્ત પેટ ભરવા માટે રાત-દિવસ વ્યવસાયમાં, ઘાણીના બેલની પેઠે બેડાવું અને પ્રબલ વધારવી; તેના માટે ચિંતાઓ સેવવી, તેના અર્થ અનેક વિટંબણાઓ વેદવી અને છેવટે કંથુ આમેયનું મેળવ્યા વિના, બધું છોડીને ચાલ્યા જવું પડે તે ખરાબર છે?

જીવન શા માટે? આવ્યા શા માટે? ક્યાંથી પાછા જવાનું? સાથે શું શું આવવાનું? આપણે

કોણ? મું અપ્યાદે કરી રહ્યા છીએ? આ સંબંધી વિચારે
નવરાત્ર મળ્યે કરના રહેશે. બહિસા! નમ્રદું કેવ નેના છે
આથી ને આ બધાં દુર્યો એક વખત નકાના થવાના કે
નમ્રદ્યા?

કેમશા સત્તાંગ મહાવાચન કરના રહેવું નવરાત્ર મળે
ને થાડી વખત પીતસમવાળી, સત્તાંગ ફાપી નામંદર થયા.
વિરામ સેવા, શાંતિ અર્થે આપી વધુ અર્થે આપી વાનુદાસ
છે..... બાપુએ તમારા માટે યથાશક્તિ તમારી સ્વાસ્થ્ય દરજ
બતાવી છે એની ચતુરિચિત્ર બદલાઈ પ સેવા કરશે એ વાનુદસ,
અમલન અને ધર્મ પ્રિય છે, વળી નમ્રદ્યાર છે જુદાંજુદાં રો
માનવ માત્રનાં હોય 'સજુ કેવાળી'એ ગુણ બહો વધુ તમાર
પરનાં નીને પ્રભુ સમરણ કરશે.

૬ ઈશ્વર

ૐ

૫૪ કમાઠ

૧૯૦૮

(૧૯૦૪)

૧૯૦૪ ૧૯૦૪

વિદ્યાવાન એ પુણ્ય ઉત્તમવાન ૭

તમારો ૫૪ મળ્યો. તમારી અગ્નિ, તમારો નામંદર
વિશેષ ગુણો તમારા પદમાં એક રહેશે એક

એકે એક અવધાનથી અવધાન રહે એકે એક એક
પાંડુ સુદામી રેવ એકે એકે છે એકે એકે એકે એકે
એ. એકે એકે એકે એકે એકે એકે એકે એકે એકે

સંવશિષ્ય પત્રસુત્ર

માણસ બેઠકકાર રહે છે. તમે બેઠકા બાબવાન છે કે
પાલો તમને કહે છે. અને તેથી જ આટલું કષ્ટ મું.

અતઃ રાખવી કે તમારા ગમે તેટલા પ્રયત્નથી
લાભથી વધુ કે ઓછું મળવાનું નથી. અનુષ્ઠાન, સ્મ
પ્રાર્થના, આત્મચિંતનમાં પ્રભાદ ન કરવો. માણસાઈને
જલતો રાખવો. ઝાંખો ન પડવા દેવો. ઘરમાં પ્રેમ,
કેંકય, મોટું દિલ અને પ્રસન્નતા જાળવી રાખવી. બાળ
મારા સંસ્કાર રેડવા.

દઃ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૨૦૭)

સા

તા. ૬-૭-૧૦

તમારા હસ્તક મારા માર્ગે વપરાય તેટલું જ તમારું

તમારો પત્ર તા. ૬ નો મળ્યો. વાંચી તમારી ઉ
લાવના. વાંચન, સત્સંગની ક્ષુધા જોઈ હું બહુ ખુશી થયો.

વિદ્યાર્થીઓને વિદ્યા પ્રાપ્ત કરવામાં તમે સારી
કરો છો તે ઉત્તમ છે. તમારા હસ્તક મારા માર્ગે વપ
તેટલું જ તમારું છે. બાકી તો બંધા રાખ-રાખા, શ્રીમ
સર્વસ્વ છોડીને ગયા તેમ આપણે પણ એક દિન જવ
આપણે મુસાફર છીએ. આપણું કશું નથી. બધું જ લગવા
પણે વહીવટદાર છીએ. એ વાત હંમેશા સ્મરણ

તમે ક્રેયના અભિક્ષાપી, ધર્મગ્રેમી છો, એટલે આટલું
ઉપવાને પ્રેર્યો છું. તમો ધણાં ઉત્ત વિહારી છો. તમારો
મંદિર તમને સ્થિર થવા દેવા નથી. પણ વિરામ લેવાનું કે તમ
તમને અને અન્યારે બધી આનુકૂળતા છે. મન વળે ને તમે ૧/૦૨
પંથ કાપી શકો છો. વિગ્રેવ રૂબરૂ તમે આવશો. ત્યારે કહીશ

|| બિંદુ ||

ૐ

૫૪ ક્રમાંક
(૧૦૮)

આવક
તા ૦૬-૭ ૧૯૧૩

છવન છવનાની કાગળમાં સૌના અપારંખ્ય અકલમજવન
કેન્દ્રમાં વાંચ્યું

તમારા બધા પંથો વાંચ્યા છે. કાગળમાં લખેલું કે
અને ભક્તિભાવ એક પૂજા કરેલું પણ છે. બધું લખેલું
કહે છે. તમારો ઠોર મુકે છે તેમ તમે પણ કારી કે. તમારો
છે. છવન નિર્વાહ માટે પુરુષો કરેલું એકેએક તે પણ
બધાનું છે. માત્ર છવન છવનાની કાગળમાં લોક જાણના
કે આમ તરફ છે, તેને કેન્દ્રમાં લખા. કલ કલ છે. બધું
લેખે છે. અનુભવી પુરુષોને એટલું માટે જ કહ્યું છે કે--

તોર ક. જ. પં. દિ. ધન. તરફ. તજતરફે. કલ. જ. રી. રૂ.
સ્વાસ્થ્યે. કલેન્દ્રી. તજતરફે. કલ. જ. રી. રૂ. કલ. જ. રી. રૂ.

આ કેન્દ્રમાં કલ. જ. રી. રૂ. કલ. જ. રી. રૂ. કલ. જ. રી. રૂ.
પણ પુરુષો. કલ. જ. રી. રૂ. કલ. જ. રી. રૂ. કલ. જ. રી. રૂ.

પછી એ લગ્ન હવે ક્યારે જમાવશે ? તમને કેવો સુંદર સમય મળ્યો છે ? કેવી મનતની અનુકૂળ સામગ્રી મળી છે ? તો હવે આ બધું સાચું કરવાની તક જાડી લેવી થાય.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

સાયલા

(૨૦૯)

તા. ૧૧-૯-૧૯૫૬

માણસ અજ્ઞાનને લીધે ખાલી ધમપછાડ કરે છે.

મારી પાસે ગૈરજ્યની વાતો કરતા હતા. જાણે બધું છોડી દઈ મુક્ત થવાની ભાવના સેવતા હતા પણ એ ભાવનાની યોગ્યતા નથી એની સાબિતી એ છે કે વર્તમાનમાં નાણાં મેળવવાની, વ્યવસાય વધારવાની તાલાવેલી કેટલી છે ! તે જરા નિરાંતે વિચારશો. ભાગ્ય પ્રમાણે જ માણસ લક્ષ્મીને મેળવી શકે છે. છતાં અજ્ઞાનને લીધે ખાલી ધમપછાડ !! રાતદિન એની પાછળ માણસ દોડાદોડ કરે છે !!!

તમારા જેવા સમાજદાર, સંસ્કારીને પણ શાંતિ-સમાધિ જણાતી નથી એ ભારે દુઃખની વાત છે. પ્રભુ સ્મરણ કરતા હશે. પણ ચિંતાની સ્થિરતા વિના, અને મનની એકાગ્રતા વિના, એ અર્થ વિનાનું સમજવું, તમોને શું લાભવું ? આવો ત્યારે પણ નિરાંત નહિ અને ત્યાં પણ નિરાંત નહિ. ખરું ? પણ એ ખરાબર નથી. કામ વખતે કામ, કામ મૂક્યા પછી વિહવળ ન થતાં શાંતિ લેવી. જોજો ઘટાડયે ઘટશે. જોજો રહિત નિરાકુળ થશો. પરમાત્માની તમારા પર કૃપા છે તે ન ભૂલશો. તમારે પરમાત્માને વિસરવા નહિ.

દઃ ભિક્ષુ

૩૬

૫૨ કમાઈ
(૨૧૦)

૧૮૫૩

૧૮ ૨૦ ૫ ૧૬૬૮

જાંસગંધા. છંદગી મુઠી હરે. આંધે નેમ નથી.

હવે નવી ઉપાધિ ન કરશે. જેમ બને તેમ વડુ માનિ
લેવાય અને પ્રજા સમરણ થાય તેમ કરશે. જાંસગંધા વિદ્યાર્થી
આખીની છે. એનાં ઉંડાં આંધે તેમ નથી. અત્યંત આંધેની
જરૂર ખરી પણ જરૂર કરતાં અધિક મિત્રવચાની કામકા
માનુસને તૃપ્તિના મદાસાનરમા થયેલી બધાં છે. "અત્યંત
નિષ્ણાં અને વિદ્યાનું આંધે" લક્ષી છે, પણ કદની આંધે અત્યંત
નથી" આ પાત્ર માખુંગાં બુઠી નયાં છે પણ તેમ ન બુઠી
પાત્ર, મનન, ચિંતન કરતાં હશે. આ.મરુકિ માં મનન
ન કરશે.

૬ ૧૮૬૩

ઉપસંહાર

૧૮૫૩ ૧૪ મે ૧૮૫૩ માર્ચના બંધે ૨૩ મે
મરુક (૧૮૫૩) આજના બુઠીકાંઈ ૫૨૩ આંધે
હાંસગંધા આંધેની આંધે ૫૩ કારી ૨૦૩ આંધે
આંધે "અત્યંત" ૫૩ આંધેની આંધે ૫૩ આંધે
૫૩ આંધે આંધે આંધે આંધે આંધે આંધે આંધે

(૧૯) ભવિતવ્યતા

સર્વોચ્ચ એકત્રીસા

લડાઈ નાની કે મોટી આ દુકાળ મહામારી આદિ,
વ્યભિ-સમષ્ટિ કર્મોથી ને મત્ય જગતની ગલતીથી;
આમ વ્યકિતથી માંડી દેશોદેશે માનવ સમાજનાં,
દુઃખ દ્વંદ્વોનાં કારણ પડશે મૌલિક રીતે તપાસવાં. (૧)

શિખરિણી

પ્રભુ શ્રદ્ધા રાખી, શુચિ મન કરી, આત્મ-પરખી,

વિવેકે ઝીલી ત્યાં, ગહન ક્યુનિ તે જાગૃત રહી;

સૌનાં શ્રેયે, કુદરત છતાં, અન્ય કરશે,

ત્યાં તે, જરૂર ભવિતવ્યતા જ હશે. (૨)

કિયોદયાન

"યવાનું એક જ શાય છે, ન યવાનું એક મન નથી.
અનયાનું એક જ બની રહે, બીજું કશું અનન્ય નથી "

કવિયય' નાનથંદ્રજી મદ્દાસજન આ કાવ્ય 'અવિનય' ના
નેા દીક ખ્યાલ આપી છે છે એક અર્થના આ નિયમિત.
અવનમાં અને જગતના જે મદાનિયમ અવિનયપન અર્થ.
કાય' કરી રહ્યો છે, તેનાં કરતા 'નિયમિ' જરા વૃદ્ધિ પડે છે
અવનથીનુત્રમાં પણ 'વર્તમાને કરાનું ને કયું' અને વર્તમાને
કાનું મનું ને મનું' એવી ભૂત્રાત્મક થાપી પણ અર્થ છે

આ અધ્યમે નમન અર્થે નેા એ કુલ છે, "કેવલ
કેવો નિકાશિત અને જગતના કેવલો નિયમ કરેલા કુલ
અર્થ છે કે જે અવનપણા જ પડે ફેરવી ન રહે. " અર્થ
અર્થે 'નિયમિ' શબ્દ વર્તમાન ને અર્થમાં 'અવન' શબ્દ
શબ્દ વર્તમાન ને અર્થે જગતી શાય જાત્રુ થાપીને નિયમ
અને અવિનયપણા કિયોદયાન અર્થ ને આ અર્થે કેવલ ને
નેા એક કાં તે વાત્રુપણામાં શાય પડેલાં છે અને ક. કે
અવન નામ અવનપણા અર્થ, એકું ને, અવન ના
અર્થ છે.

અહીં કવિયય' મદ્દાસજી મદ્દાસજી આપણને રા.
ક-અવનપણા અર્થે અવનપણા અર્થે અવનપણા અર્થે
કેવલ, અર્થ ને અર્થ કા ને
અવનપણા અર્થે અર્થે
અવનપણા અર્થે અર્થે

મેળવાય છે. વનનમાં ઉપયોગ રાખો. કાયાદિની ખૂબ સંભાળ રાખો !!

કહો છે કે—‘એક સરખા દિવસ મુખના કોઈના જતા નથી, જાવિ તણા ભાવો કદી નિષ્ક્રમ ગની જતા નથી.’.... આવવાની પ્રણા ભાવના છતાં પણ કારણવશાત્ ન આવી શકયા, એમાં પણ કુદરતનો કોઈ પણ હેતુ હશે !

આપત્તિઓમાં પણ સંગતિ મેળવવાનો યોગ હોય છે.. કુદરતનો ન્યાય અદ્દર અને ચોક્કસાઇવાળો હોય છે...વિશ્વમાં મનુષ્યમાત્રને અનેક પ્રકારનાં ઋણ હોય છે અને તે ચૂકવવા પડે છે. માણસના અભિમાન, માન્યતા, તરંગો બધાં નામમાં છે....ભાવિભાવ નિષ્ક્રમ જતા નથી, માટે કંઈપાંત ન કરશો.... આનંદવૃદ્ધિ, અનુભવવૃદ્ધિ કરતાં રહેશો. પ્રભુ રાખે તેમ રહેવું.....”

આ આળાયે પ્રકરણનો સાર જોતાં “ પ્રભુશ્રદ્ધા, ચિત્ત-વિશુદ્ધિ, વિવેકમય આત્મનિરિક્ષણ, દયાભાવ, ઉપયોગમયતા, જાગૃતિ, અપ્રમત્તતા, આત્મનાદ ગ્રીહી સ્વપરશ્રેયાથે’ પ્રયત્નો કરવા છતાં અને બરાબર ધારવા છતાં કાંઈક કુદરતી રીતે જુદું અને ત્યાં ભવિતવ્યતા હોવી જોઈએ, એમ જરૂર કહી શકાશે.”

હર કરવાને, બધું ભગવાનને ચરણે સમર્પી દેતાં શીખો. તમારાથી ઉતરતી દયા તરફ નજર કરો તો તમે ઘણાં સુખી અને સ્વતાંત્ર, બધી સાધન-સામગ્રી યુક્ત, પરમાત્માની કૃપા-દૃષ્ટિવાળા દેખાશો.

અપૂર્ણતા આપણી પોતાની છે. તે ટાળવા સમગ્રપૂર્વક પ્રાર્થના કરો. શ્રદ્ધાને કેળવો. થાય તે થવા દો. તમારી ભર્યાદા, શક્તિ, સમય, સંયોગ તમામ્ની કાર્ય કરો. અંજલ હશે તો સહજ યોગ થશે. અંતરાત્માને જાગૃત કરવા એકાન્ત-એકાગ્રતા-એકલક્ષતા રાખો. તાપ નીચેના પ્રદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે. એ પ્રદેશ ઉપર દિવ્યમનનો કાળુ નથી. શ્રેય-પંથ-આત્મકલ્યાણ સિવાયની ઝંખના, એ મિથ્યાત્વના તિમિર પ્રદેશમાંથી પ્રગટે છે. એ આર્તધ્યાન છે. એ ત્યાજ્ય છે. દિવ્યમનથી વાસનાયુક્ત મન ઉપર કાળુ રાખી શકાય છે. દૈવીમનથી આસુરી મન પર વિજય મેળવાય છે. નિઃશંસય થવા માટે વધુ તર્ક-વિતર્ક નહિ કરતાં વાંચન-મનન-ચિંતન-પ્રાર્થના દ્વારા શુદ્ધિ કરો. વર્તનમાં ઉપયોગ રાખો. કપાયાદિની ખૂબ સંભાળ રાખો. ખેદ, અશ્રદ્ધાને ટકવા ન દો તો શાંતિ-સ્થિરતા અનુભવાશે. નિશ્ચિંત રહો તો બધું સારું થશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૧૨)

સાચલા

૧૭-૧-૧૯૪૮

ભાવીના શુપ્તભાવો જ્ઞાની વિના કોણ જાણે ?

મનુષ્ય ધારે એવા સંયોગો હંમેશા કુદરત નથી આપતી ને તેમાં પણ કમરણ હોય છે. માણસે કુદરતને અનુકૂળ રહેવું

એ.ઈ.એ. ગ્રામ્ય પ્રમાણે નિજાની ક્ષેત્ર નિવાસ ગ્રામીણ મંદિર કંપ ?
 ઘાટે ધણે અંશે પાણી ગમજ પડી છે. પ્રભુને માનવ પદ
 બદલાવી, એ કદાચ કદાચ કહે છે, અત્યંત એ સિદ્ધિ. મન
 છે એ હિંદુને પડે જ છે

પણ મહાશયવાની કુધા એન પડવા કેની નહીં આ નહીં
 બાળાની એ જ દાસન હોય કે નિવાસ ન સરતા નીમ નહીં
 નમશે એટલે એશ્વરના પ્રમાણના પ્રભુ અનુકૂળતા કરી આ પો
 માનુષ સ્વાયંભૂતી આપ ત્યારે જ નિવાસ થઈ નમસ્કાર
 કે ન પ્રમાણ પરીવટ કર્યો. અવનંત પદમા જ કે એ અનંત
 પણ કે કહે તે પ્રમાણ કર્યો ઉપાસ તે જ અનંત. કે ન
 નમારે જ કરવાનો કે. નાનારૂં પાડું. નાના એના નાના, પુ
 કહે અશ્વરવાનું કે.

[illegible]

પત્ર ક્રમાંક

(૨૧૧)

આયસ

ના. ૫-૧૨-૧૯૫૪

થવા યોગ્ય થવાનું છે તમારે તો માત્ર દુઃખ બનવાનું છે.

સુર ભાઈશ્રી !

દીર્ઘ કાળનો સ્વભાવ ચિંતાની ભૂમિમાં ફગાવે છે. અને તેના પરિણામે તણિયત ઉપર માડી અસર થાય છે. તમારી ચિંતા કયેથી કંઈ વળવાનું નથી. થવા યોગ્ય બીનાનો નિર્ણયનો લેખ લખાઈ ગયેલ છે. તમારે તો માત્ર પૂતળાની પેઠે પાડ જ બજવવાનો છે. નાહક ચિંતાની જવાબાને કાં પ્રગટાવો છો? ભાગ્યમાં હશે તો તે સ્વયં બની આવશે અને નહિ હોય તો ધમપછાડ કે ગમે તેટલા પુરુષાર્થથી બિલકું વધુ શોધવું પડે, માટે ખોટી દોડધામ તજ દો.

તમોને માનસિક વ્યાકૂળતા પજવે છે. શરીર ઉપર તેની જ અસર થાય છે, તે જાણો છો છતાં અટકી શકતા નથી. તે ઘણાં કાળનો સેવેલો અભ્યાસ છે. હું તો વખતો વખત લખું છું કે ચિંતાનું કંઈ કારણ નથી. બધું જ સાફ જ થશે. નકામો ભાર વહન કરો છો. 'જે થવાનું છે તે બધું નક્કી થઈ ગયેલ છે.'

દઃ લિશ્કુ

૧ ક્રમાંક
૨૧૬)

આવડતા
તા ૧૭ ૧ ૧૯૫૬

કાગલપિંચ વગર છપ મેયના પદ્ય લઈ માન્યા નથી.

તમે જે માસ માટે લખ્યા હતા તે બધું નબત્ત રાખીને
માસમાં એવું કોઈ નથી. આરે પાંચ પદ્ય લખવાનું છે
માં પિત્રોની પરંપરા આપ્યે જ જાય છે એટલે સમજા
ગતનું કાગે જ બને. દિવસના જિજ્ઞાસુને વંચાવવા એટલે
બા સદા માય છે. આપોછ જિજ્ઞાસુ બને ચુકાય છે, એવા
પિકારી અને અભિલાષી છે એટલે મને કહેવામાં થયે પદ્ય
આપા ખાલી ને પિપાસુ અમારા વર્તમા અવપતન છે એ
બોલે પિપસુ છે, મૃદુરમીમાં ગ્રંથ અભિલાષ અવશ્ય કે અવશ્ય છે,
હો તે અવધારની સ્વલ્પ પાંચમા જ અવગણ રહેતી. થય
કાગલપિંચ કોઈ કે પરમાત્માની રૂપા કોઈ. એવા સ્વલ્પ
આમ ગરક છપ નબત્ત કરી શકાશે નહીં અને એવા તેમ
પદ્યો જ નથી.

પડી ચાલેખના પેડે મનન કરવાથી વાચનના લાભ મળે છે એ વાત સત્ય છતાં નિરક્ષા જ આવરે છે. તમારામાં મને શ્રદ્ધા છે. તમારો પત્ર ખુબ વિચારમંથનથી લખાયેલ વાંચ્યો. એમાં વિદ્યના નિયમો, મહામત્તાની હીલા, તમારા હૃદયના ભાવો, અંતરનો ઉડગાટ, નિરાશા, મૂંઝવણ છતાં સાચી સમજણનો ઝાંખો ઝળકતી લેન્ડ.

તમારી ભૂમિકામાં, જે થવા યોગ્ય છે તે થાય છે એમાં નવાઈ નથી. વિચાર મંથન, ગડમથલ, ઉડગાટ, મુશ્કેલીઓનાં દર્શન આ બધું આ ભૂમિકાએ થવા યોગ્ય છે. તમારી અંત-વૃત્તિ, અડગ શ્રદ્ધાયુક્ત છે એટલે ચિંતા જેવું નથી. સાધકની દશા એવી જ હોય. તમે મહામત્તાના નિયમને અનુભવતા થયા છો. ભલે ચત્કિંચિત, પણ તમારું લક્ષ્ય સાચું છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૧૭)

વરસોવા
તા. ૭-૧૨-૧૯૫૭

કેટલાય જીવો સમજણ વિના ભવને નિષ્કુળ કરે છે.

આ જગતમાં 'નથી' એના કરતાં ઘણું 'છે' પણ મનુષ્ય-માત્ર 'નથી' તરફ દૃષ્ટિ રાખી દુઃખ વેદે છે. પણ જે પ્રાપ્ત છે તે તરફ દૃષ્ટિ રાખી સુખ અનુભવતો નથી ! આપણા સમાજ-માં અનેક બહેનો આર્થિક મૂંઝવણમાં રિખાતી હોય છે. અનેક શારીરિક પીડાથી, અનેક પરાધીન દશામાં, અનેક અજ્ઞાન દશામાં, અનેક ધણી, સાસુ, દીકરા, વિના તિરસ્કારપણામાં, લકતા, મૂઢતા, વિરૂપતા, નદા બ્રધાની દુર્દશામાં રેળાતી

દશે! સાથે ઘડેલી, છતાં પસંદીનતામાં અથવા કમી સમજાવ
વિના બચને નિષ્ક્રમ કરેલી હશે. કેટલીક વિદ્યાની પદ્યમાં,
અર્થનિર્ણયમાં હશે. એને નારી જગતમાં નાની સમજાવ.
પ્રીતી હીક આગેન્ય, મીઠું કુટુંબ અને મનમનના નાથના પદ્ય.
સમય જેને છે, તે ધનજાન્ય છે. જ્યાં તેને નીચે નજર કરી
નિર્ણય એ અનેક પ્રકારે તમાને તમારું નાનું જગતમાં મુખમાં,
સમજાવમાં, અર્થનિર્ણયમાં પરમાત્માની કૃપાની પ્રતીકા છે. જે
મુખે દેખાય છે તે દેખાય વધુ તપાસમાં નીકળી જાય. તેને
તેને મારી મનજાન્યમાં પદ્યે બાકી વધારા છે.

તમને આત્માની પરમાત્માની પ્રથમ તારીકા છે.
મારી પદ્ય આગળમાં થઈ છે. આગળમાં આગળમાં જ
જ છે. તમારો આગળ, સાક્ષી તમારી સાથે જ છે. તમારો
જગતની સાથે પ્રતિબિંબ સહજો જ છે. તમારો જગતમાં
પ્રથમથી જ બન્યું. તમારો પરમાત્મા કુટુંબમાં છે. તમારો
દેહમાં કદી છે. પ્રકૃતિ પર કદાચ મનમનમાં, તમારો જગત
માં, તમારો જગતમાં તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં
જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.
તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.
તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.
તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.

પ્રીતી સમયે, તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.
તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.
તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.
તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે. તમારો જગતમાં જ છે.

મંત્રશિલ્પ પત્રસુત્ર

નિધિ ઉત્તરાશે. વિશ્વાત્ત પૂર્વક પુરુષાર્થ કરે. ધરની વ્યવસ્થિતિ કાળના પરિપાકે થશે, તમે નિશ્ચિંત રહે. બધા નિમિત્ત છે. એ નાથ પર ભરોસો રાખી એના ચરણે ધરો. સમર્પણની માત્રાને વધારો. અહંવૃત્તિને ઝીણી નજરે જોતાં રહો. (એને) કાઢવા સાવચેતી રાખવી. અરવિંદની ભાવના આપણા વિચારોને મળતી છે. 'સંશોધન' વાંચના રહેશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૧૮)

વજ્રેશ્વરી
તા. ૨૮-૨-૧૯૫૬

પુરુષાર્થ જ ભવિતવ્યતાને ફલિત કરે છે.

મનની મથામણો કે મનોરથો ગમે તેવા હોય ! છતાં પણ આખરે તો અંજળ કે ભવિતવ્યતાનું નિયંત્રણ માણસે સ્વીકારવું જ પડે છે. ભવિતવ્યતા કેવા પ્રકારની હશે ! તે સમજ કે માપી શકાતું નથી. એ એક દૃષ્ટિએ સારું છે એટલે પુરુષાર્થને અવકાશ મળે છે. ખરું જોતાં પુરુષાર્થ જ ભવિતવ્યતાને ફલિત કરે છે. એવું સમાધાન જેના અંતરમાંથી ઊગી આવે તે મહાપુરુષો જ જગતના આધારસ્તંભ જેવા વંદનીય અને વિશ્વસનીય હોય છે.....વંદન હો એવા વીર પુરુષોને.

સુખદ પ્રદેશ છોડ્યો. વળી અંમારી ભવિતવ્યતાએ કંઈક ભુલે વળાંક લીધો. કુદરતી રીતે જ અહીં 'જ્ઞાનખાગ' નો યોગ થઈ ગયો છે. આ પણ જોઈ કુદરતી કરામત છે. બધી વસ્તુ ગૌણ કરીએ તો 'જ્ઞાનખાગ' એ ખરેખર શાંતિ-

ધારક છે. માત્ર એ બાજની આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ કદરૂકું કદમરૂકું
અસ્વચ્છતાથી સ્નેહીયોનું મિલન થાય ત્યાં જ એની શોખ
પરકાશને પહેલે, ત્યાં મુખી તો સ્વચ્છ દૃષ્ટિએ અન્યાયી
પ્રાપ્તિ જેવું ગણાય.

તમે જે અપેક્ષા રાખી રહ્યા છો તે નભાવી બાવળા
કદરૂકું છે. એમાં જેટલી નિરુદ્ધતા, અનાન્યાયની માફ
માઝે તંટલા જ પ્રમાણમાં દિવ્યતાનું અવતરણ થશે એને
શિષ્ટામિ ઠાં તો મદ્દમદને પવન પવન જુવું પડે. અપવા
પવન મદ્દમદ-દેવ (હિટદેવ) પાસે પેન્નાઈ આવશે એવું
કહે જરૂર બનશે.

‘મનુષ્યો તાનુ પ્રાપ્તો સદાયે આપ્ય તમો’ એ અનુભવ
કોણેય થયો કે ને થાય છે આ વર્ષોને કે માટે તમને અપ
કે આગિના સ્વયંભા રહેવાની બાવળા હાલી અપાડે એને અપ
કે માટે રહેલ પાત્ર કુદરતને કમુલ ન જાતુ તમને
અપવા પસંદ કયું. ત્યાં જુવું રિધર ન રહેવ. તુ એને કદરૂકું
અપવા અપવા અપવા માપા. જરી મનુષ્યના અપવા. એને તેને
અપ. તુરતની હાલમાં હાલી પાત્ર એવા ન અપવા. એને
અપવા છે એવાં અપવાં ન કુદરતે એને રાંધે અપવા
અપવા તમને એવાં કોણે. અપવા છે

તુ તમારી પરિસ્થિતિ પર રોકાઈને તુ કે અપવા
તમારી કંઈક પરિસ્થિતિ જ એવા છે એવા અપવા છે એવા
અપવા કે એવા અપવા અપવા તુ કે એવા અપવા
અપવા અપવા રોકાઈને એવા એવા અપવા અપવા
અપવા છે એવા અપવા અપવા તુ કે એવા અપવા

પત્ર ક્રમાંક
(૨૨૦)

માયસા
તા. ૪-૨-૧૯૬૩

આપણે આ જગતમાં મુસાફર છીએ તે બૂલવું ન જોઈએ

તમારા સેવાયજ્ઞ પૂરો થયો. માછ સમાધિમાં સ્વર્ગસ્થ થયાં. જે ભાવિ હતું તે થયું. પાઠ શીખવતા ગયા. “જાતસ્ય હિ ક્રુવો મૃત્યુ.” આપણે બધા મુસાફર એવું વિસ્મરણ ન થવું ઘટે. સાથે આપણે જે પોતાનું જ માન્યુ છે એ સર્વ લગવવાનું જ છે એમ સમજાય તો આસક્તિ ઢીલી પડી જાય અને જે કાર્ય માટે આવ્યા છીએ તે પણ સ્મરણમાં રહ્યા કરે.

બંધન આસક્તિમાં છે. ‘નથી એને મારું માન્યું છે.’ એ દુઃખનું મૂળ છે. એ વાતને તમે બરાબર સમજો છો. લાયકાત પ્રમાણે મળ્યું છે ને મળવાનું છે છતાં જોઈએ તેનાથી વધુ ઉપયોગ, સંગ્રહ ન કરવાનું ધોરણ જીવ ભૂલી ગયો છે. સાચી વાતનું સ્મરણ રહે, ઉપયોગ રહે એ જ જ્ઞાન, એ જ સત્સંગનું ફળ. કંઈ પણ તો જરૂર છે; પણ તે સિવાય શાંતિ નથી.

તબીયત બરાબર રહેતી નથી તેથી જેમ બને તેમ દેશ તરફ પ્રયાણ કરવું યોગ્ય છે. વાંકાનેરના અગ્રેસરો અને લીંબડીવાલા મને લઈ જવા ઘણો આગ્રહ કરે છે. મારી ઇચ્છા તો કોઈ સ્થળે જવાની નથી. અહીં શાંતિ રહે તેવી બીજા સ્થળે ન જ રહે. પણ માણસ પોતાના જ સ્વાર્થ તરફ દૃષ્ટિ રાખી વાતો કરતા હોય છે.

વિશ્વમાં મનુષ્ય માત્રને અનેક પ્રકારના કષ્ટ હોય છે
 અને તે ચક્રવર્તી પડે છે ત્યારે જ પાતાનો સ્વર્થ નાંચે નાંખી
 શકાય છે. એનથી! માતાજી સિધ્ધાન્તના નેત્રી હોવાના કારણે
 પેલ જરૂર કાય! પ્રત્યેક માનવીના જીવનના આશ્રયના અર્થ,
 આધાર-પ્રત્યાધારની પરંપરા કુદરતે આપી જ રાખી છે. એ
 એવા અનુભવ કસાયવા માટે કે માનવ માનવિક જીવનમાં
 જરા ગ્રંથિ આપે, આધાર પ્રત્યાધાર એ કોઈ પાક ગિરિનાર
 રવન નથી, એને આધાર આધાર આધારના અર્થમાં જ, એ
 માનવ જીવનમાં ગિરિનાર પડેલા છે એ જ ખ્યાલ આપે
 અથવા પ્રગટ થાય તો અને ત્યારે જ જીવનમાં તરંગ આગ
 નાની શકાય, એ આનંદના અનુભવ માટે જ આ અવ
 અનુભવ અને નાધનાનાં છે આપણે જ્યાં જીવનમાં
 જીવનમાં રહીને એ આનંદને અનુભવીએ.

• **Long**

424 4042
(424)

1944
19 20 21 22 23

2. 1974 1975 2000 2005 2010 2015 2020 2025 2030 2035 2040 2045 2050 2055 2060 2065 2070 2075 2080 2085 2090 2095 2100 2105 2110 2115 2120 2125 2130 2135 2140 2145 2150 2155 2160 2165 2170 2175 2180 2185 2190 2195 2200 2205 2210 2215 2220 2225 2230 2235 2240 2245 2250 2255 2260 2265 2270 2275 2280 2285 2290 2295 2300 2305 2310 2315 2320 2325 2330 2335 2340 2345 2350 2355 2360 2365 2370 2375 2380 2385 2390 2395 2400 2405 2410 2415 2420 2425 2430 2435 2440 2445 2450 2455 2460 2465 2470 2475 2480 2485 2490 2495 2500 2505 2510 2515 2520 2525 2530 2535 2540 2545 2550 2555 2560 2565 2570 2575 2580 2585 2590 2595 2600 2605 2610 2615 2620 2625 2630 2635 2640 2645 2650 2655 2660 2665 2670 2675 2680 2685 2690 2695 2700 2705 2710 2715 2720 2725 2730 2735 2740 2745 2750 2755 2760 2765 2770 2775 2780 2785 2790 2795 2800 2805 2810 2815 2820 2825 2830 2835 2840 2845 2850 2855 2860 2865 2870 2875 2880 2885 2890 2895 2900 2905 2910 2915 2920 2925 2930 2935 2940 2945 2950 2955 2960 2965 2970 2975 2980 2985 2990 2995 3000 3005 3010 3015 3020 3025 3030 3035 3040 3045 3050 3055 3060 3065 3070 3075 3080 3085 3090 3095 3100 3105 3110 3115 3120 3125 3130 3135 3140 3145 3150 3155 3160 3165 3170 3175 3180 3185 3190 3195 3200 3205 3210 3215 3220 3225 3230 3235 3240 3245 3250 3255 3260 3265 3270 3275 3280 3285 3290 3295 3300 3305 3310 3315 3320 3325 3330 3335 3340 3345 3350 3355 3360 3365 3370 3375 3380 3385 3390 3395 3400 3405 3410 3415 3420 3425 3430 3435 3440 3445 3450 3455 3460 3465 3470 3475 3480 3485 3490 3495 3500 3505 3510 3515 3520 3525 3530 3535 3540 3545 3550 3555 3560 3565 3570 3575 3580 3585 3590 3595 3600 3605 3610 3615 3620 3625 3630 3635 3640 3645 3650 3655 3660 3665 3670 3675 3680 3685 3690 3695 3700 3705 3710 3715 3720 3725 3730 3735 3740 3745 3750 3755 3760 3765 3770 3775 3780 3785 3790 3795 3800 3805 3810 3815 3820 3825 3830 3835 3840 3845 3850 3855 3860 3865 3870 3875 3880 3885 3890 3895 3900 3905 3910 3915 3920 3925 3930 3935 3940 3945 3950 3955 3960 3965 3970 3975 3980 3985 3990 3995 4000 4005 4010 4015 4020 4025 4030 4035 4040 4045 4050 4055 4060 4065 4070 4075 4080 4085 4090 4095 4100 4105 4110 4115 4120 4125 4130 4135 4140 4145 4150 4155 4160 4165 4170 4175 4180 4185 4190 4195 4200 4205 4210 4215 4220 4225 4230 4235 4240 4245 4250 4255 4260 4265 4270 4275 4280 4285 4290 4295 4300 4305 4310 4315 4320 4325 4330 4335 4340 4345 4350 4355 4360 4365 4370 4375 4380 4385 4390 4395 4400 4405 4410 4415 4420 4425 4430 4435 4440 4445 4450 4455 4460 4465 4470 4475 4480 4485 4490 4495 4500 4505 4510 4515 4520 4525 4530 4535 4540 4545 4550 4555 4560 4565 4570 4575 4580 4585 4590 4595 4600 4605 4610 4615 4620 4625 4630 4635 4640 4645 4650 4655 4660 4665 4670 4675 4680 4685 4690 4695 4700 4705 4710 4715 4720 4725 4730 4735 4740 4745 4750 4755 4760 4765 4770 4775 4780 4785 4790 4795 4800 4805 4810 4815 4820 4825 4830 4835 4840 4845 4850 4855 4860 4865 4870 4875 4880 4885 4890 4895 4900 4905 4910 4915 4920 4925 4930 4935 4940 4945 4950 4955 4960 4965 4970 4975 4980 4985 4990 4995 5000 5005 5010 5015 5020 5025 5030 5035 5040 5045 5050 5055 5060 5065 5070 5075 5080 5085 5090 5095 5100 5105 5110 5115 5120 5125 5130 5135 5140 5145 5150 5155 5160 5165 5170 5175 5180 5185 5190 5195 5200 5205 5210 5215 5220 5225 5230 5235 5240 5245 5250 5255 5260 5265 5270 5275 5280 5285 5290 5295 5300 5305 5310 5315 5320 5325 5330 5335 5340 5345 5350 5355 5360 5365 5370 5375 5380 5385 5390 5395 5400 5405 5410 5415 5420 5425 5430 5435 5440 5445 5450 5455 5460 5465 5470 5475 5480 5485 5490 5495 5500 5505 5510 5515 5520 5525 5530 5535 5540 5545 5550 5555 5560 5565 5570 5575 5580 5585 5590 5595 5600 5605 5610 5615 5620 5625 5630 5635 5640 5645 5650 5655 5660 5665 5670 5675 5680 5685 5690 5695 5700 5705 5710 5715 5720 5725 5730 5735 5740 5745 5750 5755 5760 5765 5770 5775 5780 5785 5790 5795 5800 5805 5810 5815 5820 5825 5830 5835 5840 5845 5850 5855 5860 5865 5870 5875 5880 5885 5890 5895 5900 5905 5910 5915 5920 5925 5930 5935 5940 5945 5950 5955 5960 5965 5970 5975 5980 5985 5990 5995 6000 6005 6010 6015 6020 6025 6030 6035 6040 6045 6050 6055 6060 6065 6070 6075 6

ଏକଟି ପ୍ରକାରର ଲୋକ ଥିଲେ ଯେମାନେ ଯେଉଁଠି
 ଯାଆନ୍ତେ ସେମାନେ ସେଠାରେ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେଉଁଠି
 ଯାଆନ୍ତେ ସେମାନେ ସେଠାରେ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେଉଁଠି

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

નજર કરશો. તમારું કન્યા, તમારો ધર્મ, તમારી ફરજ તમારે ગતવ્યે જ્યાં ગાડી તે લગવાનું ગયું સંભાળી લેશે.

માનુષ્યનાં અભિમાન, માન્યતા, તરંગો ગદ્યાં નકામાં છે. કુદરતના નિયમ પ્રમાણે જ ગયું થયા કરે છે માટે મગજને સમતોલપણે રાખશો. ગાગડોને આ ની ખોટ પડવા ન દેશો. સર્વને પ્રભુ સ્મરણ કરાવશો.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

સાયલા

(૨૨૨)

તા. ૨૦-૧૨-૧૯૬૩

જેની અવધિ પૂરી થાય છે તેને નિરૂપાયે જવું પડે છે

જે નિમિત્તે અને જ્યાં ભાવિ નિર્માણ હોય છે ત્યાં જ અવસાન થાય છે. ભાવિભાવ નિષ્ફળ જતા નથી. માટે કલ્પાંત ન કરશો. અને હિંમત રાખશો. આપણે ગદ્યાય સુંસાર છીએ. જેની અવધિ પૂરી થાય છે તેને નિરૂપાય જવું જ પડે છે. આવા પ્રસંગો ખરેખર બોધપાઠ આપે છે કે “જાગ, ઉઠ, પ્રમાદ, ગફલત તણ દે. જે અર્થે આવ્યો છે તે જલ્દી કરી લે” એમ જાણે બોધ આપતો હોય! એવો આ આંખો ખોલી નાખે તેવો પ્રસંગ છે. તમે તો સમજદાર છો. અનુભવી છો માટે મરનાર પાછળ જૂઠી ધમાલ ન કરશો પણ તેના આત્માને શાંતિ થાય તેવાં જપ, સ્મરણ વિચાર કરશો. આ કસોટીનો સમય છે. તમારે માથે બોલે આવી પડે. એમનું જીવન તમારે શિરે આવી પડ્યું છે. કુદરત એ માટે રસ્તો

અનંતશિખર, આ કૃષ્ણ, વિશ્વજિત મહાવાની નગાનામાં પ્રભુ શક્તિ
અપે એને મંગલાર્થને પરમ ગાંતિ મળે એ અનાન અનંતકમ
ની પ્રાર્થના છે. લૌકિક વ્યવહાર ન કર્યો કૃદમ ને ને
મહાવાનન આપ્યો.

૬ ફેબ્રુઆરી

ૐ

૫૪ ક્રમાંક
(૧૨૩)

૧૫૬

તા. ૧૦ ૬ ૧૯૧૪

ધવાનું હોય તે જ થાય છે, ન ધવાનું તે થતું નથી

પિતૃની વિનયવાન આપ્યાંજીવે

અપુત્ર નાખેલ પાકે તેમ થતું નથી પણ તે પાકે
હોય તે જ થાય છે, ન ધવાનું તે થતું નથી પણ તે
સંજ પી ચિંચ ન કરવી. અનુ રાખે તેમ રહે ;

સંતર્પણ પત્રચુંકા

પણ તારા માટે માનું છું. આનંદવૃદ્ધિ; અનુભવવૃદ્ધિ કરતા રહેશો. સ્નેહીવચનને પ્રભુસ્મરણ.

હઃ તમારું શ્રેય ઇચ્છનાર ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૨૪)

ભાવી કોણ મિથ્યા કરી શકે છે

તત્ત્વવિશારદ, અનુભવના ભંડારરૂપ તમારા પૂજ્ય પિતાશ્રી ‘શાહુ’ જે દિવસની માંદગીમાં સ્વર્ગવાસી થયાના ખેદજનક સમાચાર મળ્યા; એ પુરુષની તમારા કુટુંબમાં ન પુરાય તેવી ખોટ પડી છે. પણ ભાવી કોણ મિથ્યા કરી શકે છે? અમારા એ પ્રિયજન હતા અને ગરીબો-દુઃખી અન્યાય સહેતા માણસોને તો એ અવલંબન-આશીર્વાદ રૂપ હતા. એમના જવાથી એમના અનુભવોનો કિંમતી ખજાનો હુમ થયો છતાં તેમનું કુટુંબ પરિવાર સુસંસ્કારી છે. તમારામાં અને તમારા પૂજ્ય માતૃશ્રીમાં જે જ્ઞાન, સંસ્કાર અને સજ્જનતા ભરી છે, તે તેમના જ પ્રયત્નનું ફળ છે. એ ભાગ્યવાન આત્માને શાંતિ પ્રાપ્ત થાય એ અભ્યર્થના છે. તેમના પાછળ લૌકિક વ્યવહારો, આર્ત ધ્યાન, નકામા રિવાજો ન કરશો. મને તમારી ખાત્રી છે કે તમે બધા સ્થળે જણાવ્યું હશે કે “આ વ્યવહાર બંધ કર્યા છે. માટે કોઈએ એ માટે તકલીફ ન લેવી.” મોં વાળવાની પ્રથા તદ્દન બંધ કરી હશે. તેમનાં પૂ. માતૃશ્રી, ખૂબ ધર્મિષ્ઠ, હિંમતવાન વૃદ્ધ છતાં સહનશીલ છે તેમને તથા ..જેનને અમારી વતી આશ્વાસન આપશો.

એમના જેવા પવિત્ર પુત્ર પાડ્યા તો અવશ્યને
 બહે માયા, રમેન્દ્ર. મદવાંચન, એમના આન્ધાને શાંતિ મળે
 એવા બાંધ કર્યો ને કરાવ્યો. તમારૂં ધરન ફેટું જના નવને
 મેરુ રમરાત્રીનું કહેયો. સુઝકોટ માધુ નાંમસનના વચનું તમે
 ફોલ છે, તમી હાલ અત્રે જ રોકાવું મશે

૬ (બહે,

કિપસંહાર

અવિનશ્યતા સગીમાં જ્યારે એક ખાત્રુ દુપત અંગે
 જમગતા ફંદાખુમાં હનભમ અધા ગુણે પ્રેરેલી કમલ મેકા
 ત્યારે હું લીનગતમાન પ્રમાણે આપ્યા અવલ રાત્રે આ
 સનારમાં બેસાવું અનાદિ હોવા છતાં અવિનશ્યતા રાત્રે આ
 અવનલી મુક્તિ નિર્ધાર રીતે થાય છે—આપ્યા એક કુલ
 પાંચ નર નારીના એક ગુણે પ્રેરે આપીને અંગે રાત્રે
 —આપ્યા તો નર અંગે નારી અંગેમાં આ રાત્રે કાલગત
 આપી વીસમા પ્રકરણમાં કુલ કાત્રે આપી રીતે રાત્રે આ
 વિષય ગુણે આપી પોરવાયું.

(૨૦) નારી વિશેષતા

વસંત નિલકા છંદ

‘નિર્વાણ-સિદ્ધિગતિ મોક્ષ પરં સ્વધામ,
એ સ્થાન પ્રાપ્ત કરવા નર જન્મ પામો’
એવું અનુભવી બધા સતજ્ઞાની બાધે,
તે કાજ નારી-નર એકયનું તત્વ ચીધે. (૧)

સૌયા એકત્રીસા

‘આકર્ષણ’ ને ‘મોહ’ બેઉએ નજીક શાં કુદરત સંભર્યા,
આકર્ષણ તારવવા પ્રથમે શીલરક્ષણ પૂરું કરવાં;
પછી પરસ્પર પૂર્તિ કાજે એકમેક સદ્ગુણ સ્થાપી,
સિદ્ધિ પામી ઉભય ફેલાવે ધર્મભાવના જગવ્યાપી. (૨)

અનુષ્ટુપ

જિન ધર્મ મહીં બન્ને, ગૃહસ્થ સાધુ આશ્રમો;
કુલ્લે ધર્મોગ ચાર ત્યાં નારી-નર ઉમેરજો. (૩)

ઉપોદધાન

એમ કહેવાર-પરિજ્ઞમાનુમા મુજાનુ દોષા નાનકેય
કે પડી એના કપાય-ન્યકપાય અથવા પડરિપુત્રે વનેઃ કૃષ્ણ
દોષાએ બહે અનેક પટે ! એમા પીત્ત અથવા એવાએ કાગ
કાચ નર-નારી એવાનુ સુરોપરી જાનકર રહે છે અર્થાત્ જ
અતિશયેએ એ એવાનુ અન્નેન નીચે ન લઈ વળા એવે જ
હું તથા તે માટે પાપાની અનુભવી । રાજ્યધિ । પાપી મા
નાન એવાએ કહે છે.

[illegible][illegible]

નારીરૂપી રથનાં એ પેદાં સમાન રીતે વહે એવું કરવા તેઓ
માધવી સમાજ અને શ્રાવિકા સમાજ બન્નેમાં મથે છે.

“ સહનશીલતા એ સ્ત્રીઓને સ્વાભાવિક મળેલ વારસો છે
એ વારસો કુદરતે જ બદલ્યો છે અને તેથી જ તેને સેવામૂર્તિ
ગણી નસંકૃપે સ્ત્રીઓને જ યોગ્યતામાં આવે છે, નહિ કે પુરુષોને.
પતિની સેવા ઉપરાંત પ્રજાની સંસ્કારવૃત્તિ-સદ્ગુણોને વારસો
માતા તરફથી મળે છે. એક સંસ્કારી સ્ત્રી આખા કુટુંબને,
આખા કુળને સંસ્કારી અને પ્રાણવાન બનાવી શકે છે. તેનું
જીવન ધન્ય ગણાય છે કે જેણે અનેક કષ્ટો સહન કરીને
પણ સત્-શિષ્યગની સુવાસ માટે પોતાની પ્રજાને સશક્ત,
પ્રાણવાન અને સુસંસ્કારી બનાવી દે છે. ”

જેન આગમોએ “ માનવદેહ જેવા મોક્ષસાધન દેહમાં
માથું, હૈયું અને મજ્જાતંતુઓ જેવી અતિ મૂલ્યવાન ચીજ
માતા તરફથી જ મળે છે. ” એમ દર્શાવ્યું છે. જેમ માતા
પારણું જીલાવતાં જીલાવતાં દેશનું ભાવી ઘડે છે તેમ આવા
વિશ્વસંત એમેર નાની મોટી દરેક બાળકમાં વિશાળ માનવ-
સમાજને ઘડી ભારત જેવા ધર્મપ્રધાન દેશને વિશ્વને માર્ગ-
દર્શક કમેકંમે બનાવવામાં આ માર્ગ જ ફતેહ મેળવી
શકે છે.

એક બાજુ આ પત્રો નારી દોષો દૂર કરાવી નારીગુણો
બહાર લાવે છે અને બીજી બાજુ આ યુગમાં એ સદ્ગુણોને
ઘરથી માંડીને જગત લગી ફેલાવવાની મુખ્ય જવાબદારી
રીની દાખવી દે છે અને નર જગતને નારી ગૌરવ માટે
આપ (પ્રબળ શિષ્ય બેવના સાથે) ખેંચી જાય છે. ”

५३३
(२२५)

જોડાવજનકર
ના ૩-૧૨-૧૬૪૮

ଆମେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆମର ନାମକୁ ଦେଖି ପାରିବୁ ବାହାରିବୁ ବାହାରିବୁ

[illegible]

1. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 2. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 3. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 4. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 5. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 6. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 7. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 8. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 9. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය
 10. අනුමැතිය ලබාගත් පසු, එම ප්‍රකාශනය

બહેન! તમારામાં એવી શક્તિ, સમજનું પ્રગટો એવી
લાગનાં બાવું છું. અને સૂચન કરું છું કે—

૧. સ્વાયતંત્રી બનશો. જીવનને સાદું અને સરળ બનાવશો.
ધરતો બાર હજવો કરશો. બોલો વધારશો નહિ.
૨. પ્રહાર્ય તરફ જુગ લડા આપશો.
૩. જરૂરિયાતોને ઘટાડી ખર્ચાં ઓછા કરશો.
૪. ગરીબ, દુઃખી, અશરણુ જેનોને સહાયક થશો.
૫. આસક્તિ અને મોહને ઘટાડવા પ્રયત્ન કરશો.
૬. વખત મેળવી સદ્વાંચન, સદ્વિચાર અને સદાચારથી
જીવનને ભૂગિત કરશો.
૭. પ્રાર્થના, આત્મ વિચારણા, પ્રભુ ચિંતન હંમેશાં કરતાં
રહેશો. એજ.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૨૭)

સાયલા
તા. ૨૨-૨-૧૯૫૭

પ્રજાને આદર્શ, ખડતલ, સ્વતંત્ર તથા સેવાભાવી બનાવશો.
પરાધીન ન રહે તેનું ઘડતર કરજો

તમારા બન્ને પત્રો મળ્યા. સંમેલનમાં ૩૦-૩૫ સભ્યો
આવેલા. કાર્યક્રમમાં વ્યાખ્યાન, વાંચન, ચર્ચા, પ્રાર્થના, પ્રવચન
વગેરે હતાં. તમે ન આવી શક્યા તેનું કારણ જાણ્યું. તમારો

નમનબંધો, વિચેક્રમકન, નાદુરુપ દર્શાવેલો વગેરે વાંચી નહીં
પાંચ ઉ. આ વાંચે ન આવી શકે. દરેક વાંચના સમયે

પરનાં નુવેન દેવેશ્વર શ્રદ્ધાપૂર્વક, ઉપવાસ નહિત ન શકે તેમજ કરવાનું કહેશે. એના પ્રજાપ આકર્ષક છે. જેના માર્ગે જનુભવશે. એક જાન બસામાનુ એ છે કે જા. રા. ને નહિ (નિર્મા) લાક ન લાકવશે. પરંતુ એ પ્રતિ આપે. આપે માટે રહેલીકરણીવાળી, વિનીત, વાપાબાવી કવન ન હોય તેમ જ એકે ખેડ ખેડી કુશળ થાય. પત્રધીન ન રહે, એક પદ્ધતિ રા. ને જાન આપે એ પટે લો જન, મન. ખર્ચે એ. ને રા. ને આપે બતાવશે!

મને આશ્ચર્ય છે કે તમે દુધ પચાવીને પીને રહેવા માટે
 પૃથ્વી થયા છો. આજે તમારું વિદાયનું આજીવન આજે
 'આજે આજે આજે' છે, આજે તમને અમર છે. ૨૦૦૦ વર્ષ
 આજે-આજે છે. બૃહદ્ વિષ્ણુના ૧૦૦૦૦૦૦ વર્ષ
 આજે-આજે છે. બૃહદ્ વિષ્ણુના ૧૦૦૦૦૦૦ વર્ષ

[illegible]

1. 2. 3.

પત્ર ક્રમાંક
(૨૨૮)

ત્રાયણ
તા. ૨-૩-૧૯૬૨

જીવનની પ્રત્યેક પળો ઉપયોગ પૂર્વક જાય તેવી રેવ પાડવી

પત્ર ગેરવહેલે ગયો એમ ગેરવહેલે ઘણું ગયું છે અને હજુ નહિ સમજાય ત્યાં સુધી જવાનું છે. તળિયતમાં માનસિક અસર પણ કામ કરે છે. એ કળા હસ્તગત હોય તો આરામ તરત જ આવે છે જાળકોને તેમના અભ્યાસ સાથે જીવનશુદ્ધિનો, જીવન વિકાસનો અભ્યાસ, વખત મેળવી કસવતાં રહેશો. એ રસ્તો એને જાણવશો. એ તમારું કામ છે ને? માતૃશ્રીની સેવાનો મોકો તમોને મળ્યો એ પણ વિકાસનું અંગ છે. નિઃસ્વાર્થભાવે કરતાં આવડે તો, આ તો માતાનું ઋણ ચુકવવાનું છે. અંદરની શરતી ઉડાવવા માટેની ઢવા-એકાગ્રતાથી શ્રદ્ધાપૂર્વક નામસ્મરણ કરવું, તે અંદરની ગરમી પ્રગટાવે છે અને શરતી મટાડે છે, પણ મન એમાં જોડાવું જોઈએ.

જૂઠા જ્યવહારથી દૂર થવું. જીવનની પ્રત્યેક પળો ઉપયોગ પૂર્વક જાય તેવી આદત પાડવી. આદત પાડ્યા વિના પોતાની ઘરેડ છૂટતી નથી અધ્યાત્મ પુસ્તક વાંચ્યું. મારી ભાવના અને વિચારને અનુરૂપ છે. આત્મા પોતે જ પોતાનું નિરીક્ષણ કરે ત્યારે પોતાના ગુણદોષનું ભાન થાય.

પોતાનામાં દરસે રે પોતે જ્યારે આત્મા રે જી,
ત્યારે તેનું હું પદ સહેજે રે જાય.....સમજ.

કહેવાય, કે તે મુજબ ક્યાં વિના રહેવાય નહિ. 'અન્યાત્મ વાર્તાલાપ' હું રસાવંક વાંચી ગયો. જે અંતર્મુખ દ્રષ્ટિવાળા અને આગળ વધેલા સાધકો દ્વારા છે તેની દશાનું એમાં વર્ણન છે. મૂળ વ્યક્તિના અનુભવનું કેળવે મુંઢર વર્ણન કયું છે.

૬: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૨૨૯)

દ્વારૂપે જગતનાં નાટકો જોયા કરવાથી વાણું શીખવાનું
મળે છે

ભાવનીક્ષિત સુશીલા, શ્રેયાભિલાષી !

પ્રતિદિન શ્રેય પંથ કાપતી રહેજે. તારો પત્ર મળ્યો. મુશ્કેલીઓ તારી કસોટી માટે આવેલ છે. મુશ્કેલીમાં, કષ્ટમાં અડગ-અવિચળ રહે. ધૈર્ય અને અખૂટ શ્રદ્ધાને વળગી રહે ત્યારે જ કુદરત કૃપા વરસાવે છે. સગાં-સંબંધીનાં ખેંચાણો, રોકટોકથી બતાવેલી લાગણી એ તો તારી પરીક્ષાનાં પેપરો છે. હવે એમાં તને કેટલા માર્ક મળે છે તે તારી સમજણ અને અનુભવ ઉપર આધાર રાખે છે.

જરા પણ મૂંગાવું નહિ, ગભરાવાનું કંઈ કારણ નથી. દ્વારૂપે એ બધાં જગતનાં નાટકો જોયા કરવાં. એમાંથી પણ યું શીખવાનું મળે છે. શાસ્ત્રનો અભ્યાસ થોડો થાય એની કર ન કરવી. જગતનાં દશ્યોમાંથી, સ્વાથી માણસોના વર્તન

(૨૧) સેવાયજ્ઞ

અનુષ્ટુપ

નિર્જરા છે મહાત્મ્ય - જૈનોનાં નવ તત્ત્વમાં;
તપથી તે થતી જેથી - કર્મબંધો બંધા જતા. (૧)

સવૈયા એકત્રીસા

આંતરિક તપ મોટું સેવા, ધર્મ ગહન પણ છે સેવા;
તીર્થંકર પદ પામે શાથી? મુખ્યપણે તેમાં સેવા;
સર્વ જીવોને નિજકાયામાં રહેલ આત્માનો તાળો,
સેવાયજ્ઞથી લહાવો મળતો મુક્તિ સુંદરી વરવાનો. (૨)

સંતશિષ્ય પત્રમું

ગાંધીજીએ જન સેવા ને પ્રભુસેવા કહી છે. કારણ કે માનવ હૃદયમાં પ્રભુ સતત વિરાજી રહ્યો છે. એ પ્રભુને રાજીપો તો સૌને ધર્મ પમાડવાથી જ થાય.

ગુરુદેવ શ્રી નાનચંદ્રજી મહારાજને આ સેવાયજ્ઞ, જન્મોજન્મનો, વારસામાં મળેલો સહજધર્મ હતો. નહીં તો પાંચ-સાત વર્ષનો એ ‘નાગર’ એક અજ્ઞાત સંતનાં ઝાડો-ઊલટી જરાય સૂગ લાવ્યા સિવાય સાફ કરવા કેમ પ્રેર્ય? જેનાર લોકો, એમની પશ્ચાત્તી ગુરુની સેવાલક્ષિ ખૂબ વખાણે છે પણ જેને હુંએ જન્મોજન્મથી ‘જે’ જ્ઞાનને રાજી કરે છે, તે મને જ રાજી કરે છે’, એવાં જિનનાં વચનો હોત જ ક્યાંથી ?

ગુરુદેવ તેથી જ સેવાયજ્ઞ પ્રકરણના પત્રમાં છૂટે હાથે લખે છે - “તમારી સેવાલક્ષિ અમૂલ્ય છે. ધર્મ પ્રત્યેની ભાવના ન ભુલાય તેવી છે”. એક વિશ્વસંત એકદ નાના એવા સાયલા ગામના સાધના કુટિરના એકાંત ખૂણામાં બેસી જગત કલ્યાણ શી રીતે કરે છે ? તેનું આથી પ્રગટ પ્રમાણ સાંપડી રહે છે. તેઓ તો એક એક ક્રિયામાં સેવાયજ્ઞને પોતામાં અને સૌમાં પરાવંવા મથે છે. તેથી તેઓ કહે છે—

“જેણે પ્રભુમાં સૌને અને સૌમાં પ્રભુને જોયો તેને માટે મોક્ષનું સ્થળ કયું ?” એ તો એમ ઈચ્છે છે—

“ન ત્વંહં કામયે રાજ્યં ન સ્વર્ગં ના પુનર્લલ્લભ
કામયે હુઃખ તપાનાં આશ્વિના માર્તિનાં શનમ્”

સેવા તમે વાળી કરી છે એ માટે વેદન અદ્વિતીય ન
કરે. ભગવાનને સમર્પવા પ્રયત્ન સેવો. હતાશ તમારી નિમ્ન
પ્રકૃતિઓ કરે છે. નળગાઈ, નિરાશા એ પણ એના જ ખેત
છે. માટે એનું ન માનવું. મન મુંઝાય ત્યારે નામસ્મરણ એ
સાચ ઉપાય છે. ભકત માત્રે, મુંઝવણમાં-મુશ્કેલીમાં એ જ
ઉપાય અજમાવ્યો છે. અનુભવી કે તત્ત્વજ્ઞોશ્વક કે વચગાળાની
ભૂમિકાઓ આવેલને આવાં મનોમંથન-ગદમથલ થાય છે.
મશરૂવાળાનું હવન શોધન વાંચવા યોગ્ય છે. એ જૂળ લક્ષ્યથી,
સ્થિર બુદ્ધિથી વાંચશો. ગીતામંથન પણ વાંચવા યોગ્ય છે.
સર્વત્ર, સર્વમાં ભગવાનનું દર્શન ગીતામંથનથી થશે. ભગવાન
માં અમે, તમે અને આખું જગત સમાઈ જાય છે. ભગવાન
માં એકનિષ્ઠાથી વાંચન-વિચારણા સ્મરણ કરનાર ગમે તે રથળે
તેને પામી શકે પણ એમાં દૈર્ય, શ્રદ્ધા અને સમયની અપેક્ષા
રહે છે, માટે અકળાવાનું કોઈ કારણ નથી. તમારાથી રથલડપે
લલે દૂર હોઈ એ પણ સૂક્ષ્મરૂપે દૂર નથી જ, માટે ધીરજ
રાખશો.

હ: ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૩૧)

લી'બડી

તા. ૭-૮-૧૯૬૦

જનસેવા એ પ્રભુસેવા તે હૃમેશા યાદ રાખવું.

તમારો પત્ર મળ્યો. તમારા બધાંયની સેવાલક્ષિત
અમૂલ્ય છે. ધર્મ પ્રત્યેની લાવના ન બુલાય તેવી છે. આર્ય
ધર્મ, ઉત્તમકુળ, સસ્કારી કુટુંબ, આરોગ્યયુક્ત અમૂલ્ય

સાંતશિષ્ય ગંગાચાર્ય

નિષ્કામ ભાવે સેવા કરી સેવાધર્મમાં જોગ્યું. અનેકના મધુર આશીર્વાદ મેળવ્યા. કુદરતે તમોને જે અર્થ મોકલવાની યોજના વડી છે તે સફળ થાઓ, એ અમારા અંતઃકરણના આશીર્વાદ છે. તમારા ઘરમાં તથા કુટુંબનાં સૌને અમારા સ્નેહચુક્ર વર્માસ્મરણ કહેશે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૨૩૩)

સાયકા

તા. ૧૨-૭-૧૯૬૧

સારાં કાર્યોમાં વિઘ્નો આવે તેથી નાસીપાસ ન થવું

તમારો તા. ૨૦-૬-૬૧ નો પત્ર મળ્યો. તમારી સેવાની છાપ ન ભુંસાય તેવી મારા હૃદયમાં પડી છે. તમારો આત્મવિકાસ-અભ્યુદય હંમેશા થાય એમ ઇચ્છું છું. નિલ નિયમનું પાલન કરતાં હશે. વિરોધ કરનારાઓ નિષ્કળ જશે અને તમારું કાર્ય, તમારો પ્રયત્ન ઉદ્ભાસ અને સંપત્તી સિદ્ધ થશે નિશ્ચિંત રહેશે. સારા કાર્યોમાં વિઘ્નો તો આવે જ પણ તેથી નાસીપાસ ન થવું. પરોપકાર બુદ્ધિથી, અહંવૃત્તિ છોડીને કાર્ય કરનારા સફળતા મેળવે છે. એટલે સંદેશો કાર્યકરોને આપશો.

હૃદયશુદ્ધિ અર્થે વાંચન - ચિંતન - મનન - સ્મરણ-પ્રભુ પ્રાર્થના અને આત્મ-વિચારણાને ન ભૂલશો. સર્વ સ્નેહી વર્ગને પ્રભુસ્મરણ કહેશે.

દઃ ભિક્ષુ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૩૬)

ત્રાયતા
તા. ૨૩-૮-૧૯૬૪

અજ્ઞાનપણે સેવા કરનારને મહાન લાભ છે

સેવાસુશ્રૂપાના યરામાં વરેલાં આયાં છ !

તમારો પત્ર મળ્યો. વાંચી સ્વાભાવિક ચિંતા થાય અને તમોને તો નજર સામે ચોટલે પ્રતિદાણ વધુ ચિંતા રહે એ સમજાય તેવું છે. પણ આપણે અજ્ઞાનપણે સેવાનો ધર્મ ગણવવો, એથી વિશેષ આપણે શું કરી શકીએ? એમને ભારે વેદનાનું કબ્જ સહન કરવું પડતું હશે તે હું જાણું છું. પણ સમભાવે વેદનાથી તો કર્મના ભુક્ક થઈ જવાના, આવો નિર્જરા કરવાનો યોગ છે.

પ્રભુએ સમભાવે વેદનારની મહાન તપસ્યા કહી છે. માટે તમો ધીરજ રાખશો. સેવા સાથે સ્મરણ, ચિંતન કરવા કરાવવાનું કહેશે. તમારા શાંતિના આંદોલનો સારી અસર કરશે. નહિ મટે તો શું થશે? એવી ભાવના કે વિચાર નુકસાન કરનાર છે.

શ્રદ્ધા વખાણવા યોગ્ય છે. સ્મરણ તો ઉભય રીતે લાભદાયક છે, એ તમે જાણો છો. મારા પત્રનું ખૂબ મનન કરશો. અને અક્ષોષ, આર્તલાવ તથા પ્રસન્નતા ધારણ કરશો. ભાવિ કોઈ મિથ્યા કરી શકતું નથી એ ન ભૂલવું. સર્વ સ્નેહીવર્ગને પ્રભુ સ્મરણનું કહેશે.

દઃ લિલ્લુ

પ્રેમ ક્રમાંક
(૨૩૮)

ૐ

સાચલા
શ્રાવણ સુદ ૧

જીવનનું રૂળ એ છે કે જીવનશુદ્ધિ કરવામાં જાગૃત રહેવું

તમારો પત્ર મળ્યો.. ....એન, પોતાના લડતો સાથે
શુદ્ધિપૂર્ણિમાના દિવસે આવીને ગયા. આજથી ઉપવાસ સાથે
મોન ધારણ કર્યું છે. ખરેખર એની અજ્ઞા લલિત છે.
આખા મહિનાના ઉપવાસ કરશે. સાથે લજ્જન, કીર્તન, સ્મરણ,
આત્મવિચારણા કર્યા કરે. તમને પણ સત્સંગ સારો મળ્યો.
એ પણ પરમાત્માની કૃપા દર્શાવે છે

જીવનનું રૂળ એ છે કે જીવન શુદ્ધિ કરવામાં જાગૃત
રહેવું. આત્મલક્ષથી કરાયેલા બધાં કાર્યો બંધન રહિત હોય
છે કેમકે આત્મલક્ષવાળાની આસક્તિ મોળી પડી ગયેલી
હોય છે !

સેવા જેવા કાર્ય, બદલાની આશા વિના કરવાની ટેવ
પાડવી. તમે એ માર્ગના અધિકારી છો. સ્વાભાવિક સર-
ળતાના ગુણ લેયા છે. તમારા સૌ કુટુંબને અમારા પ્રભુ
સ્મરણ કહેશો.

દઃ ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

એમ સોનવત્ત, સેવાકર્મવત્ત, બહિષ્કૃતવત્ત એ બધા
 વત્તો છે તેમ સંપત્તિ, અદિસા, તપ, ત્યાગ એ પણ સત્ત્વ
 છે, મનસ્ય કે ચિરંત એને જ્ઞાનમય આત્માનો અપ્રમત્તતા
 હૃદયે ઉપેયોગ સુધેયો વેત્તએ. હવે આહી' એક ફરી પાંચ
 પ્રાપ્તો પ્રમત્ત એવો થાય છે કે પરંપરાને વધારાદર રહેવાથી
 આ અને કે નવાને અપનાવવાની તૈયારીથી આ અને
 બી રીતે તો જુનામાંથી પણ તત્ત્વ તો એવાનું જ છે.
 આનું જ નહિ જુનાં અને નવાં અનેનો તાજ પ્રજાવવાના
 છે. એકે હવેનું પ્રમત્ત 'ગતાનુમતિક પરંપરા' કે જે
 આને ફરંકે ધાર્મિક સંપ્રદાયોનાં નરનારીઓ માટે આપ
 નાયા છે, તે આખતમાં ત્યાં નગદ લાયકુ છે? તે આનું
 આનું અપનાવનો પ્રાપ્ત થાય છે.

(૨૨) ગતાનુગતિકે પરંપરા

અનુક્રમ

ગતાનુગતિથી છવો, ચાલે જગે જુઓ બધા;
માગ પેમે અનોખો ત્યાં, મત્ત્ય વિચારશીલ આ. (૧)

વસંતતિલકા

હું કેણુ ? ક્યાંથી ? અહીં આવી પડ્યો અજાણુ !
મારે ખરેખર જવું લઈ જન્મલા'ણુ;
એ સદ્વિચાર પણ વિપળ આવવાનો,
તે મત્ત્ય યત્ન-શુચિયત્ન ક્યે જવાનો. (૨)

શક્તિ સનેજ થાય છે. પછી નરન જ શક્તિ સનેજ થતાં તેઓ કહે છે કે—

“આત્માએ પૌદ્ગલિક વિરહોળી ગજરાવાનું નથી. તે વિરહની પોકો તો અનેકવાર પાડી છે અને ખાડે છે પણ ભગવાનના વિરહ માટે વ્યાકુળ નથી થયો.” આમાંથી જ હું કોણ? આ બધાં દેખાતાં પ્રાણીઓ કોણ? અને ભગવાન કોણ? એ વિચાર નાગે છે. ચમચનુથી દેખાતા જગત કરતાં બીજું જગત પણ ખ્યાલમાં આવવા માંડે છે. ગતાનુગતિક પરંપરામાં જીવ અટવાઇ પડતો નથી. અલગત્ત તેઓ એમ પણ સ્પષ્ટ કહે જ છે—

“હોનારતો, અકસ્માતો, ભયંકર દર્દો, અનેક આપત્તિઓ, મહા મોંઘવારોની ભીંસ—આવા અશાંત વાતાવરણમાં કોઇને થોભીને વિચારવાની કે વર્તન સુધારવાની ભાવના થતી નથી. લેશ પણ સુધરવાની તમન્ના નથી. તો તેને ઉપદેશ શું અસર કરવાનો હોતો? એ તો કળના પરિપાકે જાગશે અને જાગશે ત્યારે એક સદ્વાક્ય પણ બસ થશે, એમ હું માનું છું. છતાં તેઓ હિંમત રાખી કામ કરવા કહે કે “આવી પરિસ્થિતિમાં જ આપણે કામ કરવાનું છે! એટલે સમય, શક્તિ અને સાધનનો, સંયોગ અનુસાર બની શકે તે પુરુષાર્થ કરવો રહ્યો.”

તેઓ આ પ્રકરણના એક પત્રમાં લખે છે—“જીવને ધર્મ ગમ્યો છે અને ગમે ત્યાં જ જવાનું મન થાય.” એમ નાટક જેવા ગમે છે, તેમ જીવને ધર્મને

પત્ર ક્રમાંક
(૨૩૬)

મુજાપર
તા. ૧૧-૧૨-૧૯૪૬

જ્યાં નજર નાખો ત્યાં સર્વત્ર યુદ્ધના (હિંસાના)
દર્શન થશે

કોઈ સ્થળે જવાના ભાવ ન હતાં. રામપરે ચાર દિવસ રોકાઈ આજે અત્રે આવેલા છીએ. હું જ્યાં રહું છું ત્યાં મારી શાંતિ માટે રહું છું. માનું છું કે જંગલમાં રહેવાની મારી ભાવના છે તે આ ગામમાં રહેવા છતાં સફળ થાય છે. એટલે મારે માટે તો સાચલા જ ડીક છે.

વિશ્વમાં જ્યાં નજર નાંખો ત્યાં સર્વત્ર યુદ્ધના દર્શન થશે. રાષ્ટ્રમાં યુદ્ધ, પ્રાંતમાં યુદ્ધ, ગામમાં યુદ્ધ ઘરમાં નાનાં મોટાં યુદ્ધ, શરીરમાં યુદ્ધ, જંતુમાં યુદ્ધ, પશુપક્ષીની સૃષ્ટિમાં યુદ્ધ, પરમાણુમાં યુદ્ધ, પ્રકૃતિમાં યુદ્ધ, જ્યાં જુઓ ત્યાં યુદ્ધ. તેમાં નબળાં, અશક્ત અને દુર્બળોનો મરે, તેને સીદાવાનું, તેમનું મૃત્યુને તેમનો જ પરાજય. અને સખળ, સશક્તનો વિજય એમ સર્વત્ર દેખાશે. આ બધું સકારણ છે. નબળા બનેલાને સખળ, સશક્ત બનાવવાનો આ પ્રયોગ છે.

કુદરત ઇચ્છે છે કે નબળાઈ તજો. પ્રમાદ, બેદરકારી, નિદ્રા અને આળસ છોડો નહિતર તમે ઘેરાઈ જશો એ ધ્વનિ રાતદિન ઘોષણા કરે પણ અજ્ઞાની બેદરકાર જીવો સાંભળતા નથી. ચેતતા નથી, સખળ થવાનાં વિજય કરવાના સાધનો પ્રયોગ્યતાના પ્રમાણમાં કુદરતે સર્વને આપ્યાં છે પણ

સાંતશિવ પત્રગુના

વીરા એવો દડ લસેસો, નિજવાસ અને સંકટથી એ વિનયનો ઉત્તમ ઉપાય છે.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક

(૨૪૦)

સાયલા

તા. ૧-૨-૧૯૫૦

આત્મધન સતત ચોરાય છે તેનું જીવને લક્ષ નથી

માણસ માત્ર પદાર્થનાં ચોરી કે નુકસાનથી ચમકે છે, ખેદ કરે છે અને તે મેળવવા પ્રયત્ન કરે છે. પણ આત્મધન, સાચી લક્ષ્મી, મહામૂલા સાધનો પ્રતિદિન ચોરાય છે, નાશ થાય છે તે તરફ જીવનું લક્ષ જ નથી. કેમ કે અંતઃકૃષ્ટિ નથી. અંતઃકૃષ્ટિના અભાવે ચોરાને ચોરવામાં મદદ કરાય છે, દુશ્મનોને પોષણ અપાય છે. નિજ હુસ્તે જ નિજનું અનિષ્ટ કરાય છે, અને તેમાં પ્રસન્નતા અનુભવાય છે. એ માત્ર દૃષ્ટિનું જ કારણ છે. લોકોમાં ધર્મના નામની ધાંધલ, ઉપરના આચરણોમાં જ ધર્મનું આરોપણ, સમજ વિનાની ક્રિયાકાંડમાં ધમાધમ એ વંગર ખી વાળ્યે વાડો કરવા જેવું છે. તકરાર કરવા જેવું છે. તકરાર વાડોની શાને માટે? વાવવાની તો કંઈ ચીજ જ નથી.

માલ વગરના જોખાની રખેવાલી તે આત્મા વિનાના દેહને સાચવવા જેવું છે, કારણ કે દિવ્ય નયન નથી. એટલે ચર્મચક્ષુથી લોકો સત્યાસત્યની પારખ કરનાર હોય છે. તેથી બાહ્ય પદાર્થ અર્થે જીવન અર્પે છે અને પોતાના માટે

સુમુક્ત વર્ગ નિવારણીક મનુષ્યો આ વિષમકાળમાં જરૂર થયે હોવા યોગ્ય છે. કમલ ફેળાય છે. આમાં માણસનું અભિમાન નિરર્થક છે. અલંગરૂતિ નહીં હોવા શરણે જવું, તેની અનુભવ થવું, તેમાં વધુ ને વધુ દિલ જોડવું. તેમાં જ શ્રદ્ધાવાન બનવું એ જ ક્ષેત્રસ્ફર છે. દ્રુપા વિના કશું ન થાયવું, અને સુખદુઃખના પ્રસંગોમાં સમભાવને કેળવવો. મહત્ત્વ શીલતાની ટેવ પાડવી. જૂગ જાગવી ઉપયોગથી પગ મૂકવો. છતાં ધારવાથી વિપરીત બને તો પ્રભુ ઈચ્છા. ભાગ્યાધીન માનવા તૈયાર રહેવું એ જ યોગ્ય જણાય છે !

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૪૨)

વાંકાનેર
તા. ૬-૫-૧૯૫૨

અંદર અને બાહ્યતાપનું કારણ ત્રીજા મોહ છે

માણસ ધારે છે એમ જ બનતું નથી. ઈચ્છા પ્રમાણે ન થાય ત્યારે દુઃખનું વેદન થાય છે. પરમ પુરુષને અર્પણ થઈ શકાયું નથી એટલે તેની ઈચ્છાને આધીન થવાનું નથી. અને તેથી બોલે હુબવો થતો નથી. અવહાર, પ્રતિક્ષા, લોક-લાજ, બીજાને માફું રખે લાગી જાય, વાંકા બોલશે એવી બીકથી તમોને અમો ઘેરાયેલા છીએ. આવી પરિસ્થિતિમાં જ આપણે કામ કરવાનું છે. એટલે સમય, શક્તિ ને સાધનનો, સંયોગ અનુસાર, બની શકે તે પુરુષાર્થ કરવો રહ્યો.

આખા જગતમાં અંદરનો અને બહારનો એમ ઉભય પીડાથી લોકો પીડાય છે. ખરો તાપ, ખરી ભઠ્ઠી

ખાંડેરાની પેડે સાંભળાવે જ નથી. એ વરફ કદ જ નથી. માત્ર અંધ પરંપરાએ અનુકરણ જ કરે' બતાવે છે.

સદ્ગુરુની જ નહિ પણ પરમાત્માની અમૃતદ્રુપા વરસી રહેલ છે. પણ જીવ તે અમૃતનો અધિકારી નથી થયો તેથી તેનાં કરતાં સાંસાર સુખને વધુ ઉપકારક માને છે. જે એને કહે છે, તે મેળાવવા મથે છે અને છેવટ નિરાશ થઈ ઈતર કાર્યમાં વળગે છે.

તમે ભાગ્યવાન છે કે એ અમૃતની પિપાસા છે. એ મેળાવવા જાંખો છે, મથો છે. ઈતર પદાર્થો સારા દેખાવલ છતાં તેમાં રસ નથી આવતો એ ઉચ્ચકક્ષાનું લક્ષણ છે એજ કૃપા પાત્ર છે કે જેહને એ પરમ પંથની જાંખના છે. જ્યારે સાથે રહેતાં અંગત કુટુંબીજનો જેમને રસ નથી એ તમોને ઘેલાં, ધૂની, ધર્મ ઘેલડાં, ખોટા ચાળે ચડેલા એવું એવું અનુમાન કરે અને તે કરશેજ.

‘દક્ષિણામાં’ ખૂબ જાણવાનું, સમજવાનું અને આચરવાનું આવે છે. છેલ્લાં બધા અંકો લક્ષ આપી ઝીણવટથી વાંચવા જેવા છે. એની થિયરી તો તમે જાણી લીધી છે. એટલે વાંચવામાં વધુ રસ પડે તેમ છે. મોટા (શ્રીજી)માં પુસ્તકો પણ સાધના કરનારા માટે ઠીક છે. વાંચન કરતાં એનો વિચાર અને બની શકે તેટલી શક્તિ પ્રમાણે વર્તન, પરમાત્મા પ્રત્યે ખુલ્લું થવું, તેને બધું સમર્પી દેવું. એની પ્રાર્થના (એસ્પેરીશન) જુસ્સાથી બોલાવવી, પ્રકાશ પ્રગટાવવો, પ્રકૃતિનું રૂપાંતર કરવું. એ ત્રણ તેના મુદ્દા છે. પણ તે પહેલાં આપણા જીવનમાં પણ ચોક્કસ જાંતના વર્તન વ્યવહારમાં ઉતારવાનાં છે. તેમાં ધીરજ,

કેવા બનાવે છે માત્ર તમારી ઉજ્જ્વળ અમારા કરતાં તમને
વધુ સાહે પણ બાવી દિવસ તેમ આપ અને 'મહત્વ પ્રાપ્ત્યે
નિયતિ' એની જ કથા સને ગાહે છે. સવારે પણ થોડા
માણસો લાગે છે. તમે નથી છતાં આ મંદિરમાં તમારો
સાન્નિધ્યમાં રહી આનુભવિ ગાળ્યું છે, વચનામૃતો તેની સાર્થક
પૂરી રહ્યા છે. તમે નહિ છતાં તમારું મધુર સ્વાગત. તમારો
અનન્યમકિલ, તમારા હૃદયનાં આંદોલનો આ મંદિરમાં મોરુદ છે
એ વ્યાપક પવિત્ર આંદોલનોનો નાશ નથી થયો, એમ અમે
અનુભવી શકીએ છીએ એટલે અમને ખૂબ શાંતિ છે. માત્ર
તમારો સ્થૂળ દેહ નહીં પણ સૂક્ષ્મ ભાવના રૂપે દેહ તો છે.

કેટલીક વખત સ્થૂળ દેહ કરતાં સૂક્ષ્મ દેહ ઘણી અસર
કરે છે. માણસો આચરેલ, બોલેલ, વર્તેલ અને વિચારેલ બધું
પરમાણુઓ એ રૂપમાં જ વિશ્વગુપ્તના ચોપડામાં અંકિત હોય
છે. ખેદ ન કરશો, ખૂબ આનંદમાં છીએ અને તમે રહો
અમદાવાદથી.....ખેડેન આવ્યાં છે તે શ્રી અરવિંદનુ વાંચન
કરે છે. દક્ષિણ મંગાવે છે. શ્રીજીનાં લખાણ અરવિંદને
મળતા છે. ભાવના મળતી છે. શ્રી જીનાં ત્રણ પુસ્તકો-જીવન-
મંડાણ, જીવન સોપાન, અને જીવન પ્રેરણા તમને મોકલવા
લાગ્યું છે તે થોડા વખતમાં મળી જશે.

દઃ લિશ્તુ

ૐ

પત્ર ક્રમાંક
(૨૪૫)

વાંકાનેર
તા. ૨૩-૬-૧૯૫૩

ક્ષમા વીરસ્ય ભૂપણમ્

તમે જેમ હૃદયથી ક્ષમા માંગી છે એ આપવા સાથે
અમે પણ અંતઃકરણથી ક્ષમા યાચીએ છીએ. ત્યાંના ધર્મ

ને તેમ રાજે' તેમાં જ આનંદ માનવો એ બકતનો ધર્મ છે એ વીસરી કેમ જવાય છે? આત્મધ્યાનથી ચેતતાં રહેજો. કસોટીમાં મજબૂત-દૃઢ રહેજો. હજી તો એ વખત આવ્યો આવે છે. દક્ષિણનો અંક આવી ગયો. વાંચવાની નવરાશ મળી નથી. તમોને ત્યાં કુરસદ કીક છે, વાંચન-વિચારણા કરી શકાય છે એ પ્રભુની દયા. એના કૃપા પાત્ર થવું. મલિનતા ટાળવા પ્રયત્નશીલ થવું. મલિનતા નવારૂપે ન પેસી જાય તેની તકેદારી રાખવી.

દઃ ભિક્ષુ

ૐ

પત્ર કંમાંક
(૨૪૬)

વાંકાનેર
તા. ૮-૧૦-૧૯૩૫

નિર્જરનો ઉપાય અંધાનુકરણ નહિ, સમ્યક્ વિચાર છે

લોકો તપસ્યા કરીને દોષોને બાળવા, નાશ કરવા, લિન્ન લિન્ન પ્રકારની ક્રિયાઓ કરે છે. પરંતુ દોષો નવા ન પેસી જાય, નવા કર્મ ન બંધાય એ તરફ લક્ષ નથી આપતા. તેમ ચાલતી ક્રિયાથી દોષો ઘટ્યા કે નહિ, વ્યસનો, કુટેવો, હાજતો, નિર્બળતાઓ, વિષમવૃત્તિઓ ઘટી કે નહિ? એનો હિસાબ, નજર, તપાસ કે ચીવટ રાખતા નથી. જ્ઞાનીજનોની બતાવેલી દવા આરોગવા છતાં પ્રકૃતિમાં, સ્વાભાવમાં, હાજતોમાં, પ્રમાદમાં ફેર કેમ ન પડે? પણ મોટે ભાગે લોકો અંધ પરંપરાઓ, અંધ અનુકરણ કરીને સમય, શક્તિ અને સાધનો વ્યય કરે છે. એનો ઉપાય સમ્યક્ વિચાર છે. એ બારાં

પત્ર ક્રમાંક
(૨૮૭)

સાવકા
ના. ૨૬-૧-૧૯૫૪

દષ્ટિ ઉપર જેમાં ચરમા દ્વાય તેવો સંસાર દેખાય

આજના વેગવાગા વર્તમાનયુગમાં આત્માની કોઈ વિચલને જ પડી છે. એટલે એ તરફ દિલ થતુ નથી. એ સંજંધીની વાતચીત રૂબરૂમાં મગથું ત્યારે કરીશું. તમારો મારા પ્રત્યે લક્ષિતભાવ છે એટલે તમોને મારામાં દેખાય છે પણ ખીજતને આપી શકું એવું મારામાં કંઈ નથી. માત્ર મારા વિચારો અન્ય વાંચનને લીધે સંકુચિત નથી. મને, ચાલતો વ્યવહાર, ક્રિયાકાંડ કે ઉપદેશ સામાન્ય લાગે છે. મારા વિચારો, માન્યતાઓ આપણા સમાજમાં કહી શકાય નહિ. અધિકારી પાસે જ વાત કરાય. નગ્ન સત્ય પચાવી શકે, ઝીલી શકે એવો આપણો સમાજ નથી. રૂઢિ-અંધપરંપરાની જાળથી ભરેલ છે. માઈક અને લાઇટના ઉપયોગથી કોલાહલ મચાવે છે. પ્રગતિરોધક મોટો ભાગ છે એટલે મૌન રહીને આપણાથી થાય તે કરવું અને અધિકારી આગળ જ વાત કરવી એમાંજ ઉભયનું શ્રેય છે.

દઃ ભિક્ષુ

અનાસક્તિના પાડે તરફ વધુ લક્ષ્ય આપાય અને એ પાડે પાડે આવે તો કાર્યથી ગંધન થતું નથી. ગંધન રાગની માત્રા કે આસક્તિના પાડે ઉપર આવડાં છે. એમાં શ્રદ્ધાની ખૂબ જરૂર રહે છે કે મારું ફેરવ્યું ફેરવાતું નથી, થવાનું છે તે જ થવાનું છે. આપણે જાગે જે કામ આવે તે કરી છુટવું. આ મુસાફરીમાં જરૂર થોડા ઘણાં અંશે વિકાસવૃદ્ધિ કરવી જ છે એ ધ્યેયને ધ્રુવ માની આજ્યાં જવું.

દઃ ભિક્ષુ

ઉપસંહાર

આમ આ આખાય પ્રકરણમાં એક સામાન્ય માનવથી માંડીને, મોટા કહેવાતા ક્રિયાકાંડમગ્ન મદ્ગહસ્થ માનવ લગી, ચારે સાધુ-સાધ્વી લગી, તેઓ 'આઘદિષ્ટ' અથવા ગતાનુગતિક પરંપરાનો ખ્યાલ આપી આ ધર્મપ્રધાન દશમાં આખરે પણ એક સાચો સાધુ જ તરણ તારણ ધર્મનો ફરી માનવજાતમાં વિશ્વાસ બેસાડશે. એ મહાન આશાં છોડ્યા વગર હવે ફરી પાછા તેઓ સાધુ જીવન તરફ વળી રહ્યા જણાય છે. આમેય સાધુદીક્ષા પામેલા આ મહાપુરુષને એ વર્ગ તરફ વધુ આશા રાખવાનો કુદરતી અધિકાર પણ છે જ ને !

ઉપોદ્યાન

ભારત એ ધર્મપ્રધાન દેશ છે, તો એને ધર્મપ્રધાન થવામાં અને રહેવામાં સૌથી મોટો ફાળો ઋષિ-મુનિઓનો છે, સંતાનો છે. એથી જ ગંધા ધર્મોનું (દુનિયામાં જે નાના મોટા ધર્મો પેદા થયા, ફેલાયા કે અમુક હુદ્દે નર્મ વિલય પામ્યા. હતા એ ગંધા ધર્મોનું) મિલન સ્થાન એક માત્ર ભારત છે. આથી જ ભારતીય સંસ્કૃતિ સનાતન કહેવાય છે. આર્યો ભલે બહારથી આવી એમણે અહીં જન્માવટ કરી હોય, પણ એ જન્માવટ એવી ડાંડી અને ઉદાત્ત તંમજ વિશ્વાવશાળ દૃષ્ટિવાળી છે કે એ દેશના માનવસમાજની તુલનામાં આધ્યાત્મિક રીતે કોઈ આવી શકે તેમ નથી એથી જ ભારત પર સમસ્ત વિશ્વને દોરવાની અને વિશ્વમાં કાયમી શાંતિ આપવાની જવાબદારી છે. ગાંધીજી આ યુગે ભારતમાં એટલા મોટા થયા.

દુનિયાના ગંધા ધર્મોનું ખેડાણ અને ઉત્થાન પણ અહીં-થીજ થયું. ધર્મ એટલે માત્ર સંપ્રદાય નથી પણ સાંપ્રદાયિકતા રહિતપણું એ જ ધર્મનો આત્મા છે. દરેક ક્ષેત્રોમાં જો એવો ધર્મ વ્યાપી જાય, તો જગતમાં કાયમી શાંતિ જરૂર સ્થપાઈ જાય. આ દૃષ્ટિએજ ધર્મના સ્તંભરૂપે અહીં સાધુની ગણના થઈ છે અને આખાલ વૃદ્ધ એને ચરણે ન્યોચાવરી કરી શકે છે. એ જો નિઃસ્પૃહી રીતે રહી ઘરથી માંડીને જગત સુધીનાં નાનાં મોટાં બધાં ઘટકોને દોરવણી આપે અને જૂનાં સાચાં મૂલ્યોને જાળવી, નવાં સાથે એ બંધાને ગોઠવી દે તો તેમણે સાધુ ફરજ બરાબર બજાવી ગણાય. સંયમ, ત્યાગ, તપ એ બધું આ જ સંદર્ભમાં શોભે છે.

આપણા શું નેકરને? આપણને કેવા ધારીને? આપણી પાસે તેઓ કેવી આશા રાખે છે?.....બીજાને યોગ આપવા સામે પોતાને પણ યોગ કેવા નેકરે.....એવા ગુણો સિવાય બીજાને દીક્ષા આપવી, તેનાં તેનું કે આપણું કંઈ નથી તે સદાનાં રાખવું.”

જેન સંતોનાં તો આ બધું છે જ. અને આવા અત્ર નત્ત સાધુઓ થકી જ આ કાળે પણ જેનોનાં ત્યાગ-તપ વ. વ્યાપક સમાજમાં આદરપાત્ર છે. તેઓ વળી લખે છે— “અનુભવની પ્રસંગની નોંધ રાખતા રહેશો. પ્રમુદ્ધતા મેળવવાના-ઝીલવાના અધિકારી બનશો. જગતમાં જાણવા જેવું ઘણું છે.....જીવનમાં માણસ સમય, શક્તિ અને સાનુકૂળતા પ્રમાણે ઘણું મેળવી શકે છે. વતમાનમાં તો વિજ્ઞાનની શોધ દિન-પ્રતિદિન વધી જ રહી છે. માણસને હેરત પમાડે તેવી શોધ થઈ છે’ ....

“આ બધું જાણતા કે મેળવતાં બધું લક્ષ્ય ન ચુકાય, આત્મસાધના ન ભુલાય તે ધ્યાનમાં રાખશો. આપણા સાધુ વર્ગમાં ઉદ્દામ વિચારના વિરલ હોય છે. શાસ્ત્રો કરતાં કુદરત પાસેથી જાણવાનું ઘણું હોય છે. એ સંબંધી....પાસેથી જાણશો, વિચારશો, મેળવશો અને અનુભવશો. આજસુધીમાં કરેલ અભ્યાસ સાચવી રાખીને બીજો નવો અભ્યાસ હિંદી કે અંગ્રેજી કરશો.....જવાનું ગમે તે સ્થળે થાય પણ લક્ષ્ય અભ્યાસ, અનુભવ, અને આરોગ્ય ઉપર કાયમ રાખવું. લોકોનાં રાગ-ખેચાણ ઉપર વધુ ભાર ન આપવો. આપણા સાધુ-આર્યાઓનું લગભગ આમજ કાર્યું રહી જાય છે. સાધુજીવન પરિપક્વ થયાં પહેલાં બહાર આવવાની, મન સાચવવાની, લોકોને રાજી રાખવાની પ્રવૃત્તિ વધુ પડતી થઈ જાય છે. અમૃત્ય સમય એમાં જ ખરચાઈ જાય છે. તમે સમયને

